

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ
โรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ
โรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ
โรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”
ของ กิตติศักดิ์ สินธุวงศานนท์
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ดร.ผดุงชัย ภูพัฒน์)

.....ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร หลินเจริญ)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพ่วง)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ดร.พิทยา แสงสว่าง)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรองกาญจน์ ชูทิพย์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ผู้วิจัย	กิตติศักดิ์ สีนธวงศานนท์
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร หลินเจริญ
กรรมการที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพวง
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ กศ.ด. การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567
คำสำคัญ	รูปแบบการบริหารจัดการ, ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ขอบเขตพื้นที่คือโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง ราษฎรชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 คน จัดเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง ราษฎรชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม และตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบ การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัศึกษายังมีข้อจำกัดในหลายด้าน ได้แก่ การขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน ครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดความรู้และทักษะในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน ขาดแนวทาง หรือกรอบแนวคิดที่เป็นระบบสำหรับการดำเนินงาน ขาดทรัพยากรสนับสนุนทั้งในด้าน

งบประมาณ สื่อการเรียนรู้ และบุคลากร โรงเรียนมีความต้องการในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องการรูปแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียน มีแนวทางที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

2. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามี 5 ส่วน ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles) ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective) ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary) ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) องค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบ คือ โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตร การเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล และส่วนที่ 5 ประสิทธิภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การตรวจสอบรูปแบบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบแสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในหลายมิติ ในด้านของผู้เรียน พบว่านักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถเชื่อมโยงความรู้กับบริบทชีวิตประจำวัน และมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของตนเอง ในด้านของครูผู้สอนรูปแบบช่วยให้ครูมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สามารถบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับสาระการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม สถานศึกษามีรูปแบบการบริหารจัดการเชิงระบบโดยสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่มีประสิทธิภาพ รูปแบบการบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อย่างกลมกลืน และส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ยั่งยืน และเชื่อมโยงกับ การดำรงชีวิตของผู้เรียนในสังคมท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4. การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการสนทนากลุ่มจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการประเมินสะท้อนว่า รูปแบบดังกล่าวสามารถดำเนินการได้จริงในบริบทของสถานศึกษาท้องถิ่น มีโครงสร้างชัดเจน ยืดหยุ่น และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ข้อเสนอแนะจากการประเมินนำไปสู่การปรับปรุงใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านกระบวนการดำเนินงาน มีการเพิ่มเติมกิจกรรมการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ชัดเจนขึ้น (2) ด้านการจัดการเรียนรู้ ปรับให้มีแผนการสอนต้นแบบที่สามารถนำไปปรับใช้ได้หลากหลาย และ (3) ด้านการประเมินผล ได้ขยายกรอบการประเมินให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและชุมชน ทั้งนี้ การปรับปรุงรูปแบบยังคงยึดหลักการมีส่วนร่วม การใช้บริบทชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแกนกลาง

Title	Management Model To Convey Local Wisdom In Secondary Schools : Participatory Action Research
Author	Kittisak Sinthuvongsanon
Advisor	Assistant Professor Aumporn Lincharearn, Ph.D.
Co-Advisor	Professor Pakorn Prachanban, Ph.D. Assistant Professor Anucha Kornpuang, Ph.D.
Academic Paper	Ed.D. Dissertation in Educational Administration, Naresuan University, 2024
Keywords	Management model, Convey local wisdom in secondary school.

ABSTRACT

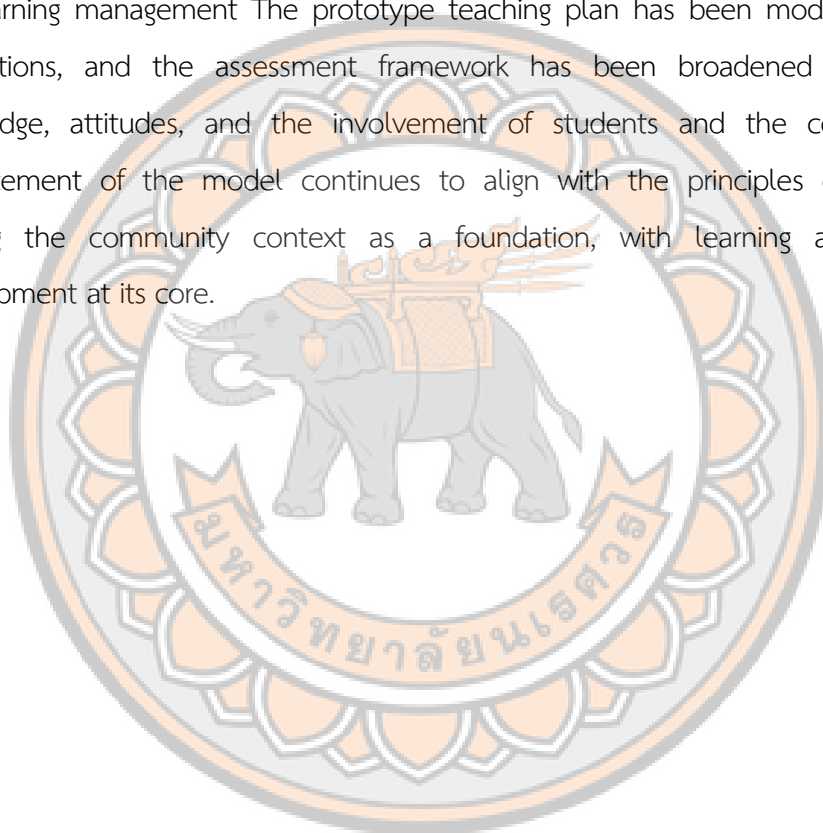
This study aimed to develop a management model for the transfer of local wisdom to secondary schools through participatory action research. The research area was Tha Pla Pracha Uthit School. The research methodology comprised four steps: Step 1: Analyze the existing circumstances, challenges, and requirements in formulating a management model for the transfer of local wisdom to secondary schools. The informants comprised thirty-six individuals, including teachers, members of the basic education committee, parent networks, local scholars, and experts in local wisdom from Tha Pla Pracha Uthit School. Data was gathered via group discussions. Step 2: Develop and analyze a management model for the transmission of local wisdom to secondary schools, involving teachers, basic education committee members, parent networks, local scholars, and local wisdom experts, comprising a total of twelve individuals. Data was gathered via group discussions, and the suitability, accuracy, and viability of the management model for transferring local wisdom were assessed. Data was gathered during a connoisseurship seminar involving nine experts. Step 3: Implement the management model for the transmission of local knowledge at Tha Pla Pracha Uthit School for secondary education. Step 4: Assess and improve the management framework for the dissemination of local knowledge in secondary educational institutions. The research findings indicated that:

1. The present condition of local wisdom transfer in secondary schools is constrained by various limitations, notably the absence of a definitive management model. Educators and academic staff continue to be deficient in knowledge and competencies regarding the incorporation of local wisdom into the pedagogical process. There is an absence of systematic guidelines or frameworks for operations. There is an insufficiency of supporting resources regarding budget, educational materials, and personnel. Educational institutions must establish a management framework capable of effectively conveying local knowledge. A practical model is required for a school that encourages participation from all sectors.

2. Management model for disseminating local wisdom in secondary education discovered that there are five components: Section 1: Principles; Section 2: Objective; Section 3: Summary; Section 4: Elements. The eight elements are: Schools serve as the nucleus for disseminating local wisdom; Incorporation of local wisdom into the curriculum; Engagement of local scholars and communities; Experiential learning that prioritizes the community as a foundation; Involvement of school committees and parents; Assistance from external agencies and pertinent organizations; Utilization of technology for the transmission and preservation of local wisdom; Assessment of learning outcomes via digital systems; and P Expert seminars validated the model, confirming its appropriateness, accuracy, and feasibility for implementation.

3. The model trial results indicated that the developed model is applicable within educational institutions and yielded significant outcomes across various dimensions. Students demonstrated knowledge, comprehension, and positive attitudes towards local wisdom, effectively linking this knowledge to their daily lives and exhibiting pride in their local identity. The model offered teachers directives for structuring learning activities that aligned with the community context and effectively incorporated local wisdom into the educational content. The educational institution employed a systematic management model that facilitated effective participation from all stakeholders. The established management model facilitated a synergistic collaboration between the school and the community, yielding learning that was significant, enduring, and genuinely relevant to the lives of students within the local society.

4. Assessment and enhancement of the management model for transferring local knowledge in secondary schools via focus group discussions with stakeholders. The evaluation results indicated that the model could be effectively implemented within local educational institutions, possessed a coherent structure, demonstrated flexibility, and facilitated participation from all sectors. The evaluation's recommendations resulted in enhancements in three primary areas: (1) the operational process, which incorporated more transparent communication activities between the school and the community; (2) the learning management The prototype teaching plan has been modified for diverse applications, and the assessment framework has been broadened to encompass knowledge, attitudes, and the involvement of students and the community. The enhancement of the model continues to align with the principles of participation, utilizing the community context as a foundation, with learning and sustainable development at its core.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาและเมตตาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร หลินเจริญ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.ปรกรณ์ ประจันบาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพ่วง ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นทีปรึกษาพร้อมทั้งให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ บัวสนธ์ ที่ได้กรุณาเป็นผู้ริเริ่มจุดประกายความคิดในการทำวิจัยเล่มนี้ และอาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษาดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวรที่ได้กรุณาให้ความรู้ และให้คำปรึกษาแนะนำจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย และตรวจสอบรูปแบบในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ และกรุณาเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม และในการทดลองคุณภาพของงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจอันดีงามของทุกท่านเป็นอย่างยิ่งในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบมีส่วนร่วมต่อไป

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสเกล และคุณแม่กัลยา บิดามารดาอันเป็นที่รักของผู้วิจัย ครอบครัว เพื่อน พี่น้อง ที่ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา และให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านอย่างดีเสมอมา ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบแต่ผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ซึ่งล้วนเป็นผู้มีส่วนร่วมจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยดี

กิตติศักดิ์ สินธุวงศานนท์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุุณูปการ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามของการวิจัย	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะ	14
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ	18
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษา	34
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)	46
แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม.....	55
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	67
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	72
กรอบแนวคิดในการวิจัย	81
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	82
ขั้นตอนที่ 1 ผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Research : R1) การดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 กำหนดไว้ 2 ขั้น.....	84
ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Development : D ₁)	89
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ (Research : R2) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์	92

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง (Development (D2)) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	96
บทที่ 4 ผลการวิจัย	99
ตอนที่ 1 ผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับ นำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	100
ตอนที่ 2 ผลการออกแบบ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	113
ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	140
ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลและปรับปรุง (Development (D2)) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	176
บทที่ 5 บทสรุป	204
สรุปผลการวิจัย	204
อภิปรายผลการวิจัย	208
ข้อเสนอแนะ	215
บรรณานุกรม	217
บรรณานุกรม	218
ภาคผนวก	280
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญการสนทนากลุ่ม (Focused Group)	231
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในการจัด การศึกษา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ เพื่อสร้างรูปแบบ การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	235
ภาคผนวก ค รายนามผู้เชี่ยวชาญหาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้บริหาร สถานศึกษา และครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น คณาจารย์จากสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 คน วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)	236
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม	237
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของแบบสอบถามแบบประเมินประสิทธิผลรูปแบบการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	239
ภาคผนวก ฉ แบบประเมินความเหมาะสม	242

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	254
ภาคผนวก ฉ คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	271
ประวัติผู้วิจัย	293

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 สังเคราะห์องค์ประกอบแนวคิดของรูปแบบ.....	25
ตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วม.....	65
ตาราง 3 คำถามหลักใช้ในการสนทนากลุ่ม	86
ตาราง 4 ผลการประเมินความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา.....	135
ตาราง 5 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนมัธยมศึกษาตาม 8 องค์ประกอบ.....	140
ตาราง 6 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 1.....	143
ตาราง 7 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 2.....	147
ตาราง 8 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 3.....	150
ตาราง 9 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 4.....	153
ตาราง 10 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 5.....	156
ตาราง 11 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 6 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (EXTERNAL STAKEHOLDER AND ORGANIZATIONAL SUPPORT)	161
ตาราง 12 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 7.....	165
ตาราง 13 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 8.....	169

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 แสดงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)	6
ภาพ 2 แผนภูมิแสดงกระบวนการ PAR ในงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา	7
ภาพ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน นักวิจัย นักพัฒนาหรือเอกชนก่อนและหลังการทำวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	48
ภาพ 4 วงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ KEMMIS & MCTAGGART	53
ภาพ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนปรับปรุงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ...	60
ภาพ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนปรับปรุงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ...	61
ภาพ 7 กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	81
ภาพ 8 แผนภูมิแสดงขั้นตอนในการวิจัย.....	83
ภาพ 9 ร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ..	116

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 20 ธันวาคม 2516) “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานมานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง พระบรมราโชวาทนี้ ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจจะเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึงแทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป และจากพระราชดำรินี้แม้มิได้ใช้คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” แต่โดยเนื้อหาสาระแล้วล้วนบ่งบอกถึงความสำคัญของความรู้ ความสามารถของคนรุ่นก่อน ๆ ที่สามารถดำรงชีวิตที่ได้จากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการแก้ปัญหา การเลี้ยงชีพด้วยการพึ่งพาธรรมชาติและอยู่อย่างกลมกลืน และพอเพียงกับธรรมชาติอย่างมีความสุข ควรที่จะเป็นการจุดประกายความคิดของคนรุ่นต่อไปในการที่จะคิดถึงวิธีการที่จะพัฒนาประเทศที่จะทำให้คนไทยอยู่อย่างมีความสุขและเกิดความมั่นคงในชีวิตต่อไป

ประเทศไทยได้พัฒนาประเทศมาโดยมีกรอบการพัฒนา ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน ทั้งสิ้น 13 ฉบับ ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2566 - 2570 รวมเวลากว่า 52 ปี หากมองย้อนอดีตของการพัฒนาตามกรอบทิศทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวจะเห็นว่าแผนพัฒนาฯ แต่ละฉบับ ก่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในทุก ๆ ด้าน แต่โดยภาพรวมของการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ฐานะของความเจริญด้านวัตถุมีความแข็งแรง

แต่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมเป็นอันมาก เพราะเป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน การพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติการปฏิบัติตนดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีไม่ได้มีการกำหนดไว้เป็น แบบแผนหรือแนวทางในการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน กับการพัฒนาเศรษฐกิจ เราต้องสูญเสียทรัพยากร เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดช่องว่างทางสังคมสถาบันครอบครัว ชุมชนอ่อนแอ เกิดปัญหาด้านสังคม กลุ่มคนหรือชุมชนได้เรียนรู้และหาแนวทางในการลดกระแสความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการสร้างสรรค์รูปแบบและวิธีการพัฒนาของชุมชนชนบทขึ้น ตามสภาพความเหมาะสมของภูมิศาสตร์ และสภาพชุมชน โดยอาศัยปัจจัยหลักที่เป็นข้อดีของสังคม คือ มรดกของภูมิปัญญาหรือความรู้ในชีวิตที่มี อยู่เดิมของชุมชน(ทุนทางวัฒนธรรม) และประสบการณ์เป็นปัจจัยเข้าร่วมกับการพัฒนาสมัยใหม่โครงการ ถ่ายทอดทางภูมิปัญญาประสมกับการเรียนรู้จากประสบการณ์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่เน้นให้คนการพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ ให้ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index - HAI) อยู่ในระดับสูง เพื่อนำไปสู่ศิลปะและ ทุนวัฒนธรรมที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 เป็นการขับเคลื่อนงานศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมด้วยแนวคิด “เศรษฐกิจวัฒนธรรมใหม่ สร้างรายได้ เสริมคุณค่า พัฒนาสังคม” มุ่งเน้นส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและ ประชาชนเข้าถึงศิลปวัฒนธรรมใช้ศักยภาพเพื่อการสร้างสรรค์ นำทุนวัฒนธรรมมาพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมไทยเพื่อนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ผู้รู้หรือผู้ทรงภูมิปัญญาเริ่มได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมากขึ้นเข้ามามีบทบาท ทั้งการศึกษา การนำสู่การปฏิบัติพัฒนาในหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการวางกรอบกำหนดทิศทาง ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งปรับเปลี่ยน ทิศทางในการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการโดยมองคนเป็นทรัพยากรหลักที่มีความสำคัญเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนางานและสังคม ได้อย่างแท้จริง ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่ง การเรียนรู้ (อำรุง จันทวานิช, 2542, น. 5) การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายสู่การสร้างคน ต้องอาศัยการระดมความคิด เห็นความเข้าใจ และความร่วมมืออย่างหลากหลายเพื่อให้เกิดกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งไปสู่ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 2541, น. 5) การนำทรัพยากร การเรียนที่ได้จากภูมิปัญญามาใช้ในการเรียนการสอน จึงเป็นหลักสูตรของท้องถิ่นร่วมกับโรงเรียนหรือ หน่วยงานในท้องถิ่นเป็นการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน เป็นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ในการดำรงชีวิตให้กับผู้เรียน ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูนำไปสอนเป็นการจัด ประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรม และการประกอบอาชีพสอดแทรก เพื่อประโยชน์สุขให้แก่คน และสังคมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาทของภูมิปัญญามีลักษณะเฉพาะพื้นที่ของ ท้องถิ่นนั้น ๆ เฉพาะด้าน เพราะการส่งเสริมภูมิปัญญาของหน่วยงานต่าง ๆ ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นและ

เป็นการส่งเสริมโดยมีงานรูปธรรมเฉพาะด้านของหน่วยงานเป็นแกนกลางของการกำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นความจำเป็นเพื่อรวบรวมภูมิปัญญาจากระดับท้องถิ่นขึ้นสู่ระดับชาติ ทั้งในความหมายที่เป็นองค์ความรู้และความหมายของบุคคลในฐานะผู้ส่งเสริมภูมิปัญญาให้ได้รับการยอมรับ และมีบทบาทเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนที่สมดุลและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสังคมไทย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระบบการศึกษา เช่น ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ โดยการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ สู่สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ ด้านที่ 2 คือ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคน สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลกเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสามารถสั่งสมทุนทางปัญญา รักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยังได้ระบุไว้ในมาตรา 46 ว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการทำนุบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติจึงทำให้ระบบการศึกษาไทยเริ่มให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดให้มีการฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรม ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ในมาตรา 69 ยังได้ระบุบทบาทหน้าที่ของคนไทยในการสืบสาน ภูมิปัญญาไทยมาตรา 81 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของรัฐในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยและมาตรา 289 ได้กำหนดและชี้ให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่บำรุง รักษาศิลปจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาด้วย

ซึ่งแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนจากผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2539, หน้า 8) พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร มีสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ไม่เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ และไม่มีเวลามากพอในเรื่องดังกล่าว ไม่มี

งบประมาณสนับสนุน และมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาค่อนข้างน้อย นันทสาร สีสลับ และคณะของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติก็ได้ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา (2541, น. 36 - 40) พบว่า สาเหตุการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการศึกษาไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้นมีปัญหา คือโครงสร้างทางการศึกษายังกระจัดกระจายมีการแบ่งแยกระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีอิทธิพลครอบงำ เนื่องจากอยู่ในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน สถานศึกษาขาดการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก ครูผู้สอนในโรงเรียน ไม่มีความเข้าใจในการนำความรู้ และประสบการณ์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ นอกจากนั้นระบบบริหารการศึกษายังไม่เอื้อให้ครูผู้สอนออกนอกสถานศึกษาเพื่อประสานงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญากับผู้ทรงปัญญาในท้องถิ่น และนอกท้องถิ่นหรือนำนักเรียนออกนอกสถานที่และชุมชน ผู้บริหาร ครู ชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจใน 3 เรื่อง คือไม่เข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น ไม่เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่เข้าใจเนื้อหาความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาหรือวิทยากรท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เข้าใจเนื้อหาความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญา หรือวิทยากรท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนยังไม่เป็นลักษณะที่ทำให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ ขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้คนส่วนใหญ่ ละเลย ละทิ้ง ไม่สนใจภูมิปัญญาไทย ขาดการสร้างเสริมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

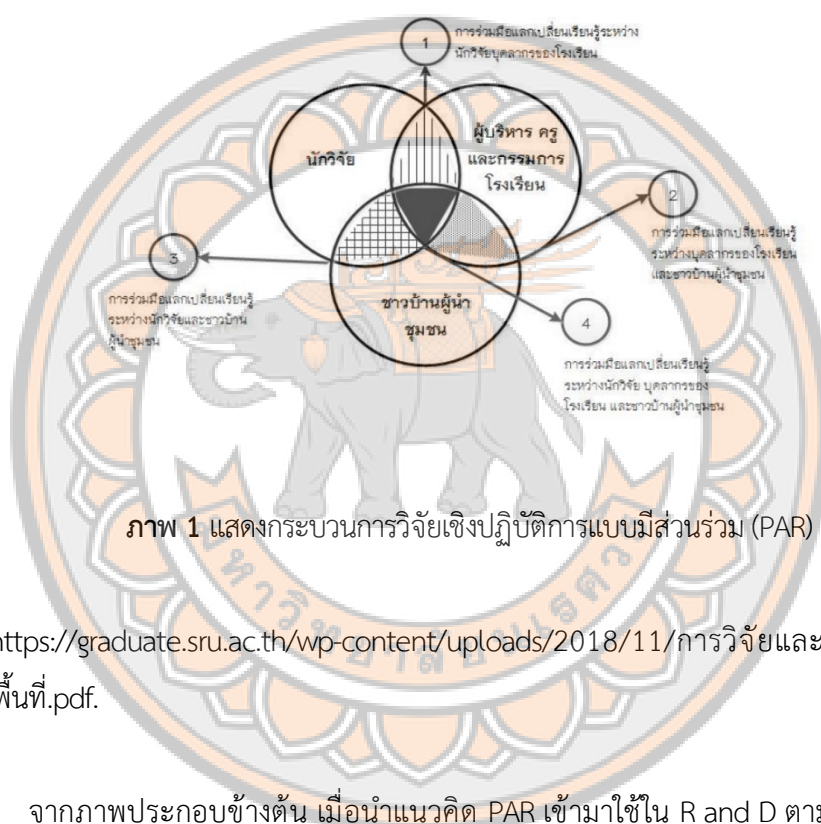
ปัจจัยสำคัญหนึ่งในการเสริมสร้างการเรียนรู้ในสถานศึกษา คือ ระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาจึงต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่จะบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การบริหารจัดการเป็นวิธีการบริหารรูปแบบหนึ่งของผู้บริหารระดับสูง โดยเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนการกำหนดแผนกลยุทธ์ขององค์กรแล้วนำไปสู่การปฏิบัติ แผนกลยุทธ์ถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางให้องค์กรก้าวไปในทิศทางที่เหมาะสม และเพื่อให้บุคลากรขององค์กรมีแนวทางในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการเป็นหัวใจสำคัญของงานบริหารโดยผู้บริหารจะต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ที่ชาญฉลาด กำหนดกลยุทธ์ที่แตกต่างแต่เป็นความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้องค์กรปฏิบัติงานได้ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ลักษณะที่สำคัญของการบริหารจัดการคือการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นเครื่องมือของนักบริหารในการบริหารงานเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันไม่มีกิจกรรมทางการจัดการใดที่จะทำลายผู้บริหารระดับสูงเท่ากับการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในการบริหารงานเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความสลับซับซ้อนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและมีทิศทางที่ไม่แน่นอน ทำให้ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรต้องมีข้อมูลและความเข้าใจต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถประเมินผลกระทบเพื่อกำหนดเป้าหมายทิศทางและนำพาองค์กรไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารที่ขาดหลักการและ

ความสามารถเชิงกลยุทธ์ในการบริหารย่อมทำได้แค่เพียงบริหารงานวันต่อวันพยายามรักษองค์กรให้ดำเนินงานโดยไม่เปลี่ยนแปลงอะไรมาก ใช้ความรู้และประสบการณ์เดิม ๆ ในการทำงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามความเคยชินแต่ถ้าสถานการณ์พลิกผันอย่างรุนแรงแตกต่างจากที่เคยเป็นมาในอดีตมาก เขาก็อาจตัดสินใจอย่างผิดพลาด ล่าช้า หรือไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรซึ่งอาจก่อให้เกิดความสูญเสียแก่องค์กรจนยากจะแก้ไขให้กลับมาเป็นปกติเช่นเดิมได้ (บุญเลิศ เพชรมณี ,2553 น.131)

ผู้บริหารจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้อำนาจบริหารจัดการโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมกระจายอำนาจให้ทุกคนร่วมรับผิดชอบการบริหารโดยมุ่งหวังผลสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาตามแนวคิดการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และเป็นรูปแบบการบริหารจัดการ (Strategic Management) ซึ่งสลิปพนนท์ เกตุทัต (2552); ชุศักดิ์ ประเสริฐ (2552) และณัฐพันธ์ เจริญนันท (2552) กล่าวว่า การบริหารจัดการเป็นระบบและแนวคิดด้านการบริหารเชิงคุณภาพ เป็นการบริหารศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานของผู้บริหารเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร ซึ่งการกำหนดแนวทางและทิศทางในการดำเนินงานนั้น จำเป็นจะต้องวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อกำหนดวิธีการทำงานเพิ่มเติมจากเดิมหรือที่เรียกว่า “กลยุทธ์” พร้อมทั้งจัดทำกิจกรรม แผนงาน หรือ โครงการให้สอดคล้องในแต่ละกลยุทธ์ เพื่อเป็นแนวทางขององค์กรที่จะสามารถบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้สูงสุดการบริหารจัดการประกอบด้วยกิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบขั้นพื้นฐาน 4 กิจกรรม คือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Analysis) การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategic Implementation) และการควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ (Strategic control and Evaluation) ซึ่งกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมนี้มีความสัมพันธ์และเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาทักษะการบริหารจัดการให้มีความสามารถในการบริหารงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างรวดเร็วและถูกต้อง โดยใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่อย่างมีระบบและคุ้มค่าเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลประสบความสำเร็จในอนาคตอย่างยั่งยืนได้ (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2551)

จากแนวคิดการวิจัยและพัฒนาการศึกษาที่ทำให้ได้ผลสุดท้ายคือ นวัตกรรมทาง การศึกษานั้น (รัตนะ บัวสนธ์ : การวิจัยและพัฒนาการศึกษาแบบอิงพื้นที่ และการร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง Educational Research and Development by Area and Stakeholders Collaboration Base) ในกรณีที่ทำเนิการโดยใช้โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนเป็นฐานสำหรับการวิจัยและพัฒนานั้น สิ่งที่น่าสนใจหรือนักการศึกษาต้องตระหนักและนำมาใช้ในการดำเนินงานวิจัยก็คือ ความสำคัญของบริบทพื้นที่และลักษณะของโรงเรียน รวมทั้งการสร้างร่วมมือของผู้มีส่วน เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ตั้งแต่การดำเนินงานในทุกขั้นตอน กล่าวคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนในชุมชนต้องเข้ามาร่วมกันศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการแก้ไข พัฒนางาน

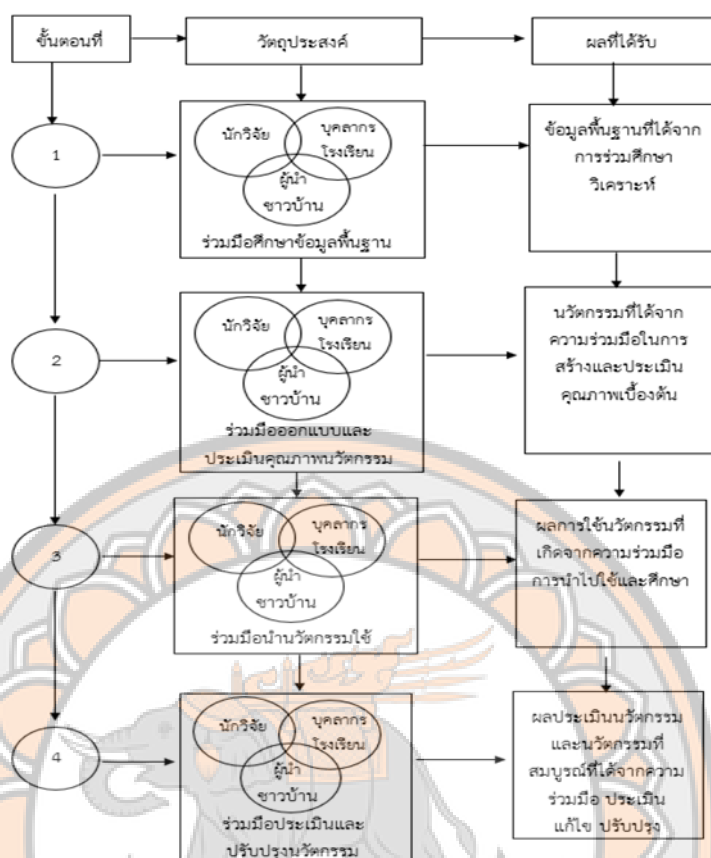
จัดการศึกษาของโรงเรียน กำหนดเลือกนวัตกรรมที่จะใช้แก้ไขปัญา และพัฒนางานทางการศึกษานั้น นำนวัตกรรมไปใช้และประเมินสรุปปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรมดังกล่าวด้วยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จ ความเป็นเจ้าของในนวัตกรรมนั้น กระบวนการทำงานดังกล่าวก็คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพราะการวิจัยที่เรียกว่า PAR แท้ที่จริงก็คือพากันหรือร่วมมือกันทำวิจัยระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ภาพ 1 แสดงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

ที่มา: <https://graduate.sru.ac.th/wp-content/uploads/2018/11/การวิจัยและพัฒนาการศึกษาแบบอิงพื้นที่.pdf>.

จากภาพประกอบข้างต้น เมื่อนำแนวคิด PAR เข้ามาใช้ใน R and D ตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้น ก็สามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ตามภาพประกอบ ดังนี้

ภาพ 2 แผนภูมิแสดงกระบวนการ PAR ในงานวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา

ที่มา: <https://graduate.sru.ac.th/wp-content/uploads/2018/11/การวิจัยและพัฒนาการศึกษาแบบอิงพื้นที่.pdf>.

จากภาพประกอบนั้นจะเห็นว่าการร่วมมือระหว่างบุคคลต่าง ๆ เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา แต่อย่างไรก็ดีสัดส่วนในลักษณะของการร่วมมือจะมีความแตกต่างกันในแต่ละขั้นตอนขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ยกตัวอย่างเช่น ในขั้นตอนที่ 1 นักวิจัยและบุคลากรในโรงเรียนจะมีบทบาทมาก สัดส่วนความร่วมมือในการดำเนินงานก็จะมากไปด้วย นอกจากลักษณะการร่วมมือที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา แล้วผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายต่างก็มีพันธู์ทางด้านความรู้และทักษะการดำเนินงานต่างกัน ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่ต้อง พึงตระหนักในการใช้ PAR สำหรับการทำวิจัยและพัฒนา ก็คือ การเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะ “แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ในช่วงระยะเวลาที่ร่วมมือกัน ด้วยเหตุนี้เองงานวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาที่นำแนวคิด PAR มาใช้ในขั้นตอนการดำเนินงานนั้น เมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานสิ่งที่จะได้รับนอกจากจะเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา

แล้วก็ยังเกิดนวัตกรรมแห่งความเป็นนักวิจัยและพัฒนาการศึกษาอีกด้วย โดยผ่านกระบวนการถอดบทเรียนการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย สรุปการวิจัยและพัฒนาการศึกษาแบบอิงพื้นที่และการร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นการนำแนวคิด PAR มาใช้ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาในแต่ละขั้นตอน โดยลักษณะการร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนวิจัยและพัฒนาอาจมีสัดส่วนความรับผิดชอบดำเนินงานไม่เท่ากัน ผลของการวิจัยและพัฒนาแบบอิงพื้นที่และการร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากจะได้ “นวัตกรรมทางการศึกษา” แล้วก็ยังได้หรือเกิด “นวัตกรรมแห่งความเป็นนักวิจัย” ด้วยเช่นกัน การวิจัยและพัฒนาแบบนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาขึ้นใช้แก้ไขปัญหา หรือพัฒนางานทางการศึกษาของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนหนึ่ง ๆ โดยตระหนักในความสำคัญของบริบทของชุมชนนั้น ๆ และระดมสรรพกำลังสร้างความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมความเป็นเจ้าของนวัตกรรมทางการศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับผู้ที่ต้องใช้ใช้นวัตกรรมแบบการศึกษานั้น

และจากปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมานั้น ทำให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลและจัดการศึกษาในปัจจุบันต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาซึ่งพบว่ายังขาดแนวทางที่ชัดเจนและดำเนินงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะแสวงหาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด และทฤษฎีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จึงศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เรียนรู้ปัญหาและอุปสรรคของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา แสวงหาตัวแบบและยุทธศาสตร์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อค้นพบจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อนำข้อค้นพบมาช่วยในการแก้ไขปัญหา และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย ได้มีการวางแผนที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้และดำเนินการในโรงเรียนอย่างแพร่หลาย และมีประสิทธิภาพ

คำถามของการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัศึกษามีลักษณะอย่างไร
2. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา มีองค์ประกอบหรือลักษณะอย่างไร และมีคุณภาพอย่างไร

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นอย่างไร

4. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัศึกษามีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ สำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเกิดประโยชน์ ดังนี้

1. ผู้บริหารการศึกษาในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาการดำเนินงานพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น
3. ครูผู้สอนทุกสาระการเรียนรู้ ครูฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และบุคลากรอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำข้อ

ค้นพบที่ได้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับสภาพและบริบทของโรงเรียน ชุมชน เพื่อให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาครั้งนี้คือ ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ใน การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาการดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 กำหนดไว้ 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นย่อยที่ 1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของอำเภอท่าปลา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

1. ขอบเขตในด้านเนื้อหาของการวิจัย

ขอบเขตในเนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะข้อมูลพื้นฐาน บริบทชุมชน สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและสังเคราะห์วิเคราะห์องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และยกย่ององค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ เนื่องจากถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัศึกษามีผู้รวบรวมไว้อย่างหลากหลายแนวทาง ผู้วิจัยจึงกำหนดที่จะศึกษาการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ก่อนเริ่มภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

3. แหล่งข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลเอกสาร แบ่ง 3 ส่วน ได้แก่

3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

3.2 แนวคิด ทฤษฎีของรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

3.3 เอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แผนงานโครงการ แผนปฏิบัติการประจำปี แผนกลยุทธ์ของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

4. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ทำการศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ข้อมูลพื้นฐาน บริบทชุมชน สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำรงชีวิต และสังเคราะห์ วิเคราะห์ องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และยกกว้างองค์ประกอบของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

5. เครื่องมือการวิจัย

5.1 การศึกษาเอกสาร (Document study) ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาจากงานวิจัย และรายงานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ดำเนินการมาในอำเภอท่าปลา

5.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation) ผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสำรวจข้อมูลในพื้นที่เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้ใช้ประกอบ ดังนี้

- (1) สังเกตบริบทของชุมชน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมภายในชุมชนอำเภอท่าปลา
- (2) สังเกตบรรทัดฐานของชุมชน เช่น จารีต ประเพณี กฎเกณฑ์ ระเบียบ และแนวปฏิบัติการดำเนินการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
- (3) สังเกตวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิตของคนในอำเภอท่าปลา โดยสังเกตจากกิจวัตรประจำวันของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (4) สังเกตวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน และการร่วมมือของครูทั้งในและนอกโรงเรียนกับชุมชนในการทำงานร่วมกัน ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสังเกต ผู้วิจัยได้จดบันทึกและบันทึกภาพไว้เพื่อนำไปใช้ตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นต่อไป

ขั้นย่อยที่ 1.2 การศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนา
รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ก่อนเริ่มภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการใช้การสนทนากลุ่ม (Focused Group) โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 3 กลุ่ม ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรธานี รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ครู	จำนวน 12 คน
กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง	จำนวน 12 คน
ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาดำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์	จำนวน 12 คน
รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)	

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ทำการศึกษา

ตัวแปรที่ทำการศึกษา คือ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นย่อยที่ 2.1 จัดทำร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ก่อนเริ่มภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) กลุ่มครูผู้สอน 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ทำการศึกษา

ตัวแปรที่ทำการศึกษา คือ ร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นย่อยที่ 2.2 การตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ก่อนเริ่มภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จำนวน 9 คน ได้แก่

- ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 2 คน
 ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา
 จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 2 คน
 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในพัฒนารูปแบบการบริหารวิทยฐานะชำนาญการ
 พิเศษ การศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน
 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
 วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ การศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน
 อาจารย์จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์สอนเกี่ยวกับการวิจัยและ
 พัฒนาทางการศึกษา หรือบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน
 รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ทำการศึกษา

ตัวแปรที่ทำการศึกษา คือ ความเหมาะสม ความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบ
 การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ
 การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

**ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัด
 อุตรดิตถ์**

ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน
 มัธยมศึกษา

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย เป็น ครู คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรง
 ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ ปีการศึกษา 2567 เพื่อตอบแบบสอบถามผลการดำเนินการ

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ทำการศึกษา

ตัวแปรที่ทำการศึกษา คือ ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงเดือนตุลาคม ปลายภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของรูปแบบการบริหาร โดยการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus group discussion) ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ราษฎรชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีประเด็นคำถาม สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ปีการศึกษา 2567

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ทำการศึกษา

ตัวแปรที่ทำการศึกษา คือ การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. **รูปแบบ** หมายถึง ชุดองค์ประกอบที่ใช้จำลองความคิดและอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P) ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O) ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary) ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) ส่วนที่ 5 องค์ประกอบประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. **รูปแบบการบริหารจัดการ** หมายถึง ชุดองค์ประกอบ ซึ่งเป็นวิธีการบริหารจัดการ โครงสร้างหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายหรือทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งของสถานศึกษาเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. **การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง ชุดองค์ประกอบสำหรับใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ วิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการในสถานศึกษาเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

4. **รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง โครงสร้าง กระบวนการ และกลยุทธ์ที่ออกแบบมาเพื่อให้เกิดการจัดการและการดำเนินการในเชิงระบบสำหรับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชนสู่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์การพัฒนา และการบูรณาการความรู้เหล่านี้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน และสังคมของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

5. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการในการถ่ายทอดหรือการเรียนรู้จากฝ่ายหนึ่งไปสู่อีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจรวมถึงมีความสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วย

5.1 ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด หมายถึง บุคคลที่อยู่ในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผู้ถ่ายทอดนั้นคือครูหรือปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด หากปรากฏในครอบครัวคือ ระหว่างปราชญ์ชาวบ้านในฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือลูกหลานหรือระหว่างปราชญ์ชาวบ้านและลูกศิษย์ นักเรียน เพื่อนบ้านและคนในชุมชนโดยพิจารณารวมถึงอายุของฝ่ายผู้รับการถ่ายทอดด้วย

5.2 วิธีการถ่ายทอด หมายถึง วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับนักเรียน ซึ่งมีทั้งเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การลงมือฝึกปฏิบัติจริง การสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างการบรรยายบอกเล่าหรือการศึกษาด้วยตนเองผ่านการสังเกตและสื่อที่นำมาใช้ในการถ่ายทอด

5.3 เนื้อหาในการถ่ายทอด หมายถึง เนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในกระบวนการถ่ายทอด เช่นความรู้ทักษะและขั้นตอนในการดำเนินการ เป็นต้น

5.4 ระดับของเนื้อหาที่จะถ่ายทอด หมายถึง ระดับของเนื้อหาที่อยู่ในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งเป็นองค์ความรู้ด้านเทคนิค องค์ความรู้ในระดับการปฏิบัติ การจัดการทรัพยากร องค์ความรู้ในระดับความเชื่อหรือวิธีการองค์ความรู้ในระดับชีวิต

5.5 การประเมินผลการถ่ายทอด หมายถึง การตรวจสอบว่าผู้รับการถ่ายทอดมีความรู้มีความเข้าใจและมีความสามารถเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่อย่างไรซึ่งการตรวจสอบนั้นทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกตการวิเคราะห์ หรือการสอบถาม เป็นต้น

5.6 ปัญหาและอุปสรรคของการถ่ายทอด หมายถึง ปัญหาและอุปสรรคที่ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ถ่ายทอดพบจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. คุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของรูปแบบที่สะท้อนถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และในความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้

6.1 ความถูกต้องของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง การออกแบบและดำเนินการจัดการระบบการบริหารที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยต้องมีความเหมาะสมในแง่ของกระบวนการความสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น และสามารถนำไปใช้ได้จริงเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

6.2 ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง ความสอดคล้องของรูปแบบดังกล่าวกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และเป้าหมายของการจัดการศึกษาในแต่ละพื้นที่ โดยพิจารณาทั้งด้านเนื้อหา โครงสร้าง กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่สามารถเกิดขึ้นจริงในภาคสนาม ความเหมาะสมนี้ยังรวมถึงความสามารถของรูปแบบในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น ตลอดจนความยืดหยุ่นของรูปแบบในการปรับใช้ตามความแตกต่างของบริบทโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งขนาด สภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ กล่าวคือ ความเหมาะสมของรูปแบบเป็นตัวชี้วัดถึงศักยภาพของแนวทางในการนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ และสามารถพัฒนาและขยายผลได้อย่างยั่งยืน

6.3 ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ หมายถึง หมายถึง ความสามารถในการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติใช้จริงได้ในสถานศึกษา โดยไม่ติดขัดต่อข้อจำกัดด้านทรัพยากร เวลา หรือบุคลากร รวมถึงสามารถปรับใช้ให้สอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนและระบบการศึกษาที่มีอยู่ ความเป็นไปได้นี้ยังสะท้อนถึงระดับการยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องเห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความสมเหตุสมผล ไม่ซับซ้อนเกินไป และสามารถนำไปดำเนินการได้ในระยะสั้นและต่อเนื่องในระยะยาว อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะขยายผลได้ในโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียง

6.4 ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ครู ชุมชน และระบบการศึกษาโดยรวม ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงสังคม รูปแบบที่มีความเป็นประโยชน์จะต้องเอื้อต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ความคิด และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมถึงเสริมสร้างจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น การสนับสนุนให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทได้จริง ช่วยให้โรงเรียนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษากับชุมชนอย่างยั่งยืน

6.5 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงภายหลังจากการนำรูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้ในสถานศึกษา โดยเป็นการประเมินทั้งในด้านการกระบวนการดำเนินงานและผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ครู และชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ
 - 1.1 ความหมายของรูปแบบ
 - 1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ
 - 1.3 ประเภทของรูปแบบ
 - 1.4 คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ
 - 1.5 การสร้างและพัฒนารูปแบบ
 - 1.6 การตรวจสอบรูปแบบ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษา
 - 2.1 การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 2.2 แนวคิด ทฤษฎีและองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษา
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
 - 3.1 ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 3.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 3.3 ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 3.4 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
4. แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 4.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 4.1.1 ความหมายของการบริหาร
 - 4.1.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 4.2 กระบวนการมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วม
5. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5.1 ความหมายและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 5.3 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ
 - 6.1.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 6.1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.2.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ
- 7. กรอบแนวคิดการวิจัย
- 8. ขอบเขตของการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

1. ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง รูปแบบหรือที่เรียกว่า Model เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรูปแบบอาจจะหมายถึงสิ่งหรือวิธีการงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ ดังนี้

สมาน อัครวุฒิ (2553, น. 18) กล่าวว่ารูปแบบเป็นสิ่งที่ใช้แทนความเป็นจริงในเชิงนามธรรม โดย Model มีจุดประสงค์เพื่อทำความเข้าใจระบบหรือปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนผ่านการลดทอนรายละเอียดเพื่อเน้นเฉพาะประเด็นสำคัญ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจแนวคิดหลักการ หรือพฤติกรรมของระบบได้ดีขึ้น รูปแบบหรือ Model มักถูกสร้างขึ้นจากข้อมูลที่รวบรวมได้รวมถึงการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับระบบหรือปรากฏการณ์นั้น ตัวอย่างเช่น

1. Model เชิงกายภาพ เช่น แบบจำลองสามมิติของอาคาร
2. Model เชิงคณิตศาสตร์ เช่น สมการที่อธิบายพฤติกรรมของปรากฏการณ์ทางฟิสิกส์
3. Model เชิงแนวคิด เช่น แผนภูมิการไหลของกระบวนการ (Flowchart)

นอกจากนี้การสร้าง Model ยังช่วยในกระบวนการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการพยากรณ์ โดยเน้นให้เห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบในทางวิชาการหรือการวิจัย Model จึงถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญและขาดไม่ได้สำหรับการศึกษาระบบและการวางแผนในหลากหลายสาขา

Good (2005, p. 117) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 4 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบในเชิงตัวแทน (Representation) รูปแบบเป็นตัวแทนของความเป็นจริงหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ ตัวแทนนี้อาจอยู่ในรูปของภาพ แผนผัง หรือแบบจำลองทางกายภาพ ซึ่งช่วยให้เข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น แบบจำลองสามมิติของอาคาร หรือแผนที่ที่แสดงภูมิประเทศ

2. รูปแบบในเชิงแนวคิด (Conceptualization) รูปแบบเป็นการแทนความคิดหรือแนวคิดในลักษณะที่นามธรรม เช่น การสร้างแผนภูมิหรือผังการไหล (Flowchart) เพื่อแสดงลำดับเหตุการณ์หรือกระบวนการ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อนผ่านการจัดโครงสร้าง

3. รูปแบบในเชิงการคาดการณ์ (Prediction) รูปแบบเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพยากรณ์เหตุการณ์หรือผลลัพธ์ในอนาคต โดยใช้ข้อมูลหรือสมมติฐานที่มี ตัวอย่างเช่น แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่ใช้คาดการณ์การเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือแบบจำลองภูมิอากาศที่ทำนายสภาพอากาศ

4. รูปแบบในเชิงการทดลอง (Simulation) รูปแบบสามารถนำมาใช้เพื่อจำลองสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ เพื่อศึกษาและทำการทดลองโดยไม่จำเป็นต้องกระทำกับของจริง ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงและค่าใช้จ่าย ตัวอย่างเช่น การใช้ซอฟต์แวร์จำลองเพื่อทดสอบเครื่องบินก่อนการผลิตจริง

Procter and Paul (1978, p. 174) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ใน Longman Dictionary of Contemporary English ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบในฐานะตัวอย่างหรือแบบอย่าง (An Example or Standard) รูปแบบหมายถึงสิ่งที่ถูกใช้เป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่เหมาะสมสำหรับการเลียนแบบหรืออ้างอิง เช่น บุคคลหรือวัตถุที่ถือว่าเป็นต้นแบบของความสมบูรณ์แบบ ตัวอย่างเช่น การกล่าวถึงบุคคลต้นแบบในด้านความเป็นผู้นำการใช้โมเดลสินค้าต้นแบบเพื่อผลิตสินค้าในเชิงพาณิชย์

2. รูปแบบในฐานะตัวแทนของสิ่งที่ซับซ้อน (A Representation of Something Complex) รูปแบบในลักษณะนี้ใช้เพื่ออธิบายหรือแสดงถึงบางสิ่งที่มีความซับซ้อน โดยทำให้เรียบง่ายขึ้น เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจหรือนำไปศึกษา เช่น แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แบบจำลองโครงสร้างของอะตอมเพื่อการเรียนการสอน

3. รูปแบบในฐานะเครื่องมือทดสอบ (A Tool for Testing or Simulation) รูปแบบในความหมายนี้ใช้สำหรับการทดลองหรือจำลองสถานการณ์ในสภาพแวดล้อมที่ควบคุมได้ เพื่อประเมินผลลัพธ์หรือความน่าจะเป็นก่อนการนำไปใช้จริง ตัวอย่างเช่น การจำลองการทำงานของเครื่องยนต์ผ่านแบบจำลองซอฟต์แวร์ การใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์เพื่อทำนายแนวโน้มตลาด

รัตน์ บัสน์ (2552, น. 124) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง

ในความหมายนี้ “รูปแบบ” หมายถึงโมเดลหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงลักษณะหรือโครงสร้างของสิ่งต่าง ๆ ก่อนที่จะสร้างหรือผลิตจริง เช่น โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ หรือโมเดลเสื้อผ้า ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมและทำการปรับปรุงก่อนการผลิตจริง

2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ รูปแบบในลักษณะนี้เรียกว่า “Mathematical Model” ซึ่งใช้สมการหรือสูตรทางคณิตศาสตร์ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในระบบหรือปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ เพื่อทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมของระบบนั้น

3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในความหมายนี้ “รูปแบบ” หมายถึงแผนภาพหรือไดอะแกรมที่แสดงถึงโครงสร้างหรือกระบวนการทำงานของระบบแนวคิด หรือทฤษฎี เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร หรือรูปแบบการประเมิน ซึ่งช่วยให้เข้าใจการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2550, น. 36) ได้ให้ความหมายของรูปแบบในทางศึกษาศาสตร์ว่า รูปแบบ คือ “รูปแบบ” (Model) หมายถึง เครื่องมือหรือแนวทางที่ใช้ในการอธิบายระบบกระบวนการ หรือพฤติกรรมทางการศึกษา โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ตัวแทนของระบบหรือกระบวนการ รูปแบบทำหน้าที่แทนระบบหรือกระบวนการที่ซับซ้อนในลักษณะที่ง่ายต่อการเข้าใจ เช่น รูปแบบการเรียนการสอน หรือรูปแบบการประเมินผล

2. ช่วยในการจัดโครงสร้างและแนวทางปฏิบัติ รูปแบบมีบทบาทสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของการทำงานหรือการดำเนินการ เช่น รูปแบบการสอนที่แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็นลำดับชัดเจน

3. มีลักษณะเป็นนามธรรมและเป็นรูปธรรม รูปแบบสามารถอยู่ในรูปแบบของภาพแผนผัง หรือข้อความนามธรรมที่อธิบายแนวคิด ตลอดจนในลักษณะของตัวอย่างหรือโครงสร้างทางกายภาพที่จับต้องได้

4. เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและพัฒนา รูปแบบช่วยในการสื่อสารแนวคิดและแผนงานระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และยังเป็นพื้นฐานในการพัฒนาระบบหรือระบบใหม่ ๆ ในทางการศึกษา

วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2560, น. 185) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

บุญญพัฒน์ สิงห์จรรย์ (2564, น. 78) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง เป็นกรอบแนวคิดหรือโครงสร้างที่ใช้ในการอธิบายหรือจำลองปรากฏการณ์หรือระบบต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจและวิเคราะห์ได้ง่ายขึ้น

นิพนธ์ อุไรวรรณ (2563, น. 37) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า “รูปแบบ” (Model) ว่าเป็นกรอบแนวคิดหรือโครงสร้างที่ใช้ในการอธิบายหรือจำลองปรากฏการณ์หรือระบบต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจและวิเคราะห์ได้ง่ายขึ้น

อำนาจ พุทธชาติ (2564, น. 15) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่ารูปแบบ หมายถึง ได้ให้ความหมายของ “รูปแบบ” (Model) ว่าเป็นวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามที่ต้องการ โดยสรุป “รูปแบบ” หมายถึง วิธีการหรือแนวทางที่เป็นต้นแบบ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ

จากการศึกษาความหมายของรูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบหมายถึง รูปแบบ (Model) หมายถึง เครื่องมือ แนวคิด หรือโครงสร้าง ที่ใช้เพื่อแสดงความสัมพันธ์ อธิบายระบบ หรือจำลองปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้ ตัวแทนของความเป็นจริง รูปแบบทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือภาพจำลองของสิ่งที่ซับซ้อน เพื่อทำความเข้าใจหรือศึกษารายละเอียดในลักษณะที่ง่ายขึ้น เช่น แบบจำลองทางกายภาพหรือแผนภาพเชิงโครงสร้าง แนวทางหรือมาตรฐาน รูปแบบคือแนวทางปฏิบัติหรือมาตรฐานที่ใช้ในการวางแผนหรือดำเนินกิจกรรม เช่น รูปแบบการเรียนการสอน หรือรูปแบบการบริหารจัดการ เครื่องมือในการพยากรณ์และวิเคราะห์ รูปแบบสามารถใช้เพื่อทำนายผลลัพธ์หรือพยากรณ์พฤติกรรมของระบบ ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลหรือการจำลองสถานการณ์ เช่น แบบจำลองทางคณิตศาสตร์หรือแบบจำลองการทดลอง กรอบแนวคิดเชิงนามธรรม รูปแบบแสดงถึงโครงสร้างทางความคิดที่ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในระบบ เช่น แผนภูมิแนวคิดหรือโครงสร้างทฤษฎี เครื่องมือสนับสนุนการพัฒนา รูปแบบช่วยสนับสนุนการวางแผน การแก้ปัญหา และการพัฒนาระบบหรือกระบวนการใหม่ ๆ โดยใช้เป็นต้นแบบสำหรับการปรับปรุงหรือขยายผล

2. องค์ประกอบของรูปแบบ

การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง หรือมีจำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เราศึกษา หรือออกแบบ แนวคิดตามทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบของแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้ ดังนี้

สมาน อัสวภูมิ (2547, น. 55) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการ (Principles): แนวคิดหรือทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นรากฐานของรูปแบบ
2. วัตถุประสงค์ (Objectives): เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุผ่านการใช้รูปแบบ
3. เนื้อหา (Content): สารสำคัญหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ

นั้น

4. กระบวนการ (Process): ขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงานตามรูปแบบ
5. เครื่องมือ (Tools): อุปกรณ์หรือวิธีการที่ใช้สนับสนุนการดำเนินงานตามรูปแบบ
6. การประเมินผล (Evaluation): การวัดผลหรือการตรวจสอบความสำเร็จของการใช้

รูปแบบ

7. การปรับปรุง (Improvement): การพัฒนาและแก้ไขรูปแบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
องค์ประกอบทั้ง 7 นี้ช่วยให้รูปแบบมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ธีระ รุญเจริญ (2550, น. 12) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ
ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ (Principles): แนวคิดหรือทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นรากฐานของ
รูปแบบนั้น

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (Objectives): เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุผ่าน
การใช้รูปแบบนั้น

3. กระบวนการของรูปแบบ (Process): ขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงานตามรูปแบบนั้น

4. เครื่องมือที่ใช้ในรูปแบบ (Tools): อุปกรณ์หรือวิธีการที่ใช้สนับสนุนการดำเนินงาน
ตามรูปแบบนั้น

5. การประเมินผลของรูปแบบ (Evaluation): การวัดผลหรือการตรวจสอบความสำเร็จ
ของการใช้รูปแบบนั้น

6. การปรับปรุงรูปแบบ (Improvement): การพัฒนาและแก้ไขรูปแบบให้มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ประกอบทั้ง 6 นี้ช่วยให้รูปแบบมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

นิวัตร นาคะเวช (2554, น. 214) ได้นำแนวคิดเชิงระบบมาศึกษารูปแบบการบริหาร
จัดการโรงเรียนในฝัน และสรุปว่าองค์ประกอบของรูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย 1. หลักการบริหาร
จัดการ (Management Principles): แนวคิดพื้นฐานที่กำหนดทิศทางและวิธีการบริหารโรงเรียน
ในฝัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2. วัตถุประสงค์ของโรงเรียน (School Objectives) 3. เป้าหมาย
หลักที่โรงเรียนมุ่งหวังจะบรรลุ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผู้เรียน 4. โครงสร้างของโรงเรียน
(School Structure) การจัดองค์กรและระบบภายในโรงเรียน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน
ตามวัตถุประสงค์ 5. กลยุทธ์ของโรงเรียน (School Strategies): แผนและวิธีการที่โรงเรียนใช้ในการ
ดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด เงื่อนไขความสำเร็จ (Success Conditions)
ปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการประสบความสำเร็จของการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน

องค์ประกอบทั้ง 5 นี้สะท้อนถึงการนำแนวคิดเชิงระบบมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามที่ตั้งใจไว้

ปรีชาติ ชมชื่น (2555, น. 12) ได้สรุปองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ (Principles) แนวคิดพื้นฐานที่เป็นกรอบในการดำเนินงาน
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (Objectives) เป้าหมายที่ต้องการบรรลุผ่านการใช้รูปแบบ
3. ระบบและกลไก (Systems and Mechanisms) โครงสร้างและกระบวนการที่สนับสนุนการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์

- ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ทรัพยากรและข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงาน
- กระบวนการ (Processes) ขั้นตอนและกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุ
- ผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงาน
- ผลลัพธ์ (Outcomes) ผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากผลผลิต
- ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินผล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบต่อไป

องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษามีประสิทธิผลและสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทิตนา แคมมณี (2560) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบและลักษณะของรูปแบบที่ใช้โดยทั่วไปจากคีฟส์ (Keeves, 1997) ได้แก่

1. ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ: องค์ประกอบนี้เป็นรากฐานที่กำหนดทิศทางและแนวทางของรูปแบบนั้น ๆ
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ: เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุผ่านการใช้รูปแบบ
3. องค์ประกอบของรูปแบบ: ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นรูปแบบ เช่น ขั้นตอนวิธีการ หรือเครื่องมือที่ใช้
4. ลำดับขั้นตอนการดำเนินการของรูปแบบ: การจัดเรียงขั้นตอนหรือกระบวนการในการปฏิบัติตามรูปแบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
5. เงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้: ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับการประยุกต์ใช้รูปแบบให้เกิดประสิทธิผล

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้รูปแบบ: ผลลัพธ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นหลังจากการนำรูปแบบไปใช้

องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้การออกแบบและการนำรูปแบบไปใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

บาร์โดและ ฮาร์ดแมน (Bardo and Hartman, 1982, p.70 - 71) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ (Model) ว่ารูปแบบเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม นอกจากนี้ พวกเขายังระบุว่า การกำหนดว่ารูปแบบหนึ่งควรมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด และควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างนั้น ไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปรากฏการณ์ ที่ศึกษา อย่างไรก็ตามรูปแบบระบบที่มีลักษณะบางประการของระบบเปิด มักประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs): ทรัพยากรหรือข้อมูลที่เข้าสู่ระบบเพื่อใช้ในการดำเนินการ (2) กระบวนการ (Processes): ขั้นตอนหรือวิธีการที่ระบบใช้ในการประมวลผลปัจจัยนำเข้า (3) ผลผลิต (Outputs): ผลลัพธ์หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการของระบบ (4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback): ข้อมูลที่สะท้อนผลการดำเนินงานของระบบ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการต่อไป การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่าผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการ ซึ่งจะจัดการให้เกิดผลผลิตขึ้น และให้ความสนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพภายนอก ซึ่งแสดงถึงการเริ่มมีลักษณะของความเป็นระบบเปิด

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ (Model) มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญและคล้ายคลึงกัน โดยสรุปได้ดังนี้: หลักการและแนวคิดพื้นฐาน (Principles and Theories) เป็นพื้นฐานทางปรัชญา ทฤษฎี หรือความเชื่อที่กำหนดแนวทางและโครงสร้างของรูปแบบ ช่วยกำหนดกรอบความคิดและเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังรูปแบบ วัตถุประสงค์ (Objectives) เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุจากการใช้รูปแบบ ซึ่งให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อการวางแผนและปฏิบัติ องค์ประกอบเชิงโครงสร้าง (Structural Components) ส่วนประกอบหลักของรูปแบบ เช่น ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Processes) ผลผลิต (Outputs) และข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ทำหน้าที่เชื่อมโยงกระบวนการทั้งหมดให้ทำงานร่วมกัน ขั้นตอนการดำเนินงาน (Processes or Procedures) การจัดลำดับขั้นตอนหรือกระบวนการที่เป็นระบบ ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เครื่องมือและทรัพยากรสนับสนุน (Tools and Resources) อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น เครื่องมือการวิเคราะห์ กระบวนการเทคโนโลยี หรือทรัพยากรมนุษย์ เงื่อนไขการนำไปใช้ (Conditions or Contexts) สภาพแวดล้อม ปัจจัย หรือข้อจำกัดที่ส่งผลต่อ

ความสำเร็จของรูปแบบ ช่วยให้สามารถปรับใช้รูปแบบได้อย่างเหมาะสมในบริบทต่าง ๆ การประเมินผล (Evaluation) กระบวนการตรวจสอบหรือวัดผลความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ เพื่อดูว่ารูปแบบบรรลุเป้าหมายหรือไม่ และนำไปสู่การปรับปรุง การปรับปรุงและพัฒนา (Improvement and Development) การนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น สรุป องค์ประกอบของรูปแบบสะท้อนให้เห็นถึง ระบบที่เป็นองค์รวม (Holistic System) ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง กระบวนการ ไปจนถึง การประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้รูปแบบสามารถใช้งานได้จริงและมีประสิทธิภาพในบริบทที่แตกต่างกัน

การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการของนักการศึกษา เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปดังตาราง 1

ตาราง 1 สังเคราะห์องค์ประกอบแนวคิดของรูปแบบ

องค์ประกอบ	งานวิจัย / แนวคิดของนักวิชาการ						รวม	หมายเหตุ
	สมาน อัครภูมิ	ธีระ รุญเจริญ	นิวัตร นาคะเวช	ปรีชาดี ขมชื่น	ทิตินา แซมมณี	บาร์โตนและ ฮาร์ดแมน		
1. หลักการของรูปแบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6	
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6	
3. สารสำคัญ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6	
4. วิธีดำเนินการของรูปแบบ	✓	✓	✓			✓	4	
5. องค์ประกอบรูปแบบ	✓	✓			✓	✓	4	
6. เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้	✓	✓		✓	✓	✓	5	
7. การประเมินผล			✓		✓	✓	3	
8. ผลลัพธ์/ผลผลิต			✓				2	
9. ข้อมูลป้อนกลับจาก สภาพแวดล้อม			✓				1	
10. ปัจจัยนำเข้า						✓	1	
11. คำอธิบายประกอบรูปแบบ	✓			✓			2	

จากตาราง 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบของนักการศึกษา พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ที่ตายตัวว่ารูปแบบจะต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง มีรายละเอียดมากนักน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม ไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัวเป็นสิ่งที่สร้างและ พัฒนาขึ้นไว้เป็นแนวทางการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่รูปแบบต้องมีตัวแปรผันครบแสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลกัน

สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาโดยนำเอา องค์ประกอบสำคัญที่ได้จากการสังเคราะห์จากนักวิชาการศึกษามาจับกลุ่ม ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ หมายถึง แนวคิด ทฤษฎี หรือหลักพื้นฐาน ที่เป็นรากฐานสำคัญ ของการออกแบบและการพัฒนารูปแบบ (Model) โดยทำหน้าที่กำหนดทิศทาง โครงสร้าง และ แนวทางปฏิบัติ เพื่อให้รูปแบบนั้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับความเป็นจริง
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ หมายถึง เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุจากการนำ รูปแบบไปใช้ โดยวัตถุประสงค์ของรูปแบบมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง แนวทางปฏิบัติ และ การประเมินความสำเร็จของรูปแบบนั้น ๆ
3. สาระสำคัญของรูปแบบ หมายถึง แก่นแท้ของแนวคิด โครงสร้าง และกระบวนการ ที่ใช้ในการออกแบบการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบ ทฤษฎีรองรับ และกลไก การดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาทางการศึกษาอย่างมี ประสิทธิภาพ
4. วิธีดำเนินการของรูปแบบ หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนที่กำหนดไว้ในรูปแบบ เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ วิธีดำเนินการนี้เป็นแนวทาง ที่ชัดเจนสำหรับการปฏิบัติหรือการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
5. องค์ประกอบของรูปแบบ หมายถึง ส่วนประกอบหลักที่กำหนดโครงสร้างหรือ แนวทางของการดำเนินการในระบบหรือกระบวนการที่วางไว้ โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาท สำคัญในการกำหนดความสมบูรณ์ของรูปแบบให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ
6. เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ หมายถึง ปัจจัยหรือข้อกำหนดที่จำเป็นสำหรับ การนำรูปแบบไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง เงื่อนไขเหล่านี้ครอบคลุมทั้ง ทรัพยากร สภาพแวดล้อม บุคลากร และความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้รูปแบบสามารถถูกปรับ ใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทที่หลากหลาย

7. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และสรุปผลของการดำเนินงานตามรูปแบบที่กำหนด เพื่อวัดว่าแนวทางดังกล่าวสามารถบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ในระดับใด ทั้งในแง่ของผลลัพธ์ (Effectiveness) และประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการใช้ทรัพยากรและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งจากที่สรุปมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะสร้างและพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียนมัธยมศึกษาตามองค์ประกอบของรูปแบบที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษาเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. ประเภทของรูปแบบ

Elizabeth (1990 อ้างถึงใน จินตนา แต่งฤทธิ์, 2559, น. 10) ซึ่งได้แบ่ง รูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงลักษณะทางกายภาพของวัตถุหรือระบบ มักใช้ในการจำลองหรือแสดงโครงสร้างของสิ่งที่ต้องการศึกษา ตัวอย่าง โมเดลจำลองอาคาร, หุ่นจำลอง, แผนผัง

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายในการแทนความหมายของวัตถุหรือระบบ มักใช้ในการวิเคราะห์หรืออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของระบบ ตัวอย่าง สมการทางคณิตศาสตร์, แผนภาพ, แผนภูมิ

การแบ่งรูปแบบออกเป็นสองประเภทนี้ช่วยให้เราเข้าใจและเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับการศึกษา วิเคราะห์ หรือสื่อสารข้อมูลในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปิยะนารถ สิงห์ชู (2554, น. 28) ได้กล่าวสรุปรูปแบบ จาก Keeves และ Bardo & Hardman ว่ารูปแบบ (Model) เป็นการจำลองหรือแสดงภาพของระบบหรือปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนเพื่อให้เข้าใจง่าย ช่วยในการวิเคราะห์และคาดการณ์พฤติกรรมของระบบหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ

1. ประเภทของรูปแบบ

- รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) เป็นการจำลองลักษณะทางกายภาพของวัตถุหรือระบบ เช่น โมเดลจำลองอาคารหรือเครื่องจักร

- รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายแทนองค์ประกอบของระบบ เช่น สมการทางคณิตศาสตร์หรือแผนภาพ

2. การใช้รูปแบบในการวิจัย

- รูปแบบช่วยในการสร้างสมมติฐานและทดสอบทฤษฎี

- เป็นเครื่องมือในการอธิบายและคาดการณ์ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น

ผลสรุปดังกล่าวช่วยให้เห็นความสำคัญของการใช้รูปแบบในการศึกษาและวิจัย เพื่อทำความเข้าใจและวิเคราะห์ระบบหรือปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บุญญพัฒน์ สิงห์จารย์ (2564, น. 80) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (2) องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (3) กระบวนการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (4) ประสิทธิภาพของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาผลการวิจัยพบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยลำดับความเหมาะสมขององค์ประกอบจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยคือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประสิทธิภาพของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กระบวนการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

อำนาจ พุทธชาติ (2564, น. 17) กล่าวว่ารูปแบบมีหลายประเภท ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของ “รูปแบบ” (Model) โดยอ้างอิงจาก Keeves (1988) ซึ่งแบ่งรูปแบบออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model):
 - เป็นการจำลองลักษณะทางกายภาพของวัตถุหรือระบบ
 - ตัวอย่าง: โมเดลจำลองอาคาร, หุ่นจำลอง, แผนผัง
2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model):
 - ใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายแทนองค์ประกอบของระบบ
 - ตัวอย่าง: สมการทางคณิตศาสตร์, แผนภาพ, แผนภูมิ
3. รูปแบบเชิงภาษา (Verbal Model):
 - อธิบายระบบหรือปรากฏการณ์ผ่านคำพูดหรือข้อความ
 - ตัวอย่าง: คำอธิบายทฤษฎี, บทความวิชาการ
4. รูปแบบเชิงกราฟิก (Graphic Model):
 - แสดงข้อมูลหรือความสัมพันธ์ผ่านภาพหรือกราฟิก
 - ตัวอย่าง: กราฟ, แผนภูมิ, แผนที่
5. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model):
 - ใช้สมการหรือสูตรคณิตศาสตร์ในการอธิบายความสัมพันธ์ของระบบ
 - ตัวอย่าง: สมการการเคลื่อนที่, แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์

4. คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ

คีฟซ์ (Keefe, 1994) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangibility): บริการไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นได้ ซึ่งแตกต่างจากสินค้าที่มีตัวตน
2. ไม่สามารถแยกการผลิตและการบริโภคได้ (Inseparability): การผลิตและการบริโภคบริการเกิดขึ้นพร้อมกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้
3. ความไม่คงที่ (Variability): คุณภาพของบริการอาจแตกต่างกันไปตามผู้ให้บริการ เวลา และสถานที่
4. ไม่สามารถเก็บรักษาได้ (Perishability): บริการไม่สามารถเก็บรักษาหรือสต็อกไว้ได้ หากไม่ได้ให้บริการในเวลาที่กำหนด จะสูญเสียโอกาสนั้นไป

ทิตินา แคมมณี (2552) กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ: เป็นรากฐานที่กำหนดทิศทางและแนวทางของรูปแบบนั้น ๆ
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ: เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุผ่านการใช้รูปแบบ
3. องค์ประกอบของรูปแบบ: ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นรูปแบบ เช่น ขั้นตอน วิธีการ หรือเครื่องมือที่ใช้
4. ลำดับขั้นตอนการดำเนินการของรูปแบบ: การจัดเรียงขั้นตอนหรือกระบวนการในการปฏิบัติตามรูปแบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
5. เงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้: ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมที่จำเป็นสำหรับการประยุกต์ใช้รูปแบบให้เกิดประสิทธิผล
6. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้รูปแบบ: ผลลัพธ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นหลังจากการนำรูปแบบไปใช้

องค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้การออกแบบและการนำรูปแบบไปใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อำนาจ พุทธชาติ (2564, น. 20) กล่าวว่าคุณลักษณะที่สำคัญของรูปแบบ คือ

1. ความชัดเจน (Clarity): รูปแบบควรมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์และกระบวนการ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
2. ความยืดหยุ่น (Flexibility): รูปแบบควรสามารถปรับเปลี่ยนหรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทหรือสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้
3. ความสอดคล้อง (Consistency): องค์ประกอบต่าง ๆ ภายในรูปแบบควรสอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น

4. ความเป็นระบบ (Systematic): รูปแบบควรถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติตามเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความสามารถในการวัดผล (Measurability): รูปแบบควรมีเกณฑ์หรือวิธีการที่สามารถวัดผลหรือประเมินความสำเร็จได้ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการนำไปใช้คุณลักษณะเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้รูปแบบสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

5. การสร้างและพัฒนารูปแบบ

ปิยะนารถ สิงห์ชู (2554, น. 84 - 85) ได้ศึกษาการสร้างและการพัฒนารูปแบบ พบว่าการสร้างรูปแบบ (Model Construction) เป็นกระบวนการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบหรือปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษารูปแบบที่สร้างขึ้นช่วยในการทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน การพัฒนารูปแบบ (Model Development) เป็นการปรับปรุงหรือขยายรูปแบบที่มีอยู่ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลใหม่หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนารูปแบบช่วยให้สามารถทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การสร้างและพัฒนารูปแบบเป็นขั้นตอนสำคัญในการวิจัยและการแก้ปัญหา เนื่องจากช่วยให้สามารถจำลองและทำความเข้าใจระบบหรือปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

จินตนา แดงฤทธิ์ (2559, น. 15) ได้ศึกษาการสร้างและการพัฒนารูปแบบ กล่าวว่า การสร้างรูปแบบ (Model Construction) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการออกแบบและพัฒนารูปแบบการสอนที่สามารถส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้มีชื่อว่า “PEACE Model” ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล และเงื่อนไขสำคัญในการใช้รูปแบบการพัฒนาแบบ (Model Development) เป็นการปรับปรุงและทดสอบรูปแบบการสอนเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการส่งเสริมความสามารถของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูง และสามารถเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างและพัฒนารูปแบบการสอนที่มีโครงสร้างชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะและความสามารถของนักเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

พัฒนา พรหมณี, ศรีสุภางค์ เอี่ยมสะอาด และปณิธาน กระสังข์ (2560, น. 67) ได้สรุปขั้นตอนที่สำคัญของการสร้างและพัฒนารูปแบบ ดังนี้ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสภาพปัจจุบันหรือปัญหาที่พบ เพื่อเป็นพื้นฐาน

ในการพัฒนารูปแบบ กำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบของรูปแบบ วางหลักการและเป้าหมายที่ชัดเจน พร้อมทั้งระบุงค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กำหนดแนวทางการนำไปใช้ วางแผนและกำหนดวิธีการหรือขั้นตอนในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การประเมินรูปแบบ ดำเนินการประเมินผลการใช้รูปแบบ เพื่อวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ เมื่อพบข้อบกพร่องหรือปัญหาในการใช้รูปแบบ ควรทำการปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้รูปแบบมีความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น ขั้นตอนเหล่านี้เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างและพัฒนารูปแบบที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รัตน์ บัวสนธิ์ (2544, น. 7) ได้เสนอแนะหลักการพัฒนารูปแบบไว้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทำการศึกษานวนคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสภาพปัจจุบันหรือปัญหาที่พบ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการพัฒนา
2. ออกแบบและสร้างรูปแบบที่สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้ศึกษา โดยกำหนดองค์ประกอบและโครงสร้างของรูปแบบให้ชัดเจนการทดลองใช้รูปแบบ
3. นำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในสภาพแวดล้อมจริง เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความเหมาะสมของรูปแบบ
4. การปรับปรุงและพัฒนารูปแบบ วิเคราะห์ผลการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอนเหล่านี้เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนารูปแบบที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นสำหรับการพัฒนารูปแบบในงานวิจัยนี้มีสาระสำคัญของการพัฒนารูปแบบไว้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. การวิเคราะห์สภาพปัญหา และแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา 2. การสร้างและตรวจสอบรูปแบบ 3. การทดลองใช้รูปแบบ และ 4. การประเมินผลสรุปเป็นการประเมินผลการใช้รูปแบบในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งประเมินทั้งตัวรูปแบบกระบวนการใช้รูปแบบและผลที่ได้รับจากการใช้รูปแบบ

6. การตรวจสอบรูปแบบ

การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเป็นความต้องการประเมินรูปแบบโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาวิเคราะห์ในประเด็นที่นำขึ้นมาให้พิจารณาว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้มาก

น้อยเพียงใดและสมควรที่จะเพิ่มเติมประเด็นอะไรบ้างเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ถูกต้อง มีนักวิชาการให้แนวทางการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญดังนี้

Prasith-rathsint & Sookasame (2004) กล่าวว่าวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ มีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดตัวบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจในหัวข้อเรื่องหรือประเด็นที่จะมาเข้าร่วมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ
2. การกำหนดวันและเวลาของการสัมมนา
3. ติดต่อผู้เชี่ยวชาญให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการสัมมนาและวันเวลาที่ได้ทำการกำหนดไว้
4. หากจำเป็นต้องมีผลงานวิจัยหรือผลงานที่ศึกษาประกอบการสัมมนา (ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเอกสารหรือจากการสำรวจการเก็บข้อมูลใหม่เพื่อนำมาวิเคราะห์) จะต้องมีการเตรียมเวลาให้แก่ผู้ที่ทำการวิจัยหรือผู้ที่ทำการศึกษาในการจัดพิมพ์รายงานผลเป็นเอกสารประกอบการสัมมนา
5. ในการสัมมนาดำเนินการชี้แจงเรื่องวัตถุประสงค์หรือประเด็นของวาระก่อนการเข้าสู่การระดมสมองสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญรวมถึงการคัดเลือกเทคนิคการเก็บข้อมูลจากแนวทางในการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบเพื่อทำการตั้งประเด็นคำถามได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
6. ผู้เชี่ยวชาญจะแสดงความคิดเห็นวิจารณ์และวิพากษ์ในแต่ละรอบไม่ว่าจะเป็น การสุ่มหรือมีโครงสร้างการหมุนเวียนจะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อีกวิธีการหนึ่ง คือเริ่มด้วย การผลักดันแสดงความคิดเห็นในแต่ละรอบ หลังจากสองถึงสามรอบจะเปิดโอกาสให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็นเมื่อต้องการ
7. ต้องมีการละเว้นหรือเสริมหรือวิพากษ์วิจารณ์ความเห็นที่มีการเสนอแนะ โดยให้คำนึงว่าแต่ละความคิดเห็นเป็นความคิดที่ดีและยิ่งมากความคิดเห็นยิ่งเป็นสิ่งที่ดีมากขึ้นตามไปด้วย การประเมินความคิดเห็นและข้อดีเชิงเปรียบเทียบของแต่ละแนวคิด ควรจะทำเกือบหลังสุด วัตถุประสงค์ของกระบวนการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ คือการได้มาซึ่งความคิดเห็นที่มากที่สุด ในระยะเวลาอันสั้น การวิพากษ์วิจารณ์ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญผู้อื่นจะทำให้การสัมมนามีความขัดข้องไม่ต่อเนื่องและล่าช้า
8. ควรบันทึกข้อมูลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ คำวิพากษ์ วิจารณ์บนกระดานขี้นติด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านได้รับทราบข้อมูลและประติดประต่อแนวคิดได้อย่างต่อเนื่องชัดเจนในแต่ละประเด็น
9. ขยายความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

10. ในการผลิตเปลี่ยนกัน เสนอแนะความคิด วิพากษ์ หรือวิจารณ์หากผู้เชี่ยวชาญนั้น ยังไม่สามารถให้ข้อมูลต้องปล่อยผ่านไป

11. เมื่อกระบวนการคิดชะลอตัวลงผู้ศึกษาควรทำการสนทนาในเรื่องที่ศึกษาไปเรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ความคิดให้นานที่สุดจนผู้เชี่ยวชาญได้ใช้เวลาประมวลความคิดที่ไม่ค่อย ชัดเจนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

12. เมื่อทำการสัมมนาได้ครบถ้วนทุกประเด็นแล้วจึงทำการขยายความคิดแต่ละ ความคิดและตัดลดความคิดที่ซ้ำกันอย่างชัดเจน

13. อย่าพยายามรวม/จัดความคิดเป็นกลุ่มในช่วงแรกหรือระหว่างดำเนินการการรวม ความคิดที่คล้ายกันเข้าด้วยกันควรทำหลังสุด

14. ในการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญควรใช้เวลา 3 - 4 ชั่วโมง และมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือ ผู้เชี่ยวชาญอยู่ระหว่าง 8 - 10 คน อย่างมากไม่ควรเกิน 15 คน

15. เมื่อจัดการสัมมนาเป็นที่เรียบร้อยแล้วผู้ศึกษาไม่ควรออกไปจากห้องประชุม เพราะ อาจจะทำให้ลืมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในห้อง ผู้ศึกษาควรนั่งกลางห้องที่ว่างเปล่า ทำการทบทวน เรื่องที่เกิดขึ้นในการสนทนา วิพากษ์ วิจารณ์ จดบันทึกความคิดเห็นพิเศษของตนเองไว้ในช่วงนี้ โดยปกติจะเป็นช่วงเวลาที่จะได้คิดได้อย่างชัดเจนและมีข้อเสนอแนะมากมายที่รอ การรวบรวมและ เชื่อมโยงกันผู้ศึกษาควรบันทึกความคิดเห็นไว้ว่าการสัมมนาเป็นไปอย่างไร และทำอะไรจะทำให้ดี ขึ้นในครั้งต่อไป

เทคนิคการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญข้างต้นทำให้เข้าใจถึงความหมายกระบวนการขั้นตอน การดำเนินงานและแนวทางเทคนิคที่สามารถนำมาซึ่งข้อมูลเชิงลึกจากผู้ทรงภูมิความรู้ในศาสตร์นั้น ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีค่ามีความสำคัญอย่างมากและไม่สามารถสืบทอดข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้ จากแหล่งข้อมูล ทางทุติยภูมิได้ (จากหนังสือ ตำรา หรือแหล่งข้อมูลที่มีการจดบันทึก) ในการนำไปใช้ในการออกแบบ สร้างสรรค์เนื่องจากผลของข้อมูลจะสามารถแยกแยะได้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่สดใหม่ เป็นกาลปัจจุบัน จากทัศนะของผู้มีความรู้และประสบการณ์ หรือเป็นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ข้อมูลที่ ผ่านกาลเวลาแต่ไม่มีการจดบันทึก หรือการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ต้องการ ประเมินหรือแนวทาง การชี้แนะเพื่อพัฒนาปรับปรุงผลงานจากประสบการณ์ความเข้าใจจากทักษะ เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัย ควรตระหนักให้มากในการนำไปใช้ มีเพียงเข้าใจว่าการใช้เทคนิคการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญคือลักษณะ เดียวกันกับการสัมภาษณ์ หรือการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม และการสนทนากลุ่มซึ่งเทคนิคดังกล่าว มีความแตกต่างกัน จึงควรเข้าใจและเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมถูกต้องวิธีและสัมฤทธิ์ผล ในการให้ข้อมูลหรือประเมิน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษา

1. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตราที่ 34(2) และมาตราที่ 35 ได้กำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว สามารถบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาได้ สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ตามหลักการกระจายอำนาจ โดยสถานศึกษาจะต้องดำเนินการบริหารจัดการ 4 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ มีขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

- 1.1 การวางแผนงานด้านวิชาการ
- 1.2 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 1.3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.4 การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- 1.5 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- 1.6 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- 1.7 การนิเทศการศึกษา
- 1.8 การแนะแนว
- 1.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- 1.10 การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
- 1.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาหรือองค์กร
- 1.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ
- 1.13 การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติของสถานศึกษา
- 1.14 การคัดเลือกหนังสือและแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
- 1.15 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. ด้านการบริหารงบประมาณ มีขอบข่ายการบริหารงบประมาณ ดังนี้

- 2.1 การจัดทำแผนงบประมาณคำขอตั้งงบประมาณ
- 2.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ
- 2.3 การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
- 2.4 การขอโอนและขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
- 2.5 การรายงานการเบิกจ่ายงบประมาณ
- 2.6 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
- 2.7 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

- 2.8 การวางแผนพัสดุ
- 2.9 การกำหนดรูปแบบรายการ
- 2.10 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
- 2.11 การจัดหาพัสดุ
- 2.12 การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ
- 2.13 การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน
- 2.14 การเบิกเงินจากคลัง
- 2.15 การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน
- 2.16 การนำเงินส่งคลัง
- 2.17 การจัดทำบัญชีการเงิน
- 2.18 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
- 2.19 การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน
- 3. ด้านการบริหารงานบุคคล มีขอบข่ายการบริหารงานบุคคล ดังนี้
 - 3.1 การวางแผนอัตรากำลัง
 - 3.2 การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 3.3 การสรรหาและการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากร
 - 3.4 การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากร
 - 3.5 การดำเนินการเลื่อนขั้นเงินเดือน
 - 3.6 การลาทุกประเภท
 - 3.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน
 - 3.8 การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
 - 3.9 การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการ
 - 3.10 การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
 - 3.11 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
 - 3.12 การออกจากราชการ
 - 3.13 การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ
 - 3.14 การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทาน
 - 3.15 การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
 - 3.16 การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรม
 - 3.17 การริเริ่มสร้างเสริมการขอรับอนุญาต
 - 3.18 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. ด้านการบริหารทั่วไป มีขอบข่ายการบริหารทั่วไป ดังนี้

- 4.1 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- 4.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- 4.3 การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
- 4.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
- 4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- 4.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
- 4.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 4.8 การดำเนินงานธุรการ
- 4.9 การดูแลสถานที่และสภาพแวดล้อม
- 4.10 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- 4.11 การรับนักเรียน
- 4.12 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งยุบรวม
- 4.13 การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย
- 4.14 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 4.15 การทัศนศึกษา
- 4.16 งานกิจการนักเรียน
- 4.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 4.18 การส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษา
- 4.19 งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาค
- 4.20 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 4.21 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- 4.22 การจัดกิจกรรมในการลงโทษนักเรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557, น. 13) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การนำสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา โดยมีการกำหนดขอบข่ายงานในการจัดการควมมีความหลากหลายของรูปแบบในการจัดการศึกษา ที่ไม่ควรยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งและเป็นไปตามขนาดของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของบริบทแบ่งออกเป็น 4 งาน ได้แก่ (1) งานวิชาการ (2) งานด้านบุคคล (3) งานด้านการเงินและงบประมาณ (4) งานด้านบริหารทั่วไป

Campbell et al. (1983) ได้กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาโดยเน้นการจัดแผนยุทธศาสตร์ในสถาบันการศึกษาเพื่อให้ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังได้แบ่งงานบริหารสถานศึกษาออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการสอน: การวางแผนและจัดการหลักสูตร รวมถึงการสอนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
2. งานบริหารบุคลากรทางการสอน: การจัดการและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการสอน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่เหมาะสม
3. งานบริหารนักเรียน: การดูแลและจัดการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น การรับสมัคร การแนะแนว และการประเมินผล
4. งานอาคารสถานที่: การดูแลและจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน
5. งานด้านงบประมาณและงานธุรการ: การบริหารจัดการด้านการเงิน งบประมาณ และงานธุรการต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น
6. งานสัมพันธ์กับชุมชน: การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน

การแบ่งงานบริหารสถานศึกษาออกเป็นประเภทต่าง ๆ นี้ ช่วยให้การจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Kimbrough (1988) กล่าวว่า งานการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย งาน 8 งาน ได้แก่ (1) งานบริหารหลักสูตรและการสอน: การวางแผนและจัดการหลักสูตร รวมถึงการสอนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (2) งานบริหารเศรษฐกิจการศึกษา: การจัดการด้านการเงินและงบประมาณของสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น (3) งานธุรการ: การจัดการงานด้านเอกสารและระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ (4) งานบริหารบุคคล: การสรรหา พัฒนา และดูแลบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่เหมาะสม (5) งานกิจการนักเรียน: การดูแลและจัดการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น การรับสมัคร การแนะแนว และการประเมินผล (6) งานสภาวะผู้นำในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน: การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน (7) งานด้านการประเมินผลและการวิจัย: การประเมินผล การดำเนินงานและการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (8) งานสร้างความเชื่อถือจากประชาชน: การสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของสถานศึกษาในสายตาของประชาชน การแบ่งงานการบริหารการศึกษาออกเป็น 8 งานนี้ ช่วยให้การจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Sergiovanni (1992) ได้อ้างอิงถึงโครงการความร่วมมือทางการบริหารการศึกษาของกลุ่มรัฐตอนใต้ของสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วย 1) งานด้านการสอนและปรับปรุงหลักสูตร 2) งานด้านกิจการนักเรียน 3) งานด้านการเป็นผู้นำของชุมชน 4) การบริหารงานบุคคล 5) งานบริหารอาคารสถานที่ 6) งานด้านการคมนาคมและขนส่งนักเรียน 7) งานด้านโครงสร้างและองค์การ และ 8) งานด้านธุรการและการเงิน

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการเกี่ยวกับขอบข่ายงานของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 งานหลัก ได้แก่

1. งานบริหารวิชาการ (Academic Administration) เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ตัวอย่างกิจกรรม: การพัฒนาหลักสูตร การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้
2. งานบริหารบุคลากร (Personnel Administration) การจัดการบุคลากรในสถานศึกษา ทั้งด้านการสรรหา พัฒนา ดูแล และสร้างแรงจูงใจ ตัวอย่างกิจกรรม: การฝึกอบรมและพัฒนาครู การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรการจัดสรรงานและการดูแลสวัสดิการ
3. งานบริหารงบประมาณและการเงิน (Financial and Budget Administration) การบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงินและงบประมาณของสถานศึกษาอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างกิจกรรม: การจัดทำแผนงบประมาณ การบริหารจัดการการเงินและทรัพยากรการจัดทำรายงานทางการเงินและการตรวจสอบ
4. งานบริหารทั่วไปและกิจการนักเรียน (General and Student Affairs Administration) การดูแลกิจกรรมและงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนและการดำเนินงานทั่วไปของสถานศึกษา ตัวอย่างกิจกรรม การดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการงานธุรการ การประสานงานกับชุมชนและผู้ปกครอง

สรุปการบริหารสถานศึกษาครอบคลุมงานสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณและการเงิน และงานบริหารทั่วไป โดยทุกด้านมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. แนวคิด ทฤษฎีและองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการนวัตกรรมการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีระบบ มีรายละเอียด ดังนี้

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวงษบุตร (2542) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่าการบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม

คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ นอกจากนี้ ทั้งสองยังได้กล่าวถึงปัจจัยการบริหารที่สำคัญ 4 ประการ หรือที่เรียกว่า “4Ms” ได้แก่

1. คน (Man) บุคลากรที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา
2. เงิน (Money) ทรัพยากรทางการเงินที่ใช้ในการสนับสนุนกิจกรรมและโครงการ
3. วัสดุสิ่งของ (Materials) อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นต่อกระบวนการศึกษา

4. การจัดการ (Management) กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารการศึกษาจึงเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีระเบียบ โดยอาศัยหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ ซึ่งเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารทั้งนี้ การบริหารการศึกษามีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) กล่าวคือเป็นศาสตร์สังคมที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ และเป็นศิลป์ในแง่ของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารในการนำหลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม

เบญจวรรณ กสิผล (2565) ได้สำรวจการบริหารงานวิชาการของผู้อำนวยการโรงเรียน โดยเน้นถึงบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการหลักสูตร การส่งเสริมการเรียนการสอน และการประเมินผลการศึกษา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการวางแผนและดำเนินงานวิชาการยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษา ดังนั้น การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนควรให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สุภัค ยมพุก และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2558) กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษาที่ครอบคลุมมีองค์ประกอบหลักดังนี้ การวางแผน (Planning) การกำหนดนโยบายและเป้าหมายของสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามทิศทางที่วางไว้ การจัดองค์กร (Organizing) การบริหารงานด้านต่าง ๆ เช่น การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การนำและการควบคุม

(Leading and Controlling) การนำบุคลากรในสถานศึกษาให้ปฏิบัติงานตามนโยบายที่กำหนด และการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ การประเมินผล (Evaluating) การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู ผลการวิจัยยังพบว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในองค์ประกอบดังกล่าว มีอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู และส่งผลให้ประสิทธิผลการสอนของครูอยู่ในระดับสูงสุด ดังนั้น การบริหารจัดการสถานศึกษาที่ครอบคลุมการวางแผน การจัดองค์กร การนำและการควบคุม และการประเมินผล เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสอนของครูและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ณภาพร จันทรังษ (2566) ได้เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักดังนี้ การวางแผน (Planning) การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาเพื่่อมุ่งสู่การเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม การวางแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับนโยบาย Thailand 4.0 และกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” การจัดองค์กร (Organizing) การปรับโครงสร้างองค์กรและวัฒนธรรมภายในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างและนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการศึกษา การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะด้านนวัตกรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำและการควบคุม (Leading and Controlling) การนำองค์กรโดยผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม การควบคุมและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้แน่ใจว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ และสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งการประเมินผล (Evaluating) การประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในด้านการนำนวัตกรรมมาใช้ เพื่อวัดผลสำเร็จและประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ การใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้น แนวทางดังกล่าวเน้นการปรับตัวของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล และการพัฒนาประเทศตามนโยบาย Thailand 4.0 โดยมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

อัจฉรา จงดี (2547) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่าเป็นการดำเนินงานที่มีหลักเกณฑ์ เพื่อให้ได้วิธีที่ดีที่สุดอันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Taylor (1989) ที่เน้นการเลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด การฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี และการหาสิ่งจูงใจให้เกิดกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการอำนวยการซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Henri Fayol (1916) และการนำเอาทรัพยากรทางการบริหารมาดำเนินงานภายในองค์กร ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น บุคลากร เงิน วัสดุ

สิ่งของ อำนาจ เวลา กำลังใจในการทำงาน และความแตกต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ตามแนวคิดของ Greenwood (1965) ดังนั้น การบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์กร การนำและการควบคุม และการประเมินผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้ และสามารถบริการทางการศึกษาแก่สังคมได้เป็นอย่างดี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้เน้นถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยระบุว่าเป็นงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการดังนี้ การวางแผน (Planning) การกำหนดนโยบายและวางแผนงานด้านวิชาการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดทำแผนงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดองค์กร (Organizing) การจัดสรรบุคลากรและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ การจัดโครงสร้างการบริหารงานวิชาการภายในสถานศึกษา การนำและการควบคุม (Leading and Controlling) การนำบุคลากรในการดำเนินงานวิชาการตามแผนที่วางไว้ การควบคุมและติดตามผลการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด การประเมินผล (Evaluating) การประเมินผลการดำเนินงานวิชาการเพื่อหาจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุง การใช้ผลการประเมินในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และหลักสูตร ดังนั้น การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ จึงครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการทั้งสี่องค์ประกอบข้างต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

พงศกร อุดลพิทยาภรณ์ (2560) ได้วิเคราะห์การบริหารวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนผ่านเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการดังนี้ การวางแผน (Planning) การกำหนดแผนพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การวางแผนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดองค์กร (Organizing) การจัดโครงสร้างการบริหารงานวิชาการที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและเครือข่ายความร่วมมือ การแบ่งบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาที่วางไว้ การนำและการควบคุม (Leading and Controlling) การนำทีมงานและบุคลากรในโรงเรียนให้ปฏิบัติตามแผนพัฒนาวิชาการที่กำหนด การควบคุมและติดตามผลการดำเนินงานเพื่อให้แน่ใจว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ การประเมินผล (Evaluating) การประเมินผลการดำเนินงานด้านวิชาการและความร่วมมือกับเครือข่าย เพื่อหาจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุง การใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงแผนและกระบวนการบริหารงานวิชาการให้มี

ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แนวทางดังกล่าวมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและเครือข่ายภายนอก เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กให้ดียิ่งขึ้น

สันติ บุญภิรมย์ (2552) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าเป็นหัวใจของสถานศึกษาหรือโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยงานย่อยอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น หลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษา และงานอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการดังนี้ การวางแผน (Planning) การกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาของโรงเรียน โดยคำนึงถึงบุคคลในอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเป็นพื้นฐาน รวมทั้งการประเมินผลโปรแกรมการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การจัดองค์กร (Organizing) การจัดสรรงานและหน้าที่ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตร วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การนำและการควบคุม (Leading and Controlling) การนำบุคลากรในสถานศึกษาให้ปฏิบัติงานตามนโยบายที่กำหนด และการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี การประเมินผล (Evaluating) การวัดผลเพื่อติดตามการเรียนการสอน และการประเมินผลโปรแกรมการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู ดังนั้น การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดของสันติ บุญภิรมย์ จึงครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการทั้งสี่องค์ประกอบข้างต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

พรพรรณ ธรรมธาดา (2559) ทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวคิดการเสริมสร้างคุณภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้พัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)

- การกำหนดกรอบแนวคิดของการบริหารงานวิชาการที่มุ่งสู่การเสริมสร้างคุณภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- การวางแผนพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล เพื่อเสริมสร้างคุณภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

2. การจัดองค์กร (Organizing)

- การจัดโครงสร้างการบริหารงานวิชาการที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
- การจัดสรรทรัพยากรและบุคลากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่วางไว้

3. การนำและการควบคุม (Leading and Controlling)

- การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ โดยเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน และการปฏิรูปการวัดและประเมินผล
- การควบคุมและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้แน่ใจว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามกลยุทธ์ที่กำหนด

4. การประเมินผล (Evaluating)

- การประเมินผลการดำเนินงานของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ เพื่อวัดผลสำเร็จ และประสิทธิภาพของการเสริมสร้างคุณภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
- การใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

กลยุทธ์ดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการ

จากผู้วิจัยที่ได้ทำการศึกษาและให้ความเห็นเกี่ยวกับ การบริหารจัดการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบ การวางแผน (Planning), การจัดองค์กร (Organizing), การนำและการควบคุม (Leading and Controlling), และการประเมินผล (Evaluating) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นกระบวนการสำคัญเริ่มต้นที่ทุกงานบริหารต้องให้ความสำคัญ เพื่อกำหนดเป้าหมายและวิธีการในการดำเนินงาน สาระสำคัญที่พบจากงานวิจัย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา การวางแผนหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม (พรพรรณ ธรรมธาดา, 2559) การจัดองค์กร (Organizing) การจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ สาระสำคัญที่พบจากงานวิจัย การจัดสรรทรัพยากร บุคลากร และสื่อการเรียนการสอน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535) การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานเครือข่าย (พงศกร อดุลพิทยภรณ์, 2560) การนำและการควบคุม (Leading and Controlling) การนำเป็นการชี้นำและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการควบคุมคือการติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน สาระสำคัญที่พบจากงานวิจัย การส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารเพื่อสร้างแรงจูงใจ การนิเทศการศึกษาเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล (Evaluating) การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ช่วยตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินงาน และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผนงานต่อไป สาระสำคัญที่พบจากงานวิจัย การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (สันติ บุญภิรมย์, 2552) การใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (พรพรรณ ธรรมธาดา, 2559)

สรุปการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบทั้งสี่ข้อ (Planning, Organizing, Leading and Controlling, Evaluating) เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน โดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องวางแผนงานอย่างเป็นระบบและตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษาและสังคมจัดองค์กรและทรัพยากรให้เหมาะสมและเพียงพอ นำและควบคุมการดำเนินงานด้วยภาวะผู้นำที่สร้างสรรค์ ประเมินผลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การนำกระบวนการเหล่านี้มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการศึกษาเป็นกระบวนการบริหารเชิงระบบ ซึ่งครอบคลุมการวางแผน การจัดองค์กร การนำไปปฏิบัติ การควบคุม และการประเมินผล โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงสุด แนวคิดหลักประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์กร (Organizing)
3. การนำและการควบคุม (Leading and Controlling)
4. การประเมินผล (Evaluating)

1. การวางแผน (Planning)

การวางแผนเป็นกระบวนการเริ่มต้นที่สำคัญในการบริหารจัดการศึกษา โดยมุ่งกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา โดยมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ ดังนี้ องค์ประกอบหลักของการวางแผน:

1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ (Vision and Mission)

- วิสัยทัศน์: ภาพรวมของสถานศึกษาที่คาดหวังในอนาคต เช่น สร้างนักเรียนที่มีคุณภาพและทักษะพร้อมแข่งขันในเวทีโลก

- พันธกิจ: สิ่งที่สถานศึกษาต้องดำเนินการเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ เช่น พัฒนาหลักสูตร พัฒนาครู และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้

1.2 การวางแผนเป้าหมาย (Goal Setting):

- ตั้งเป้าหมายระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยวัดผลได้ชัดเจน เช่น การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 10% ภายใน 2 ปี

1.3 การวางแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ (Strategic and Operational Planning):

- การกำหนดกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย เช่น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการห้องเรียน หรือการพัฒนาทักษะครู

- การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่มีรายละเอียด เช่น กำหนดเวลา บุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร

4. การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis):

- วิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมในการทำงาน

โดยการวางแผนในการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทยจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการประยุกต์ใช้แผนกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้การวางแผนที่ดีเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่าง

2. การจัดองค์กร (Organizing)

การจัดองค์กรเป็นการกำหนดระบบงานและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานด้านการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบหลักของการจัดองค์กร

1. การกำหนดโครงสร้างองค์กร

- จัดระบบสายบังคับบัญชา แบ่งหน่วยงาน และกำหนดบทบาทหน้าที่ เช่น แบ่งเป็นฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายบริหารทั่วไป

2. การมอบหมายงานและความรับผิดชอบ

- กำหนดบทบาทของครู บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ และมอบหมายหน้าที่ตามความถนัดและความเชี่ยวชาญ

3. การจัดสรรทรัพยากร

- การแบ่งสรรงบประมาณ อุปกรณ์การเรียน และเทคโนโลยีให้เหมาะสมตามความต้องการ

4. การจัดการความสัมพันธ์ในองค์กร

- สร้างความร่วมมือระหว่างฝ่ายโดยมีการประสานงานและการทำงานเป็นทีม

3. การนำและการควบคุม (Leading and Controlling)

การนำและการควบคุมเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจ การกำกับดูแล และการแก้ไขปัญหาให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การนำ (Leading)

1. ภาวะผู้นำ (Leadership) ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ และเป็นแรงบันดาลใจให้ครูและนักเรียนทำงานเพื่อเป้าหมายร่วมกัน

2. การจูงใจ (Motivation) ใช้แรงจูงใจ เช่น คำชมเชย รางวัล หรือโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน

3. การสื่อสาร (Communication) การถ่ายทอดนโยบาย เป้าหมาย และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุม (Controlling)

1. การกำหนดมาตรฐานการทำงาน จัดทำมาตรฐาน เช่น มาตรฐานการเรียนการสอน และผลการเรียนรู้

2. การติดตามและตรวจสอบ (Monitoring) ตรวจสอบความคืบหน้าของการทำงาน ผ่านการประเมินครู นักเรียน และกิจกรรม

3. การแก้ไขปัญหา (Corrective Action) แก้ไขข้อบกพร่องและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. การประเมินผล (Evaluating)

การประเมินผลเป็นกระบวนการสุดท้ายที่ใช้วัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานด้านการศึกษา

องค์ประกอบหลักของการประเมินผล

1. การกำหนดเกณฑ์การประเมิน การตั้งเกณฑ์และตัวชี้วัด เช่น คะแนนสอบ การพัฒนาทักษะ และความพึงพอใจของผู้เรียน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์

3. การวิเคราะห์ผลและสรุปผล นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน และประเมินว่าสอดคล้องกับเป้าหมายหรือไม่

4. การนำผลประเมินไปใช้ นำผลการประเมินเพื่อปรับปรุงแผนงาน กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ

โดยสรุป การบริหารจัดการศึกษาเชิงระบบที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำและการควบคุม และการประเมินผล เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันและจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่ละองค์ประกอบมีหน้าที่เฉพาะในการสร้างระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาเดินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

1. ความหมายและคุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ชนิษฐา กาญจนสินนท์ (2536) ได้กล่าวความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการวิจัยที่พยายามศึกษาบริบทชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์สภาพปัญหา โดยศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา วางแผนและดำเนินการตามแผนในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการดำเนินการประเมินผล โดยที่ในทุกขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าว สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมด้วย อันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ในพัฒนาตนเอง และในการทำงานพัฒนางานร่วมกัน

ชัชวาลย์ ทัดศิริช (2551) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายถึง การร่วมกันดำเนิน กระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนากับผู้วิจัย ภายนอก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญ ของการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็น กลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนา (Journey of Development) โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม โดยหัวใจที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้แนวทางความร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนี้ กระบวนการวิจัยจะต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบสถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของตน ทรัพยากรที่มีอยู่ อุปสรรคและปัญหาที่ปรากฏอยู่ ตรวจสอบทางเลือกที่เป็นไปได้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตสำนึกไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่

Crane & O'Regan (2010) ได้กล่าวไว้ว่า วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ใช้วิธีการสะท้อนคิดเป็นพื้นฐาน การสะท้อนคิด สามารถใช้โดยนักปฏิบัติการต่าง ๆ เปลี่ยนแนวคิดทางสังคมจากรูปแบบเดิมที่เชื่อว่าความรู้ต้องมาจากผู้เชี่ยวชาญ แต่วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างทฤษฎีได้ทุกขณะตลอดกระบวนการวิจัย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพิ่มพูนความรู้ตลอดกระบวนการ เป็นวิธีการ แสวงหาความรู้เพื่อแก้ปัญหาสังคมที่ผู้มีส่วนร่วม ถูกกดขี่และประชาชนที่อยู่กับปัญหาช่วยกันแก้ไข ตลอดกระบวนการวิจัยร่วมกับนักวิจัยจากวิชาชีพ

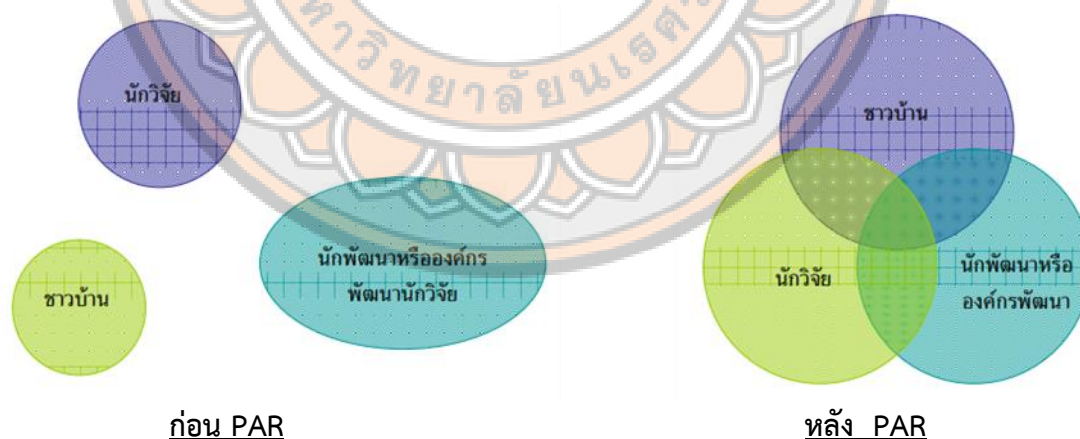
สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัยนับตั้งแต่ระบุปัญหาการดำเนินงานการติดตามผลจนถึงขั้นประเมินผลในการวิจัย ชนิดนี้คำว่าปฏิบัติการ (Action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินงานซึ่งส่วนใหญ่แล้วการปฏิบัติมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนคำว่ามีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกิจกรรมวิจัยในการวิเคราะห์สภาพ

ปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือการนำเอาแนวคิด 2 ประการนี้มาผสมผสานกัน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือก กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เห็นว่าดีเหมาะสมตามความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัยมาดำเนินการปฏิบัติ เพื่อทดลองว่าใช้ได้หรือไม่ประเมินดูความเหมาะสมในความเป็นจริงควบคุมแนวทางการปฏิบัติการ แล้วนำผลมาปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจนำไปใช้ เผยแพร่ได้ การวิจัยชนิดนี้เอื้อต่อการเปลี่ยนแผนการดำเนินงานเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นทำให้ รูปแบบการวิจัยยืดหยุ่นได้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการอาจเป็นแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ก็ได้

สำหรับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ชุมชนหรือชาวบ้านร่วมรับรู้และใช้ประโยชน์ด้วยชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหา และทางการแก้ปัญหาตลอดจนเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย ได้ข้อสรุป เป็นขึ้นอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลมีลักษณะเชิงวิภาษวิธี (Dialectic)

ในการวิจัยแบบ PAR ผู้วิจัยถือว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ดีเท่า ๆ กับผู้วิจัยหรือนักพัฒนา ในการกำหนดปัญหา และเลือกแนวทางการ ปฏิบัติการการวิจัยแบบนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่าง ความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนักวิจัยและความต้องการ ของความความรู้ของชาวบ้าน ดังภาพ 3

ภาพ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน นักวิจัย นักพัฒนาหรือเอกชนก่อนและหลังการทำวิจัย
เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากภาพ 3 พบว่าวงกลมแต่ละวงคือโลกทัศน์หรือวิสัยมองปัญหาของแต่ละคนในแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โลกทัศน์ของแต่ละฝ่ายย่อมแตกต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่แต่ละบุคคลยึดถือ ซึ่งภายหลังจากที่ได้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว บุคคลทั้งสามกลุ่มจะมีโลกทัศน์ร่วมและเข้าใจร่วมกันในการพัฒนาซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับความสำเร็จในการพัฒนา และเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการต่าง ๆ สามารถเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ สำหรับในด้านของวิธีวิจัยและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงคุณภาพเริ่มตั้งแต่การเข้าสนามและสร้างความสัมพันธ์ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ซึ่งจะเน้นการมีส่วนร่วมของฝ่ายชาวบ้านนอกจากไปจากฝ่ายนักวิจัยด้วย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีข้อตกลงเบื้องต้นที่นักวิจัยควรคำนึงถึงดังนี้

1. ตระหนักในข้อจำกัดของตนเอง มีความรู้สึกที่ไม่รู้ นอกจากนั้นนอกจากนี้แล้วจะต้องตระหนักในระบบคุณค่าของตนเอง เมื่อต้องสัมพันธ์กับค่านิยมของประชาชนในท้องถิ่นที่แตกต่างไปจากตน

2. ยอมรับการไม่รู้และพยายามเรียนรู้จากคนท้องถิ่นโดยการผ่านมิตรภาพและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3. หลังจากได้ข้อมูลพอสมควรและเข้าใจปัญหาของท้องถิ่นต้องร่วมกันกับชาวบ้านหาทางออกแก้ปัญหา

4. คนนอกที่จะเข้าไปเรียนรู้ท้องถิ่นต้องเตรียมเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งของชนชั้นผู้นำในชุมชนท้องถิ่น (สุรงค์ จันทวนิช, 2531, น. 67 - 72)

2. จุดมุ่งหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพองค์การประชาชน ชุมชน และชีวิตครอบครัว (Stringer, 1999) สิ่งสำคัญคือการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อส่งเสริมจุดมุ่งหมายของความเสมอภาค และความเป็นประชาธิปไตยเปิดกว้างให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเกิดความร่วมมือในการตัดสินใจ มีความเห็นร่วมกันทั้งในฐานะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การและเป็นผู้ร่วมกระทำกิจกรรมการวิจัยบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ในทางการเมือง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ยังมีจุดเน้นที่การกระจายอำนาจทางการเมืองไปสู่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการออกแบบ และกำหนดวิธีการปฏิบัติในโครงการวิจัยนั้น การร่วมกันปฏิบัติในการดำเนินการวิจัยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการวิจัยรูปแบบนี้ดังนั้นการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลในการวิจัย จะทำให้คนส่วนใหญ่เกิดความเข้าใจในรายละเอียดและทำให้เกิดข้อปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การควบคุมวิถีชีวิตในส่วนที่เกี่ยวข้องตลอดจนวิธีการที่จะต้องปฏิบัติทั้งหมด (Merriam, 2002) โดยพื้นฐานแล้วการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการที่จะตรวจสอบการกระทำในปัจจุบันที่พวกเขาคิดว่าน่าจะเป็นปัญหาเพื่อที่จะ

เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการกระทำเหล่านั้น ให้ดีขึ้นในอดีต (Wadsworth. 1998) เมื่อพิจารณาบทบาทของนักวิจัยจะพบว่า นักวิจัยมีบทบาทเป็นสมาชิกในบางด้านของชุมชน เป็นผู้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการของวิจัยในชุมชนนั้น โดยมีเป้าหมายเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน นักวิจัยจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งในสถานะภาพของสมาชิกในชุมชนและการเป็นนักวิจัย บทบาทเหล่านี้จะกำหนดให้นักวิจัยต้องพัฒนาข้อสรุปที่ถูกต้องตรงตาม ความเป็นจริง (Valid Conclusions) เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในชุมชน และเกิดความพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น

3. ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีรูปแบบที่แตกต่างกันและมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันเช่น การวิจัยโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Inquiry) การวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ (Collaborative Action Research) การวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Critical Action Research) เป็นต้น คุณค่าของการวิจัยแบบนี้คือ กระบวนการของความร่วมมือ (Stringer. 1999; Kemmis & McTaggart. 2000; Mills. 2000. cited in Creswell. 2002) ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนการปฏิบัติ และการปรับปรุงแผนเพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไป จนกว่าจะรู้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ ซึ่งต้องมีความยืดหยุ่นสูงและไม่ควรกำหนดเวลาในการวิจัยหรือกิจกรรมไว้ล่วงหน้า รวมทั้งตระหนักถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภูมิปัญญาของนักวิชาการ

นอกจากนี้ เครสเวลล์ (Creswell. 2002) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย PAR มุ่งเน้นการดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) หรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การกำหนดปัญหา วางแผน ดำเนินการ ไปจนถึงการประเมินผล (2) การวางแผนเชิงปฏิบัติการที่มุ่งแก้ไขปัญหาคัดเด่นของPAR คือการวางแผนที่ไม่เพียงแต่สร้างองค์ความรู้ใหม่ แต่ยังมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาลงในชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย (3) การเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนักวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการวิจัย ทำให้เกิดการพัฒนาความเข้าใจและการตัดสินใจที่มีความหมายต่อกลุ่มเป้าหมาย (4) การปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนา (Iterative Process) PAR เป็นกระบวนการที่ยืดหยุ่น โดยเปิดโอกาสให้มีการปรับเปลี่ยนแผนงานตามข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ (5) การเน้นความยั่งยืนผลลัพธ์ของ PAR ไม่ได้หยุดอยู่เพียงการแก้ไขปัญหาลงในชุมชน แต่ยังสร้างความยั่งยืนในกลุ่มหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องผ่านการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการแก้ปัญหาของตนเอง (6) การผสมผสานการกระทำและการวิจัย PAR ผสมผสานกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ เข้ากับการดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือเงื่อนไขในสถานการณ์ที่ศึกษา

เคมีส และวิลคินสัน (Kemmis.& Wilkinson, 1998 cited in Creswell, 2002) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไว้ 6 ประการ (1) กระบวนการไตร่ตรอง (Critical Reflective Process) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการไตร่ตรองอย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอน โดยผู้เข้าร่วมใช้กระบวนการนี้เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ของตนเองและปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง (2) การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน (Active Participation) PAR เน้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การกำหนดปัญหา วางแผน ดำเนินการแก้ไขปัญหา และการประเมินผล เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) ในกระบวนการ (3) การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ (Social Transformation) จุดมุ่งหมายของ PAR คือการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคมอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ผลการวิจัยเพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อกลุ่มเป้าหมายหรือชุมชนที่ศึกษา (4) การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ตัวนักวิจัย แต่รวมถึงผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคน โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน (5) ความเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยและการปฏิบัติ (Link Between Research and Action) PAR เป็นการเชื่อมโยงการวิจัยกับการกระทำ โดยผลการวิจัยจะถูกนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงทันที ไม่ใช่เพียงเพื่อสร้างองค์ความรู้เท่านั้น 6.กระบวนการที่ยืดหยุ่นและวนซ้ำ (Iterative and Flexible Process) กระบวนการของ PAR มีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ โดยมักเป็นกระบวนการวนซ้ำ (Cycle) ที่มีการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการไตร่ตรองเป็นลำดับ

พันธุ์ทิพย์ รามสูต (2540) ได้ เสนอกระบวนการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยขั้น ตอนต่าง ๆ ดังนี้ การวางแผน (Planning) ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดปัญหาและวางแผนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ การปฏิบัติ (Action) ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยมีการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การสังเกต (Observation): ติดตามและสังเกตผลลัพธ์ของการปฏิบัติ เพื่อรวบรวมข้อมูลและประเมินผล การสะท้อนผล (Reflection): วิเคราะห์และประเมินผลการปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนการดำเนินงานในอนาคต กระบวนการนี้เป็นวงจรที่สามารถทำซ้ำได้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

4. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

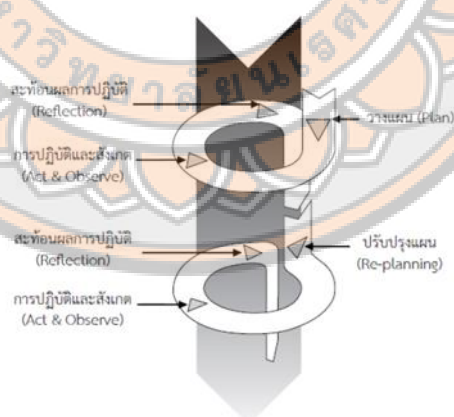
ระบบโดยผู้ที่ปฏิบัติมีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้เทคนิคกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของตน ลักษณะของการวิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบของปัญหาทั่ว ๆ ไปในระดับย่อยหรือเฉพาะท้องถิ่น โดยอาจศึกษาจากกลุ่มเฉพาะเล็ก ๆ ซึ่งการวิจัยลักษณะนี้ไม่เคร่งครัดในกฎเกณฑ์และรูปแบบเหมือนกับวิธีการวิจัยตามปกติ การวิจัยปฏิบัติการเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ เป็นงานวิจัยที่มีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงสิ่งที่ได้จากข้อค้นพบที่มีคุณภาพจากข้อมูลในการวิจัย

เข้ากับประสิทธิผลของระบบที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยนั้นและใช้ข้อค้นพบนั้นไปปรับปรุงหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพิจารณากระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะพบว่า มีลักษณะเป็นเกลียวของการคิดการพิจารณา และการกระทำ ซึ่งเรียกว่า “เกลียวปฏิสัมพันธ์ (Interacting Spiral)” ซึ่ง Stringer (1999 cited in Creswell. 2002) ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ดูว่ามีปัญหาอะไร (Look) คิดพิจารณา (Think) และลงมือปฏิบัติ (Act) ซึ่งรูปแบบลักษณะนี้จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่จำเป็นต้องเป็นแนวเส้นตรง กระบวนการทั้งหลายสามารถเกิดขึ้นได้ซ้ำอีกและจะมีการปรับปรุงกระบวนการและการให้ความหมายในขั้นตอนต่อไป

นอกจากนี้ Walter (2009) ยังได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วม ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องถูกประยุกต์ในการวิจัยมากกว่าการใช้แนวทางที่เป็นมาตรฐานทั่วไปในการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่เป็นวงรอบ กระบวนการวิจัยจะถูกทำซ้ำ 4 ขั้นตอนคือ วางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผล โดยวงจรนี้ เป็นลักษณะพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีการทำงานเป็นขั้นตอน ดังนี้ (1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (community research of interest) ระบุปัญหา ประเด็น หรือความปรารถนาในการเปลี่ยนแปลง (2) สร้างความร่วมมือในขั้นต้นระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย และเริ่มต้นวางแผนงานในการแก้ปัญหา (3) พัฒนาแผนงานสู่การปฏิบัติ (4) การปฏิบัติและผลลัพธ์จะถูกสังเกตโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัย (5) ในขั้นสุดท้ายของวงรอบแรกคือการสะท้อนการปฏิบัติและผลลัพธ์ของมัน (6) ถ้าในการสะท้อนเพื่อประเมินวงรอบแรกผลออกมามีประสิทธิภาพ ให้เริ่มกระบวนการวางแผน ปฏิบัติ สังเกตการณ์ และการสะท้อนอีกครั้ง โดยสร้างแนวทางบนพื้นฐานจากความสำเร็จของวงรอบแรก (7) แต่ถ้าหากคิดว่าผลจากการสะท้อนการดำเนินการในวงรอบแรกไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ให้นำผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากวงรอบแรกมาพิจารณาในการวางแผนงานใหม่หรือวางแผนให้แตกต่างจากเดิม (8) วงจรจะต่อเนื่องอีกหลายครั้ง เท่าที่ต้องการจนกว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้หรือบรรลุวัตถุประสงค์ (9) การวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถอธิบายได้ในรูปของกระบวนการที่เป็นวงจร (Cyclical process) ที่มีหลายขั้นตอน (องอาจ นัยวัฒน์, 2551) ได้แก่ การวินิจฉัยปัญหา วางแผนการกระทำ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติการนำแผนไปปฏิบัติการประเมินผล และการปรับปรุงแผนใหม่ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้ร่วมวิจัยทุกฝ่ายกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีความแตกต่างจากกระบวนการแก้ไขปัญหาในรูปแบบเดิม (Systemic problem solving) ซึ่งยึดถือว่าปัญหาต่าง ๆ ได้รับการวินิจฉัยมาแล้วและวิธีการตลอดจนผลที่จะได้รับก็มักจะกำหนดตายตัว กระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินกิจกรรมการวิจัยที่มีลักษณะเป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่องกันไป

เคมมิส และแมคตาร์ทการ์ด (Kamnis; & McTaggart.1988) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัย โดยขั้นตอนหลักของกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการจำแนกกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1. การวางแผน (Planning) การกำหนดเป้าหมายและวิธีการดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ปัญหา และออกแบบแผนงานที่เหมาะสมเพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพแผนงานจะต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ 2. การปฏิบัติ (Action) การนำแผนที่ได้วางไว้ไปดำเนินการจริงในสถานการณ์ที่กำหนดเน้นการทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อาจมีการแก้ไขและปรับปรุงแผนงานในระหว่างดำเนินการ หากพบปัญหาหรืออุปสรรค 3. การสังเกต (Observation) การติดตามและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานใช้วิธีการสังเกตการสัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินการมุ่งเน้นการสังเกตทั้งผลลัพธ์ที่ได้และกระบวนการที่เกิดขึ้น 4. การสะท้อนผล (Reflection) การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการดำเนินการที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้านี้ สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินงาน รวมถึงสิ่งที่ควรปรับปรุงนำผลการสะท้อนมาใช้ในการปรับปรุงแผนงานสำหรับรอบถัดไป ลักษณะสำคัญของกระบวนการนี้ กระบวนการวนซ้ำแต่ละขั้นตอนเป็นวงจรที่เชื่อมโยงกัน (Cyclic Process) และสามารถดำเนินการซ้ำได้หลายรอบเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วม: ผู้เข้าร่วมทุกฝ่ายมีบทบาทสำคัญในทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

ภาพ 4 วงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart

ที่มา: วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์, 2558, น. 40

ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการวิจัยหลักที่หมุนเคลื่อนไปเป็นวัฏจักรของกระบวนการวิจัยดังกล่าว จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ก่อให้เกิดความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการสืบค้นหาความรู้ ความจริงออกจากกิจกรรมการพัฒนา (องอาจ นัยพัฒน์. 2548) ซึ่งกิจกรรมการวิจัยหลักแต่ละขั้นตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้าโดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ประกอบกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน ภายใต้การไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนขัดขวางความสำเร็จในการแก้ไข ปัญหาการต่อต้าน รวมทั้งสถานการณ์เงื่อนไขอื่น ๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของสถานการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตรภายใต้การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ

3. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและผลที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป รวมทั้งสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไร การสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบหรือจำกัดจนเกินไป เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา

4. การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ตลอดจนการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัยจะเป็นวิธีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิม ไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูล

พื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียวต่อไป

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยกระบวนการวิจัยตามแนวทางของ เคมมิสและแมคคาร์ทการ์ต (Kamnis & McTaggart. 1988) ในการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยชุมชนในครั้งนี้ เนื่องจากมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการวิจัยที่ชัดเจน มีลักษณะเป็นเกลียววงจรต่อเนื่องกันไป โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การปรับปรุงแผน การปฏิบัติและการสังเกต การสะท้อนผลการปฏิบัติ ผู้ร่วมวิจัยจะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของเกลียววงจร และเมื่อสะท้อนผลการปฏิบัติแล้วก็จะร่วมกันวางแผนและดำเนินการต่อไปในสิ่งที่ทุกคนเห็นว่าน่าจะปรับปรุง หรือเพิ่มเติมในสิ่งที่ยังขาด และหมุนตามเกลียววงจรในรอบต่อไป จนกว่าผู้ร่วมวิจัยเห็นว่าสิ่งที่ดำเนินการนั้น ประสบความสำเร็จแล้วจึงจะหยุดเกลียววงจรนั้น

แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการส่วนมากได้อธิบายความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1.1 ความหมายของการบริหาร

Ernest Dale (1973, p. 4) ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Management) ว่าเป็นกระบวนการจัดองค์กรและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า สอดคล้องกับ

Bovee (1993, p. 5) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารหรือการจัดการ คือกระบวนการที่องค์กรสามารถทำให้บรรลุเป้าหมาย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการวางแผนการจัดองค์กร ภาวะผู้นำการควบคุมองค์กรด้านบุคลากร ด้านกายภาพ งบประมาณ แหล่งข้อมูล

Holt (1993, p. 3) ได้สรุปไว้ว่าการบริหารเป็นศาสตร์ของการกระทำการต่าง ๆ โดยผ่านการกระทำของบุคคล

วิโรจน์ สารรัตนะ(2546, น. 1) ได้กล่าวถึง การบริหารว่าเป็นกระบวนการดำเนินการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยอาศัยหลักการที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม(Controlling)

บุญชม ศรีสะอาด และสุรียทอง ศรีสะอาด (2552, น. 13) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึงกระบวนการและกิจกรรมที่ผู้บริหารทางการศึกษาใช้ภาวะผู้นำในการระดมทรัพยากร และเทคนิคในการประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ของการบริหาร มาใช้ในกิจการทางการศึกษา เพื่อให้สมาชิกทางการศึกษามีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีความรู้

ความสามารถในการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ เป็นคนดีของสังคมตามเป้าหมาย และนโยบายการพัฒนาประเทศ

สมปอง มาตย์แท่น (2555, น. 30) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของผู้บริหาร ที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ส่งเสริมความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิด การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีความสามารถในการเรียนรู้ การประกอบอาชีพและเป็นคนดีของสังคม บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา

สายทอง ไตรยะวิภาค (2558, น. 16) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการพัฒนาองค์กร อันเกิดจาก การทำงานร่วมกันของกลุ่มคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่กำหนดไว้อย่าง มีประสิทธิภาพ

1.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม

พชฎ นรสิงห์, สิริธัญญา โกษะ (2567, น. 107 - 128) ได้สรุปไว้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการความปลอดภัยของโรงเรียนมีลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนการพัฒนานโยบายการทำงานร่วมกันการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินอย่างต่อเนื่องแนวทางนี้ไม่เพียง แต่ช่วยเพิ่มความปลอดภัยของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในหมู่สมาชิกชุมชน ซึ่งในที่สุดมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนโดยรวม

ดุลชิตร์ มงคล (2566, น. 89 - 95) ได้สรุปไว้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาในช่วงยุคดิจิทัลเป็นเรื่องเกี่ยวกับความร่วมมือการรับรู้ความเป็นผู้นำวิธีการที่เป็นระบบและการมุ่งเน้นไปที่โครงสร้างองค์กรทั้งหมดนี้มุ่งเป้าไปที่การปรับปรุงผลลัพธ์ทางการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน

ศิริภัสสร ชุมภูเทพ (2563, น. 83 - 93) ได้สรุปไว้ว่า ความสำคัญของการบริหารที่มีส่วนร่วมในการศึกษาอาชีวศึกษาแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและปรับปรุงผลลัพธ์ทางการศึกษาแนวทางที่มีโครงสร้างที่ใช้ในการศึกษาเป็นกรอบที่มีคุณค่าสำหรับการริเริ่มในอนาคตในการศึกษาอาชีวศึกษา

2. กระบวนการมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วม

Fornaroff (1980, p. 104) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน รวมถึง การตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการจากโครงการ

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

Cohen and Uphoff (1980, p. 6) ได้จำแนกชนิดของการมีส่วนร่วม (Participation) ออกเป็น 4 ประการหลัก โดยเน้นถึงบทบาทและกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision Making) การมีส่วนร่วมประเภทนี้หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ ตั้งแต่การวางแผน การกำหนดนโยบาย ไปจนถึงการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในองค์กรหรือชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Participation in Implementation) เป็นการที่ผู้มีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติงานหรือดำเนินโครงการที่ได้ตัดสินใจไว้แล้ว ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบการลงแรง การสนับสนุนทรัพยากร หรือการทำงานตามที่กำหนด

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้คือ การที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เช่น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม หรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลหมายถึง การที่ผู้มีส่วนร่วมได้เข้ามาประเมินและตรวจสอบความสำเร็จของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหาข้อดี ข้อบกพร่อง และแนวทางการปรับปรุงในอนาคต

Chapin (1997, p. 317) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมในงานออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในเชิงข้อมูลข่าวสาร (Informative Participation) เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นไปที่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนทราบถึงแผนงานหรือการดำเนินการที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับข้อมูลที่จำเป็น แต่ยังไม่มียกย่องในการตัดสินใจหรือดำเนินการ

2. การมีส่วนร่วมในเชิงให้คำปรึกษา (Consultative Participation) ลักษณะนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำ หรือมีบทบาทในการปรึกษาหารือในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจสุดท้ายยังคงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ

3. การมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติการ (Functional Participation) เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทใน การปฏิบัติหรือดำเนินการจริง ตามแผนงานหรือโครงการที่ได้วางไว้ ผู้เข้าร่วมสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้โครงการหรือแผนงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

4. การมีส่วนร่วมในเชิงอำนาจและการตัดสินใจ (Empowering Participation) เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับการถ่ายโอนอำนาจ และมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจอย่าง

แท้จริง ผู้เข้าร่วมมีสิทธิ์ในการกำหนดแนวทาง วางแผน ตัดสินใจ และควบคุมการดำเนินงาน ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในโครงการ

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551, น.10-11) ได้สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแยกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision Making) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน ได้เข้าร่วมคิด ร่วมหารือ และร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายหรือแนวทางในการจัดการศึกษาลักษณะนี้ช่วยเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในกระบวนการจัดการศึกษา และสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) เป็นการที่ผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทในการดำเนินการหรือปฏิบัติงานตามแผนการจัดการศึกษาที่ได้วางไว้ โดยร่วมมือกันทำให้แผนงานนั้นประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ช่วยเกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีความร่วมมือจากทุกฝ่าย

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) เป็นการที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการจัดการศึกษาที่ตนเองมีส่วนร่วม เช่น นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะ ครูได้รับการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองและชุมชนได้รับผลตอบแทนจากคุณภาพการศึกษาลักษณะนี้สร้างแรงจูงใจให้ทุกฝ่ายอยากเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เป็นการที่ผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทในการประเมินผลการดำเนินงานหรือผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น การประเมินผลในลักษณะนี้ช่วยสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในกระบวนการจัดการศึกษา

ทูลธรรม วรรณคา (2545, น. 44-45) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทางด้านวิชาการไว้ ดังนี้

1. การร่วมคิด ชุมชนมีบทบาทในการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวิเคราะห์ปัญหา และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาทางวิชาการของสถานศึกษา รูปแบบนี้ช่วยให้การบริหารงานวิชาการมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และสร้างการยอมรับจากทุกฝ่าย

2. การร่วมวางแผน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานและโครงการทางวิชาการของสถานศึกษา เช่น การกำหนดหลักสูตร แนวทางการสอน หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นการร่วมวางแผนจะช่วยให้เกิดความร่วมมือจากชุมชน เพราะทุกฝ่ายได้มีส่วนในการกำหนดทิศทางร่วมกัน

3. การร่วมดำเนินงาน ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการลงมือปฏิบัติร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนางานด้านวิชาการ เช่น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ หรือ

การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้การมีส่วนร่วมในขั้นนี้แสดงถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4. การร่วมประเมินผล ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานทางวิชาการของสถานศึกษา เพื่อตรวจสอบความสำเร็จและเสนอแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น การร่วมประเมินผลช่วยให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างความไว้วางใจจากทุกฝ่าย

สุวรรณ พินตานนท์ (2546, น. 46 - 47) ได้เสนอวิธีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็น 10 ประการ ดังนี้

1. การให้ข้อมูล (Information Giving) การให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรม เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเข้าใจที่ถูกต้องและครอบคลุม เช่น การประชาสัมพันธ์ หรือการให้เอกสารประกอบ

2. การปรึกษาหารือ (Consultation) การรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางให้ตรงกับความต้องการของชุมชน

3. การตัดสินใจร่วมกัน (Joint Decision-Making) การที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการพัฒนาอย่างเท่าเทียม

4. การสนับสนุนและเสริมสร้างความสามารถ (Support and Capacity Building): การให้ความช่วยเหลือหรือทรัพยากร รวมถึงการพัฒนาทักษะของบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการมีส่วนร่วม

5. การวางแผนร่วมกัน (Joint Planning) การร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และวิธีการดำเนินงาน

6. การบริหารจัดการร่วมกัน (Joint Management) การแบ่งปันหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารโครงการหรือกิจกรรมระหว่างภาคส่วนต่างๆ

7. การตรวจสอบและประเมินผลร่วมกัน (Joint Monitoring and Evaluation) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินความสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้น

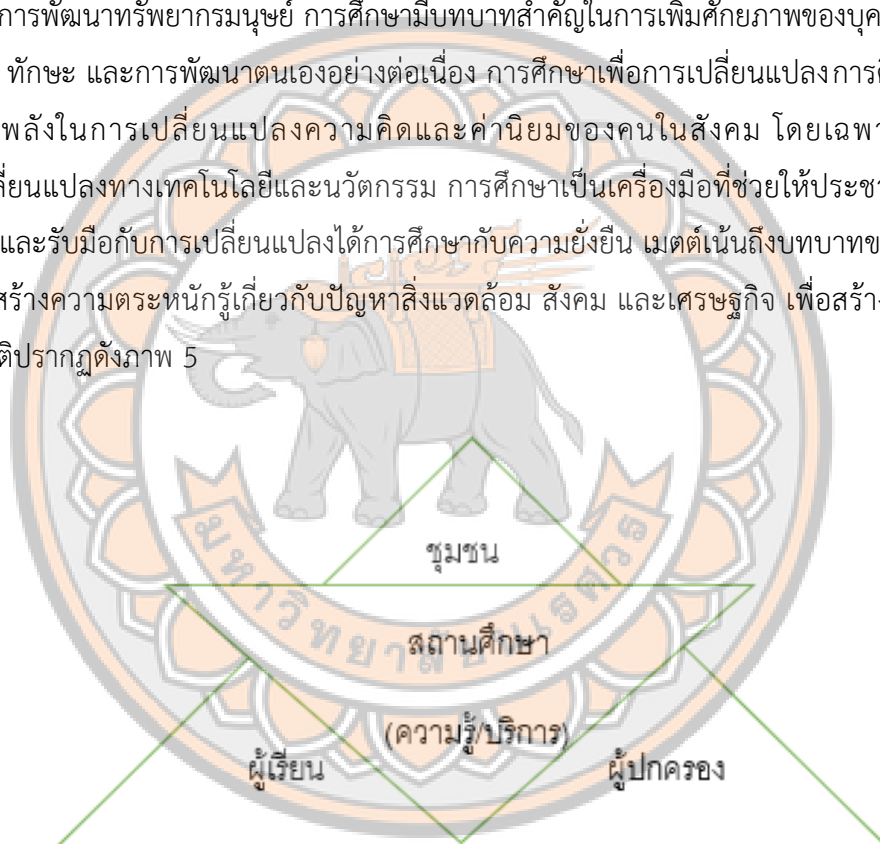
8. การดำเนินการโดยชุมชน (Community Implementation) การที่ชุมชนมีบทบาทหลักในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

9. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Multi-Stakeholder Involvement) การรวมพลังจากหลายภาคส่วน เช่น ภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนา

10. การสนับสนุนการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Support) การส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีการเหล่านี้เน้นการมีส่วนร่วมอย่างหลากหลาย เพื่อให้การพัฒนามีความครอบคลุม และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541, น. 50 - 52) การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม การศึกษาถูกมองว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและสังคมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และความมั่นคง การศึกษาช่วยสร้างพลเมืองที่มีความรู้ ความสามารถ และมี คุณธรรม การศึกษาเพื่อสร้างความเท่าเทียม การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การศึกษา สำหรับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ การศึกษามีบทบาทสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของบุคคลทั้งในด้าน วิชาชีพ ทักษะ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาถูกมอง ว่าเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงความคิดและค่านิยมของคนในสังคม โดยเฉพาะในยุคที่มี การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนสามารถ ปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ การศึกษากับความยั่งยืน เมตต์เน้นถึงบทบาทของการศึกษา ในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความยั่งยืน ในทุกมิติปรากฏดังภาพ 5

ภาพ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนปรับปรุงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ที่มา: เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2541, น.50.

ภาพ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนปรับปรุงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ที่มา: เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2541, น. 52.

อकिन รพีพัฒน์ (2547, น. 49) ได้สรุปไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างความตระหนักรู้ (Awareness Building) ขั้นตอนแรกมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหา ความต้องการ และโอกาสในการพัฒนา ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มชุมชน เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วม

2. การให้ข้อมูลและการปรึกษาหารือ (Information Sharing and Consultation) การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือสมาชิกชุมชนได้รับข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับโครงการหรือการพัฒนา พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

3. การกำหนดแผนและเป้าหมายร่วมกัน (Joint Planning and Goal Setting) การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ดำเนินโครงการในการกำหนดแนวทาง เป้าหมาย และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจและยอมรับในเป้าหมายเดียวกัน

4. การดำเนินการ (Implementation) การนำแผนที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติ โดยสมาชิกชุมชนมีบทบาทสำคัญในทุกขั้นตอน เช่น การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

5. การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) การตรวจสอบความก้าวหน้าและผลลัพธ์ของการพัฒนา เพื่อประเมินความสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแนวทางให้เหมาะสมตามสถานการณ์

ปรีตวรณ อินทวิมลศรี (2548, น. 43) ได้สรุปไว้ว่า ขั้นตอนหรือกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง และชุมชน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ (Preparation Stage) เป็นการสร้างความเข้าใจและความพร้อมให้กับผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมถึงการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุตรหลาน เช่น หลักสูตร แนวทางการเรียนการสอน และเป้าหมายการพัฒนา มีการวางแผนกิจกรรมและการประสานงานระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในทุกด้าน

2. ขั้นดำเนินการ (Implementation Stage) เป็นการนำแผนหรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในหลากหลายรูปแบบ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน การสนับสนุนทรัพยากร หรือการช่วยสอดส่องพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก ชุมชนและผู้ปกครองมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะ และทำงานร่วมกับครูหรือผู้บริหารสถานศึกษา

3. ขั้นติดตามผลและประเมินผล (Monitoring and Evaluation Stage) เป็นการติดตามความก้าวหน้าและผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมถึงการประเมินว่าแนวทางที่ดำเนินไปนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้ดีเพียงใด ขั้นตอนนี้เปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงแก้ไขแนวทาง หรือพัฒนาโครงการในอนาคตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โดยกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องและเป็นระบบของผู้ปกครองและชุมชน ตั้งแต่การเตรียมการจนถึงการติดตามผล เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการและสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืนระหว่างโรงเรียนและชุมชน

สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2564, น. 22) ได้สรุปขั้นตอนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม โดยพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพดังนี้

1. หลักการ (Principles): การบริหารงานวิชาการที่เน้นการมีส่วนร่วมยุคใหม่
2. จุดมุ่งหมาย (Objectives): การมีส่วนร่วมโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานวิชาการ

3. กลไกการดำเนินการ (Operational Mechanisms): การมีส่วนร่วมจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร

4. การดำเนินการ (Implementation): การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานวิชาการใน 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผนงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

5. การประเมินผล (Evaluation): การประเมินประสิทธิผลจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

6. เงื่อนไขความสำเร็จ (Success Conditions): ความพึงพอใจและความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

วีระชาติ เมืองใจ (2552, น. 20) ได้สรุปไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงการ ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน (Participation in Planning) การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการตั้งแต่เริ่มต้น เป็นการสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายของโครงการ ประชาชนมีบทบาทในการให้ข้อมูล การเสนอแนวคิด และการช่วยระบุปัญหาที่ต้องแก้ไข

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Participation in Implementation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ เช่น การจัดสรรทรัพยากร การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และการลงมือปฏิบัติงาน การทำงานร่วมกันช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบ (Participation in Monitoring and Supervision) ประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ การติดตามและตรวจสอบร่วมกันช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดข้อผิดพลาดหรือการบริหารจัดการที่ไม่โปร่งใส

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) การประเมินผลของโครงการหลังจากดำเนินการเสร็จสิ้น เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น ประชาชนสามารถให้ข้อเสนอแนะและร่วมปรับปรุงโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ช่วยสร้างความโปร่งใสและเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับโครงการ

ศศิวิมล จุลศิลป์ (2552, น. 18) ได้สรุปไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการปรับแนวคิด โรงเรียนและชุมชนร่วมกันปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อยอมรับและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการสร้างจิตอาสา ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกในการร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมในการสำรวจภูมิปัญญา ร่วมกันสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดการศึกษา

4. การมีส่วนร่วมในการหาแนวทางวางแผนงาน ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันวางแผนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยกำหนดแนวทางและกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ นำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติจริง โดยให้ชุมชนมีบทบาทในการสอน ถ่ายทอด และสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

6. การมีส่วนร่วมในการมุ่งมั่นติดตามประเมินผล ร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลลัพธ์และประสบการณ์ที่ได้รับจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษา เพื่อสร้างความตระหนักและความสนใจในวงกว้าง

8. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ยั่งยืน

เอกชัย นวลยัง (2554, น 34) ได้สรุปไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมมี 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Participation in Decision-Making) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ เช่น การกำหนดนโยบาย การวางแผน หรือการแก้ไขปัญหาในชุมชน การมีส่วนร่วมในด้านนี้ช่วยสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของในโครงการหรือกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน (Participation in Implementation) ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่ได้กำหนดไว้ อาจรวมถึงการช่วยสนับสนุนทรัพยากร การลงมือทำงานร่วมกับภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง และการทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

3. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามตรวจสอบ (Participation in Monitoring) การมีบทบาทในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรม การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดความเสี่ยงต่อการบริหารที่ผิดพลาด และทำให้ชุมชนมีข้อมูลเพียงพอที่จะให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) การกระจายผลประโยชน์หรือทรัพยากรที่ได้รับจากโครงการหรือกิจกรรมให้แก่ประชาชนหรือชุมชนอย่างเป็นธรรม ช่วยสร้างความพึงพอใจและความรู้สึกถึงความสำเร็จร่วมกันในโครงการ

สาระสำคัญ กระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านนี้มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือและการมีบทบาทที่ชัดเจนของประชาชนหรือชุมชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างโปร่งใส ยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

ทิพาพร สุจारी และบุญเลี้ยง หุมทอง (2560, น. 136 - 137) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยอธิบายว่ากระบวนการนี้เป็นแนวทางที่เน้นการดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้สึกของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมกัน ลักษณะสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมที่สรุปได้ ได้แก่

1. การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือมีบทบาทในการตัดสินใจในระดับที่เหมาะสม
2. การสื่อสารแบบสองทาง ต้องมีกระบวนการสื่อสารที่เปิดกว้าง โปร่งใส และตอบสนองซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้เข้าร่วม
3. ความเท่าเทียมและความเคารพ ต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ทุกคนรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรม เคารพความเห็น และไม่มีการแบ่งแยก
4. การตัดสินใจร่วมกัน ทุกฝ่ายควรมีส่วนในกระบวนการตัดสินใจ โดยผลลัพธ์ที่ได้จะสะท้อนถึงความเห็นพ้องของกลุ่ม
5. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว กระบวนการควรสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์หรือปัจจัยใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น
6. การสร้างความไว้วางใจ การทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกไว้วางใจในกระบวนการและผู้จัดกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จ

การนำลักษณะเหล่านี้ไปใช้ ลักษณะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้กระบวนการมีส่วนร่วมเกิดประสิทธิภาพและนำไปสู่การตัดสินใจที่ยั่งยืน โดยสามารถประยุกต์ใช้ได้หลากหลายบริบท เช่น การจัดการปัญหาสังคม การพัฒนาชุมชน หรือการวางแผนนโยบายต่าง ๆ จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ที่.	การบริหารแบบมีส่วนร่วม	แหล่งข้อมูล												
		Fornaroff (1980)	Cohen & Uphoff (1986)	Chapin (1997)	สันติฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	พุทธธรรม วรณคำ (2545)	สุวรรณ พินิตานนท์ (2546)	อดิน รพีพัฒน์ (2547)	ปรีดาวรรณ อินทวิมลศรี (2554)	สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549)	วีระชาติ เมืองใจ (2552)	ศศิวิมล จุลศิลป์ (2552)	เอกชัย นวลยัง (2554)	ทิพาพร สุจาโรและบุญเลี้ยง หุมทอง (2558)
1	การค้นหาและ	-	-	-	✓	-	-	-	-	✓	-	-	-	✓

ที่.	การบริหารแบบมี ส่วนร่วม	แหล่งข้อมูล												
		Fomaroff (1980)	Cohen & Uphoff (1986)	Chapin (1997)	สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	พุทธธรรม วรรณคำ (2545)	สุวรรณ พินิตานนท์ (2546)	อคิน รพีพัฒน์ (2547)	ปรีดาวรรณ อินทวัฒน์ศรี (2554)	สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549)	วีรชาติ เมืองใจ (2552)	ศศิวิมล จุลศิลป์ (2552)	เอกชัย นวลยัง (2554)	ทิพพร สุจาณีและบุญเสียง ทุมทอง (2558)
	วิเคราะห์ปัญหา													
2	สำรวจภูมิ ปัญหา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	
3	กำหนด เป้าหมายหรือ กิจกรรมสำคัญ	-	-	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-	-	
4	ริเริ่มโครงการ และการ วางแผน จัดทำ แผนและ งบประมาณ	✓	-	-	-	-	✓	-	✓	-	✓	✓	✓	
5	การร่วมคิด ตัดสินใจ	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	
6	การ ปรึกษาหารือ และปรับ แนวคิด	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	✓	-	-	
7	สร้างจิตอาสา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	
8	การดำเนิน โครงการ ปฏิบัติการ	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
9	การบริหาร จัดการองค์การ	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	
10	การพัฒนาสื่อ สนับสนุนสื่อ	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	

ที่.	การบริหารแบบมี ส่วนร่วม	แหล่งข้อมูล												
		Fomaroff (1980)	Cohen & Uphoff (1986)	Chapin (1997)	สันฤทธิ์ กางเพ็ง (2551)	พุทธธรรม วรรณคำ (2545)	สุวรรณ พินิตานนท์ (2546)	อคิน รพีพัฒน์ (2547)	ปรีดาพรรณ อินทวัฒน์ศรี (2554)	สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549)	วีระชาติ เมืองใจ (2552)	ศศิวิมล จุลศิลป์ (2552)	เอกชัย นวลยัง (2554)	ทิพพร สุจาณีและบุญเลี้ยง ทุมทอง (2558)
	ทรัพยากร													
11	การร่วมรับ ผลประโยชน์ และใช้บริการ จากโครงการ	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓
12	การให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	ประเมินผล โครงการ	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
14	ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และ รายงานผลการ ปฏิบัติ	-	-	-	-	✓	-	-	-	✓	-	✓	-	-

จากตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสรุปกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดนโยบาย 2) ด้านการวางแผน 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4) ด้านการประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ไปบูรณาการเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ความหมายและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการสืบสานประสบการณ์ของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมซึ่งชาวบ้านในท้องถิ่นรับรู้

เชื่อถือเข้าใจและใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุขตลอดจนสามารถนำมาแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของแต่ละท้องถิ่นได้มีรายละเอียดที่สำคัญในการนำเสนอ ดังนี้

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิศรี ศิลตระกูล (2534, น. 211) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งได้รับการศึกษาอบรมสั่งสมและ ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือเป็นความรู้ประสบการณ์ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงานจากธรรมชาติแวดล้อมสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าเสริมสร้างความสามารถทำให้คนเรามีชีวิตรวมกันอย่างมีสันติสุขเป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วน เสริมสร้างการผลิต

รัตนะ บัวสนธ์ (2535, น. 35) สรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อมซึ่งกระบวนทัศน์ดังกล่าวมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัยทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล

ประเวศ วะสี (3536, น. 82) ให้ความหมายว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ที่ท้องถิ่นได้สะสมถ่ายทอดปรับปรุงสืบต่อกันมาปรากฏเป็นความสามารถวิธีการเครื่องมือสามารถใช้ควบคุมสังคมแก้ไขปัญหาหรืออำนวยความสะดวกแก่บุคคลและท้องถิ่น

กองวิจัยทางการศึกษา (2542, น. 4) ให้ความหมายว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิตโดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทรัพยากรชุมชน หรือองค์ความรู้ ความสามารถของชาวบ้านอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ บรรพบุรุษได้สั่งสมสืบทอดกันมาเป็น เวลานาน จากรุ่นสู่รุ่น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ใช้แก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม หรือมีจุดมุ่งหมายที่กำหนด คุณลักษณะของ คนในสังคมให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักการศึกษา ได้ให้ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ยุพา ทรัพย์อุไร (2537, น. 25 - 26) สรุปว่า ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคมเป็นสิ่งที่มีความหมายเป็นสิ่งสำคัญมีความหมายและมีความค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกชุมชน หมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อมทำให้ คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอกและเป็นประโยชน์ต่อ

การทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดท่าทีในการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านได้มากยิ่งขึ้น

ประกอบ ใจมั่น (2539, น. 84) ได้สรุปไว้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้านมีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
2. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม
3. ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนทนต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิด

จากสังคมภายนอก

4. เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่ จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะได้กำหนดท่าทีในการทำงานให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

นันทสาร สีสลับ (2542, น. 25) ได้เสนอว่าภูมิปัญญาชาวบ้านไทย มีความสำคัญ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น
2. สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
3. สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิต ได้อย่างเหมาะสม
4. สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
5. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

รุ่ง แก้วแดง (2543, น. 205) สรุปไว้ว่าภูมิปัญญาไทยได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิแก่คนไทยทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนานแม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะสูญหายไปแต่มีบางส่วนหลงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่คู่กับคนไทยมาโดยตลอด

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทรัพยากรชุมชนอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษ สืบสม สร้างสรรค์ สืบทอดกันมาเป็นเวลานานและมีคุณค่ามหาศาลของสังคมตลอดจนประเทศชาติ ภูมิปัญญาไทยใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมตลอดจนสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อมให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

3. ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดประเภทและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นได้มีการกล่าวถึงในลักษณะต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ประเวศ วะสี (2534, น. 82) ได้สรุปไว้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีความจำเพาะของท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอกอาจเอาไปใช้ในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไม่ได้หรือไม่ได้ดี

2. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริงจึงมีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่รุกขเทวดาเป็นตัวอย่างของการนำเอาธรรมชาติมาเป็นนามธรรมที่สื่อไปถึงส่วนลึกของใจที่เชื่อมโยงไปสู่อัตถประโยชน์โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้องให้คนเคารพธรรมชาติคนเราถ้าเคารพอะไรย่อมไม่ทำลายสิ่งนั้น

3. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์จึงมีความเคารพผู้อาวุโสเพราะผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540, น. 34) ภูมิปัญญาชาวบ้านจำแนกตามอัตถประโยชน์ แบ่งเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้านประเภทเพื่อการยังชีพมีขึ้นเพื่อการมีชีวิตอยู่รอดอยู่อย่างมีความสุขตามอัตภาพเป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการเสาะหาปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพของสังคมปฐมฐานยุคที่มนุษย์เสาะหาปัจจัยด้วยวิธีเก็บเกี่ยวและการใช้ แรงงาน ได้แก่ วิธีทำมาหากินวิธีเสาะหาและจัดการเกี่ยวกับปัจจัย 4 คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เช่น ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการทำมาหากินเริ่มแต่ภูมิปัญญาการเก็บเกี่ยว ภูมิปัญญาการหาของป่า ลำสัตว์ ตีผึ้ง การทำและใช้เครื่องจับสัตว์บก เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านเรือนแบบเครื่องผูก ภูมิปัญญาการเลือกใช้วัสดุ วิธีเย็บ ผูกมัด ผูกเสื่อ

3. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนาการ ได้แก่ ภูมิปัญญาในการเลือกสรรอาหาร วิธีปรุง และวิธีถนอมอาหาร

4. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ภูมิปัญญาในการนำสิ่งต่าง ๆ มาปกปิดร่างกายให้อบอุ่น เช่น ภูมิปัญญาในการทำหัตถ์เป็นเครื่องห่มเปลือกไม้ทำเป็นผ้าการทำและใช้ดินเผาเพื่อบ่มฝ้ายการคิดทำฟืน และที่สำคัญงานทอภูมิปัญญาในงานดักปักกร้อยซุน เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับยารักษาโรค ได้แก่ การนำสมุนไพร สัตว์ แร่บางชนิดมาใช้เป็นตัวยาย การผสมยา วิธีปรุงยา การใช้ยา

ยศ สันตสมบัติ (2542, น. 63) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่กลุ่มชนต่าง ๆ ได้สั่งสมสืบทอดและพัฒนามาเป็นเวลานานร้อยนับพันปีเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในแง่ที่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการศึกษาเชิงประจักษ์ ผ่านการพิสูจน์ทดลองและกระบวนการคัดสรร ปรับปรุง และพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบภูมิปัญญามีข้อแตกต่างกันจากวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

ประการหนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิ่นพื้นที่หรือระบบนิเวศใดระบบนิเวศหนึ่งองค์ความรู้เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่าง

มนุษย์ สัตว์ พืช พลังตามธรรมชาติ แหล่งน้ำและลักษณะภูมิประเทศโดยเฉพาะในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงก่อร่างสร้างตัวขึ้นจากความเข้าใจอย่างชัดเจนในสัมพันธ์ภาพของสรรพสิ่งและสรรพชีวิตต่าง ๆ ที่ก่อเกิดดำรงอยู่และแตกดับไปภายในระบบนิเวศชุดนั้น ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งนำไปสู่ความสามารถในการบริหารจัดการปรับแต่งใช้ประโยชน์และพัฒนาทรัพยากรในระบบชุดนั้นอย่างยั่งยืน

ประการที่สอง ลักษณะจำเพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวพันเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับมิติทางด้านสังคมและวิถีของชุมชน กล่าวคือ จากมุมมองในด้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นระบบทุกชุดประกอบขึ้นบนเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มคน ครอบครัว เครือญาติและชุมชนกับสิ่งมีชีวิตกลุ่มอื่น ๆ ที่ดำรงอยู่ร่วมกันภายในระบบนิเวศท้องถิ่นชุดนั้นวิธีคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศลักษณะเช่นนี้ถูกนำเสนอในเรื่องเล่าหรือนิทานพื้นบ้านที่กล่าวถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างคนกับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกันทางสายเลือดการแต่งงาน หรือการเป็นพันธมิตรในรูปแบบต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันอันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

พรชัย กาพันธ์ (2545, น. 5 - 6) สรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมกันมาจากประสบการณ์ของชีวิตสังคมและในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมวัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นทรัพยากรชุมชนอันมีคุณค่ามหาศาลของสังคมตลอดจนประเทศชาติมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบูรณาการ
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุ

สรุปได้ว่าลักษณะภูมิปัญญาเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อม พืช สัตว์ พลังตามธรรมชาติ ที่ดิน แหล่งน้ำ และลักษณะภูมิประเทศในลักษณะสัมพันธ์ภาพของสรรพสิ่งและสรรพชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มคน ครอบครัว เครือญาติและชุมชน เป็นภูมิปัญญาในการดำเนินวิถีชีวิต ลักษณะจารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ ภาษา วัฒนธรรมตลอดทั้งการสื่อสารต่าง ๆ

4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่ขาดสายเป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์สืบทอดกันมามิได้ขาดเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง ภูมิปัญญาจึงนับเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรมคือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิตและในลักษณะที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี หัตถกรรม และสิ่งอื่น ๆ ซึ่งใน

สังคมใดที่มีการดำรงอยู่มายาวนานย่อมจะต้อง มีภูมิปัญญาด้วยกัน ทุกสังคมระบบดังกล่าวจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) ความรู้และระบบความรู้ (2) การสั่งสมและการเข้าถึงความรู้ (3) การถ่ายทอดความรู้ (4) ระบบความรู้รวมทั้งการสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้ นอกจากนี้ชาวบ้านทุกหมู่เหล่า ได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อดำรงชีพมาโดยตลอด ย่อมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533, น. 90)

สำหรับวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้มีนักวิชาการเสนอวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจ ดังนี้

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538, น. 12 - 13) ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามช่วงวัยออกเป็น 2 วิธีคือ 1) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กโดยใช้กิจกรรมการถ่ายทอดแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนและดึงดูดใจ เช่น การเล่นเกม การละเล่น การทายปริศนา เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการสร้างนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคม ปรารถนาและมุ่งเน้นด้านจริยธรรมเป็นสำคัญ 2) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ เช่น วิธีการบอกเล่าการสังเกตด้วยตนเองผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

พยุพพร ไตรรัตน์สิงห์กุล (2537, น. 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตองประกอบด้วย 1) แหล่งความรู้จากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยราชการต่าง ๆ 2) ผู้ถ่ายทอดและผู้รับรู้การถ่ายทอด ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน และบุคคลต่างหมู่บ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด 3) วิธีการถ่ายทอดได้แก่ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเป็นวิธีการถ่ายทอดจากการสังเกต การทดลอง การบอกเล่าด้วยปาก การปฏิบัติจริงและการฝึกหัด การฝึกฝนด้วยตนเอง เกิดจากความเคยชินที่พบเห็นทุกวันจนสามารถทำได้ไม่ต้องมีคนสอน แต่ในบางครั้งก็ใช้วิธีการเลียนแบบ การถ่ายทอดจากเพื่อนบ้าน เป็นการบอกเล่าด้วยปาก ผู้เรียนนำอุปกรณ์ไปเองและสอนโดยการปฏิบัติจริง การถ่ายทอดจากหน่วยราชการโดยการพาไปเรียนนอกสถานที่ ผู้สอนอธิบายวิธีการทำแล้วให้ผู้เรียนทำไปพร้อมกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

1.1 งานวิจัยภายในประเทศ

วิชิต แสงสว่าง และนวนันท์ วงศ์ประสิทธิ์ ได้ทำการศึกษา รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด ฉะเชิงเทรา โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านคน (People Dimension) เป็นความต้องการอย่างแรงกล้า ของบุคคลที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในงานของตนเอง โดยต้องเป็นคนที่มีความใฝ่รู้ ชอบเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ในมิตินี้ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ ด้านบุคลากร และด้านผู้บริหาร 2) มิติด้านองค์กร (Organizational Dimension) เป็นการจักระบบองค์การให้มีความพร้อมเพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในมิตินี้ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ นโยบายจากกระทรวง นโยบายการเตรียมสู่อาเซียน การทำงานเป็นทีม การทำงานอย่างเป็นระบบ และการมีส่วนร่วมของชุมชน และ3) มิติด้านเทคโนโลยี (Technology Dimension) เป็นการสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อจัดระบบความรู้ ถ่ายโอนและพัฒนาความรู้ในองค์การอย่างต่อเนื่อง รวดเร็วและทันสมัยในระดับสากลรองรับการเปิดประเทศอาเซียน ในมิตินี้ประกอบด้วย 1 ปัจจัย ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกหรือที่เรียกกันได้ว่าเป็นยุคโลกภิวัตน์เป็นสังคมที่เกิดขึ้นแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมสารสนเทศ (Information Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือเป็น สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge - based Society and Economy) ซึ่งลักษณะที่เกิดขึ้น ดังกล่าวนี้อาจส่งผลทำให้สังคมที่มีความรู้กลายเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การกำหนดแนวทางการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการแข่งขัน และเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ให้เท่าทันยุคสมัยที่ เปลี่ยนแปลง ทุกภาคส่วนควรช่วยกันลดปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาครู ซึ่งแนวทางและความเป็นไปได้ในการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 นั้น ต้องดำเนินการทั้งด้านนโยบาย และด้านการพัฒนาตนเองของครูควบคู่กันไป

รัชพล เชิงชล (2561) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการของผู้บริหารกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผลวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับมัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ 2) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ 3) ด้านการควบคุมและ ประเมินผล และ4) ด้านการตรวจสอบสภาพแวดล้อม 2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับขั้วฉัฒนเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ด้านขอบเขตส่วนบุคคล 2) ด้านขอบเขต บุคลากร 3) ด้านขอบเขตองค์กร และ 4) ด้านขอบเขตหน้าที่/งาน 3. การบริหารเชิงกลยุทธ์ของ ผู้บริหารกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ปาท์ ไกรวิญญู (2561) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับ มัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ผลการวิจัยพบว่า 1. กรอบ แนวคิดการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการวัดและประเมินผล กรอบแนวคิด การพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ประกอบด้วย การพัฒนานักเรียนในด้านดังต่อไปนี้ 1) การตระหนักในสถานการณ์ (Situational Awareness) 2) การตระหนักถึงจุดมุ่งหมาย (Sense of Purpose) 3) ความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding) 4) สไตล์การใช้ อำนาจ (Power Style) 5) ความตระหนักในการเชื่อมโยง (Connective Awareness) 6) การ ตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Reflective Judgement) 7) การตระหนักในตนเอง (Self-awareness) 8) แรงจูงใจเชิงพัฒนา (Development Motivation) 2. สภาพปัจจุบันของการบริหาร โรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. กลยุทธ์ การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่าง คล่องแคล่ว ประกอบไปด้วย 3 กลยุทธ์หลักคือ 1) เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการวัดและ ประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว มี 2 กลยุทธ์รอง และ 10 วิธีดำเนินการ 2) ยกระดับการบริหารการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่าง คล่องแคล่ว มี 2 กลยุทธ์รอง และ 10 วิธีดำเนินการ และ 3) ปรับเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว มี 2 กลยุทธ์รอง และ 8 วิธีดำเนินการ

ปริญญ์ อรุณจินดาตระกูล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร โรงเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความพร้อม รับผิดชอบ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ ด้านประสิทธิภาพ

ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านประสิทธิผลของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน

เอกสิทธิ์ สนามทอง (2552) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : แนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จขององค์กร ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินการขององค์กรเพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์กร สามารถสรุปการพัฒนาที่สำคัญได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ การพัฒนารายบุคคล การพัฒนาอาชีพการพัฒนาองค์กร และการบริหารผลการปฏิบัติงานตามกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวิเคราะห์หาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขั้นการออกแบบวิธีการและการเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขั้นการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และขั้นการประเมินผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยที่การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรให้มีสมรรถนะที่จำเป็นและเหมาะสมในด้านความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior) ของบุคลากรให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน

อภิชาติ เหมฟ้า (2556, น. 80 - 84) ได้ศึกษาการบริหารจัดการกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 พบว่า 1) กลยุทธ์การบริหารของสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือด้านการบริหารกลยุทธ์และด้านการนำกลยุทธ์ไปใช้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากคือด้านประเมินและควบคุมกลยุทธ์และด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยคือด้านการบริหารทั่วไปด้านการบริหารงานบุคคลด้านการบริหารงบประมาณและด้านการบริหารงานวิชาการ

1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เจน (Jain, 2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ในห้องสมุดประชาชน ในบอตสวานา (Strategic human resource development in public libraries in Botswana) ผลการวิจัยพบว่า การสืบสวนเชิงประจักษ์คุณภาพที่สำคัญหลักที่จำเป็นในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพห้องสมุดประชาชน พบว่าความกระตือรือร้น ทัศนคติเชิงบวก ความคิดสร้างสรรค์ ความมุ่งมั่น เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และประเด็นที่สร้างแรงบันดาลใจกระตุ้นว่าเป็นความรู้สึก ของความสำเร็จ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความปลอดภัยของงาน การได้รับการยอมรับการพัฒนาอาชีพ ค่าตอบแทนที่ดี การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และความพึงพอใจในงาน การมอบอำนาจงาน ความชัดเจนในการอธิบายข้อเสนอแนะการทำงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน

ในบางประเด็นการจัดการเชิงกลยุทธ์อื่น ๆ ที่ได้รับการสนับสนุน ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงการ รับรู้ของพนักงาน และระบบการวัดประสิทธิภาพการทำงาน การปรับปรุง ผลผลิต และการกำหนดทิศทางของลูกค้า

Beall (2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียน การสรรหาครู ค่าตอบแทนครู การพัฒนาครู และระยะเวลาการอยู่ในองค์กรของครูมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ผลการวิจัยพบว่า 1) อีก 10 ปีข้างหน้าจะมีความต้องการครูเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะครูสอนวิชา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 2) โครงสร้างระบบบริหาร ค่าตอบแทนมีผลกระทบต่อความพึงพอใจ ของครูน้อยกว่าการนำค่าตอบแทนที่โรงเรียนอื่นเสนอมาเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนที่ครูได้รับ ในปัจจุบัน 3) คณะกรรมการโรงเรียนควรจะบริหารระบบค่าตอบแทนให้บรรลุตามพันธกิจ และ ประสิทธิภาพโรงเรียน 4) ในการบริหารระบบค่าตอบแทนต่าง ๆ ควรจะนำเรื่องของหมวดวิชาต่าง ๆ ของ โรงเรียนเข้าไปพิจารณาด้วย 5) ผู้บริหารโรงเรียนมีแนวทางในการพิจารณาระบบเงินเดือน 3 แนวทางด้วยกันคือ แนวทางที่ตายตัว โดยยึดประสบการณ์การทำงานเป็นหลักแนวทางที่พิจารณา จากผลการทำงานและไม่มีเกณฑ์ที่กำหนดแน่นอน เมื่อโรงเรียนต้องเข้าไปแข่งขันกับระบบตลาด การศึกษาเสรี และ 6) โรงเรียนที่ไม่มีนโยบายด้านค่าตอบแทนที่ชัดเจนจะต้องสร้างความเข้าใจในกลุ่ม ครูเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องความไม่ยุติธรรม ในการพิจารณาขึ้นเงินเดือน

Price (2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำแผนกลยุทธ์ที่เสนอไว้ไปปฏิบัติใช้กรณี ตัวอย่างจากเขตพื้นที่โรงเรียน 3 เขต ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ สภาพการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ในแต่ละเขตพื้นที่ ระดับความตระหนักในการปฏิบัติตามแผนพื้นที่แต่ละโรงเรียนระบุไว้ การประเมิน ระดับความตระหนักในแผนงานในบรรดากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของแต่ละโรงเรียน โดย การเปรียบเทียบกับผู้บริหารโรงเรียนและการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การนำแผนกล ยุทธ์ไปปฏิบัติและตัวแปรอื่นๆ เช่น ประสบการณ์การสอนระดับโรงเรียน (มัธยมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น หรือประถมศึกษา) สิ่งที่พบจากการศึกษาเสนอแนะว่าส่วนใหญ่ของเป้าหมาย แผนกลยุทธ์มีการนำไปใช้ในบางระดับตามผู้ดูแลเขตพื้นที่โรงเรียน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็น สอดคล้องในบางประเด็นแต่ไม่ตระหนักถึงผลสำเร็จในการนำแผนไปปฏิบัติจริง ประสบการณ์ การสอนระดับชั้นที่สอนมีผลเพียงเล็กน้อยต่อผลลัพธ์ และความสนใจของผู้ดูแลเขตพื้นที่โรงเรียนใน แผนกลยุทธ์มีแนวโน้มไปในทางสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบกับผู้ดูแลมี ความตระหนักมากขึ้นในเอกสารการวางแผน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 งานวิจัยในประเทศ

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ (2540) ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้านของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 7 คน ครูวิชาดนตรี จำนวน 7 คน ปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 7 คน และนักเรียนจำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ และแบบเขียนพรรณนาความ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ และการวิเคราะห์ เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้านตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียน พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมโดยการวางแผนในลักษณะของการเป็นกรรมการการศึกษาของโรงเรียน การวางแผนจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูวิชาดนตรี โดยการปฏิบัติงานในลักษณะของการสอน การเป็นวิทยากร การให้ยืมเครื่องดนตรีสำหรับฝึกซ้อม การนำนักเรียนไปเข้าร่วมแสดงในงานต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์ให้ปราชญ์ชาวบ้านท่านอื่น ๆ เข้ามามีส่วนจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยการประเมินผลจากการพิจารณาคัดเลือกนักเรียนเพื่อไปแสดงในงานต่าง ๆ และปรึกษาครูวิชาดนตรีและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้านตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียน พบว่าปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้โดยการบอกเล่าในลักษณะการอธิบาย แนะนำโดยการสาธิตในลักษณะการแสดง การทำให้ดูฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องดนตรีและการถ่ายทอดความรู้โดยการให้เข้าร่วมแสดงดนตรีพื้นบ้านในงานต่าง ๆ

3) ประมวลความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้าน พบว่าปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมโดยการวางแผนโดยการเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียน การเป็นวิทยากร การให้ยืมเครื่องดนตรีสำหรับการฝึกซ้อม การนำนักเรียนไปเข้าร่วมแสดงในงานต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์ให้ปราชญ์ชาวบ้านท่านอื่น ๆ เข้ามามีส่วนจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยการประเมินผลจากการพิจารณาคัดเลือกนักเรียนเพื่อไปแสดงในงานต่าง ๆ และปรึกษาครูวิชาดนตรีและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

สรุปได้ว่าผลการวิจัยของ มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนในลักษณะกรรมการ การร่วมสอน การให้ยืมเครื่องดนตรี การเป็นวิทยากร และการคัดเลือกนักเรียนร่วมกิจกรรมในชุมชน วิธีการถ่ายทอดของปราชญ์ชาวบ้านใช้การบอกเล่า สาธิต และการสอน ตัวต่อตัว และปราชญ์ชาวบ้านได้ร่วมประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนต่อไปด้วย

อรทัย จิตไธสง (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพา ทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาบ้านสุขสมบูรณ์ ตำบลหนองเสาเล้า

อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชนสามารถแบ่งได้ 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ชุมชน และระหว่างชุมชนระดับบุคคล มีผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดคือ ครอบครัว เครือญาติ ผู้สูงอายุและผู้เป็นภูมิปัญญาโดยใช้วิธีทดลองปฏิบัติ สอน แนะนำ และอาศัยการกลมเกลียวทางสังคมแบบค่อยเป็นค่อยไป สื่อที่ใช้คือ อุปกรณ์จริงในการทำงาน รวมทั้งอาศัยสื่อบุคคล ระดับชุมชน มีการถ่ายทอดโดยอาศัยกลุ่มทางสังคม ได้แก่ กลุ่มเพื่อน กลุ่มผู้นำ กลุ่มอาชีพ ใช้วิธีการอบรม การประชุม และเวทีชาวบ้าน การถ่ายทอดระหว่างชุมชน มีการใช้วิธีการเรียนรู้จากการฝึกอบรม การศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน

พรทิพย์ อันทิวโรทัย (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการศึกษาในการสืบทอดและพัฒนา ทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา วัฒนธรรมชาวสวนผึ้งธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ในการสืบทอดวัฒนธรรม การศึกษาตามอริยาศีลมีบทบาทมากที่สุด เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ชาวสวนสืบทอดกันมา แต่ในปัจจุบันบทบาทนี้ลดน้อยลงมากจนกระทั่งขาดผู้สืบทอดชาวสวนซึ่งอายุ 45 ปีขึ้นไป อาจจะเป็นรุ่นสุดท้ายที่ยึดอาชีพนี้ การจัดการศึกษานอกระบบมีหลักสูตรที่เอื้อต่อการสืบทอด แต่การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวสวน บางหน่วยงานของรัฐใช้แนวคิดใหม่ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับชาวสวนโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มส่วนการศึกษาในระบบตั้งแต่ในอดีตเอื้อต่อการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร แต่ผู้สืบทอดอาชีพนี้มีน้อยลงและในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวสวนเท่าที่ควร แต่มีแนวโน้มที่ดีที่จะเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชาวสวนมากยิ่งขึ้นในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปี 2546 ในการพัฒนาทางวัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชนชาวสวนดำรงอยู่ได้ ทุกฝ่ายจำเป็นต้องร่วมมือกันจัดการศึกษา คือ กลุ่มชาวสวนสร้างบันทึกชาวสวนและจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตน กลุ่มโรงเรียนสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและจัดระบบกระบวนการเรียนรู้และพัฒนานักเรียน เครือข่ายการเรียนรู้เชื่อมประสานกลุ่มทั้งสองในการแสวงหาความรู้และรังสรรค์ความรู้ใหม่ และชุมชนชาวสวนควรจัดตั้ง “ศูนย์วัฒนธรรมชาวสวนผึ้งธนบุรี” ขึ้นเพื่อเป็นแม่ข่ายประสานงานเป็นแหล่งรวมวิทยาการและเผยแพร่ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ทัศนีย์ หิรัญวงษ์ (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาของชาว กะเหรี่ยงในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาของชาวกะเหรี่ยงมี 3 รูปแบบ คือ การถ่ายทอดโดยครอบครัว ได้แก่ แนวคิด ความเชื่อ คุณธรรมและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต การถ่ายทอดโดยสังคม ได้แก่ ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุข การถ่ายทอดโดยเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมทางสังคม แนวทางการถ่ายทอดใช้หลักการเรียนรู้แบบบูรณาการ ยึดหลักการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม และเป็นการศึกษาตลอดชีวิต แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอาศัยชุมชนเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และจัดกระบวนการเรียนรู้

อย่างมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามในกระบวนการถ่ายทอดของภูมิปัญญานั้นควรจะได้รับการสนับสนุน และการมีส่วนร่วมทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการสืบสานและประชาสัมพันธ์ต่อไป

วรวิทย์ สุภาพ (2546) วิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมกลองปฐา : กรณีศึกษา จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมกลองปฐาในอดีตมีจุดมุ่งหมายเพื่อการดำรงชีวิตและใช้ในพิธีกรรมของสังคม ผู้ถ่ายทอด คือ พระสงฆ์ และครูชาวบ้าน ทำการถ่ายทอดให้กับชายที่มีความสนใจในเรื่องกลองปฐา องค์ความรู้ที่ถ่ายทอด คือ องค์ความรู้ด้านการบรรเลงกลองปฐา และองค์ความรู้ในเรื่องคติ ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับกลองปฐา โดยทำการถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลองปฐาโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องการบรรเลงเป็นหลัก

คนางค์ ช่อชู (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้การทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า วิธีการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการลงมือทำจริง การลอกเลียนแบบ การบอกเล่า และการลองผิดลองถูก โดยเรียนรู้จากพ่อแม่ ย่า ยาย ผู้เฒ่าผู้แก่ และประสบการณ์ชีวิต นับเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติ ภายในชุมชน วิธีการสืบทอดมีทั้งวิธีการเดียวกันกับที่ผู้ทรงภูมิปัญญาเคยเรียนรู้มา อาทิ การลงมือทำจริง การทำตน เป็นแบบอย่าง และวิธีการที่แตกต่างจากที่เคยเรียนรู้มา อาทิ การรวมกลุ่ม การเป็นวิทยากร ส่วนผู้รับการสืบทอด ได้แก่ บุตรหลาน สมาชิกกลุ่ม เพื่อนบ้าน นักศึกษา และผู้สนใจจากภายนอกพื้นที่ที่มีเป้าหมายในการสร้างอาชีพและรายได้

อนงค์นาฏ เจริญรวย (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสืบทอดวงปี่พาทย์ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการสืบทอดของนักดนตรีส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษ และยังพบอีกว่าในหลายครอบครัวมีได้มุ่งหวังเพื่อให้เกิดเป็นการประกอบอาชีพหลัก แต่เพื่อให้มีวิชาความรู้ ด้านดนตรีติดตัวไป กระบวนการในการรับศิษย์เข้าเรียนปี่พาทย์ยังเหมือนอดีต คือ ผู้ปกครองนำเด็กมาฝากให้เรียนปี่พาทย์ เพลงแรกที่เริ่มเรียนคือเพลงสาธุการ สถานที่เรียนนอกจากใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษาแล้วยังใช้บ้านศิษย์เป็นสถานศึกษาด้วยเช่นกัน สื่อการสอนใช้เครื่องดนตรีเป็นหลัก บทเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม โดยการนำเพลงมอญมาใช้สอนแทนเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่องและเพลงในพิธีกรรม วิธีสอนใช้วิธีการสาธิตเป็นหลัก

สุตา เนตรสว่าง (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาการตีกลองปฐา โรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า การให้ความหมายของการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความเชื่อ ความศรัทธา การรวมกลุ่มของคนในชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรม และความร่วมมือ ในการถ่ายทอดองค์ ความรู้ของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการถ่ายทอด

ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณี “การตีกลองปูลู” ประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมระดมทุน การร่วมติดตามและประเมินผล ร่วมชื่นชมรับผลประโยชน์ และการกระชับความสัมพันธ์กับชุมชนและโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC ยกเว้นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันยังไม่มี ความชัดเจน กระบวนการดังกล่าวจึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในกรณีอื่นได้

จามร พงษ์ไพบูลย์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น: กรณีศึกษา “เพลงโหม่งฟาง” ของจังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) การให้ความหมายของการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหม่งฟาง” หมายถึง การรับรู้และสามารถเล่นและร้องได้อย่างถูกต้องตามแบบแผน โดยผ่านการถ่ายทอดจาก บุคคลในชุมชนหรือครอบครัว 2) ประสบการณ์ในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทั้งแบบทางตรงและแบบทางอ้อม มีการสืบทอดโดยวิธีครูพักลักจำ และฝึกปฏิบัติจริง 3) กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดมี 4 ขั้นตอนสำคัญคือ (1) สร้างความรู้ความเข้าใจ (2) ฝึกปฏิบัติจริง (3) ปรับปรุงแก้ไข และ (4) นำไปประยุกต์ใช้ 4) แนวทางในการธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหม่งฟาง” ทำได้โดย การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและสถานศึกษา มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาของมนุษย์มิได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ แต่เป็นความผูกพันอย่างแนบแน่นระหว่างภูมิปัญญากับท้องถิ่น หรือความรู้กับระบบนิเวศของท้องถิ่น มีการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์และพัฒนาจนกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ และมีการสืบทอดไปยังอนุชนรุ่นหลัง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นพื้นฐานของความรู้ชาวบ้าน มีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรงที่ประสบการณ์ตรงด้วยตนเองหรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สะสมสืบทอดกันมานั้นถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ปัจจุบันในท่ามกลางกระแสแห่งโลกยุคไร้พรมแดน การหลั่งไหลของวัฒนธรรมจากภายนอกเกิดขึ้นโดยง่าย ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในบางแห่งกำลังสูญหายไปพร้อมกับกาลเวลา หากไม่มีการสืบทอดให้ดำรงอยู่สืบไป

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

แซนเดอร์สัน (Sanderson, 2001) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความขัดแย้งทางภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาโลกในยุคโลกาภิวัตน์ของเอเชียแปซิฟิกและตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ชาวเอเชียแปซิฟิกมีความพยายามหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหานั้นเนื่องมาจากการไหลบ่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาส่งผลกระทบเป็นการครอบงำทางปัญญาและวัฒนธรรมของตนในยุคโลกาภิวัตน์ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาของชาติต่าง ๆ และมุ่งให้เกิดความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาตะวันตก

มอร์ (Moore, 2000) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนในรัฐโคโลราโด สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า การที่นักเรียนถูกบังคับให้อยู่แต่ในห้องเรียนนักเรียนเบื่อกระดานดำและครูผู้สอนและเห็นว่าห้องเรียนเป็นเพียงห้องจำกัดการเรียนรู้และความรู้ของตนการเรียนรู้ในห้องเรียนหมดความสำคัญลง และเห็นว่าในอนาคตการเรียนรู้ด้วยคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นการเรียนรู้ในโลกสมัยใหม่ที่พวกตนต้องการ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายตามความสนใจอย่างไม่จำกัด เฉพาะตามหลักสูตรที่โรงเรียนจัดให้ไม่จำกัดการเรียนรู้ที่เป็นระดับชั้นเรียนเปรียบเสมือนมีห้องสมุดเคลื่อนที่ที่สามารถรู้ได้ในทุกสถานที่ทุกหนทุกแห่งในเมืองและในชนบท ไม่ว่าจะทำอะไรที่ไหนไม่ต้องพกหนังสือและไม่ต้องสิ้นเปลืองกระดาษ เพียงแต่พกพาคอมพิวเตอร์ขนาดเล็กไปด้วยเท่านั้นเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยไม่ต้องเรียนในสถาบันใหญ่ ๆ และไม่ต้องมีครูคอยบังคับ

จากการวิจัยของหลาย ๆ ท่านพอสรุปปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า มีปัญหาหลายประการด้วยกันคือด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ด้านบุคลากร ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนไม่มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนส่วนมากจะนำมาสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องคติความเชื่อ ศิลปะและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น นอกจากนั้นด้านการบริหารและกลยุทธ์ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษายังไม่ชัดเจนแน่นอนจึงทำให้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้จัดการเรียนการสอนจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัศึกษากำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

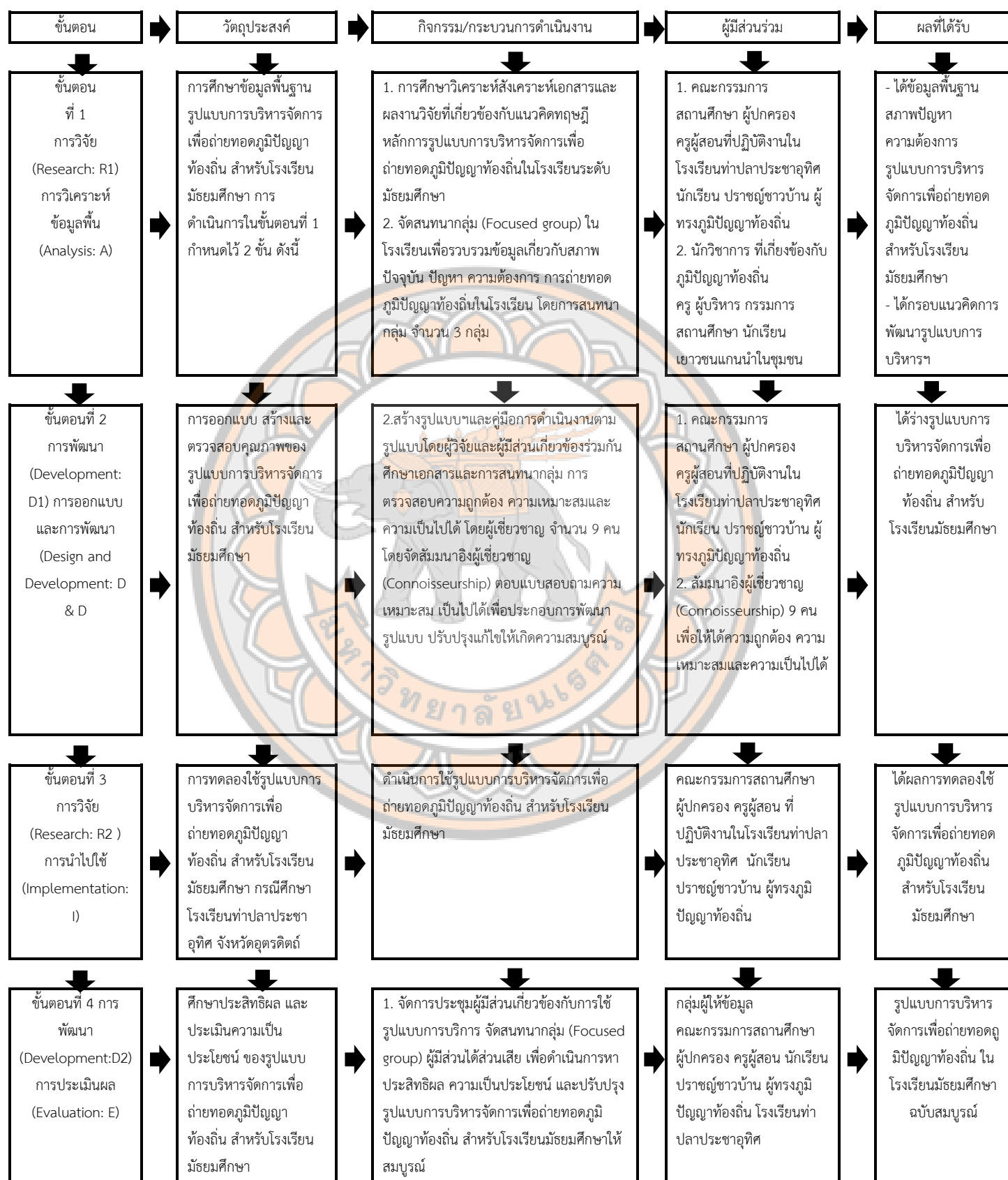
ภาพ 7 กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory Action Research : PAR) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยวิธีและขั้นตอนการวิจัยในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัศึกษามีแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน คือใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) เป็นการวิเคราะห์สภาพ บริบท ปัญหา การบริหารจัดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) การสร้างและการพัฒนา (Design and Development: D & D) เป็นการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) การนำไปใช้ (Implementation: I) เป็นการนำรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) การประเมินผล (Evaluation: E) เป็นการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาสามารถสรุปเป็นกรอบดำเนินการวิจัย ดังภาพ 8 นี้

ภาพ 8 แผนภูมิแสดงขั้นตอนในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Research : R1) การดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 กำหนดไว้ 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นย่อยที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของอำเภอท่าปลา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

1.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของอำเภอท่าปลาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและสังเคราะห์วิเคราะห์ สถานชุมชนที่เป็นพื้นฐานด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี การดำเนินชีวิต สภาพแวดล้อม ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการยกย่องประกอบ ตัวบ่งชี้ของการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. ข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ หนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลออนไลน์จากอินเทอร์เน็ต
2. ข้อมูลประเภทบุคคลผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ ในอำเภอท่าปลา

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลออนไลน์จากอินเทอร์เน็ต จากแหล่งข้อมูล ข้อที่ 1 ที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอท่าปลา
2. ประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอท่าปลา

1.4 การสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
2. จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
3. ปรับปรุงแก้ไขเสนอแนะและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ ดำเนินการใช้การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ สังเคราะห์ วิเคราะห์ องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และยกย่องประกอบ ตัวบ่งชี้ ของการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากเอกสารที่ได้จาก กลุ่มครูผู้สอน นักวิชาการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียน กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เกี่ยวกับองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอท่าปลา จากเอกสาร วารสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) ผลที่ได้ คือ ประเด็น ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอท่าปลา เพื่อรวบรวมและสรุปเป็นประเด็น

ชั้นย่อยที่ 2 การศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับนำมาใช้ พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้การสนทนากลุ่ม (Focused Group) โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครูผู้สอน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญา ท้องถิ่น กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

2.2. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่ม ครูผู้สอน 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและ ผู้ปกครองของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสนทนากลุ่ม (Focused Group)

2.3.1 ผู้วิจัยและผู้ช่วยดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูลในการจัดการสนทนากลุ่มต้องมีความเข้าใจ ประเด็นคำถามหลักทุกคำถามอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้ เมื่อเกิดการอภิปรายขึ้นภายในกลุ่ม รวมถึงศึกษาทักษะในการเป็นผู้นำสนทนากลุ่ม การหยุดเพื่อให้เกิดความคิดประเด็นต่าง ๆ การเจาะลึกประเด็นปัญหาการเป็นผู้รับฟังที่ดีและการสรุปสิ่งที่ดำเนินการ อภิปรายภายในกลุ่ม (Krueger,1998)

2. ผู้วิจัยจัดให้มีผู้ช่วยจดบันทึกในการสนทนา ช่วยทำหน้าที่จดบันทึกข้อมูล สำคัญระหว่างการสนทนา เตรียมเอกสารการลงทะเบียน เอกสารการลงนามเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จัดทำแผนผังการนั่งของผู้สนทนากลุ่ม บันทึกเสียงในการสนทนากลุ่มและเตือนผู้วิจัยในกรณีที่ผู้วิจัย ลืมคำถาม หรือข้ามคำถามในช่วงสุดท้าย

3. ผู้วิจัยจัดให้มีผู้บริการทั่วไป เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เตรียมความพร้อมของสถานที่ที่จัดสัมมนาสนทนากลุ่ม ดูแลอำนวยความสะดวกในทุก ๆ ด้าน เช่น บริการอาหารว่าง บริการน้ำดื่มแก่ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

2.3.2 บันทึกเสียง

2.3.3 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview schedule)

การการวิจัยนี้ใช้แนวทางสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview schedule) เป็นแนวทางหลักในการกำหนดประเด็นการสนทนา เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าประเด็นหลักที่สนใจศึกษาจะได้รับการนำมาอภิปราย ร่วมกันทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมในการวิจัยได้แสดงประสบการณ์ความคิดเห็น โดยระหว่างการสนทนากลุ่มจะมีประเด็นที่เกิดขึ้นที่จะนำมาอภิปรายร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีประเด็นคำถามบางหัวข้อที่ต้องอภิปรายสนทนาร่วมกัน ในเชิงลึกซึ่งจะชี้แจงให้ชัดเจนในการสนทนากลุ่มอย่างไรก็ตามผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยจะไม่ได้รับการถามคำถามทั้งหมดทุกคนคำถามจะใช้เพื่อค้นหาความเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละด้านของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างได้รับการพัฒนาจาก 3 แหล่งคือ 1. ประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน 2. การทบทวนข้อมูลพื้นฐานในอำเภอท่าปลา เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ 3. เป็นการทบทวนข้อมูลวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดหรือประเด็นต่าง ๆ เนื่องจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอท่าปลา ข้อมูลทั้ง 3 แหล่งได้รับการนำมาประมวลผลและพัฒนาข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ตาราง 3 คำถามหลักใช้ในการสนทนากลุ่ม

คำถามหลัก

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เช่น เรื่องที่จะนำมาถ่ายทอดหรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการที่จะถ่ายทอด เป็นต้น
2. สภาพปัจจุบันในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาท่านคิดว่ามีสภาพในปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. ท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ท่านคิดเห็นว่ามีปัญหาอะไรบ้าง
4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะถ่ายทอดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการองค์ประกอบใด ๆ ในการถ่ายทอดหรือมีแนวทางในการ

คำถามหลัก

ถ่ายทอดเป็นอย่างไร

5. ท่านจะมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อนักเรียนได้อย่างไร
6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสืบสาน รักษา ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้กับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
7. ท่านคิดว่ารูปแบบแนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนน่าจะมีองค์ประกอบหรือมีแนวทางอย่างไรที่ชัดเจน
8. โรงเรียนควรมีกระบวนการในการบริหารจัดการอย่างไรร่วมกับชุมชนปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

ดังนี้

2.3.4 แนวทางการดำเนินการสนทนากลุ่มผู้วิจัยเตรียมแนวทางสำหรับการวิจัย

ระยะเวลาในการสนทนากลุ่มประมาณ 90 - 120 นาที ต่อการสนทนากลุ่มหนึ่งกลุ่ม การจัดสร้างข้อคำถามดำเนินการหัวข้อ 2.3.3 ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มสามารถแสดงออกหรือการรับรู้ได้อย่างอิสระแนวคำถามจะจัดไว้เป็น 5 ขั้นตอนซึ่งวัตถุประสงค์แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาของการสนทนากลุ่ม (Krueger, 1998)

1.1 การเปิดประเด็นเป็นคำถามที่ตอบสั้น ๆ มักใช้เวลาประมาณ 30 วินาที เพื่อให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกสบายซึ่งกระบวนการนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสผู้แสดงความคิดเห็นในช่วงต้น

1.2 การนำเข้าสู่การสนทนาโดยการนำประเด็นให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำหนดซึ่งคำถามจะเป็นรูปแบบคำถามปลายเปิดเพื่อให้สมาชิกสามารถแสดงความรู้สึกที่สมาชิกมีความคิดเห็นหรือมีความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่กำหนดให้

1.3 การเปลี่ยนผ่านเป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างคำถามนำเข้าสู่การสนทนาและคำถามหลักโดยการถามสมาชิกผู้ร่วมสนทนาในเชิงลึกว่าคำถามในช่วงของการนำเข้าสู่การสนทนาซึ่งคำถามจะเกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 คำถามหลักโดยมีคำถามประมาณ 8 คำถาม ในคำถามแรกจะเป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยต้องการนำมาวิเคราะห์หาอีกมากที่สุดซึ่งในจุดนี้ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องพยายาม

ดำเนินการสนทนาให้ได้มากที่สุดโดยอาศัยเวลาประมาณ 10 - 15 นาที แล้วหลังจากนั้นจะจบลงด้วยคำถามสุดท้ายเพื่อยืนยันและเก็บประเด็นสำคัญที่อาจถูกมองข้ามไป

1.5 การปิดประเด็นเป็นการปิดประเด็นการอภิปรายต่าง ๆ ที่ร่วมกันสนทนากลุ่มมา โดยในคำถามในช่วงนี้จะอนุญาตให้สมาชิกในกลุ่มได้สรุปในประเด็นที่ทำการสนทนากลุ่ม

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้เทคนิคเทคนิคสนทนากลุ่ม (Focused Group) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 3 กลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

1. กลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ จำนวน 1 ครั้ง
2. กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 1 ครั้ง
3. กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ จำนวน 1 ครั้ง

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1.1 หน่วยของการวิเคราะห์ข้อมูลคือกลุ่มที่ใช้ในการสนทนาเมื่อสนทนากลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม เสร็จสิ้นในแต่ละกลุ่มแล้วผู้วิจัยถอดเทปการสนทนาจากการบันทึกเสียงเอาไว้แบบทำต่อคำออกมาเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบกับบทบันทึกการสนทนาของแต่ละกลุ่มซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

2.5.1.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แยกประเด็น (Thematic analysis) (Braun and Clarke, 2006; Bloor et al., 2001) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) เตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์โดยการถอดเทปบันทึกเสียงการสนทนาและตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล
- 2) ผู้วิจัยอ่านเนื้อหาจากการสนทนาทั้งหมดซ้ำหลาย ๆ รอบ
- 3) สรุปใจความจากเอกสารสนทนาออกมาเป็นข้อความเชิงรหัสข้อความ (coding)
- 4) นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกของผู้บันทึกการสนทนาไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมด้วย
- 5) วิเคราะห์จัดกลุ่ม (Categorize) ข้อมูลแบบการจัดกลุ่มข้อมูลของรหัสข้อความนั้น ๆ ออกมาเป็นมิติ Dimension และกลุ่มให้ข้อมูลแบบกลุ่มประสบการณ์
- 6) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ทั้งสามกลุ่ม

2.5.2 การตรวจสอบข้อมูลและความน่าเชื่อถือของงานวิจัยผู้วิจัยต้องตรวจสอบข้อมูล เพราะต้องการค้นหาความจริง ตามความรู้ของผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มว่ามีความแตกต่างหรือมีความบิดเบือนเกิดขึ้นหรือไม่ ในลักษณะใดเพราะเหตุใดเพื่อนำมาอภิปรายความสอดคล้องและความแตกต่างของการรับรู้ประสบการณ์ของผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้นโดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Trustworthiness) ด้วยวิธีดังต่อไปนี้

2.5.2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขบวนการวิธีวิจัยอันจะแสดงให้เห็นถึงว่าผู้วิจัยทำการวิจัยอย่างมีขั้นตอน คือ การถอดเทปการสนทนากลุ่มทั้งหมดแบบ คำต่อคำออกมาเป็นการสนทนาที่เป็นตัวอักษรและมีการตรวจสอบความถูกต้องด้วยการฟังเทปบันทึกการสนทนากลุ่มซ้ำ ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น (Conformability)

2.5.2.2 ข้อมูลได้รับการตรวจสอบแบบสามเส้าจากหลากหลายบุคคลที่ให้ข้อมูล (Person data source triangulation) ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น นอกจากนี้การศึกษาดำเนินการในบรรยากาศและสถานที่ผ่อนคลาย ทำให้ผู้ร่วมในการวิจัยสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ถือเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของข้อมูล

2.5.2.3 ขั้นตอนการยืนยันความน่าเชื่อถือ หรือตรวจสอบขั้นตอนการถอดรหัสข้อความดำเนินการโดยผู้วิจัยอ่านบทสนทนาอย่างอิสระ นำผลการจัดบันทึกระหว่างการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ร่วมกันด้วย หลังจากนั้นสร้างรหัสการแยกประเด็นข้อมูล สร้างประเด็นข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ประเด็นข้อมูลที่แตกต่างกันนำมาอภิปรายหาข้อสรุปร่วมกันจนเกิดความเห็นพ้องในประเด็นนั้นๆ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของข้อมูล

2.5.2.4 ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ละเอียดครอบคลุมครบถ้วนทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามกระบวนการวิจัยข้อมูลได้ทุกแง่มุม (Dense description data)

2.5.2.5 สามารถยืนยันผลการวิจัยได้เพราะผู้วิจัยดำเนินการอย่างมีขั้นตอนจากการบันทึกข้อมูลให้เป็นระบบการตรวจสอบได้ทุกกระบวนการ (Audit trail)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Development : D₁)

ขั้นย่อยที่ 2.1 จัดทำร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำผลในขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา มาสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. นำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์และยกร่างรูปแบบร่วมกับครู คณะกรรมการสถานศึกษา ประชาชนชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. นำร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับแก้ไข

3. ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการร่างรูปแบบฯ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) กลุ่มครูผู้สอน 2) กลุ่มประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหารของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสนทนากลุ่ม (Focused Group) ผู้วิจัยและผู้ช่วยดำเนินการวิจัย

ชั้นย่อยที่ 2.2 การตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำ (ร่าง) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการใช้แบบสอบถามให้กับผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญ ได้พิจารณาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลจัดสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 9 ท่าน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) โดยมีคุณสมบัติ ประกอบด้วย

ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 2 คน

ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ
อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 2 คน

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความทรงคุณวุฒิในพัฒนารูปแบบการบริหารวิทยฐานะ
ชำนาญการพิเศษ การศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความทรงคุณวุฒิในพัฒนาการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ การศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

อาจารย์จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์สอนเกี่ยวกับการวิจัย
และพัฒนาทางการศึกษา หรือบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน

รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

- แบบตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของรูปแบบและ
คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาการจัดทำแบบตรวจสอบ และสร้างของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ
การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. จัดทำแบบตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ
การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย
3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อส่วนประกอบ
ของของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับ
โรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อคู่มือการใช้ของรูปแบบและคู่มือ
การใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในประเด็นความเหมาะสม ถูกต้อง และเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือในลักษณะตรวจสอบรายการ
(Check list)

3. นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและให้
ข้อเสนอแนะ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินรูปแบบจากบัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยนำไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และ
แบบสอบถามความคิดเห็นการตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของ
รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจากการจัดสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
(Connoisseurship) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน คือความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและร่างคู่มือรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ข้อมูลที่ได้แบบประเมินนำมาตรวจให้คะแนน แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด. 2545, น.103) ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ (Research : R2) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

3.1 เป้าหมาย

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครู จำนวน 33 คน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหาร จำนวน 12 คน ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ ปีการศึกษา 2567 เพื่อตอบแบบสอบถามผลการดำเนินการ

3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.3.1 ประชุมครูและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

3.3.2 นำรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ไปทดลองใช้กับโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ ประจำปีการศึกษา 2567

3.3.3 ประเมินผลการผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนิเทศกำกับติดตามประเมินผล
การดำเนินงานประกอบไปด้วย

1. แบบประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยครู

2. แบบประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยกรรมการสถานศึกษาเครือข่ายผู้ปกครอง

3. แบบประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.5 ขั้นตอนสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.5.1 ศึกษากรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้ครอบคลุมประเด็นการพัฒนา

3.5.2 ศึกษารายละเอียดของโครงสร้างรูปแบบรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.5.3 ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการ
ของลิเคิร์ท (Likert Type) ซึ่งมี 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2)
น้อยที่สุด (1) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, น. 63 - 69)

3.5.4 นำข้อมูลข้อ 3.5.1 - 3.5.3 มาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับผลการดำเนินการ
ตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.5.5 เครื่องมือการวิจัยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง แบบสอบถามเกี่ยวกับผล
การทดลองใช้ตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน
มัธยมศึกษา แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อ
ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ดำเนินการโดยสร้างแบบประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบโดยพิจารณา
ความครอบคลุมเนื้อหาตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะในการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจ
การเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. หาความตรงของแบบทดสอบโดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจาก
ผู้เชี่ยวชาญ (ค่า IOC) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน

+1 เมื่อแน่ใจว่ามีความเหมาะสม

0 เมื่อไม่แน่ใจ

-1 เมื่อแน่ใจว่าไม่เหมาะสม

วิเคราะห์ดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบทดสอบ โดยเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.60 - 1.00

3.5.6 หาความเชื่อมั่นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งฉบับ โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับโรงเรียนตรอนศรีสินธุ์ อำเภอดรอน จังหวัดอุดรธานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นกรรมการสถานศึกษาเครือข่ายผู้ปกครองเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92

3.5.7 จัดพิมพ์แบบสอบถามผลการดำเนินการตามรูปแบบฉบับสมบูรณ์นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

3.6 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6.1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินรูปแบบจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยนำไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3.6.2 เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

3.7.1 นำแบบสอบถามผลการดำเนินการ มาตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทั้งฉบับ ตรวจสอบให้คะแนนประเมินตามน้ำหนักของตัวเลือกที่เป็นคำถามในแต่ละข้อ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, น. 101 - 103) ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

คะแนน	ความหมาย
5	มีค่าเท่ากับมากที่สุด
4	มีค่าเท่ากับมาก
3	มีค่าเท่ากับปานกลาง
2	มีค่าเท่ากับน้อย
1	มีค่าเท่ากับน้อยที่สุด

3.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์ทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด 2554, น. 101 - 103) ดังนี้

เกณฑ์การแปลความหมาย

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.51-5.00	มีค่าเท่ากับมากที่สุด
3.51-4.50	มีค่าเท่ากับมาก
2.51-3.50	มีค่าเท่ากับปานกลาง
1.51-2.50	มีค่าเท่ากับน้อย
1.00-1.50	มีค่าเท่ากับน้อยที่สุด

3.7.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา จัดกลุ่มข้อมูล (Group Data) โดยวิเคราะห์เนื้อหาเรียงลำดับความสำคัญเป็นรายชื่อ

3.7.4 สรุปผลและรายงานการวิจัยระยะที่ 3

3.8 ผลที่ได้รับ

ผลของการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง (Development (D2)) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

การประเมินประสิทธิผลความเป็นประโยชน์และการปรับปรุงในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการสนทนากลุ่ม ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus group discussion) โดยมีประเด็นคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นวิธีสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จัดเตรียมประเด็นสัมภาษณ์ไว้แบบกว้าง ๆ เพื่อสอบถามกลุ่มครู กลุ่มนักเรียน กลุ่มประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหารของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ โดยประเด็นเพื่อการซักถามเมื่อต้องการให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเพิ่มขึ้น เพื่อให้ได้ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา การประเมินเพื่อยืนยันประสิทธิผลรูปแบบพร้อมเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการพัฒนา

1. จุดประสงค์

เพื่อประเมินความเป็นประโยชน์และปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. เป้าหมาย

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับนำไปใช้พัฒนาต่อไป

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของรูปแบบการบริหารจัดการโดยการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus group discussion) ได้แก่ ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหาร ประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประเมินผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา พิจารณาตามประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่มครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหาร ประชาชนชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus group discussion) โดยมีประเด็นคำถาม สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นวิธีสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จัดเตรียมประเด็นสัมภาษณ์ไว้แบบกว้าง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประเด็นเพื่อการซักถามที่ต้องการให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเพื่อให้ได้ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา การประเมินเพื่อยืนยันประสิทธิภาพรูปแบบพร้อมเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับ การพัฒนา โดยมีข้อเสนอแนะตามประเด็นการสัมภาษณ์

6. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

6.1 นำเครื่องมือการวิจัยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบข้อคำถามเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างภาษา สถิติและการวัดผลประเมินผล จำนวน 5 คน ดังนี้

1. ดร.ปฐมพงศ์ อยู่จันทน์ อาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีการศึกษาและคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาและภาษา

2. ผศ.จุฬาลักษณ์ มหาวิน ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายประกันคุณภาพ สาขาเทคโนโลยีการศึกษาและคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาและภาษา

3. ว่าที่ร้อยตรี ดร.สมจิตร รอดเรือง รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาและภาษา

4. ดร.อรรณภรณ์ เสวันนา ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า อุตรดิตถ์ วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมด้านการวัดและประเมินผล

5. ดร.จิราภรณ์ เอ็มเอี่ยม ผู้อำนวยการโรงเรียนชาติตระการวิทยา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมด้านการวัดและประเมินผล

7. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบระหว่างวันที่ 15 - 20 ตุลาคม พ.ศ. 2567 โดยมีประเด็นคำถาม สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นวิธีสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จัดเตรียมประเด็นสัมภาษณ์ไว้แบบกว้าง ๆ เพื่อสอบถามกลุ่มครู กลุ่มนักเรียน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น และกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความสอดคล้องของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ

9. ผลที่ได้รับ

รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผลต่อการพัฒนาสรุปขั้นตอนและวิธีการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory Action Research : PAR) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา 4) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการออกแบบ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 4 ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอท่าปลา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

อำเภอท่าปลา ชื่อเดิมเรียกว่า “ทับปา” ขึ้นอยู่กับเมืองน่าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2466 จึงแยกมาขึ้นกับจังหวัดอุตรดิตถ์ ตามตำนานเคยมีสถานที่ริมแม่น้ำน่าน มีหินใส่สีขาวเหมือนตาปลาอยู่ในน้ำลึก เชื่อว่าหินนี้ศักดิ์สิทธิ์มาก ในวันสงกรานต์จะทำพิธีบวงสรวงแล้วจึงจะนำหินไปสกดและเรียกบริเวณนี้ว่า “บ่อแก้วตาปลา” ต่อมาเรียกเพี้ยนเป็น “แก้วท่าปลา” และหมู่บ้านนี้เรียกต่อมาว่า “บ้านท่าปลา” ซึ่งเป็นคำเมืองหมายถึงรอบปลาขึ้นและจับปลานั้นเอง

อำเภอท่าปลาเป็นอำเภอที่มีความอุดมสมบูรณ์ไม่แพ้อำเภอใด ๆ มีแม่น้ำน่านไหลผ่านกลางเมื่อโอนมาเป็นเขตการปกครองของจังหวัดอุตรดิตถ์ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายอยากจะทำกินปลูกข้าวปลูกผลไม้ที่แม่น้ำซึ่งมีปลามากมายหลายพันธุ์ มีสัตว์ป่าอย่างชุกชุม ป่าเป็นแหล่งที่มีไม้ซึ่งมีค่าทางเศรษฐกิจอย่างมากมาย เช่น ไม้สักซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มาก ในอดีตประชาชนบางหมู่บ้านบางตำบลประกอบอาชีพทำไม้และเมื่อปี พ.ศ.2513 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมชลประทานได้เปิดโครงการพัฒนาลุ่มน้ำน่านและก่อสร้างเขื่อนสิริกิติ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ พื้นที่อำเภอบางส่วนกลายเป็นอ่างเก็บน้ำราษฎรต้องอพยพออกมาตั้งรกรากถิ่นฐานใหม่บนพื้นที่จัดสรรของนิคมสร้างตนเองลำน้ำน่าน กรมประมงสงเคราะห์ ที่ว่าการอำเภอท่าปลาซึ่งเดิมตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 3 ตำบลท่าปลา ถูกผลกระทบจากการก่อสร้างตามโครงการฯ จึงได้ย้ายมาตั้งที่ทำการแห่งใหม่อยู่ในเขตหมู่ที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่จัดสรรของนิคมสร้างตนเองลำน้ำน่านจนถึงปัจจุบัน

การแบ่งเขตการปกครองอำเภอท่าปลา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 ตำบล 76 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลท่าปลา	มี 12 หมู่บ้าน	2. ตำบลหาดล้า	มี 9 หมู่บ้าน
3. ตำบลผาเลือด	มี 13 หมู่บ้าน	4. ตำบลจริม	มี 13 หมู่บ้าน
5. ตำบลน้ำหมัน	มี 12 หมู่บ้าน	6. ตำบลนางพญา	มี 6 หมู่บ้าน

ระบบเศรษฐกิจ

1. การเกษตรที่ประชากรในอำเภอทำร้อยละ 70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพด เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ลำไยทุเรียน โดยประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 70 ของจำนวนประชากรทั้งหมด รองลงมาคืออาชีพเลี้ยงสัตว์ รับจ้าง และค้าขายตามลำดับ

2. การประมงในเขตอำเภอท่าปลา มีการประกอบอาชีพการประมงและส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปของแพบริการอาหาร และที่พัก

3. การปศุสัตว์เป็นการประกอบการในลักษณะสัตว์เลี้ยงในครัวเรือน เป็นอาชีพหลัก และส่งเสริมเช่นการเลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงโค เลี้ยงสุกร กระบือ เลี้ยงปลา

4. การบริการ มีสถานบริการน้ำมันในอำเภอ ศูนย์บริการห้างร้านต่าง ๆ เป็นร้านสะดวกซื้อ มีตลาดสดในตัวอำเภอหลายแห่ง มีตลาดนัด

5. การท่องเที่ยวในเขตอำเภอท่าปลา มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น เชื่อนดิน อำเภอท่าปลา ล่องแพชมเชื่อนดิน ชิมปลาน้ำจืด ที่หมู่บ้านประมงท่าเรือ อุดรดิตถ์ การล่องแพเหนือ เชื่อนดินถือเป็นท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีกทางหนึ่ง จะมีเรือลากแพแล้วไปผูกติดกับเกาะกลางทะเลสาบ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสถึงธรรมชาติป่าเขา สายน้ำได้อย่างใกล้ชิด นอกจากนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการนั่งเรือไปชมวิถีชีวิตการจับปลาของชาวบ้านก็จะมีเรือเล็กมารับนักท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถที่จะหาซื้อปลาที่จับได้สดนํากลับมาทำเป็นอาหารได้ ห้วยไทรงาม อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำรี โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำร้อนเนื่องมาจากพระราชดำริ ปรังภูมิทัศน์ สร้างความสวยงาม เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดอุดรดิตถ์ ด้วยการสร้างแลนด์มาร์คแห่งใหม่ “สกายวอล์คห้วยน้ำรี”

อุตสาหกรรมในอำเภอท่าปลาไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น โรงงานแปรรูปเม็ดมะม่วงหิมพานต์ของวิสาหกิจชุมชน

ศาสนาประเพณีและวัฒนธรรม

1. การนับถือศาสนาในเขตอำเภอท่าปลาประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและมีวัดกระจายอยู่ตามตำบลและหมู่บ้านโดยทั่ว

2. ประเพณีและงานประจำปีได้แก่ ประเพณีขึ้นปีใหม่ ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีแห่ผีตลก ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีลอยกระทง ประเพณีเข้าพรรษาออกพรรษา

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภาษาภูมิปัญญาท้องถิ่นประชาชนในเขตอำเภอท่าปลา ได้รับอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ วิธีการทำเครื่องจักรสานสำหรับไว้ใช้ในครัวเรือนในหลายรูปแบบ มีภาษาถิ่นประชากรในอำเภอท่าปลาส่วนใหญ่จะพูดภาษาท้องถิ่นและแต่ละชุมชนก็จะออกเสียงสำเนียงไม่เหมือนกันแล้วแต่พื้นฐานของประชาชนนั้นว่าก่อนอพยพลงมาจากเขื่อนสิริกิติ์ได้อาศัยและสร้างบ้านเรือนอยู่ในตำบลใดเช่นถ้าติดกับจังหวัดน่านสำเนียงก็จะไปทางจังหวัดน่าน

4. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกในเขตอำเภอท่าปลามีผลิตภัณฑ์แปรรูปเม็ดมะม่วงหิมพานต์และเครื่องจักรสานประกอบกับอาหารแปรรูปอาหารแห้งที่แปรรูปจากสัตว์น้ำในเชื่อนดินเขื่อนสิริกิติ์

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. มีแหล่งน้ำธรรมชาติเช่นอ่างเก็บน้ำห้วยภูนก ใช้ผลิตประปาของเขตเทศบาลตำบลท่าปลาและอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำรีเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่เก็บน้ำเพื่อการเกษตรเป็นหลัก

2. ป่าไม้ป่าไม้อิงในเขตอำเภอท่าปลาจะมีต้นไม้ที่ชาวบ้านปลุกขึ้นในสนามไม้ยืนต้นและไม้ผลัดใบบางพื้นที่จะเป็นไม้ผลเพื่อการเกษตรซึ่งพัฒนาสายพันธุ์นำมาปลูกใหม่เช่นทุเรียนลองกองกลางสาต เป็นต้น

3. ภูเขาในเขตอำเภอท่าปลาเป็นพื้นที่ราบส่วนใหญ่จะมีภูเขาบริเวณเขื่อนดินและบริเวณเหนือห้วยน้ำรีขึ้นไป

4. ในพื้นที่อำเภอท่าปลาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกและที่อยู่อาศัยร้านค้าสถานประกอบการโฮมสเตย์ตามลำดับ มีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตร

ข้อมูลพื้นฐานทางศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอท่าปลา

สภาพพื้นที่ของอำเภอท่าปลาส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสองฝั่งแม่น้ำน่านล้อมรอบด้วยภูเขาสูง มีลักษณะเป็นแอ่งใหญ่ว่า “แอ่งท่าปลา” ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะจับจองเอาที่ราบบุกเบิกทำนาปลูกข้าวไว้กินในครอบครัว จะประกอบด้วยแอ่งจำนวน 3 แอ่ง ได้แก่

1. แอ่งผาเลือด จากจุดที่แนวเขาแก้วและเขาพระบาทเป็นขอบแอ่งทางตอนใต้ ขึ้นไปถึงสันเขาที่ผาซ่อม - จอมจุตสร้างเขื่อนสิริกิติ์ มีชาวผาเลือดและชาวบ้านซำบ้อ ย่านตุ๋ บ้านปากปาด ตำบลท่าปลา ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามสองฝั่งลำน้ำน่าน

2. แอ่งท่าปลา - จริม จากสันเขาผาซ่อม - จอม ขึ้นไปถึงวังชันฮี มีชาวตำบลท่าปลาตำบลจริม ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามสองฝั่งลำน้ำน่าน

3. แอ่งหาดล้า - ท่าแฝก จากสันเขาที่วังชันฮีขึ้นไปถึงสันเขาที่ย่านลิง มีชาวตำบลหาดล้าและตำบลท่าแฝกตั้งบ้านเรือนอยู่สองฝั่งลำน้ำน่าน

วัฒนธรรมประเพณีของคนท่าปลามาจากพื้นฐานความเชื่อและวิถีชีวิตของคนท่าปลาที่อยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทำให้ชาวท่าปลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่สืบทอดกันมาแล้วหลายชั่วอายุคน ได้แก่

ประเพณีตักลงบูชา เป็นสัญญาณแจ้งเตือนเรื่องการทำบุญวันพระต่าง ๆ รวมถึงติด้อนรับพระสงฆ์จากวัดอื่นที่มาร่วมทำบุญ

ประเพณีจับปลาสะเ็น ของชาวตำบลท่าปลา เกิดขึ้นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ จับปลาเยือกไทยหรือชาวท่าปลาเรียกว่า “ปลาสะเ็น” ซึ่งเป็นปลาขนาดใหญ่ น้ำหนัก 30 - 80 กิโลกรัม ที่ตัวผู้กับตัวเมียจับคู่ว่ายทวนน้ำขึ้นมาตอนเวลากลางคืนเพื่อผสมพันธุ์กัน การจับปลาสะเ็นนั้นนอกจากจะได้ปลาสำหรับนำไปทำอาหารและแบ่งปันให้เพื่อนบ้านแล้ว ยังถือว่าการพิสูจน์ความเป็นลูกผู้ชายชาว

ทำปลาด้วย กล่าวคือ หากชายชาวทำปลาคนใดมีชื่อเสียงเป็นผู้พิชิตปลาสะเอนได้แล้วผู้นั้นจะได้รับ การยอมรับว่า เป็นชายชาวทำปลาอย่างแท้จริง

ประเพณีปีใหม่หรือสงกรานต์ ถือเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ของชาวทำปลา นับว่าเป็นอีก ประเพณีหนึ่งที่ชาวทำปลาให้ความสำคัญเนื่องจากเป็นประเพณีที่มีองค์ประกอบครบทุกด้าน คือ การเริ่มต้นปีใหม่ รับเอาสิ่งใหม่เข้ามาในชีวิต ปิดเป่าขับไล่สิ่งชั่วร้ายให้ไปพร้อมกับ “ปู่สังขาร” ที่เดินทางล่องมาจากทางตอนเหนือ หลังเที่ยงคืนวันนี้ 12 เมษายน เรียกว่าสังขารล่อง ชายชาว ทำปลาจะตื่นขึ้นมาจุดประทัด จุดตะโพน ยิงปืนหรืออุปกรณ์ใด ๆ ที่ทำให้เกิดเสียงดัง เพื่อขับไล่ สิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ จากนั้นก็จะมีการเข้าวัดทำบุญ สรงน้ำพระ รดน้ำขอขมา ขอพรผู้ใหญ่ ชักผ้าทำความสะอาด สะอาดบ้านเรือน และวันที่ 15 เมษายน ชาวทำปลาจะถือเป็นวันพญาวัน เป็นวันเจ้าแห่งวันในรอบปี ชายชาวทำปลาที่ต้องการของศักดิ์สิทธิ์ศาลาอาคมต่าง ๆ จะถือเอาวันนี้เป็นวันที่รับเอาสิ่งเหล่านี้จาก ครูบาอาจารย์มาสู่ตนเอง เรียกว่า “ปึงครู” เพราะเชื่อว่าจะได้ผลและมีความศักดิ์สิทธิ์มากที่สุด

ประเพณีการต้องแก้วทำปลา ของชาวตำบลท่าปลา เกิดขึ้นกลางเดือนเมษายน วันที่ 15 เมษายน ช่วงเทศกาลปีใหม่หรือสงกรานต์ชาวทำปลาเชื่อว่า “วันพญาวัน” คือ วันที่ “แก้วท่าปลา” มีความศักดิ์สิทธิ์มากที่สุด วันนี้ชาวบ้านท่าปลาและเพื่อนบ้านใกล้เคียงจะไปรวมตัวกัน ที่ริมฝั่งแม่น้ำน่านบ้านบ่อแก้ว เพื่อรวมพิธีสวดเอาหินแก้วท่าปลาที่อยู่ใต้แม่น้ำน่านขึ้นมา นำไปเป็น เครื่องรางของศักดิ์สิทธิ์ประจำตัวหรือเก็บไว้เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว เพราะต่างเชื่อว่าผู้มีแก้วท่าปลา ไว้ครอบครอง “จะอยู่เย็นเป็นสุข ทำมาค้าขึ้น” ชาวทำปลาเรียกพิธีกรรมนี้ว่า “ต้องแก้วท่าปลา”

พิธีสรงน้ำเจ้าปู่อาชญาหลวงพร้อมกับบิรवार ในวันที่ 19 เมษายน ซึ่งเป็นผีอาชญาที่ ชาวผาเลือดนับถือมาก มีการเล่นดนตรีสะล้า ซอ ซึง ถวายเจ้าปู่และขับกล่อมผู้มาร่วมงาน อัญเชิญเจ้า ปู่เข้ามาประทับร่างของนางทรง ชาวผาเลือดที่เข้าร่วมหรือ “ลูกข้าว-ลูกแป้ง” ก็จะถามไถ่เรื่องต่าง ๆ เช่น ความมากน้อยของปริมาณน้ำฝนประจำปี ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นต้น ก่อนจะปิด ท้ายด้วยการร่วมกันสรงน้ำ เปลี่ยนพวงมาลัยใหม่ให้เจ้าปู่ที่ศาลเจ้าปู่ต่อไป

ประเพณีขึ้นธาตุ เกิดขึ้นกลางเดือนพฤษภาคม หรือทุกวันเพ็ญเดือนหกของทุกปี ชาวตำบลท่าปลาและชาวบ้านใกล้เคียงจะมาร่วมกันทำพิธี การสรงน้ำและจุดบอกไฟบูชาพระธาตุ วัดตินตอย

ประเพณีการบวชพระ ในหนึ่งปีชาวทำปลาจะจัดประเพณีบวชพระ 1 - 2 ครั้ง คือ เดือนมิถุนายน - กรกฎาคม (ก่อนเข้าพรรษา) ถือเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ การบวช พระแต่ละครั้งในแต่ละกลุ่มบ้าน จะมีชายชาวทำปลาเข้าร่วมบวชตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป สังคมท่าปลา กำหนดไว้ชัดเจนว่า “ชายชาวทำปลา” ต้องผ่านการบวชชีวิตจึงจะสมบูรณ์เพราะนอกจากเป็น การตอบแทนบุญคุณให้พ่อแม่ผู้ให้กำเนิดแล้ว ยังเป็นโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรมและ

ทางโลก ผู้ที่จะเข้าสู่พิธีบวชทุกคนต้องฝึกท่องเรียนธรรมวินัย ปฏิบัติตัวเหมือนพระเถระประมาณ 3 - 5 เดือน เรียกว่า “ชะโยมวัด”

ประเพณีแห่ผีตลก - ผีขน เกิดขึ้นช่วงเทศกาลออกพรรษา คือ เดือนตุลาคม ชาวท่าปลาเรียกสิ่งประติษฐ์ที่มีลักษณะคล้ายหัวโขนตกแต่งให้ดูน่าเกลียดน่ากลัวแตกต่างกัน ชาวตำบลท่าปลาเรียกว่า “หัวผีตลก” ส่วนชาวตำบลหาดลำ้า ตำบลท่าแฝก เรียกว่า “หัวผีขน” แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ ประเพณีที่ชาวตำบลหาดลำ้า ตำบลท่าปลา ถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมานานแล้ว โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ การทำบุญทำทานตามพระพุทธศาสนาให้กับผีเปรต ผีนรก ที่หิวโหยต้องการอาหารยังชีพโดยการขอส่วนบุญจากมนุษย์ จนกว่าจะใช้หนี้กรรมหมดสิ้นเพื่อที่จะไปเกิดในชาติภพใหม่

ประเพณีตานก๋วยสลาก เกิดขึ้นหลังเทศกาลออกพรรษาในเดือนตุลาคม มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษ ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว รวมถึงเทวดา - เทวดาที่คุ้มครองเด็ก ๆ ของแต่ละครอบครัว องค์ประกอบของประเพณีนี้ได้แก่ ข้าวสาร อาหารแห้ง ผลไม้ ข้าวสุก อาหารปรุงสุก เสื้อผ้าและของใช้ประจำวัน สำหรับบรรจุหรือประกอบกับสิ่งที่ชาวบ้านเรียกว่า “สลาก”

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในท้องที่อำเภอท่าปลา คือ ปี พ.ศ. 2450 ได้รับจัดตั้งเป็นอำเภอท่าปลาในการปกครองของจังหวัดน่าน กับการโอนย้ายมาขึ้นกับจังหวัดอุดรดิตถ์เมื่อปี พ.ศ. 2466 ไม่ทำให้วิถีชีวิตของชาวอำเภอท่าปลาเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากเป็นเพียงเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครอง ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการระดับสูงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนชาวท่าปลามีหน้าที่เพียงปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลกลางผ่านทางผู้ปกครองในท้องที่ ส่วนชาวบ้านท่าปลา ยังคงใช้ชีวิตตามปกติ ต่างมีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับสายลำน้ำน่าน ท่ามกลางอ้อมกอดของขุนเขามหาหลายชั่วอายุคน แม่บ้านตื่นแต่เช้าเพื่อหุงหาอาหารเช้าสำหรับคนในครอบครัว พ่อบ้านถือแห สวิง เบ็ดลงสู่ทำนน้ำไถ่บ้านเพื่อจับปลา สัตว์น้ำที่มีอยู่ชุกชุมในแม่น้ำน่าน มาประกอบเป็นอาหารตามเมนูที่ได้เตรียมการไว้กับแม่บ้าน เสร็จแล้วจึงลั้บมีด จอบ เสียม สายกว่านี้จึงมุ่งหน้าเข้าสู่งานไร่ งานนา ตามเพิงที่พ่อแม่จับจองบุกเบิกทั้งเป็นมรดกไว้ให้ทำกิน ประเพณีวัฒนธรรมทั้งงดงามที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตามช่วงฤดูกาลต่าง ๆ ยังคงถูกสานต่อมาอย่างเหนียวแน่น คึกคักและสนุกสนาน

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) 3 กลุ่ม

1.2.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนในปัจจุบัน มีการจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริง ต้องเป็นการจัดการศึกษาโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนี้

1) หลักสูตรท้องถิ่น การจัดการศึกษาโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในสถานศึกษา ประกอบด้วยวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รัชแผ่นดินถิ่นท่าปลา เขตชุมชน วิถีถิ่น ของถิ่นท่าปลา ซึ่งมีเนื้อหาและสาระสำคัญเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ที่มา การย้ายถิ่นฐานของชาวบ้านท่าปลาที่ต้องอพยพมาจากที่ตั้งเดิม เมื่อมีการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ จนนำไปสู่การตั้งถิ่นฐานใหม่ มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องราวพัฒนาการเมือง การปกครองของอำเภอท่าปลาก่อนสร้างเขื่อนสิริกิติ์ พัฒนาการการเมืองการปกครองหลังการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ ภูมิปัญญาและการดำรงชีวิตของท้องถิ่นอำเภอท่าปลา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญในท้องถิ่นอำเภอท่าปลา และการเชิดชูของดีในอำเภอท่าปลา โดยเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้นำมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ของทีมงานประวัติศาสตร์ท่าปลาร่วมกับทีมอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์เพื่อให้นักเรียนสามารถศึกษา วิเคราะห์ พื้นฐานความเชื่อและวิถีชีวิตของคนท่าปลาที่อยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทำให้ชาวท่าปลาที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าศรัทธา พัฒนาและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และประเพณีที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอท่าปลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีครูเป็นผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ดังนี้

“...เรามีหลักสูตรแล้ว ที่สำคัญตรงคนสอนที่ควรจะเป็นวิทยากรท้องถิ่น ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏชาวบ้าน...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 2 , 11 มกราคม 2567)

“...การนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จัดในรูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรและควรจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเอง...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 5 , 11 มกราคม 2567)

“...การเรียนท้องถิ่นศึกษาของทางโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ เรื่อง พัฒนาการการเมืองการปกครองก่อนสร้างเขื่อนสิริกิติ์ และพัฒนาการเมืองการปกครองหลังการสร้างเขื่อนสิริกิติ์...”

(ครูผู้สอนในระดับชั้น ม.2, 11 มกราคม 2567)

“...การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการคิดและกระบวนการคิดที่เป็นไปในลักษณะกระบวนการของการเรียนรู้อย่างเป็นระบบให้ได้คิดวิเคราะห์วิพากษ์ และตีความบนพื้นฐานของการศึกษาที่ได้รวบรวมข้อมูลหลักฐาน ข้อเท็จจริงต่าง ๆ...”

(ครูผู้สอนในระดับชั้น ม.5, 11 มกราคม 2567)

“...เนื้อหาจากทีมประวัติศาสตร์ท่าปลา ร่วมกับทีมอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุตรดิตถ์. ... ”

(ครูผู้สอนในระดับชั้น ม.2, 11 มกราคม 2567)

2) มีการวัดประเมินผล เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย “ผ” และ
“มผ” เพื่อมุ่งเน้นในการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้
การประเมินผลงานเชิงประจักษ์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ดังนี้

“...ผลการจัดการเรียนรู้ นักเรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีเป็นอย่างดีผ่านการลงมือ
ทำ ซึ่งสามารถวัดประเมินผลผ่านผลงานเชิงประจักษ์และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนบรรลุ
ตามค่าเป้าหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา... ”

(ครูผู้สอนในระดับชั้น ม.3 คนที่ 3, 11 มกราคม 2567)

“...หลักสูตรเป็นกิจกรรมเพิ่มเติม ไม่ได้มีผลการเรียนมีแค่ ผ. กับ มผ. ... ”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 3, 11 มกราคม 2567)

3) กระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยนำปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่
เป็นผู้เชี่ยวชาญ สอนร่วมกับครูประจำ สำหรับครูผู้สอนที่เชี่ยวชาญในภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์
ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ บูรณาการการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา
ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน เช่น ยาสมุนไพร การผลิตน้ำยาล้างจาน การอาหารถิ่น และขนม
ในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

“...มีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาสอนในโรงเรียน โดยสอนร่วมกับคุณครูตั้งแต่แรกเลย...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 2, 11 มกราคม 2567)

“...ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นบุคคลหลักในการนำมาเป็นวิทยากร
จัดการเรียนรู้ หรืออาจเป็นผู้ปกครองนักเรียน ... ”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 4, 11 มกราคม 2567)

“...กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้เกิดอาชีพที่ใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในบริบทของโรงเรียน เช่น เกษตรพอเพียง คือ ยาสมุนไพร ของใช้ในครัวเรือน เช่น สบู่ แชมพู
ทำน้ำยาล้างจาน อาหาร ขนมในท้องถิ่น เป็นต้น...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 7, 11 มกราคม 2567)

“...การจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รักษาแผ่นดินถิ่นท่าปลา ได้ร่วมกันวางแผนบูรณาการการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทย วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาศิลปะ และวิชาสังคมศึกษา. ”

(ครูผู้สอนในระดับชั้น ม.1, 11 มกราคม 2567)

1.2.2 ผลการศึกษาปัญหาในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ปัญหาในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มีข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายประการ ทั้งในด้านงบประมาณที่มีต้นทุนจำกัด การถ่ายทอดองค์ความรู้หลายอย่างจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายในการประกอบการเรียนรู้ นักเรียนขาดแรงจูงใจและไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการนำความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างสรรค์และต่อยอดเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ วิทยากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้มีอย่างจำกัด วิทยากรส่วนมากประกอบอาชีพทั่วไปจึงขาดทักษะการสอนและการสื่อสาร รวมถึงยังมีปัญหาในด้านความเหมาะสมของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1) งบประมาณ การจัดการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากในกระบวนการจัดการเรียนรู้มีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติ ค่าอุปกรณ์สาธิต ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าเดินทางในการทัศนศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น รวมถึงสถานศึกษายังขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้วัสดุอุปกรณ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมภาษณ์ดังนี้

“...ข้อจำกัดคือ ต้นทุน การผลิตค่อนข้างสูง ในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง สถานศึกษาต้องหางบประมาณสนับสนุนให้เพียงพอ.”

(กรรมการสถานศึกษาคนที่ 1, 11 มกราคม 2567)

“...สถานศึกษาขาดการสนับสนุนงบประมาณการหน่วยงานภายนอกเพื่อนำมาช่วยเหลือในการจัดการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 4, 11 มกราคม 2567)

“...ในการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติ รวมถึงต้องมีอุปกรณ์สาธิตให้วิทยากรและนักเรียน ซึ่งครูผู้สอนยังขาดงบประมาณในการจัดหาในส่วนนี้...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.1, 11 มกราคม 2567)

“...บางครั้งในการสอนอยากให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง พานักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน หรือเชิญวิทยากรมาสาธิตให้นักเรียนดู แต่ขาดงบประมาณในด้าน

คำตอบแทนวิทยากร ค่าเดินทางของนักเรียน หรือค่าวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.4, 11 มกราคม 2567)

2) แรงจูงใจของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในสถานศึกษา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจาก นักเรียนยังไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และยังไม่สามารถต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรมเพื่อต่อยอดเป็นอาชีพในอนาคตได้ นักเรียนมีทัศนคติเกี่ยวกับวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการเรียนรู้ที่ไกลตัวและไม่ตอบโจทย์การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน จึงทำให้ขาดแรงจูงและความสนใจในการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมภาษณ์ดังนี้

“...เด็กส่วนใหญ่ไม่มีแรงจูงใจในการเรียน เค้าไม่เห็นความสำคัญในการเรียนวิชาท้องถิ่น อาจเพราะยังไม่เคยลงมือทำเลย อยากให้มีการเรียนแบบลงมือปฏิบัติในโรงเรียน...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 8, 11 มกราคม 2567)

“...เด็กนักเรียนก็มีการได้เรียนรู้เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้าง แต่ว่า มันยังไกลตัวเค้า เค้ายังมองไม่เห็นว่ามันสำคัญกับชีวิตอย่างไร จะช่วยเหลือเค้าได้อย่างไร ทำให้ผลงานที่ออกมายังไม่ไปถึงขั้นคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ได้...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.5, 11 มกราคม 2567)

“...จุดอ่อนอย่างหนึ่ง คือ นักเรียนไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญในการเรียน ขาดความคิดสร้างสรรค์ที่มันจะออกนอกกรอบ...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 8, 11 มกราคม 2567)

“...เด็กๆจึงขาดความสนใจและไม่เห็นประโยชน์ในการเรียน ซึ่งจริงๆแล้วมันสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ ขาดการซึมซับเอาวัฒนธรรมประเพณีต่างๆอย่างเป็นรูปธรรม หรืออาจจะกล่าวได้ว่ามีช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 3, 11 มกราคม 2567)

3) วิทยากร ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในศาสตร์แต่ละด้าน ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านยินดีให้ความร่วมมือเข้ามาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในสถานศึกษา แต่เนื่องจากวิทยากรหลายท่านมีอายุที่ค่อนข้างมากส่งผลให้การเดินทางไม่สะดวกในการเชิญมาถ่ายทอดความรู้ในสถานศึกษา รวมถึงองค์ความรู้บางอย่างขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรทำให้วิทยากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้มีอย่างจำกัด ประการสำคัญ

คือวิทยากรส่วนมากประกอบอาชีพทั่วไปจึงขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ หรือขาดทักษะการสอน ทักษะการสื่อสาร และมีความเขินอายในการถ่ายทอดในบริบทและสภาพแวดล้อมที่มีผู้คนจำนวนมาก ในการถ่ายทอดองค์ความรู้จึงจำเป็นต้องมีครูผู้สอนเป็นผู้ช่วยถ่ายทอดองค์ความรู้ควบคู่ไป ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ดังนี้

“...การเข้าหาวิทยากรท้องถิ่น อาจจะเชิญเข้ามาที่โรงเรียนหรือเป็นบางครั้งที่เราอาจจะ ต้องพาเด็กไปที่บ้านเขาหรือชุมชนหรือตรงแหล่งที่เขาประกอบอาชีพ...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 2 , 11 มกราคม 2567)

“...วิทยากรค่อนข้างที่จะมีอายุ มีความหลังลึม ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือไม่มี การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 1, 11 มกราคม 2567)

“...ปราชญ์ชาวบ้านขาดเทคนิคการสอนไม่กล้าที่จะถ่ายทอดกับคนมาก ๆ ขาดทักษะ การสื่อสาร การพูดเพื่อการถ่ายทอด ต้องมีครูที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนไปเป็นผู้ช่วยในการถ่ายทอด เพื่อให้การถ่ายทอดเป็นไปตามเป้าประสงค์...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 2, 11 มกราคม 2567)

“...โรงเรียนขาดการประสานในการเชิญวิทยากร หรืออาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนไม่เห็นมี ความสำคัญการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในโรงเรียนหรือในชั้นเรียน...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 6, 11 มกราคม 2567)

4) สาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในสถานศึกษายังขาดความเหมาะสมในด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้กับระดับชั้นที่สอน ครูผู้สอนยังขาด ข้อมูลและองค์ความรู้ที่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำมาประกอบในการจัดทำแผนการ เรียนรู้เพื่อบูรณาการกับรายวิชาของตนเองได้

“...เนื้อหาขาดความเหมาะสมกับระดับชั้นที่สอน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนขาดข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหารายวิชาทำให้ไม่สามารถบูรณาการเข้ากับรายวิชาของตนเองได้ ครูผู้สอนมีจำนวนไม่เพียงพอ และในบางครั้งติดภารกิจงานของโรงเรียนทำให้ไม่สามารถมาร่วมจัด กิจกรรมการเรียนรู้ได้ กรอบเนื้อหาขาดความชัดเจน และมีความจำกัดในเรื่องการบูรณาการใน รายวิชา นักเรียนไม่ให้ความสำคัญและแรงจูงใจในการเรียน.”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.6, 11 มกราคม 2567)

5) ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ มีไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ผู้เรียนขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ การจัดทำโครงสร้างรายวิชาในบางระดับชั้น ยังไม่เหมาะสมในมิติของเนื้อหาและเวลาในการเรียน ส่งผลให้บางระดับเนื้อหาจำนวนมากจนไม่สามารถเรียนรู้ได้ทัน แต่ในบางระดับเนื้อหาน้อยจนการเรียนรู้ยืดเยื้อ บางระดับชั้นครูผู้สอนไม่เพียงพอทำให้ผู้เรียนต้องเรียนรวมส่งผลให้สภาพแวดล้อมในการเรียนมีบรรยากาศที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ดังนี้

“...เนื่องจากรายวิชานี้เรียนเพียง 1 คาบ ต่อสัปดาห์ ทำให้บางกิจกรรมไม่สามารถจัดกระบวนการได้ครบในชั้นเรียน ต้องให้นักเรียนเตรียมบางส่วนมาจากที่บ้านหรือนำกลับไปทำที่บ้าน ทำให้การเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง...”

(ปราชญ์ชาวบ้านที่ 5, 11 มกราคม 2567)

“...เนื้อหาตามโครงสร้างรายวิชาไม่มาก หากแบ่งสาระการเรียนรู้ออกเป็นสองภาคเรียน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของรายวิชายืดเยื้อเกินไป นักเรียนเริ่มหมดความสนใจ...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.1, 11 มกราคม 2567)

1.2.3 ผลการศึกษาความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุดผ่านการสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีความชัดเจน โดยเน้นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง หน่วยงานต่าง ๆ และวิทยากรต้องให้ความร่วมมือในการเข้ามาถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงต้องมีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการศึกษาโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดในรูปแบบกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน เช่น กิจกรรมชุมนุม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นต้น มีครูให้ครบตามจำนวนที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ดี ปรับปรุงหลักสูตรและโครงสร้างรายวิชาให้สามารถบูรณาการการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผ่านการลงมือปฏิบัติ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และพานักเรียนออกไปทัศนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จริงในพื้นที่ และครูผู้สอนเป็นผู้วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับวิทยากรท้องถิ่นในรูปแบบ ผ่าน/ไม่ผ่าน (ผ,มผ.) ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ดังนี้

“...คณะครูที่จัดการเรียนการสอนมีความต้องการให้มีการบูรณาการของแต่ละรายวิชาที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหา อยากรับปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากการกำหนดเป็นรายวิชาที่บังคับให้นักเรียนทุกระดับต้องเรียนเป็นการจัดกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน เช่น ชุมนุม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่าง ๆ...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.2, 11 มกราคม 2567)

“...1. ต้องการแบ่งการเรียนของนักเรียนเป็นรายห้องเนื่องจากปัญหาการเรียนรวมไม่ประสบความสำเร็จ 2. ต้องการแบ่งครูให้ครบตามจำนวนที่เหมาะสม 3. ต้องการสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ดี เช่น ไม่มีเสียงรบกวน มีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เพียงพอ 4. ต้องการพานักเรียนไปศึกษา ดูงาน นอกสถาน 5. ต้องการวิทยากรมาบรรยายในหัวข้อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่โรงเรียน...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.5, 11 มกราคม 2567)

“...ต้องการปรับหลักสูตรและโครงสร้างรายวิชาทำปลาศึกษาใหม่ ให้ไม่มากจนเกินไป ต้องการให้เชิญวิทยากรจากภายนอก เช่น บุคคลสำคัญในชุมชน ปราชญ์ชุมชน เข้ามาให้ความรู้หรือมีการพานักเรียนออกไปศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียน...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.1 และ ครูผู้สอนระดับชั้น ม.2, 11 มกราคม 2567)

“...ต้องการสร้างหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการสอนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติจริงควบคู่ไปกับการเรียนทฤษฎีหรือเนื้อหาสาระสำคัญ...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 3, 11 มกราคม 2567)

“...ต้องการกระบวนการสอนที่เน้น 2 อย่าง คือ ทฤษฎี และปฏิบัติ ให้มีการเชิญวิทยากรมาสอนในโรงเรียน และพาเด็กนักเรียนออกไปสัมผัสเรียนรู้ในสถานที่จริง การวัดผลประเมินผล อาจต้องให้คณะคุณครูช่วยกันสอนเป็นรายวิชาเพิ่มเติมให้มีการตัดเกรด ...”

(กรรมการสถานศึกษา คนที่ 2, 11 มกราคม 2567)

“...อยากให้รายวิชาที่เปิดสอนควรมีโครงสร้างแบบเต็ม ๆ เรื่องของการวัดผลประเมินผล อาจจะเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นชุมนุมที่เด็กสนใจเลือก แล้วให้ผลการเรียนเป็นผ่านกับไม่ผ่าน...”

(กรรมการสถานศึกษา คนที่ 5, 11 มกราคม 2567)

2) การสนับสนุนจากวิทยากรและหน่วยงานต่างๆ ในการเข้ามาให้ความรู้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา ครูผู้สอนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูงานและออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรท้องถิ่น สนับสนุนให้มีการส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษา ภาคี 4 ฝ่าย หน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำทำเนียบแหล่งเรียนรู้และปราชญ์ชาวบ้าน จัดตั้งชมรมหรือ

เครือข่ายขับเคลื่อนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อขับเคลื่อนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนให้มีการให้รางวัลสนับสนุนและเชิดชูเกียรติบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำ MOU กับหน่วยงานหรือองค์กรในการให้การสนับสนุน งบประมาณ และทรัพยากรในการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ดังนี้

“...ต้องการวิทยากรมาบรรยายในหัวข้อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่โรงเรียน...”

(ครูผู้สอนระดับชั้น ม.6, 11 มกราคม 2567)

“...ให้มีกลไกส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นคณะกรรมการ โดยมีภาคีทุกภาคส่วนในชุมชน กรรมการสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นคณะกรรมการเพื่อเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง MOU กับหน่วยงานหรือองค์กร แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการ...”

(กรรมการสถานศึกษาคนที่ 4 และ ประชาชนชาวบ้านคนที่ 2, 11 มกราคม 2567)

“...ครูผู้สอนควรมาศึกษาดูงาน และวางแผนร่วมกันว่า จะให้ถ่ายทอดความรู้ตามขอบเขตเนื้อหาสอดคล้องกับเวลาที่กำหนดได้อย่างไร...”

(ประชาชนชาวบ้านคนที่ 1, 11 มกราคม 2567)

“...สถานศึกษาได้มาศึกษาดูงานและนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรให้นักเรียนได้ฝึกทักษะพื้นฐานด้านอาชีพ...”

(ประชาชนชาวบ้าน คนที่ 5, 11 มกราคม 2567)

“...จัดทำทำเนียบผู้ทรงคุณวุฒิประชาชนชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของประวัติและผลงานอย่างชัดเจน พัฒนา ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความรู้ ความตระหนักในเรื่องของความรู้ที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น...”

(ประชาชนชาวบ้านคนที่ 2, 11 มกราคม 2567)

“...จัดตั้งชมรมหรือเครือข่ายขับเคลื่อนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อขับเคลื่อนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกปีการศึกษา ...”

(กรรมการสถานศึกษาคนที่ 7, 11 มกราคม 2567)

“...พัฒนาขบวนการภายในองค์กรโดยบูรณาการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย สะดวกต่อการใช้งาน ยกย่องคุณภาพมาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สูงขึ้น โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือ...”

(ประชาชนชาวบ้านคนที่ 6, 11 มกราคม 2567)

3) การสืบสาน รักษา ต่อยอด และสร้างมูลค่า ให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อช่วยสร้างกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ยกกระดับผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ให้มีมูลค่าสูง ช่วยส่งเสริมสร้างแรงบันดาลใจเป็นทางเลือกให้กับคนรุ่นใหม่ในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

“...สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้ในรายวิชาท้องถิ่น ให้นักเรียนเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชุมชน ที่สามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับตัวเอง ครอบครัว และชุมชนได้...”

(กรรมการสถานศึกษา คนที่ 6, 11 มกราคม 2567)

“...ช่วยสร้างกลุ่มเยาวชนอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจักสาน...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 4, 11 มกราคม 2567)

“...ช่วยพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานในอำเภอท่าปลาให้เหมาะสมกับความต้องการของยุคปัจจุบัน และช่วยส่งเสริมสร้างแรงบันดาลใจเป็นทางเลือกให้กับคนรุ่นใหม่ในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ...”

(ปราชญ์ชาวบ้านคนที่ 10, 11 มกราคม 2567)

ตอนที่ 2 ผลการออกแบบ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ผลการจัดทำร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P)

1.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Inclusive Participation)

1.2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum)

1.3 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning)

1.4 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem-Solving Skills)

1.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

1.6 การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement)

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O)

2.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน กับโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดและทักษะชีวิต ในการค้นคว้าสืบสาน รักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเจตคติที่ดี รักและภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

2.3 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นไปต่อยอดสร้างอาชีพที่เกิดขึ้น จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง และสามารถร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ เป็น “Soft Power” ของชุมชนได้

ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2 การบริหารจัดการโรงเรียน ตามแนวทางการพัฒนาเพื่อผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่ คุณภาพผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

3.2.1 การบริหารจัดการ (Management)

3.2.2 การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning)

3.2.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Extracurricular)

3.2.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

3.3 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3.1 องค์ความรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3.2 การจัดการภูมิปัญญา

3.3.3 วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3.4 การวัดและประเมินผล

ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน
3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน
4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน
5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง
6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง
7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล

ส่วนที่ 5 องค์ประกอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
องค์ประกอบของประสิทธิภาพ

1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน
2. การพัฒนาทักษะครู
3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ประกอบของ ประสิทธิภาพ

1. การพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะของนักเรียน
2. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน

ภาพ 9 ร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัศึกษานำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ

การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการใช้แบบสอบถามให้กับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สรุปรจากข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมดังแสดงตารางที่ 4

ตาราง 4 ประเด็นการสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ	
	มีความ เหมาะสม (คงเดิม)	ข้อเสนอแนะ ในการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มี ความถูกต้อง
ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P)	เหมาะสม	
1.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Inclusive Participation)	เหมาะสม	
1.2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum)	เหมาะสม	
1.3 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning)	เหมาะสม	1.3 การจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้ Active Learning พัฒนาตามศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา
1.4 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem-	เหมาะสม	

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ	
	มีความ เหมาะสม (คงเดิม)	ข้อเสนอแนะ ในการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มี ความถูกต้อง
Solving Skills)		
1.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)	เหมาะสม	
1.6 การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement)	เหมาะสม	
ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O)	เหมาะสม	
2.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน กับโรงเรียนในการเข้ามามีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียน อย่างเป็นรูปธรรม	เหมาะสม	
2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มี ความสามารถในการคิด และมีทักษะชีวิตที่จะสืบสาน รักษา ต่อยอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง	เหมาะสม	2.2 เพื่อส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีทักษะ กระบวนการคิดและ ทักษะชีวิต ในการ ค้นคว้า สืบสาน รักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมี เจตคติที่ดี รักและภูมิใจ ในท้องถิ่นตนเอง
2.3 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มี ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และมีทักษะในการต่อยอด เป็นอาชีพ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง หรือ สามารถร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของ ชุมชนได้	เหมาะสม	2.3 เพื่อส่งเสริมและ พัฒนาให้ผู้เรียนมี การต่อยอดเป็นอาชีพ ที่ เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาใน ท้องถิ่นของตนเอง หรือ สามารถร่วมกับชุมชนใน การพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชนได้
ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)	เหมาะสม	

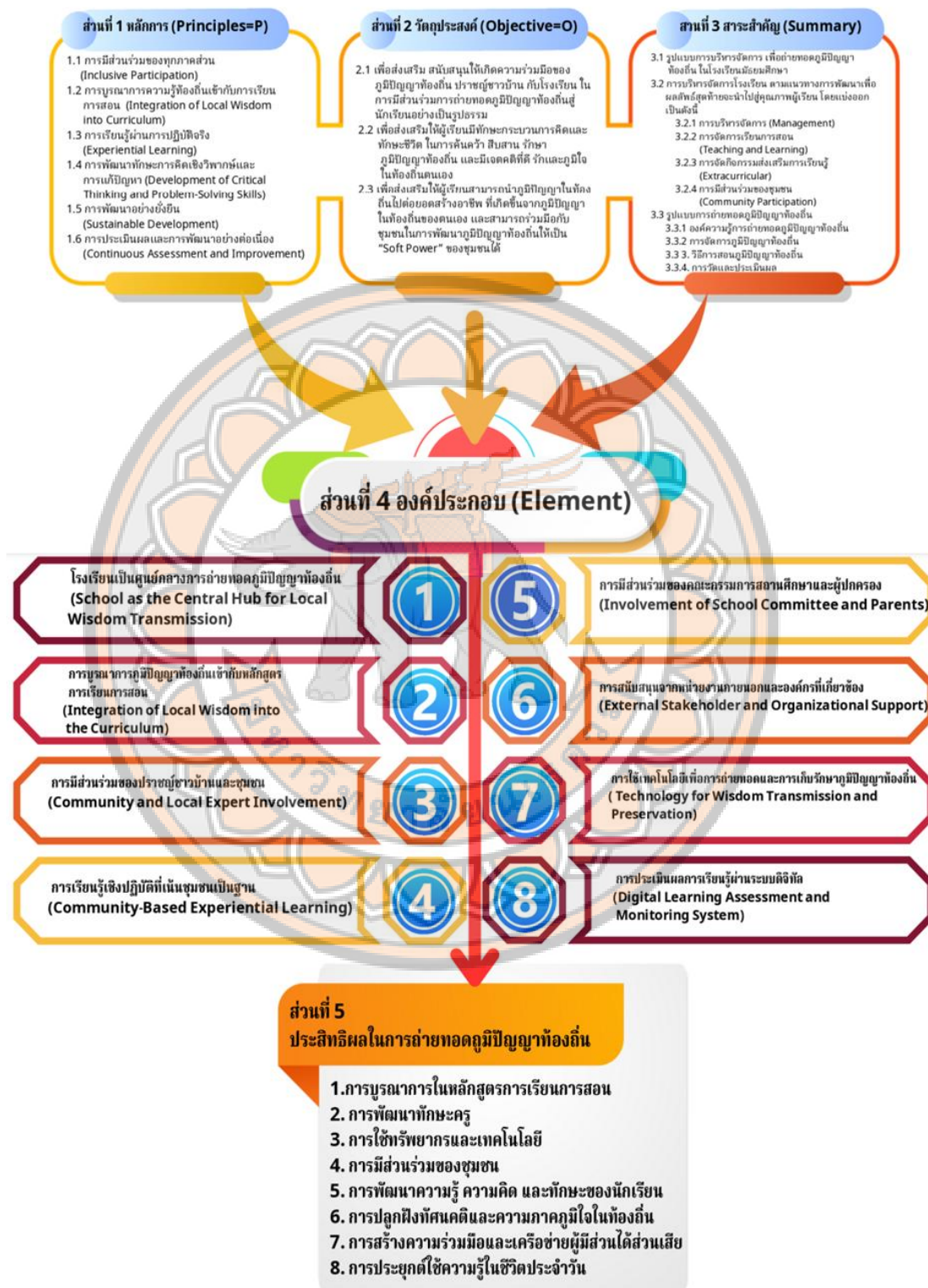
รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ	
	มีความ เหมาะสม (คงเดิม)	ข้อเสนอแนะ ในการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มี ความถูกต้อง
3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา	เหมาะสม	
3.2 การบริหารจัดการโรงเรียน ตามแนวทางการพัฒนาเพื่อ ผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียน	เหมาะสม	
3.3 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีการต่อยอดเป็นอาชีพ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง หรือสามารถ ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชน ได้	ปรับปรุง	ให้นำหัวข้อนี้ประสาน เข้าร่วมกับหัวข้อ 3.2
3.3.1 การบริหารจัดการ (Management)	เหมาะสม	
3.3.2 การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning)	เหมาะสม	
3.3.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Extracurricular)	เหมาะสม	
3.3.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)	เหมาะสม	
3.4 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	เหมาะสม	
3.4.1 องค์ความรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	เหมาะสม	
3.4.2 การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	เหมาะสม	
3.4 3 วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น	เหมาะสม	
3.4.4 การวัดและประเมินผล	เหมาะสม	
ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) องค์ประกอบ ดังนี้	เหมาะสม	
1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)	เหมาะสม	
2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียน การสอน	เหมาะสม	

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ	
	มีความ เหมาะสม (คงเดิม)	ข้อเสนอแนะ ในการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มี ความถูกต้อง
(Integration of Local Wisdom into the Curriculum)		
3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement)	เหมาะสม	
4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)	เหมาะสม	
5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและ ผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)	เหมาะสม	
6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่ เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)	เหมาะสม	
7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)	เหมาะสม	
8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)	เหมาะสม	
ส่วนที่ 5 องค์ประกอบของประสิทธิภาพในการถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบของประสิทธิภาพ		ส่วนที่ 5 ประสิทธิภาพ ในการถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบของ ประสิทธิภาพ
1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน	เหมาะสม	
2. การพัฒนาทักษะครู	เหมาะสม	
3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี	เหมาะสม	

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ	
	มีความ เหมาะสม (คงเดิม)	ข้อเสนอแนะ ในการ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มี ความถูกต้อง
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน	เหมาะสม	
องค์ประกอบของ ประสิทธิภาพ		ตัดออก
1. การพัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน	เหมาะสม	การพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะของ นักเรียน
2. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น	เหมาะสม	
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย		การสร้างความร่วมมือ และเครือข่ายผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน	เหมาะสม	

จากตาราง 4 การตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบและร่างคู่มือในการรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการปรับปรุงแก้ไข พบว่า ควรมีการปรับปรุงใน ส่วนที่ 3 สารสำคัญ และส่วนที่ 5 องค์ประกอบของประสิทธิภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบของประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงเป็น รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ฉบับที่ปรับปรุงแล้ว ดังภาพที่ 10 ต่อไปนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ต่อไป

**รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา
: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**

ภาพ 10 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P)

หลักการ (Principles) ของรูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีหลักการดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Inclusive Participation) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และหน่วยงานภายนอก ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผน การดำเนินการ ไปจนถึงการประเมินผล ความร่วมมือนี้จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความถูกต้องตามบริบทท้องถิ่นและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

1.2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum) การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องเน้นการบูรณาการความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเนื้อหาความรู้จะถูกเชื่อมโยงกับวิชาการเรียนในสาขาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตและการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

1.3 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ นักเรียนจะได้ลงมือปฏิบัติ ศึกษา และสัมผัสกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวิจัยภาคสนามการทำโครงงาน การฝึกปฏิบัติจากผู้รู้ท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

1.4 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem-Solving Skills) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการค้นคว้าข้อมูลทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการเผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อนในชีวิตประจำวัน

1.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งเน้นการสร้างความยั่งยืนในชุมชน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาชุมชน สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในระยะยาว

1.6 การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement) การประเมินผลเป็นส่วนสำคัญในการวัดประสิทธิภาพของกระบวนการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินต้องมีความครอบคลุมทั้งในด้านผลลัพธ์ทางความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ของนักเรียน การติดตามผลและการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีคุณภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O)

2.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน กับ โรงเรียน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียนอย่างเป็น รูปธรรม

2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดและทักษะชีวิต ในการค้นคว้า สืบสาน รักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเจตคติที่ดี รักและภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

2.3 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีการต่อยอดเป็นอาชีพ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญา ในท้องถิ่นของตนเอง หรือสามารถร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชนได้

ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2 การบริหารจัดการโรงเรียน ตามแนวทางการพัฒนาเพื่อผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่ คุณภาพผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

1. การบริหารจัดการ (Management)

ในการบริหารโรงเรียน 9 องค์ประกอบประสบความสำเร็จ แล้วนำไปใน PA ได้ เพราะผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

ขับเคลื่อนด้วยการบริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความเป็นผู้นำองค์กรของผู้บริหาร
2. การมีส่วนร่วมชุมชน
3. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้
4. การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้
5. การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน

ขับเคลื่อนด้านการเรียนการสอน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

6. พัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลอย่างหลากหลาย
7. พัฒนาให้ครูมีองค์ความรู้ในรูปแบบและการปฏิบัติการสอน
8. การต่อยอดในการพัฒนาวิชาชีพ

ขับเคลื่อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน มี 1 องค์ประกอบ ได้แก่

9. การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการ 8 องค์ประกอบที่ได้พัฒนาร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพ

2. การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning)

การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นของที่ครูควรใช้ มี 6 วิธี ได้แก่ เทคนิคการกระตุ้นความคิด การใช้กระบวนการกลุ่ม การทดลองปฏิบัติ การใช้โครงงาน และการใช้กระบวนการ Active Learning กับการใช้สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Extracurricular)

หลักการของรูปแบบเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 6 รูปแบบที่กล่าวไปแล้วที่ผสมผสานกับกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดความสามารถของนักเรียนแต่ละระดับชั้น มีเนื้อหาสาระร้อยเรียงเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องหลักสูตรทำปลาศึกษาสร้างเป็นชุดกิจกรรมตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการจัดทำโครงงานเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ต่อยอดให้กับผู้เรียน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

ชุมชนและที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมทั้ง 4 ระดับ โดยต้องร่วมกันอนุรักษ์และร่วมกันในการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ โดยมีข้อมูลสรุปได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการนำมาใช้ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

3.3 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. องค์ความรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ไม่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์นั้นในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาจะเข้าไปดูว่าชุมชน ชาวบ้านรู้อย่างไรอย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาว่าเขาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างไร แล้วองค์ความรู้จะถูกถ่ายทอดอย่างถูกต้อง

2. การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับองค์ความรู้และทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมและให้คิดตัดสินใจร่วมกันเป็นกลุ่มเพราะเราต้องอยู่ร่วมกับชุมชนและสร้างคุณค่าต่าง ๆ ร่วมกันให้เกิดความยั่งยืน

3. วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในทุกวิถีชุมชนมีดังต่อไปนี้

(1) การบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา เป็นวิธีการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่าย บอกเล่าอธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดใน รูปของคำพูด โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้

ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

(2) การสาธิต เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย

(3) การปฏิบัติจริง เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ต้องการด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละเล็กละน้อย

(4) วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง เป็นวิธีที่จัดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากที่สุด เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

(5) วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาดนัดภูมิปัญญา เป็นต้น โดยจัดเป็นแหล่งสำหรับการเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา การถ่ายทอดโดยวิธีนี้อาจรวมหมายถึงการใช้วิถีสัญลักษณ์ในรูปของตำราต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ด้วย

(6) วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ เป็นวิธีที่ใช้การแสดงที่ชาวบ้านนิยมชมชอบเป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญา โดยที่ผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้

(7) วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ เช่น ตำราต่าง ๆ และในรูปของสื่ออื่น ๆ เช่น วัตถุทัศนในรูปของวีซีดี/ดีวีดี เทปเสียง หรือแผ่นซีดีเสียง รวมถึงเว็บไซต์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาต่อไป ไม่ให้สูญหาย

4. การวัดและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ หรือกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้สอนควรได้ออกแบบการวัดผลและประเมินผลที่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้โดยได้ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่เพียงใด การวัดผลและการประเมินผลควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านทัศนคติ มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง การวัดผลและประเมินผลสามารถทำควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งผู้สอนจะสามารถออกแบบการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องระบุวิธีการวัดผลและประเมินผล เครื่องมือการวัดผลและเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้ชัดเจน ผู้สอนสามารถเลือกตัวอย่างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลในภาคผนวกนี้ไปใช้ให้สอดคล้องกับวิธีการวัดและ

ประเมินผลในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ และสามารถปรับปรุงเครื่องมือและเกณฑ์การวัดผลตามความเหมาะสม และสามารถสร้างเครื่องมือประเมินผลงาน (Scoring Rubrics) ให้สอดคล้องกับประเภทของงานนั้น ๆ ได้

ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) มีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)

บทบาท: โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมทรัพยากรและเชื่อมโยงระหว่าง ครูในโรงเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การสร้าง แพลตฟอร์มออนไลน์ ที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น บทเรียนดิจิทัล วิดีโอสารคดี หรือข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและง่ายดาย

ขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน:

1. จัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กำหนดบทบาทของครู ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครอง และชุมชนในการร่วมกันสร้างแผนงาน
2. สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์: พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รวบรวมข้อมูลทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บทเรียนดิจิทัล วิดีโอสารคดี และสื่อการเรียนรู้
3. รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น: รวบรวมและจัดเก็บเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้รู้ท้องถิ่น
4. ส่งเสริมการใช้งานแพลตฟอร์ม: ส่งเสริมให้นักเรียน ครู และชุมชนใช้แพลตฟอร์มในการเข้าถึงข้อมูลทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนและความหลากหลายของทรัพยากรที่โรงเรียนรวบรวมมาไว้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จำนวนครู ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
3. จำนวนการเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนักเรียนและชุมชน
4. การเชื่อมโยงของโรงเรียนกับหน่วยงานและชุมชนในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into the Curriculum)

บทบาท: การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และ ศิลปะ โดยการออกแบบบทเรียนร่วมกับ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เนื้อหาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชน

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้ โมดูลการเรียนรู้แบบดิจิทัล ที่รวมเนื้อหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ พร้อมทั้งนำ เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality - VR) มาใช้จำลองสถานการณ์การทำงานในวิถีชีวิตท้องถิ่น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมที่เสมือนจริง

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. วิเคราะห์หลักสูตรปัจจุบัน: วิเคราะห์หลักสูตรปัจจุบันเพื่อหาโอกาสในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และศิลปะ
2. ออกแบบบทเรียนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน: ประชุมกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ท้องถิ่น เพื่อออกแบบบทเรียนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. พัฒนาโมดูลการเรียนรู้ดิจิทัล: สร้างโมดูลการเรียนรู้ดิจิทัลที่ใช้เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร
4. ทดสอบและประเมินบทเรียน: นำบทเรียนที่พัฒนาขึ้นมาทดสอบกับนักเรียน และเก็บรวบรวมข้อเสนอแนะจากครูและนักเรียนเพื่อปรับปรุงบทเรียน

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนบทเรียนที่มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตร
 2. จำนวนวิชาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์
 3. การนำเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) มาใช้ในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 4. การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในบทเรียน
- ### 3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement)

บทบาท: ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งความรู้สำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็นครูที่ถ่ายทอดความรู้ด้านทักษะพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เช่น การเกษตร หัตถกรรม หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การจัดทำคลังความรู้ดิจิทัล ซึ่งรวบรวมบทสัมภาษณ์ วิดีโอ การสอน และข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบมัลติมีเดีย ซึ่งนักเรียนสามารถเข้าถึงได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. ระบุแหล่งความรู้ท้องถิ่น: ค้นหาปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร หัตถกรรม หรือประเพณีท้องถิ่น
2. จัดทำคลังความรู้ดิจิทัล: บันทึกข้อมูล บทสัมภาษณ์ และการสอนของปราชญ์ชาวบ้านในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ และจัดเก็บในคลังความรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงได้
3. จัดกิจกรรมการสอนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน: จัดกิจกรรมหรือเวิร์กช็อปที่นักเรียนสามารถเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านโดยตรง
4. ประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน: ติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
 2. จำนวนกิจกรรมที่จัดโดยปราชญ์ชาวบ้านในโรงเรียนหรือชุมชน
 3. ความหลากหลายของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รวบรวมในคลังความรู้ดิจิทัล
 4. การเข้าถึงคลังความรู้ดิจิทัลของนักเรียนและครู
4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)

บทบาท: การเรียนรู้เชิงปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน เช่น การฝึกทักษะการทำงานในชุมชน เช่น การทำนา การประดิษฐ์หัตถกรรม การปลูกป่า หรือการเรียนรู้ประเพณีท้องถิ่น โดยให้ ครูและปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้แนะนำและสอนนักเรียนให้ได้สัมผัสกับประสบการณ์จริงในชุมชน

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การสร้าง แอปพลิเคชันติดตามโครงการ (Project Monitoring App) ที่ให้นักเรียนบันทึกความคืบหน้าของโครงการหรือกิจกรรมที่ทำในชุมชน ครูและผู้ปกครองสามารถติดตามการพัฒนาของนักเรียนได้ในเวลาเดียวกัน รวมถึงการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยในการจัดเก็บข้อมูลเชิงประสบการณ์จากการเรียนรู้นอกสถานที่

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. สำรวจโอกาสการเรียนรู้ในชุมชน: ทำการสำรวจและวางแผนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน เช่น การทำนา การประดิษฐ์หัตถกรรม และกิจกรรมชุมชนอื่น ๆ

2. สร้างแอปพลิเคชันติดตามโครงการ: พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับติดตามโครงการหรือกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วมในชุมชน

3. ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน: จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่นักเรียนได้ทำงานและฝึกทักษะจริงในชุมชนภายใต้คำแนะนำของครูและปราชญ์ชาวบ้าน

4. ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน: ใช้แอปพลิเคชันและเครื่องมืออื่น ๆ ในการติดตามและประเมินทักษะของนักเรียนจากการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. การใช้แอปพลิเคชันติดตามโครงการเพื่อบันทึกความก้าวหน้าของนักเรียน
3. จำนวนการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง
4. การประเมินผลจากครูและปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติของนักเรียนในชุมชน

5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)

บทบาท: คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรการให้คำปรึกษา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในชุมชน การสนับสนุนอุปกรณ์และทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้ แพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์ (Online Communication Platform) เพื่อให้ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลความคืบหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สะดวก

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. สร้างแพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์: พัฒนาแพลตฟอร์มที่ช่วยให้ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถติดตามความคืบหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียนได้
2. ประชุมและสื่อสารกับผู้ปกครอง: จัดการประชุมกับผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อแนะนำแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและบทบาทของพวกเขา
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง: ส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้าร่วมในกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา เช่น การสนับสนุนทรัพยากรและการเข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น
4. ติดตามและประเมินผล: ติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาในการถ่ายทอดภูมิปัญญา

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนครั้งที่คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเข้าร่วมในกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา
2. จำนวนทรัพยากรหรือการสนับสนุนจากผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. การใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน
4. ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)

บทบาท: หน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) สามารถเข้ามาสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการจัดหาแหล่งทุน การฝึกอบรมเพิ่มเติม การจัดทรัพยากร หรือการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก (School-External Partnership Projects) ซึ่งเป็นโครงการที่ให้การสนับสนุนทุน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาทักษะจากแหล่งความรู้ภายนอก

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก: ติดต่อและประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และองค์กรพัฒนาเอกชนที่สามารถสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. พัฒนาโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภายนอก: ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรม เช่น การอบรม การให้ทุน หรือการสนับสนุนด้านทรัพยากร
3. ดำเนินโครงการร่วมกัน: จัดกิจกรรมหรือโครงการที่นักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกทักษะจากแหล่งความรู้ภายนอก เช่น การเยี่ยมชมฟาร์มเกษตรหรือการฝึกทักษะจากผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมท้องถิ่น
4. ประเมินผลและปรับปรุงความร่วมมือ: ประเมินผลการดำเนินงานของโครงการร่วมและปรับปรุงการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนโรงเรียน เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานท้องถิ่น หรือองค์กรพัฒนาเอกชน
2. จำนวนโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก

3. จำนวนแหล่งทุนหรือทรัพยากรที่ได้รับจากหน่วยงานภายนอก
4. การประเมินความพึงพอใจของโรงเรียนต่อการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก
7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)

บทบาท: การใช้เทคโนโลยีในการเก็บรักษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ ภาพถ่าย และ ฐานข้อมูลดิจิทัล เพื่อให้การเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นไปอย่างยั่งยืนและสามารถเผยแพร่ความรู้ไปยังคนรุ่นต่อไป

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้เทคโนโลยีคลาวด์ (Cloud Technology) ในการจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ข้อมูลได้รับการเก็บรักษาอย่างปลอดภัย สามารถเข้าถึงได้จากทุกที่ และช่วยเผยแพร่ความรู้สู่คนรุ่นต่อไปผ่านการใช้งานที่สะดวก

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น: บันทึกและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ และภาพถ่าย
2. พัฒนาโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูลผ่านเทคโนโลยีคลาวด์: ใช้เทคโนโลยีคลาวด์ในการจัดเก็บข้อมูลที่ปลอดภัยและสามารถเข้าถึงได้ทุกที่
3. สร้างการเข้าถึงข้อมูลสำหรับนักเรียนและชุมชน: พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่นักเรียนและชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ง่ายดาย
4. ประเมินและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยี: ติดตามและประเมินการใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ และภาพถ่าย
2. การใช้เทคโนโลยีคลาวด์ในการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การเข้าถึงข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน ครู และชุมชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์
4. ความปลอดภัยและการจัดเก็บข้อมูลในระยะยาวผ่านเทคโนโลยีคลาวด์

8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)

บทบาท: การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจะใช้ ระบบดิจิทัล ในการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เช่น การทำโครงการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินทักษะ

จากการปฏิบัติงานจริงในชุมชน รวมถึงการติดตามความคืบหน้าในการพัฒนาทักษะด้านวิชาการและทักษะชีวิต

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้แพลตฟอร์มการประเมินผลออนไลน์ (Online Assessment Platform) เพื่อให้นักเรียนสามารถส่งผลงานในรูปแบบดิจิทัล และครู ปรากฏชาวบ้าน หรือผู้ปกครองสามารถให้ข้อเสนอแนะและประเมินผลได้ทันที

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. พัฒนาแพลตฟอร์มการประเมินผลดิจิทัล: สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจากการทำโครงการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ใช้ระบบประเมินออนไลน์ในการส่งผลงาน: ให้นักเรียนส่งผลงานหรือโครงการผ่านระบบประเมินผลออนไลน์ที่ครูและปรากฏชาวบ้านสามารถเข้าถึงและให้ข้อเสนอแนะได้
3. ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน: ใช้แพลตฟอร์มในการติดตามพัฒนาการของนักเรียนจากการเรียนรู้ในชุมชนหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ประเมินและปรับปรุงระบบ: ประเมินประสิทธิภาพของระบบประเมินผลดิจิทัล และปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของครูและนักเรียน

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การส่งผลงานและโครงการ
2. จำนวนครั้งที่ครู ปรากฏชาวบ้าน และผู้ปกครองใช้แพลตฟอร์มในการประเมินผลนักเรียน
3. ความแม่นยำและความรวดเร็วในการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนผ่านระบบดิจิทัล

4. การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและครูต่อการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการประเมินผล

ส่วนที่ 5 ประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน

1.1 การบูรณาการที่ชัดเจน: ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และศิลปะ ความชัดเจนในโครงสร้างการเรียนรู้จะช่วยให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมายของการเรียนการสอน

1.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้: การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โครงการวิจัย กิจกรรมภาคสนาม หรือการฝึกปฏิบัติ จะช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

2. การพัฒนาทักษะครู

2.1 การพัฒนาครูผู้สอน: ครูต้องมีความรู้และทักษะเพียงพอในการสอนและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดอบรมและพัฒนาครูเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการสอน

2.2 การสนับสนุนทางวิชาการ: การมีแหล่งข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ช่วยเพิ่มความสามารถของครูในการสอนที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี

3.1 การใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล: การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้วิดีโอการสอน แอปพลิเคชันดิจิทัล หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น

3.2 ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้: การมีสื่อการสอนที่ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่ายเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น เอกสารวิชาการ วิดีโอ หรือสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน

4.1 การมีส่วนร่วมของผู้รู้ท้องถิ่น: การเชิญปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของเนื้อหาและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหมาย

4.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน: การเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชน ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรชุมชนในการเรียนรู้

5. การพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะของนักเรียน

5.1 ความรู้ที่เพิ่มขึ้น: นักเรียนควรมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การทำเกษตร การทอผ้า ศิลปวัฒนธรรม การแก้ปัญหาในท้องถิ่น การวัดผลที่ดีคือต้องมีการสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงหรือในชุมชนของตนเองได้

5.2 ทักษะการปฏิบัติจริง: การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ เช่น การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จะทำให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

6.1 ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น: นักเรียนควรมีความรู้สึภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนและความรู้ท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอด การวัดประสิทธิผลสามารถดูได้จากการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน

6.2 การสร้างจิตสำนึกในความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น: นักเรียนควรมีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

7. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

7.1 การสร้างความร่วมมือ: มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัยองค์กรท้องถิ่น วิทยาลัยชุมชนในพื้นที่ สภาวัฒนธรรมอำเภอ หน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น อสม. พัฒนาการอำเภอ กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

7.2 ความยั่งยืนของความร่วมมือ: การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดที่สำคัญของประสิทธิผล การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงถึงความสำเร็จในระยะยาวของการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น

8. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน

8.1 การนำความรู้ไปใช้จริง: นักเรียนควรมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือในอาชีพ เช่น การนำเทคนิคการเกษตรแบบยั่งยืนไปใช้ในครอบครัวหรือการทำกิจกรรมในชุมชน

8.2 การแก้ปัญหาชุมชน: นักเรียนสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนของตนเอง เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า

ผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและร่างคู่มือในการรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตาราง 4 ผลการประเมินความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	ระดับความคิดเห็น					
	ความถูกต้อง			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P)						
1.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	4.67	0.50	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	ระดับความคิดเห็น					
	ความถูกต้อง			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
(Inclusive Participation)						
1.2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับ การเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum)	4.89	0.33	ดีมาก	4.78	0.44	ดีมาก
1.3 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning)	4.78	0.44	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
1.4 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem- Solving Skills)	4.89	0.33	ดีมาก	4.78	0.44	ดีมาก
1.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)	4.89	0.33	ดีมาก	4.89	0.33	ดีมาก
1.6 การประเมินผลและการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement)	4.78	0.44	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O)						
2.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความ ร่วมมือของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชน ชาวบ้านกับโรงเรียน ในการเข้ามามีส่วน ร่วมในทุกขั้นตอน ของการถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะ กระบวนการคิดและทักษะชีวิต ในการ ค้นคว้า สืบสาน รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเจตคติที่ดี รักและภูมิใจในท้องถิ่น ตนเอง	4.89	0.33	ดีมาก	4.56	0.53	ดีมาก
2.3 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีการ	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	ระดับความคิดเห็น					
	ความถูกต้อง			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ต่อยอดเป็นอาชีพ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญา ในท้องถิ่นของตนเอง หรือสามารถร่วมกับ ชุมชนในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชนได้						
ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)						
3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อ ถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา	4.89	0.33	ดีมาก	4.78	0.44	ดีมาก
3.2 การบริหารจัดการโรงเรียน ตาม แนวทางการพัฒนาเพื่อผลลัพธ์สุดท้ายจะ นำไปสู่คุณภาพผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น ดังนี้	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
3.2.1 การบริหารจัดการ (Management)	4.89	0.33	ดีมาก	4.78	0.44	ดีมาก
3.2.2 การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning)	4.89	0.33	ดีมาก	4.56	0.53	ดีมาก
3.2.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการ เรียนรู้ (Extracurricular)	4.67	0.50	ดีมาก	4.33	0.50	ดี
3.2.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
3.3 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
3.3.1 องค์ความรู้การถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4.89	0.33	ดีมาก	4.78	0.44	ดีมาก
3.3.2 การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.89	0.33	ดีมาก	4.56	0.53	ดีมาก
3.3.3 วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
3.3.4 การวัดและการประเมินผล	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	ระดับความคิดเห็น					
	ความถูกต้อง			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element)						
1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)	4.89	0.33	ดีมาก	4.89	0.33	ดีมาก
2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into the Curriculum)	4.67	0.50	ดีมาก	4.56	0.53	ดีมาก
3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement)	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)	4.78	0.44	ดีมาก	4.56	0.53	ดีมาก
5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)	4.67	0.50	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)	4.89	0.33	ดีมาก	4.67	0.50	ดีมาก
7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)	5.00	0.00	ดีมาก	5.00	0.00	ดีมาก

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน มัธยมศึกษา	ระดับความคิดเห็น					
	ความถูกต้อง			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบ ดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)	4.89	0.33	ดีมาก	4.89	0.33	ดีมาก
ส่วนที่ 5 ประสิทธิภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น						
1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน	4.44	0.53	ดี	4.56	0.53	ดีมาก
2. การพัฒนาทักษะครู	4.44	0.53	ดี	4.44	0.53	ดี
3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี	4.67	0.50	ดีมาก	4.78	0.44	ดีมาก
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน	4.44	0.53	ดี	4.56	0.53	ดีมาก
5. การพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะ ของนักเรียน	4.44	0.53	ดี	4.56	0.53	ดีมาก
6. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่น	4.44	0.53	ดี	4.44	0.53	ดี
7. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วน ได้ส่วนเสีย	4.44	0.53	ดี	4.56	0.53	ดีมาก
8. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน	4.44	0.53	ดี	4.44	0.53	ดี
รวม	4.76	0.39	ดีมาก	4.53	0.52	ดีมาก

จากตาราง 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยของการประเมินด้านความถูกต้อง ($\bar{x} = 4.76$, S.D. = 0.39) ความเป็นไปได้ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.52) โดยผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ เมื่อนำค่าความเหมาะสมไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัศึกษามีคุณภาพระดับดีมาก

การจัดการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1) สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงบประมาณการซื้อวัสดุ อุปกรณ์สำหรับการฝึกทักษะแก่ผู้เรียน จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงเรียนอย่างถาวร รวบรวมทั้งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกับปราชญ์ชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนผลิตชิ้นงานส่งขายที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถผลิตชิ้นงานได้ดีและมีคุณภาพ สามารถนำไปขายและส่งเสริมรายได้ระหว่างเรียนและเป็นรายได้ในระดับสถานศึกษาได้

2) ควรมีการติดต่อวิถีทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำเอกสารเป็นเล่ม มอบให้สถานศึกษา ชุมชน เพื่อสามารถนำไปฝึกฝนทักษะปฏิบัติให้เกิดความชำนาญยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถแปรรูป เพื่อการสืบสาน รักษา ต่อยอด ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) การเพิ่มพูนความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทักษะควมมีต่อเนื่อง การจัดการเรียน สอนตามความต้องการของผู้เรียน สามารถเข้าถึงความต้องการของผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นำไปประยุกต์ใช้ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การนำทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ในมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และสามารถนำความรู้ ทักษะฝึกฝนต่อยอดให้เกิดความชำนาญ เป็นการส่งเสริมรายได้และอาชีพแก่ผู้เรียนได้

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามองค์ประกอบ (Element) ดังนี้

ตาราง 5 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตาม 8 องค์ประกอบ

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
			ความหมาย			ความหมาย			ความหมาย			ความหมาย
	$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.	
องค์ประกอบที่ 1 โรงเรียนเป็น	4.62	0.36	มากที่สุด	4.63	0.27	มากที่สุด	4.19	0.32	มาก	4.53	0.38	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ศูนย์กลางการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น												
องค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเข้า กับหลักสูตรการ เรียนการสอน	4.62	0.39	มากที่สุด	4.55	0.25	มากที่สุด	4.73	0.38	มากที่สุด	4.63	0.36	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของ ปราชญ์ชาวบ้าน และชุมชน	4.57	0.36	มากที่สุด	4.68	0.30	มากที่สุด	4.67	0.40	มากที่สุด	4.61	0.35	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้เชิง ปฏิบัติที่เน้นชุมชน เป็นฐาน	4.59	0.44	มากที่สุด	4.69	0.31	มากที่สุด	4.71	0.31	มากที่สุด	4.64	0.39	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 5 การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการ สถานศึกษาและ ผู้ปกครอง	4.63	0.40	มากที่สุด	4.70	0.31	มากที่สุด	4.62	0.37	มากที่สุด	4.64	0.37	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 6 การสนับสนุนจาก หน่วยงาน ภายนอกและ องค์กรที่เกี่ยวข้อง	4.58	0.40	มากที่สุด	4.72	0.28	มากที่สุด	4.72	0.35	มากที่สุด	4.64	0.36	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 7 การใช้เทคโนโลยี	4.58	0.43	มากที่สุด	4.64	0.28	มากที่สุด	4.61	0.43	มากที่สุด	4.60	0.40	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
เพื่อการถ่ายทอด และการเก็บรักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น												
องค์ประกอบที่ 8	4.62	0.24	มากที่สุด	4.60	0.20	มากที่สุด	4.60	0.15	มากที่สุด	4.61	0.21	มากที่สุด
การประเมินผล												
การเรียนรู้ผ่าน												
ระบบดิจิทัล												

จากตาราง 5 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) ที่นำไปใช้พบว่าโดยภาพรวมในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 8 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 องค์ประกอบที่ 6 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.36) โดยคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.77, S.D. = 0.28) ลำดับที่ 2 คือ องค์ประกอบที่ 5 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.37) โดยคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.31) ลำดับที่ 3 คือ องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.39) โดยปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.71, S.D. = 0.31) ลำดับที่ 4 คือ องค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into the Curriculum) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.36) โดยปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.73, S.D. = 0.38) ลำดับที่ 5 คือ องค์ประกอบที่ 8 การประเมินผลการเรียนรู้

ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.21) โดยครูมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D.=0.24) ลำดับที่ 6 คือ องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.35) โดยคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.30) ลำดับที่ 7 คือ องค์ประกอบที่ 7 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.40) โดยปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.43) และลำดับที่ 8 คือ องค์ประกอบที่ 1 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission) มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.38) โดยคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.27) ตามลำดับ

ตาราง 6 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 1

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 1 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)												
1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมทรัพยากรและข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.76	0.44	มากที่สุด	4.67	0.46	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.74	0.44	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
2. โรงเรียนมี บทบาทในการ เชื่อมโยงระหว่าง ครู, นักเรียน, ปราชญ์ชาวบ้าน, และชุมชนในการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4.61	0.50	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.42	0.67	มากที่สุด	4.54	0.54	มากที่สุด
3. การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ผ่านโรงเรียนช่วย เสริมสร้างการ เรียนรู้ในชุมชนได้	4.64	0.49	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.48	มากที่สุด
4. การใช้ แพลตฟอร์ม ออนไลน์หรือสื่อ ดิจิทัลในโรงเรียน ช่วยเพิ่มการเข้าถึง ข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้อย่าง สะดวกและ ง่ายดาย	4.48	0.50	มากที่สุด	4.67	0.65	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.53	มากที่สุด
5. โรงเรียน สามารถจัด กิจกรรมหรือ โครงการที่	4.66	0.60	มากที่สุด	4.92	0.29	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.74	0.52	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
เกี่ยวข้องกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นได้ดี ขึ้นหลังจากใช้ รูปแบบการ บริหารจัดการ												
6. รูปแบบการ บริหารจัดการช่วย เพิ่มประสิทธิภาพ ในการเชื่อมโยง ระหว่างครูและ นักเรียนในการ เรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	4.70	0.47	มากที่สุด	4.50	0.67	มากที่สุด	4.42	0.67	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด
7. ความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน และชุมชนช่วย เสริมสร้างความ เข้าใจในคุณค่า ของภูมิปัญญา ท้องถิ่น	4.64	0.49	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.63	0.49	มากที่สุด
8. โรงเรียน สามารถใช้ข้อมูล จากชุมชนในการ พัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน ได้ดีขึ้น	4.73	0.45	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.70	0.46	มากที่สุด
9. การพัฒนา โรงเรียนให้เป็น	4.48	0.57	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.53	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ศูนย์กลางการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นช่วย เสริมสร้างการ รักษาวัดธรรม ท้องถิ่นให้คงอยู่ได้												
10. โรงเรียน สามารถใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นใน การพัฒนาการ เรียนการสอนใน วิชาอื่น ๆ ได้	4.55	0.56	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.56	0.54	มากที่สุด
รวม	4.62	0.36	มากที่สุด	4.63	0.27	มากที่สุด	4.19	0.32	มากที่สุด	4.56	0.38	มากที่สุด

จากตาราง 6 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามองค์ประกอบที่ 1 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.21) ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.27) ครูมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.36) และปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.32) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อระดับที่มากที่สุดคือ ข้อที่ 1 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมทรัพยากรและข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.44) และข้อที่ 5 โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีขึ้นหลังจากใช้รูปแบบการบริหารจัดการ ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.52)

ตาราง 7 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ
โรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 2

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum)												
1. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่นให้กับนักเรียน	4.55	0.51	มากที่สุด	4.42	0.51	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.53	0.50	มากที่สุด
2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอดผสานกับการเรียนการสอนทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น	4.55	0.62	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด
3. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเสริมสร้างความรู้ภาคภูมิปัญญาในวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักเรียน	4.58	0.61	มากที่สุด	4.42	0.51	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.57	มากที่สุด
4. นักเรียน	4.58	0.56	มากที่สุด	4.33	0.49	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.58	0.53	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
			ที่สูงสุด			ที่สูงสุด			ที่สูงสุด			ที่สูงสุด
สามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา หรือ ศิลปะ												
5. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ในนักเรียน	4.67	0.60	มากที่สุด	4.42	0.51	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.61	0.56	มากที่สุด
6. การใช้เทคโนโลยีในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมาก	4.67	0.48	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.65	0.48	มากที่สุด
7. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ	4.70	0.53	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.68	0.51	มากที่สุด
8. นักเรียน	4.76	0.50	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.75	0.62	มากที่สุด	4.72	0.56	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
สามารถเชื่อมโยง ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการเรียนรู้ใน ชีวิตประจำวัน			ที่สุด						ที่สุด			ที่สุด
9. การเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นช่วย ให้นักเรียนเข้าใจ บทบาทของชุมชน ในการสร้างความ ยั่งยืนให้กับสังคม	4.61	0.50	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.92	0.27	มากที่สุด	4.68	0.51	มากที่สุด
10. การบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยเพิ่มความ สนใจและการมี ส่วนร่วมของ นักเรียนใน กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน	4.55	0.56	มากที่สุด	4.83	0.49	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด
รวม	4.62	0.39	มากที่สุด	4.55	0.24	มากที่สุด	4.73	0.38	มากที่สุด	4.63	0.36	มากที่สุด

จากตาราง 7 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามตามองค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.36) ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = 0.38) ครูมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.39) และ คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{x}$ = 4.55, S.D. = 0.24) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อระดับที่มากที่สุดคือ ข้อที่8 นักเรียนสามารถเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{x}$ = 4.72, S.D. = 0.56)

ตาราง 8 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 3

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Experiential Learning)												
1.ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีบทบาทใน การถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นใน โรงเรียน มัธยมศึกษาช่วย ส่งเสริมการเรียนรู้ ของนักเรียน	4.76	0.44	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.74	0.44	มากที่สุด
2. การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมี ความสำคัญต่อ การสร้างภาพ เข้าใจและความ ภาคภูมิใจใน วัฒนธรรมท้องถิ่น ของนักเรียน	4.55	0.51	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.56	0.54	มากที่สุด
3. ท่านมองว่า ปราชญ์ชาวบ้าน ควรมีบทบาทใน	4.64	0.48	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.67	0.48	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ลักษณะใดบ้างใน การเป็นแหล่ง ความรู้ให้กับ นักเรียนใน โรงเรียน มัธยมศึกษา หรือไม่												
4. ท่านคิดว่าการใช้เทคโนโลยี เช่น การบันทึกวิดีโอ หรือการจัดทำแพลตฟอร์มออนไลน์ จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้านไปสู่นักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้หรือไม่	4.55	0.51	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.61	0.49	มากที่สุด
5. หากโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรหรือให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอน นักเรียนจะได้รับประโยชน์หรือไม่	4.64	0.49	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.65	0.48	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
6. การจัดทำ "คลัง ความรู้ดิจิทัล" ที่ รวบรวมข้อมูลภูมิ ปัญญาท้องถิ่นโดย ปราชญ์ชาวบ้าน จะช่วยให้นักเรียน เข้าถึงความรู้ได้ดี ขึ้นหรือไม่	4.45	0.62	มาก	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.54	0.57	มากที่สุด
7. ท่านเห็นด้วย หรือไม่ว่าการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นควร ถูกระบุเป็นส่วน หนึ่งของหลักสูตร การเรียนการสอน ในโรงเรียน มัธยมศึกษา หรือไม่	4.52	0.51	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.50	มากที่สุด
8.ชุมชนและ ปราชญ์ชาวบ้าน สามารถช่วย พัฒนาแนว ทางการเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้มี ความทันสมัยและ เข้ากับยุคปัจจุบัน	4.45	0.67	มาก	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.54	0.63	มากที่สุด
รวม	4.57	0.36	มากที่สุด	4.68	0.30	มากที่สุด	4.67	0.40	มากที่สุด	4.61	0.35	มากที่สุด

จากตาราง 8 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามตามองค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Experiential Learning) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.35) ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$, S.D. = 0.30) ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.40) และ ครูมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.36) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อระดับที่มากที่สุดคือ ข้อที่1ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.44)

ตาราง 9 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 4

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)												
1.การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานช่วยให้นักเรียนเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีกว่าการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม	4.64	0.49	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.65	0.52	มากที่สุด
2. กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการ	4.64	0.60	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.70	0.53	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
เรียนรู้มากขึ้น												
3. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานสามารถพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.52	0.62	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.56	0.57	มากที่สุด
4. โรงเรียนมีการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในชุมชนอย่างเพียงพอ ทั้งด้านงบประมาณและทรัพยากร	4.61	0.61	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.92	0.29	มากที่สุด	4.67	0.55	มากที่สุด
5. การเรียนรู้ผ่านการทำงานจริงในชุมชน ช่วยให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.48	0.62	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด
6. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติในชุมชนทำให้นักเรียนรู้สึกภาคภูมิใจใน	4.61	0.66	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.65	0.58	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
วัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของ ตนเอง												
7.การมีส่วนร่วม ของปราชญ์ ชาวบ้านและผู้นำ ชุมชนช่วยเพิ่ม คุณค่าและความ น่าสนใจให้กับ กิจกรรมการ เรียนรู้ในชุมชน	4.61	0.50	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.47	มากที่สุด
8. โรงเรียนควร บูรณาการการ เรียนรู้เชิงปฏิบัติที่ เน้นชุมชนเป็นฐาน เข้ากับหลักสูตรใน ทุกระดับชั้น	4.61	0.50	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.63	0.49	มากที่สุด
9. การใช้ เทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชัน ติดตามโครงการ หรือแพลตฟอร์ม ออนไลน์ ช่วยให้ การเรียนรู้เชิง ปฏิบัติที่เน้นชุมชน เป็นฐานมี ประสิทธิภาพมาก ขึ้น	4.58	0.56	มากที่สุด	4.67	0.65	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
10. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานควรได้รับการพัฒนาและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน	4.61	0.50	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.63	0.53	มากที่สุด
รวม	4.59	0.44	มากที่สุด	4.69	0.32	มากที่สุด	4.71	0.31	มากที่สุด	4.64	0.39	มากที่สุด

จากตาราง 9 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามตามองค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.39) ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ การพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.69$, S.D. = 0.32) และ ครูมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.59$, S.D.=0.44) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อระดับที่มากที่สุดคือ ข้อที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.53)

ตาราง 10 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 5

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย

	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 5 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)												
1. คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	4.58	0.61	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.61	0.56	มากที่สุด
2. โรงเรียนมีการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเพียงพอ	4.55	0.62	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.63	0.56	มากที่สุด
3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น	4.48	0.62	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.56	0.57	มากที่สุด
4. คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการให้คำแนะนำและวางแผนแนว	4.55	0.56	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.60	0.53	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ทางการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน												
5. การที่ผู้ปกครอง เข้ามาร่วมใน กิจกรรมการ เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นช่วย สร้างความสัมพันธ์ ที่ดีระหว่าง โรงเรียน ครู และ ชุมชน	4.61	0.50	มาก	4.83	0.39	มากที่สุด	4.42	0.51	มาก	4.61	0.49	มากที่สุด
6. โรงเรียนควรมี การประชุมหรือ เวทีแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับ คณะกรรมการ สถานศึกษาและ ผู้ปกครองเกี่ยวกับ แนวทางการสืบ สานภูมิปัญญา ท้องถิ่นบ่อยขึ้น	4.79	0.42	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.74	0.44	มากที่สุด
7. การสนับสนุน จากผู้ปกครอง เช่น การเข้าร่วม กิจกรรม หรือการ สนับสนุน ทรัพยากร มีส่วน	4.73	0.45	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.67	0.51	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ช่วยให้การ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นใน โรงเรียนมี ประสิทธิภาพมาก ขึ้น												
8. โรงเรียนควรจัด ช่องทางการ สื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ (เช่น กลุ่มไลน์ หรือแพลตฟอร์ม ออนไลน์) เพื่อให้ คณะกรรมการ สถานศึกษาและ ผู้ปกครองสามารถ ติดตามการเรียนรู้ ของนักเรียน เกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น	4.67	0.54	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.63	0.52	มากที่สุด
9. การมีส่วนร่วม ของ คณะกรรมการ สถานศึกษาและ ผู้ปกครองในการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นช่วย ส่งเสริมให้นักเรียน	4.64	0.55	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.67	0.51	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
มีความตระหนัก ถึงคุณค่าของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาก ขึ้น												
10. โรงเรียนควร จัดโครงการหรือ กิจกรรมที่เปิด โอกาสให้ ผู้ปกครองและ คณะกรรมการ สถานศึกษาเข้ามา มีบทบาทในการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ให้กับนักเรียนมาก ขึ้น	4.73	0.45	มากที่สุด	4.67	0.65	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.70	0.50	มากที่สุด
รวม	4.63	0.40	มากที่สุด	4.70	0.31	มากที่สุด	4.62	0.37	มากที่สุด	4.64	0.37	มากที่สุด

จากตาราง 10 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามตามองค์ประกอบที่ 5 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.37) ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีระดับการพัฒนายู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.31) ครูมีระดับการพัฒนายู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.40) และปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนายู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.37) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อระดับที่มากที่สุดคือ

ข้อที่ 6 โรงเรียนควรมีการประชุมหรือเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเกี่ยวกับแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นบ่อยขึ้น ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.44)

ตาราง 11 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 6 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 6 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)												
1. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย องค์กรพัฒนาเอกชน หรือหน่วยงานท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา	4.67	0.48	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.72	0.45	มากที่สุด
2. โรงเรียนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา	4.55	0.56	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.58	0.53	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ท้องถิ่นของ นักเรียน												
3. การจัดโครงการ ร่วมกับหน่วยงาน ภายนอก เช่น การ ฝึกอบรมหรือการ จัดเวิร์กช็อป ช่วย ให้นักเรียนได้รับ ความรู้ที่ หลากหลาย เกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น	4.58	0.50	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.65	0.48	มากที่สุด
4. หน่วยงาน ภายนอกควรมี บทบาทในการให้ ทุนสนับสนุน โครงการที่ เกี่ยวข้องกับการ เรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในโรงเรียน	4.48	0.57	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.56	0.57	มากที่สุด
5. การมีส่วนร่วม ขององค์กร ภายนอก เช่น การ จัดการฝึกงานหรือ กิจกรรม ภาคสนามที่ เกี่ยวข้องกับการ เรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4.58	0.50	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.62	0.49	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ช่วยให้นักเรียน สามารถพัฒนา ทักษะที่เป็น ประโยชน์ต่อ อนาคตของตนเอง												
6. โรงเรียนควรจัด ให้มีช่องทาง สื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ เพื่อให้หน่วยงาน ภายนอกสามารถ เข้ามามีส่วนร่วม ในการสนับสนุน การเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นได้ สะดวกขึ้น	4.64	0.60	มากที่สุด	4.67	0.65	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด	4.63	0.62	มากที่สุด
7. การสนับสนุน จากหน่วยงาน ภายนอก เช่น การ ให้ข้อมูล การ ฝึกอบรมครู และ การจัดทำสื่อการ สอน ช่วยเพิ่ม คุณภาพในการ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ให้กับนักเรียน	4.64	0.60	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.75	0.62	มากที่สุด	4.70	0.57	มากที่สุด
8. โรงเรียนควร	4.45	0.71	มาก	4.75	0.45	มาก	4.67	0.49	มาก	4.56	0.63	มาก

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
เชิญหน่วยงาน ภายนอกเข้า มาร่วมเป็นที่ ปรึกษาในการ ออกแบบหลักสูตร การเรียนรู้ที่ เกี่ยวข้องกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น						ที่สุด			ที่สุด			ที่สุด
9. การใช้ เทคโนโลยี เช่น แพลตฟอร์ม ออนไลน์ที่พัฒนา โดยหน่วยงาน ภายนอก สามารถ ช่วยให้การ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมี ประสิทธิภาพมาก ขึ้น	4.67	0.48	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.74	0.44	มากที่สุด
10. โรงเรียนควร ส่งเสริมให้ หน่วยงาน ภายนอกและ องค์กรท้องถิ่นเข้า มามีส่วนร่วมใน การพัฒนา โครงการที่ เกี่ยวข้องกับภูมิ	4.61	0.61	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.65	0.55	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. การใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว	4.73	0.45	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.70	0.46	มากที่สุด
2. การใช้เทคโนโลยีช่วยให้การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล (เช่น วิดีโอ บทความ) มีความน่าสนใจเข้าใจง่าย	4.52	0.57	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.56	0.54	มากที่สุด
3. การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับนักเรียน	4.58	0.66	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.63	0.59	มากที่สุด
4. การใช้เทคโนโลยีในการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ข้อมูลมีความ	4.58	0.61	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.63	0.56	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ปลอดภัยและ สามารถเข้าถึงได้ อย่างยั่งยืน												
5. การใช้ เทคโนโลยีช่วย เพิ่มโอกาสในการ เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นใน รูปแบบที่ หลากหลายและ ทันสมัย	4.52	0.62	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.57	มากที่สุด
6. การใช้ เทคโนโลยีช่วยให้ การถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น สามารถเข้าถึง กลุ่มเป้าหมายที่มี อายุต่างๆ ได้ดีขึ้น	4.58	0.56	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.61	0.53	มากที่สุด
7. นักเรียน สามารถใช้ เทคโนโลยีในการ เรียนรู้และบันทึก ข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่นในรูปแบบ ดิจิทัลได้	4.55	0.62	มากที่สุด	4.67	0.65	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.58	0.60	มากที่สุด
8. การใช้ เทคโนโลยีในการ ถ่ายทอดภูมิ	4.58	0.62	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ปัญญาท้องถิ่นช่วย เสริมสร้างความ เข้าใจใน ประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมของ ท้องถิ่นได้												
9. การใช้ เทคโนโลยีในการ จัดเก็บข้อมูลภูมิ ปัญญาท้องถิ่นช่วย ให้สามารถ เผยแพร่ข้อมูล เหล่านั้นให้กับ ชุมชนได้อย่าง กว้างขวาง	4.58	0.56	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.50	0.67	มากที่สุด	4.54	0.57	มากที่สุด
10. การใช้ เทคโนโลยีช่วยให้ โรงเรียนสามารถ บันทึกและจัดเก็บ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปแบบที่ สามารถใช้งานได้ ในระยะยาว	4.58	0.56	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.60	0.53	มากที่สุด
รวม	4.58	0.43	มากที่สุด	4.64	0.28	มากที่สุด	4.64	0.43	มากที่สุด	4.60	0.40	มากที่สุด

จากตาราง 12 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามตามองค์ประกอบที่ 7 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.40) ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหารมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.28) ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.43) และ ครูมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$ S.D. = 0.43) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อระดับที่มากที่สุดคือ ข้อที่ 1 การใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.46)

ตาราง 13 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนตามองค์ประกอบที่ 8

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้บริหาร (n=12)			ประชาชนชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 8 การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)												
1. การใช้ระบบ ดิจิทัลในการ ประเมินผลช่วยให้ นักเรียนสามารถ ตรวจสอบผลการ เรียนรู้ได้ทันทีและ สะดวก	4.58	0.61	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด
2. การประเมินผล ผ่านระบบดิจิทัล ช่วยให้ครูสามารถ ติดตามพัฒนาการ	4.70	0.47	มากที่สุด	4.67	0.65	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.67	0.51	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
การเรียนรู้ของ นักเรียนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ												
3. การใช้ระบบ ดิจิทัลในการ ประเมินผลช่วยให้ การประเมินมี ความโปร่งใสและ ยุติธรรม	4.76	0.44	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.50	0.67	มาก	4.70	0.50	มากที่สุด
4. ระบบดิจิทัล ช่วยให้การเก็บ ข้อมูลและผลการ ประเมินของ นักเรียนมีความ แม่นยำและ สะดวกในการ เข้าถึง	4.61	0.50	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.65	0.48	มากที่สุด
5. การใช้ เทคโนโลยีในการ ประเมินช่วยให้ การสื่อสารผลการ เรียนรู้ระหว่างครู, นักเรียน, และ ผู้ปกครองมีความ สะดวกมาก	4.58	0.56	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.56	0.54	มากที่สุด
6. ระบบดิจิทัล ช่วยในการ ปรับปรุงวิธีการ	4.61	0.61	มากที่สุด	4.33	0.65	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.58	0.60	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
สอนโดยอิงจาก ข้อมูลการ ประเมินผลที่ได้รับ จากนักเรียน												
7. การใช้ระบบ ดิจิทัลในการ ประเมินผลช่วยใ้ นักเรียนสามารถ เรียนรู้จาก ข้อเสนอแนะและ ข้อผิดพลาดได้	4.61	0.56	มากที่สุด	4.67	0.49	มากที่สุด	4.75	0.45	มากที่สุด	4.65	0.52	มากที่สุด
8. ระบบดิจิทัล ช่วยให้นักเรียน สามารถบันทึก และติดตาม ความก้าวหน้าของ การเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นได้	4.64	0.49	มากที่สุด	4.50	0.52	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.60	0.50	มากที่สุด
9. การประเมินผล ผ่านระบบดิจิทัล ช่วยให้ครูสามารถ ปรับการสอนให้ ตรงกับความต้องการของ นักเรียน	4.64	0.49	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.61	0.49	มากที่สุด
10. ระบบดิจิทัล ช่วยในการสร้าง การประเมินผลที่	4.55	0.62	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.42	0.51	มากที่สุด	4.53	0.57	มากที่สุด

ระดับการพัฒนา	ครู (n=33)			คณะกรรมการ สถานศึกษา และ ผู้ปกครอง (n=12)			ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น (n=12)			รวม		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
ต่อเนื่องและ สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของ การเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น												
รวม	4.62	0.24	มากที่สุด	4.60	0.20	มากที่สุด	4.60	0.15	มากที่สุด	4.64	0.21	มากที่สุด

จากตาราง 13 ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามตามองค์ประกอบที่ 8 การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.21) ซึ่งครูมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.24) คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.20) และ ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.15) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อระดับที่มากที่สุดคือ ข้อที่ 3 การใช้ระบบดิจิทัลในการประเมินผลช่วยให้การประเมินมีความโปร่งใสและยุติธรรม ($\bar{x} = 4.70$, S.D. = 0.50)

2. ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่เกิดขึ้นกับครู นักเรียน และโรงเรียน

ผลที่เกิดขึ้นกับครู

1. พัฒนาทักษะการสอนของครู ครูจะได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การอบรมเพื่อเพิ่มความเข้าใจในองค์ความรู้ของภูมิปัญญาและวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสม ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน และครูมีความสามารถ

ในการบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพครูจะต้องเรียนรู้และใช้นวัตกรรมใหม่ เช่น แพลตฟอร์มดิจิทัล หรือเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) เพื่อการเรียนการสอน

2. บทบาทของครูในการบูรณาการความรู้ครูมีบทบาทสำคัญในการออกแบบบทเรียนที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ เช่น โครงการวิจัย การทดลอง หรือการเรียนรู้ในชุมชน จะช่วยเพิ่มพูนทักษะและความเข้าใจของนักเรียน

3. การสร้างความร่วมมือระหว่างครูและชุมชนครูต้องทำงานร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนการมีส่วนร่วมของครูในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย หรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสนับสนุนทรัพยากรและกิจกรรมการเรียนรู้

4. ผลกระทบทางทัศนคติและการทำงานของครูครูจะมีโอกาสปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากตำราไปสู่การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงในชุมชน การสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยให้ครูรู้สึกภาคภูมิใจในบทบาทของตนเองในการรักษาและสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

5. ความท้าทายที่ครูต้องเผชิญครูอาจต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนและการบริหารเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนการเรียนรู้และนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน อาจต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมทั้งใน ด้านงบประมาณและทรัพยากร

ผลลัพธ์โดยรวมรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษานี้จะช่วยให้ครูมีบทบาทเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Change Agent) ในการขับเคลื่อนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความยั่งยืนในชุมชน

ผลที่เกื้อต่อผู้เรียน

ผลกระทบต่อนักเรียน ภายหลังจากใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. พัฒนาความรู้และความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนจะมีความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ความรู้ในด้านการเกษตร หัตถกรรม วัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเนื้อหาเหล่านี้ถูกบูรณาการเข้ากับวิชาการต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการใช้ชีวิตประจำวันและปัญหาในชุมชนได้ดีขึ้น

2. พัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving Skills): นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และแก้ปัญหาโดยอิงจากบริบทของชุมชน ทักษะการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential

Learning): นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น โครงการ การฝึกงานในชุมชน หรือ การเรียนรู้ผ่านการสาธิตจากปราชญ์ท้องถิ่น

3. ปลุกฝังเจตคติที่ดีและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น นักเรียนมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนตัวเอง โดยมีส่วนร่วมในการสืบทอดและอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมการปลูกฝัง จิตสำนึกถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและตั้งใจมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของชุมชน

4. พัฒนาทักษะวิชาชีพและการต่อยอดภูมิปัญญานักเรียนสามารถใช้ความรู้ที่ได้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อต่อยอดในอาชีพ เช่น การใช้เทคนิคการเกษตรแบบยั่งยืน หรือการผลิต งานหัตถกรรมที่มีคุณภาพสูงทักษะที่ได้จะช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการจากภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้เป็น “Soft Power” ที่ช่วยสร้างรายได้ให้ชุมชน

5. เสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นร่วมกับชุมชน เช่น การสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น การวิจัยภาคสนาม หรือกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ ช่วยสร้าง ความผูกพันระหว่างนักเรียนและชุมชนความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชนช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหา และความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

6. เพิ่มพูนการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี นักเรียนได้เรียนรู้และใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และเครื่องมือดิจิทัลในการค้นคว้าและเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

7. ปลุกฝังการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ รูปแบบการบริหารนี้ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ผ่านการออกแบบโครงการหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการนำเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหาในชุมชนการเรียนรู้แบบนี้ยังช่วยให้ผู้เรียน เกิดความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

8. สร้างจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นักเรียนเรียนรู้ที่จะมองเห็นคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชน พร้อมทั้งตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างความยั่งยืนให้ชุมชน เช่น การพัฒนานวัตกรรมหรือ โครงการที่ใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีคุณค่า

สรุปผลลัพธ์ที่สำคัญ รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับ โรงเรียนมัธยมศึกษานี้ช่วยให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทักษะชีวิตและ วิชาชีพที่จำเป็นในโลกปัจจุบัน อีกทั้งยังส่งเสริมความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของ การพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

ผลที่เกิดต่อโรงเรียน

ผลกระทบต่อโรงเรียนภายหลังการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

1. การเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนจะกลายเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรการเรียนการสอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการที่มีโครงสร้างชัดเจน และการบูรณาการระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอกช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียน

2. พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรโรงเรียนมีระบบสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูในด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงทักษะการใช้เทคโนโลยีและวิธีการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การจัดอบรมหรือการร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้านช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการสอนของครู ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของโรงเรียนในสายตาผู้ปกครองและชุมชน

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนจะกลายเป็นพื้นที่แห่งความร่วมมือระหว่างชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และองค์กรภายนอก เช่น มหาวิทยาลัยและหน่วยงานท้องถิ่น ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสร้างความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างโรงเรียนและชุมชน

4. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เช่น สถานที่หรือองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดยไม่ต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกมากเกินไป การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาในรูปแบบดิจิทัลช่วยเก็บรักษาความรู้ที่สำคัญและเผยแพร่ให้คนรุ่นหลัง

5. เพิ่มความน่าสนใจและเสน่ห์ของโรงเรียนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดเด่นของโรงเรียนช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับผู้ปกครองที่ต้องการส่งเสริมความรู้ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้แก่บุตรหลาน โรงเรียนสามารถสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านการเรียนการสอนที่เน้นความเป็นท้องถิ่นและความยั่งยืน ซึ่งอาจดึงดูดนักเรียนจากพื้นที่ใกล้เคียง

6. การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ทันสมัยโรงเรียนจะมีการนำเทคโนโลยี เช่น ระบบคลาวด์และแพลตฟอร์มดิจิทัล มาใช้ในการเก็บข้อมูลและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การประเมินผล และการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

7. ความยั่งยืนในระยะยาว โรงเรียนจะเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างประโยชน์ให้ชุมชนและนักเรียนไปพร้อมกัน การเชื่อมโยงโรงเรียนเข้ากับโครงข่ายการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา ช่วยเสริมความมั่นคงให้แก่โรงเรียนในระยะยาว

8. สร้างผลลัพธ์ทางการศึกษาและสังคม โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และทักษะที่สามารถช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ ผลสำเร็จจากการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ช่วยสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับโรงเรียนในฐานะผู้สนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปผลลัพธ์ที่สำคัญการนำรูปแบบการบริหารจัดการนี้มาใช้จะทำให้โรงเรียนกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูง สนับสนุนการพัฒนาผู้เรียน ครู และชุมชนให้เติบโตไปพร้อมกันอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการศึกษาและสังคม

ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลและปรับปรุง (Development (D2) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา พิจารณาตามประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสัมภาษณ์ ในการสนทนากลุ่ม ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชน ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับประสบการณ์ในชีวิตจริง ซึ่งส่งผลในเชิงสร้างสรรค์หลายประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น การเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเข้าใจรากเหง้าของตนเองและรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและมรดกที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งจะช่วยสร้างความรักและความผูกพันกับชุมชนของตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและมีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. การเรียนรู้แบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำมาบูรณาการในหลายวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ภาษา และสังคมศึกษา เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรท้องถิ่นในวิชาวิทยาศาสตร์ หรือการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในบริบทของชุมชนในวิชาสังคมศึกษา การบูรณาการเช่นนี้ช่วยให้นักเรียนเห็นภาพรวมของความรู้และสามารถเชื่อมโยงความรู้จากหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน

3. การพัฒนาทักษะที่หลากหลาย การเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ เช่น การเรียนรู้กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ช่วยพัฒนาทักษะด้านการจัดการทรัพยากรและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

4. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชนผ่านกิจกรรมที่ร่วมกัน เช่น การเชิญปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรหรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ในชุมชน สิ่งนี้ช่วยให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืน

5. สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นแหล่งความรู้ที่สะท้อนการปรับตัวของมนุษย์ต่อธรรมชาติและวัฒนธรรม การนำภูมิปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนช่วยสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้การศึกษาในโรงเรียนมีความยั่งยืน และตอบสนองความต้องการของชุมชน

ดังนั้นการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทท้องถิ่น ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่ออนาคต และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในระยะยาว ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและสังคมอย่างยั่งยืน

1.2 การพัฒนาทักษะครู การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัศึกษามีเป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะครูเพื่อให้สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างผลลัพธ์ในเชิงสร้างสรรค์ทั้งต่อนักเรียน ชุมชน และระบบการศึกษา ดังนี้

1. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ ครูที่มีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำความรู้ที่เป็นนามธรรมในตำราเรียนมาผสานกับภูมิปัญญาและประสบการณ์ในชีวิตจริงของชุมชน สิ่งนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น การสอนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในวิชาวิทยาศาสตร์ที่อ้างอิงวิธีการจัดการน้ำตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมการสอน การพัฒนาทักษะครูช่วยให้ครูสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ ครูสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อการสอนหรือจัดกิจกรรมแบบโครงงานที่นักเรียนมีส่วนร่วม เช่น การเรียนรู้วิธีทำผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน นักเรียนจะได้ทั้งความรู้เชิงทฤษฎีและประสบการณ์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่

3. เสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ครูที่มีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเป็นสะพานเชื่อมให้เด็ก ๆ รู้สึกภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองและมีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมและชุมชนของตนเอง การเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในห้องเรียน

ทำให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของวัฒนธรรมไทย และสามารถเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่ต่อไป

4. พัฒนาทักษะด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม การฝึกครูให้มีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารของครู ไม่ว่าจะเป็นการอธิบาย การตั้งคำถาม หรือการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ครูสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์สูงทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานและอยากเรียนรู้มากขึ้น

5. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน การพัฒนาทักษะครูในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยกระตุ้นให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชน โดยครูสามารถเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้ามาเป็นวิทยากรในชั้นเรียน หรือพานักเรียนออกไปเรียนรู้นอกสถานที่ในชุมชน การมีส่วนร่วมนี้ทำให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตและมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษา

6. ต่อยอดการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน ครูที่มีทักษะสามารถช่วยให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งนี้ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญา แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจให้นำไปใช้ในชีวิตจริง

สรุป การพัฒนาทักษะครูในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นกระบวนการที่สร้างผลลัพธ์ในเชิงสร้างสรรค์หลากหลายมิติ ทั้งในด้านการเรียนรู้ของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และการพัฒนาระบบการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ครูที่มีทักษะเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทท้องถิ่น และสร้างคุณค่าให้กับการศึกษาในประเทศไทยในระยะยาว

1.3 การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นแนวทางที่สร้างสรรค์และทันสมัยที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับทรัพยากรในท้องถิ่นไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ยังช่วยเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นกับโลกยุคใหม่ได้อย่างมีความหมาย ประสิทธิภาพในเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญประกอบด้วย

1. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและหลากหลาย การใช้เทคโนโลยี เช่น การสร้างสื่อการเรียนการสอนผ่านสื่อดิจิทัล วิดีโอมีเดีย และแอปพลิเคชัน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ง่ายขึ้นและเห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น เช่น การแสดงกระบวนการทอผ้าพื้นเมือง การปลูกพืชสมุนไพร หรือการทำอาหารพื้นบ้านผ่านวิดีโอช่วยให้นักเรียนเข้าถึงความรู้ได้แม้ไม่มีโอกาสสัมผัสสถานการณ์จริง

2. การเก็บรักษาและเผยแพร่องค์ความรู้ท้องถิ่น เทคโนโลยีสามารถช่วยในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เช่น การบันทึกเสียงสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน การถ่ายภาพ และการบันทึกวิดีโอ สิ่งนี้ช่วยให้ความรู้ที่เคยอยู่ในรูปแบบปากต่อปากถูกเก็บรักษาอย่างยั่งยืนและเผยแพร่ต่อไปยังคนรุ่นใหม่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

3. การเรียนรู้แบบบูรณาการและการเชื่อมโยง การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกับเทคโนโลยีช่วยเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้จากหลายสาขาวิชา เช่น การใช้โดรนในการสำรวจพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในวิชาวิทยาศาสตร์ หรือการสร้างแผนที่ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมผ่านซอฟต์แวร์ GIS ในวิชาสังคมศึกษา วิธีนี้ช่วยให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงของภูมิปัญญากับความรู้ที่เรียนในห้องเรียนได้ชัดเจน

4. การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์และสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยี เช่น การพัฒนาเกมการเรียนรู้หรือแอปพลิเคชันที่นักเรียนสามารถมีส่วนร่วม ช่วยกระตุ้นความสนใจและความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น เกมที่ออกแบบให้ผู้เล่นจำลองการแก้ปัญหาภัยแล้งด้วยเทคนิคการจัดการน้ำตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการลองผิดลองถูกและสร้างความเข้าใจในเชิงลึก

5. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระดับท้องถิ่นและระดับโลก เทคโนโลยีเชื่อมโยงนักเรียน ครู และชุมชนในระดับท้องถิ่นเข้ากับเครือข่ายระดับประเทศและระดับโลก เช่น การจัดสัมมนาออนไลน์กับผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการนำเสนอผลงานของนักเรียนในรูปแบบดิจิทัลต่อชุมชนและสังคม การสร้างเครือข่ายนี้ช่วยยกระดับการเรียนรู้และเพิ่มคุณค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับนานาชาติ

6. การสนับสนุนการเรียนรู้อย่างยั่งยืน การใช้เทคโนโลยีร่วมกับทรัพยากรท้องถิ่นช่วยลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านสื่อการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย เช่น การจัดทำแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำให้ข้อมูลเหล่านี้เข้าถึงได้สะดวกส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สรุป การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้มีความน่าสนใจ มีชีวิตชีวา และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ ช่วยเชื่อมโยงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับโลกยุคใหม่ สร้างความเข้าใจและคุณค่าให้กับภูมิปัญญาที่มีอยู่ และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่องค์ความรู้ท้องถิ่นไปยังคนรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การเชื่อมโยงโรงเรียนกับ

ชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่ช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่ แต่ยังส่งผลเชิงสร้างสรรค์ต่อระบบการศึกษา ชุมชน และสังคมโดยรวม ดังนี้

1. เสริมสร้างความรู้ที่สัมพันธ์กับบริบทท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ในชุมชน ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่แท้จริง ความรู้ที่ได้รับไม่เพียงแต่เป็นทฤษฎี แต่ยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของนักเรียน ทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้วิถีการทำเกษตรอินทรีย์ การประดิษฐ์หัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการทำอาหารพื้นเมือง กระบวนการนี้ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้นักเรียนตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง และส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในระยะยาว

3. สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเปิดโอกาสให้โรงเรียนและชุมชนได้ทำงานร่วมกันในการถ่ายทอดความรู้ เช่น การจัดโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักเรียนและชุมชน หรือการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ความร่วมมือเช่นนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและยั่งยืนระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4. สนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ นักเรียนจะได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การทำงานร่วมกับคนในชุมชน การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการคิดเชิงวิพากษ์ ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้การจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการในบริบทจริง

5. ช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาจเสี่ยงต่อการสูญหายได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู ตัวอย่างเช่น การบันทึกวิถีการทำเครื่องปั้นดินเผาหรือการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ สิ่งนี้ช่วยให้องค์ความรู้เหล่านี้ถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่และได้รับการสืบทอดต่อไป

6. กระตุ้นการสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ชุมชนสามารถเป็นแหล่งแรงบันดาลใจให้นักเรียนสร้างนวัตกรรมที่ผสมผสานระหว่างความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่ปรับใช้กับวิถีการทำเกษตรพื้นบ้าน หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมพื้นเมืองที่มีความร่วมสมัย

สรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสร้างผลลัพธ์ในเชิงสร้างสรรค์หลายมิติ ทั้งในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้คงอยู่ ชุมชนไม่เพียง

เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ แต่ยังเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น และช่วยให้นักเรียนสามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริง

1.5 การพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะของนักเรียน ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและทรัพยากรทางปัญญาของชุมชน การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในเชิงสร้างสรรค์ให้แก่นักเรียนในหลายด้าน ดังนี้

1. เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ที่มีรากฐานมาจากชุมชน เช่น ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรพื้นบ้าน การผลิตอาหารท้องถิ่น หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้นี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาในบริบทของชุมชนและวิถีชีวิตของพวกเขา

2. กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการปรับตัวและการแก้ไขปัญหาในบริบทที่แตกต่าง การเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาช่วยกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้การจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้งช่วยให้นักเรียนคิดค้นแนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนของพวกเขา

3. พัฒนาทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การนำเสนอเรื่องราวผ่านโครงการ การจัดนิทรรศการ หรือการแสดงผลงานทางสื่อออนไลน์ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการสื่อสาร การเขียน การพูด และการนำเสนอที่น่าสนใจ ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

4. สร้างความตระหนักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรม เมื่อเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนจะตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมของตนเอง สิ่งนี้ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาในระยะยาว

5. พัฒนาทักษะชีวิตและการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกับเพื่อน ครู และชุมชน เช่น การสร้างโครงการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน หรือการเก็บข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การจัดการเวลา และการแก้ไขข้อขัดแย้งในกลุ่ม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการทำงานในอนาคต

6. สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน การที่นักเรียนเข้าใจและสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้พวกเขาเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีความรับผิดชอบ หรือการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน สิ่งนี้ช่วยสร้างแนวคิดและพฤติกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุป การพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะของนักเรียนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิผลในเชิงสร้างสรรค์อย่างมาก ทั้งในด้านการเสริมสร้างความรู้ที่สัมพันธ์กับบริบทท้องถิ่น การกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะชีวิต และการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม การเรียนรู้เช่นนี้ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ แต่ยังช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้พวกเขาเป็นผู้รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมยุคใหม่อย่างยั่งยืน

1.6 การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาการที่นักเรียนรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง แต่ยังส่งผลกระทบเชิงสร้างสรรค์ต่อการเรียนรู้และการพัฒนาสังคมในวงกว้าง ดังนี้

1. การเสริมสร้างอัตลักษณ์และความมั่นคงทางวัฒนธรรม การปลูกฝังความภาคภูมิใจในท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในรากเหง้าและวัฒนธรรมของตนเอง เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้าแบบพื้นเมือง การทำอาหารพื้นบ้าน หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ความรู้เหล่านี้ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียน ทำให้พวกเขาเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. การกระตุ้นให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อชุมชน การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนในฐานะผู้ให้ความรู้และแรงบันดาลใจ ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านหรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชนช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อคนในชุมชน เห็นคุณค่าในบทบาทของชุมชน และเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่

3. การส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม เมื่อมีการปลูกฝังความภาคภูมิใจในท้องถิ่น นักเรียนมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม เช่น การฟื้นฟูเทศกาลท้องถิ่น การจัดทำโครงการเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม หรือการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ สิ่งนี้ช่วยรักษาความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมยุคใหม่

4. การพัฒนาความรับผิดชอบต่อชุมชน การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของบทบาทของตนเองในฐานะผู้สืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พวกเขาเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น การใช้ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน หรือ การทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

5. การพัฒนาทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม การทำโครงการงาน หรือการจัดกิจกรรมใน

ชุมชน ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญในชีวิตจริงและเป็นพื้นฐานของการทำงานในอนาคต

6. การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และนวัตกรรม เมื่อเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนอาจได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่น หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรม สิ่งนี้ช่วยให้นักเรียนกลายเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถนำความรู้ดั้งเดิมมาใช้ในบริบทที่ทันสมัยได้

สรุปการปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิผลในเชิงสร้างสรรค์หลายมิติ ทั้งในด้านการสร้างอัตลักษณ์ การส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม การพัฒนาทักษะชีวิต และการสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเป็นผู้สืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคต ด้วยกระบวนการนี้ นักเรียนจะเติบโตเป็นผู้ที่มีความรู้สึกผูกพันกับท้องถิ่น และสามารถใช้ความรู้และทักษะในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมได้อย่างยั่งยืน

1.7 การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ยั่งยืนในชุมชนนั้น ๆ การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่เพียงแต่เป็นแหล่งความรู้ แต่ยังเป็นพลังขับเคลื่อนที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อระบบการศึกษาชุมชน และสังคมโดยรวม ดังนี้

1. รูปแบบใหม่นี้ช่วยให้ครูรู้สึกว่าได้ทำงานลำพังอีกต่อไป เรามีโอกาสร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้ปกครองมากขึ้น โดยเฉพาะการร่วมกันออกแบบบทเรียนกับผู้มีความรู้ในชุมชน ทำให้เนื้อหาการเรียนรู้มีชีวิตชีวามากขึ้นและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียน

2. จากที่เคยมีบทบาทเพียงร่วมประชุม การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาทรัพยากร สนับสนุนกิจกรรม หรือนำความรู้ของชุมชนเข้าสู่หลักสูตร เรา รู้สึกว่าโรงเรียนกับชุมชนไม่ได้แยกกันอยู่ แต่เป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน

3. ปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทชัดเจนมากขึ้น มีการเตรียมตัว มีเวิร์กช็อปร่วมกัน นักเรียนก็ได้เรียนจากของจริง ไม่ใช่แค่ในตำรา

4. การพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ของนักเรียน การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาทักษะที่สำคัญในนักเรียน เช่น ทักษะการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา เช่น การเรียนรู้

วิธีการทำเกษตรอินทรีย์จากปราชญ์ชาวบ้าน ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการผลิตและการจัดการทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตจริง

5. การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาจเสี่ยงต่อการสูญหาย เช่น การบันทึกเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม หรือการจัดกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่ ช่วยให้วัฒนธรรมท้องถิ่นคงอยู่และได้รับการส่งต่ออย่างมีคุณค่า

6. การสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เมื่อมีการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญา นักเรียนจะตระหนักถึงคุณค่าของชุมชนของตนเอง สิ่งนี้ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และกระตุ้นให้นักเรียนเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมที่สำคัญต่อความเป็นอยู่ของชุมชน

7. การพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่น การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสนับสนุนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนานวัตกรรมที่ผสมผสานความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรท้องถิ่น หรือการใช้เทคโนโลยีร่วมกับกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม ซึ่งช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน

สรุป การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลในเชิงสร้างสรรค์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่เพียงแต่เป็นแหล่งความรู้ แต่ยังเป็นผู้สนับสนุนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างคุณค่าและความยั่งยืนของการศึกษาในบริบทท้องถิ่น ทั้งนี้ ความร่วมมือดังกล่าวยังช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกต่อชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง

1.8 การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน

การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน ที่ได้จากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของนักเรียน การบูรณาการความรู้เข้ากับชีวิตประจำวันช่วยให้นักเรียนไม่เพียงแต่เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างผลกระทบในเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในชีวิตจริง การประยุกต์ใช้ความรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การทำเกษตรอินทรีย์ หรือการผลิตอาหารพื้นเมือง ช่วยให้นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้วิธีการจัดการน้ำตามภูมิปัญญาโบราณช่วยให้นักเรียนสามารถใช้ทรัพยากรน้ำในครัวเรือนอย่างมีประสิทธิภาพและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การที่นักเรียนได้ทดลองและนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง เช่น การทดลองปลูกพืชสมุนไพรในโรงเรียนหรือบ้านของตนเอง ช่วยสร้างการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและมีความผูกพันกับสิ่งที่เรียนรู่มากขึ้น

3. การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำวันช่วยให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในวิชาวิทยาศาสตร์และการนำไปใช้ในสวนครัวของโรงเรียน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของความรู้ที่ได้รับ

4. การปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม เมื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนจะตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมและทรัพยากรในชุมชนของตนเอง สิ่งนี้ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่และถูกส่งต่อไปยังคนรุ่นต่อไป

5. การพัฒนาทักษะชีวิตและการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการเรียนรู้แบบโครงงานหรือการทำงานร่วมกับครอบครัว ช่วยพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น การวางแผน การจัดการเวลา และการสื่อสารซึ่งมีความสำคัญต่อการทำงานในอนาคต

6. การส่งเสริมนวัตกรรมในระดับท้องถิ่น เมื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนจะมีโอกาสพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เช่น การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการผลิตสินค้าเพื่อสุขภาพ หรือการพัฒนาเครื่องมือการเกษตรแบบประหยัดพลังงาน สิ่งนี้ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรในชุมชนและสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนกลายเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสังคม

7. การสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำวันช่วยให้นักเรียนเรียนรู้แนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์น้ำ การลดการใช้สารเคมีในการเกษตร หรือการจัดการขยะในชุมชน สิ่งนี้ช่วยปลูกฝังแนวคิดเรื่องความยั่งยืนและสร้างพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

สรุปการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง พัฒนาทักษะชีวิต และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งนี้ยังช่วยส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเรียนรู้ที่มีความหมายนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ แต่ยังช่วยสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมได้อย่างยั่งยืน

2. ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus group discussion) และโดยมีประเด็นคำถาม สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นวิธีสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จัดเตรียมประเด็นสัมภาษณ์ไว้แบบกว้าง ๆ เพื่อสอบถามกลุ่มครู กลุ่มนักเรียน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครองนักเรียน โดยประเด็นเพื่อการซักถามเมื่อต้องการให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเพิ่มขึ้น เพื่อให้ได้ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา การประเมินเพื่อยืนยันประสิทธิผลรูปแบบพร้อมเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการพัฒนา โดยมีข้อเสนอแนะตามประเด็นการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. จากขั้นตอนวิธีการดำเนินงานส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) ที่มีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ท่านคิดว่ามีความประโยชน์ หรือมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาให้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัศึกษามีความสมบูรณ์

ครูผู้สอน

...เพิ่มการสนับสนุนทางเทคโนโลยี เช่น การพัฒนาระบบที่ทันสมัยสำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อรวบรวมข้อมูลและให้การเข้าถึงง่ายยิ่งขึ้นสำหรับครู นักเรียน และชุมชน...จัดการฝึกอบรมการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับครูและชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ...บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้ตัวอย่างเฉพาะของแต่ละภูมิภาค...เพิ่มวิชาทางเลือกที่เน้นการศึกษาและพัฒนาโครงการจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วิชาโครงการสร้างสรรค์ท้องถิ่น...สร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับปราชญ์ชาวบ้านในระยะยาว เช่น ผ่านสัญญาความร่วมมือหรือกิจกรรมชุมชนต่อเนื่อง...เพิ่มการบันทึกองค์ความรู้ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ และจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลของโรงเรียนจัดให้มี “วันภูมิปัญญาท้องถิ่น” ประจำปี เพื่อเชื่อมโยงนักเรียนกับผู้รู้ท้องถิ่น...สร้างแอปพลิเคชันสำหรับติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน...จัดกิจกรรมในพื้นที่ชุมชนที่หลากหลายขึ้น เช่น การศึกษาด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น วัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม...เพิ่มช่องทางการสื่อสารออนไลน์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน เช่น การประชุมออนไลน์หรือการแจ้งเตือนผ่านแอปพลิเคชันสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการต่างๆ ผ่านการสร้างแรงจูงใจ เช่น การมอบเกียรติบัตรหรือรางวัล...สร้างแผนความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก เช่น การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ร่วมกันเพิ่มการสนับสนุนด้านการวิจัยและการฝึกอบรมครูเพื่อเพิ่มศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้...พัฒนาแพลตฟอร์มคลาวด์ให้มีระบบความปลอดภัยสูง เพื่อเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาวสร้างระบบการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์มือถือหรือแท็บเล็ต เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก...เพิ่ม

ระบบวิเคราะห์ผลการเรียนรู้โดย AI เพื่อให้ครูทราบจุดอ่อนและจุดแข็งของนักเรียนแต่ละคนจัดให้มีการรายงานผลอย่างต่อเนื่องผ่านระบบออนไลน์ เพื่อการติดตามที่ชัดเจนและโปร่งใส...

สรุปได้ว่า กลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียน การปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการนี้จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีและวิธีการสอนที่ทันสมัย

นักเรียน

...ขอให้โรงเรียนจัดโซนหรือศูนย์ข้อมูลภูมิปัญญาในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เช่น โซนจัดแสดงที่โรงเรียน พร้อมข้อมูล QR Code ให้สแกนเพื่อศึกษาเพิ่มเติม...แพลตฟอร์มออนไลน์ควรมีฟีเจอร์สำหรับนักเรียน เช่น บทเรียนแบบอินเทอร์แอคทีฟ หรือกิจกรรมออนไลน์ที่นักเรียนมีส่วนร่วมได้... บทเรียนที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นควรมีตัวอย่างและกิจกรรมที่ชัดเจน เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น หรือการเขียนเรียงความเกี่ยวกับวัฒนธรรมในชุมชน...เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมออกแบบกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เนื้อหาตรงกับความสนใจของผู้เรียน... เพิ่มการจัดเวิร์กช็อปที่นักเรียนสามารถเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านโดยตรง เช่น การสอนทำเครื่องจักสานหรือศิลปะพื้นบ้าน... จัดให้มี “มุมปราชญ์ท้องถิ่น” ในโรงเรียน หรือในแอปพลิเคชัน เพื่อให้ นักเรียนส่งคำถามหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้... จัดกิจกรรมเรียนรู้นอกสถานที่ที่เน้นการลงมือทำจริง เช่น การเข้าร่วมเทศกาลท้องถิ่น การฝึกงานในชุมชน หรือการร่วมปลูกป่าชุมชน...สร้าง แอปพลิเคชันสำหรับนักเรียนในการบันทึกการเรียนรู้ หรือแชร์ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงในชุมชน...จัดเวทีที่นักเรียนสามารถแสดงผลงานจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้ปกครองและคณะกรรมการโรงเรียนได้เห็น...เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองร่วมออกแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การช่วยให้ข้อมูลหรือสนับสนุนวัสดุในโครงการ...จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ โดยเชิญนักเรียนจากโรงเรียนในภูมิภาคอื่นมาร่วมแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น...ขอให้หน่วยงานภายนอกสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ทำโครงการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง...เพิ่มระบบคะแนนสะสมที่สามารถแสดงผลพัฒนาการของนักเรียนในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น แผนภูมิ หรือการจัดอันดับแบบกระดาน...เปิดระบบที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทเรียนหรือกิจกรรมผ่านแบบสำรวจดิจิทัล...

สรุปได้ว่า นักเรียนต้องการให้รูปแบบการบริหารจัดการนี้เน้นการมีส่วนร่วมและกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่สร้างความตื่นตัว รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจในกระบวนการเรียนรู้ หากข้อเสนอแนะเหล่านี้ถูกพัฒนาเพิ่มเติม จะช่วยให้รูปแบบการเรียนรู้และการบริหารจัดการมีความสมบูรณ์และทันสมัยยิ่งขึ้น

ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

...สร้างระบบประสานงานอย่างชัดเจนระหว่างโรงเรียนและปราชญ์ชาวบ้าน เช่น การแต่งตั้งผู้ประสานงานเพื่อวางแผนและติดตามกิจกรรมร่วมกัน...จัดตั้งพื้นที่เฉพาะในโรงเรียนสำหรับแสดงผลงานและข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น มุมจัดแสดงนิทรรศการถาวร...ให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้าร่วมในกระบวนการออกแบบหลักสูตร เช่น การเสนอแนวทางเชื่อมโยงเนื้อหาท้องถิ่นกับบทเรียนในชั้นเรียน...เพิ่มกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ เช่น การสาธิตหรือการลงมือทำงานตามวิถีชุมชนที่ปราชญ์ชาวบ้านเชี่ยวชาญ...สร้างเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเพื่อรวมความเชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา เช่น การเกษตร หัตถกรรม หรือการแพทย์แผนไทย...เพิ่มการสนับสนุนทางทรัพยากร เช่น ค่าตอบแทน ค่าวัสดุ หรืออุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา...จัดกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงพื้นที่เรียนรู้ในชุมชน โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้แนะนำ เช่น การทำโครงงานที่เชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาชุมชน...ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม เช่น การจัดนิทรรศการประจำปีเพื่อแสดงผลงานของนักเรียนและปราชญ์ชาวบ้าน...เชิญผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรม เช่น การเป็นอาสาสมัคร หรือการจัดหาวัสดุท้องถิ่น...จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และปราชญ์ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการหรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้...ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาแหล่งทุนสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การวิจัยหรือพัฒนาสื่อการเรียนรู้...ขอการสนับสนุนจากองค์กรในด้านการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนรู้ เช่น การเชิญผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยมาร่วมพัฒนาหลักสูตร...พัฒนาสื่อดิจิทัลสำหรับถ่ายทอดความรู้ เช่น วิดีโอการสอนหรือคู่มืออิเล็กทรอนิกส์ที่ปราชญ์ชาวบ้านสามารถผลิตร่วมกับโรงเรียน...สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รวบรวมข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้าน เช่น คลังข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นักเรียนและชุมชนสามารถเข้าถึงได้...ออกแบบระบบประเมินผลที่ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วม เช่น การแสดงความคิดเห็นต่อผลงานนักเรียน...ใช้ระบบติดตามผลเพื่อให้ข้อมูลสะท้อนผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจน เช่น การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมที่ปราชญ์ดูแล...

สรุปได้ว่า ปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเพิ่มช่องทางความร่วมมือ การสนับสนุนทรัพยากร และการนำเทคโนโลยีมาช่วย จะช่วยให้รูปแบบการบริหารจัดการนี้มีความสมบูรณ์และยั่งยืนมากขึ้น ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้แน่นแฟ้น

กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน

...แนวคิดเน้นการมีส่วนร่วม ถือเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนและชุมชน...การเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตร เป็นแนวทางที่ตอบโจทย์การศึกษาที่ยั่งยืน...ควรมีกรอบแนวคิดชัดเจนเรื่อง “การคุ้มครองภูมิปัญญา” เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิ์ชุมชน...สนับสนุนให้มีการ

สร้างองค์ความรู้ร่วมระหว่างครู – นักเรียน – ชุมชน...วัตถุประสงค์ที่เน้นการพัฒนาทักษะของผู้เรียน
เหมาะสมดี...ควรขยายผลเป้าหมายสู่ “การต่อยอดอาชีพ” อย่างเป็นรูปธรรม...บูรณาการ Soft
Power สู่การเรียนรู้ภูมิปัญญาคือแนวโน้มที่ดี ควรมีแผนต่อเนื่อง...เสนอให้มีตัวชี้วัดเป้าหมายที่วัดผล
ได้ชัดเจนทั้งในระดับนักเรียนและชุมชน...ด้านกระบวนการบริหารจัดการขั้นตอนการบริหารที่เป็น
วงจร (PDCA) เหมาะสมดี...เสนอให้มีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลในระดับชุมชนร่วมด้วย...
ควรมีระบบรายงานผลและ Feedback ต่อผู้ปกครองเป็นรายภาคเรียน...เสนอให้สร้างแพลตฟอร์ม
รวบรวมข้อมูลกิจกรรมของนักเรียนที่เข้าร่วม...ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน...จุดแข็งคือการดึงปราชญ์
ชาวบ้านมาร่วม สร้างความน่าเชื่อถือในการเรียนรู้...ควรขยายบทบาทของผู้ปกครองให้ร่วมกิจกรรม
เช่น เวทีเรียนรู้ประจำเดือน...เสริมกิจกรรมที่ใช้การเรียนรู้ระหว่างรุ่น เช่น เยาวชน-ผู้เฒ่าผู้แก่...ควรมี
การอบรมผู้ปกครองเพื่อเป็นผู้ช่วยการเรียนรู้ (Learning Assistant)...เสนอให้จัดทำ “คลังความรู้ภูมิ
ปัญญาออนไลน์” ที่เข้าถึงง่าย...ควรจัดอบรมการใช้แพลตฟอร์มแก่ครู ชุมชน และนักเรียน...เสริม
ระบบความปลอดภัยทางข้อมูลโดยเฉพาะข้อมูลจากชุมชน...ด้านการเรียนรู้ของนักเรียนการเรียนรู้จาก
ของจริง (Experiential Learning) สร้างผลสัมฤทธิ์สูง...ควรส่งเสริมให้นักเรียนสร้าง “ผลงานจากภูมิ
ปัญญา” เช่น ผลิตภัณฑ์หรือเนื้อหา TikTok/YouTube...เสริมกิจกรรมแบบโครงงานและการนำเสนอ
ผล (Project-based Learning)...สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามโรงเรียนที่มีบริบทคล้ายกัน...
ด้านการประเมินผลควรประเมินผลทั้ง 3 ด้านคือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ...เสนอให้ครอบคลุมทั้ง
การประเมินเชิงปริมาณและคุณภาพ...ให้ผู้ปกครองเข้าถึงระบบประเมินได้ด้วย เพื่อร่วมติดตามการ
เรียนรู้...เสริมตัวชี้วัดด้านทักษะชีวิต เช่น การคิดเป็น ทำเป็น นำเสนอเป็น...ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน
สนับสนุนให้มีแผนพัฒนารูปแบบระยะ 3-5 ปี เพื่อความต่อเนื่อง...ควรมีระบบพี่เลี้ยง (Mentor) เพื่อ
ดูแลการนำรูปแบบไปใช้อย่างมีคุณภาพ...

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นโดยรวมรูปแบบการบริหารจัดการฯ นี้ถือว่ามีประโยชน์
และสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลาย โดยเฉพาะ
การบูรณาการ “ชุมชน” เข้ากับ “การศึกษา” ผ่านการเรียนรู้แบบลงมือทำจริง อย่างไรก็ตาม
การปรับปรุงในประเด็นการสื่อสารกับผู้ปกครอง การใช้เทคโนโลยีให้ทั่วถึง และการสร้างระบบติดตาม
ผลแบบยั่งยืนจะช่วยส่งเสริมให้รูปแบบนี้ “สมบูรณ์และนำไปขยายผลในระดับประเทศ” ได้ในอนาคต

2. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษามีความสมบูรณ์

ครูผู้สอน

...จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูและผู้บริหารเข้าใจรูปแบบการบริหารจัดการนี้ใน
เชิงลึกให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบบทเรียนที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับกลุ่มสาระ
การเรียนรู้...ส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงท้องถิ่น...

ปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน

...จัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างโรงเรียนและปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง...จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ เช่น วันชุมชนร่วมมือด้านการศึกษา หรือเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักเรียนกับปราชญ์...บันทึกองค์ความรู้ของปราชญ์ในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอสารคดี หรือคลังความรู้ดิจิทัล เพื่อให้สามารถถ่ายทอดได้อย่างยั่งยืน...จัดเวทีพบปะระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน เพื่ออธิบายบทบาทของผู้ปกครองในรูปแบบการบริหารนี้...สนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์หรือทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วัสดุการสาธิต...ส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม เช่น โครงการชุมชน หรือเวิร์กช็อปด้านวัฒนธรรม...จัดตั้งความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและองค์กรภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานพัฒนาเอกชน...ขอสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เพื่อพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน...เชิญผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกมาเป็นวิทยากรพิเศษ หรือผู้ช่วยในกิจกรรมการเรียนรู้

นักเรียน

...จัดให้มีกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินการ เช่น การวางแผนโครงการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น...ใช้เทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสร้างแอปพลิเคชันที่นักเรียนสามารถใช้ในการบันทึกความรู้จากกิจกรรม...สนับสนุนให้นักเรียนแสดงผลงานในระดับชุมชนหรือเวทีระดับจังหวัด เช่น การจัดนิทรรศการภูมิปัญญา...

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต้องอาศัยการประสานงานอย่างมีระบบและการสร้างช่องทางสื่อสารที่ชัดเจน การสนับสนุนทางทรัพยากร การให้ความรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และทำให้รูปแบบการบริหารจัดการนี้สมบูรณ์และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน

...ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญและเต็มใจสนับสนุน....ควรให้คำตอบแทนเชิงสัญลักษณ์...แก่ปราชญ์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่า...ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนร่วมวางแผนกิจกรรมกับโรงเรียน...สร้างฐานข้อมูลปราชญ์ และวางแผนการถ่ายทอดความรู้ให้ต่อเนื่อง...เปิดพื้นที่สื่อสารสองทางระหว่างชุมชนกับโรงเรียน...ด้านหน่วยงานภายนอก...หน่วยงานสนับสนุนเช่น กศน./เทศบาล ควรเข้ามามีส่วนร่วมเชิงนโยบาย...ควรมี MOU ระหว่างโรงเรียนกับองค์กรภายนอก...จัดอบรมครูและผู้ปกครองร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น...เสริมบทบาทของสื่อท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมภูมิปัญญา...บูรณาการความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเพื่อวิจัยและพัฒนาต่อยอด...ด้านการประเมินและติดตาม...ควรมีระบบรายงานผลความร่วมมือแต่ละภาคส่วน...เสนอให้ตั้ง “คณะกรรมการติดตามการมีส่วนร่วม” แบบมีตัวแทนทุกกลุ่ม...เพิ่มการใช้แบบสอบถาม/สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มหลังจบกิจกรรม...

ควรมีบันทึกบทเรียน (best practice) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง...จัดนิทรรศการประจำปีที่สะท้อนการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม...

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปแบบการบริหารจัดการนี้ “มีความเหมาะสมและชัดเจน” ในระดับนโยบายและการปฏิบัติ โดยเฉพาะการดึงชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ แต่เพื่อให้ สมบูรณ์และยั่งยืน ควรเพิ่มความหลากหลายในการมีส่วนร่วม เช่น สื่อสารกับผู้ปกครองมากขึ้น เปิดพื้นที่ให้นักเรียนแสดงออก และสร้างระบบติดตามที่โปร่งใส และเป็นระบบ

3. ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ที่เกิดจากการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ครูผู้สอน

...ใช้ในการบูรณาการการสอนในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เช่น การนำความรู้ด้านการเกษตรเข้าสู่การเรียนวิทยาศาสตร์ หรือการเรียนรู้เรื่องประเพณีในวิชาสังคมศึกษา...นำไปใช้ในกิจกรรมชุมชน เช่น การจัดงานอนุรักษ์วัฒนธรรม...นักเรียนสามารถต่อยอดเป็นทักษะอาชีพ เช่น การผลิตสินค้าชุมชน...ใช้ในการพัฒนาโครงงานนักเรียน เช่น โครงงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาชุมชน...ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้ปัญหาจากชุมชนเป็นกรณีศึกษา...ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนจัดทำโครงงานที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น...ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานกลุ่มที่มีเป้าหมายแก้ปัญหาจริงในชุมชน...ใช้เป็นตัวอย่างในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน...ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning)... นำความรู้ด้านเทคโนโลยีมาสร้างสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น การผลิตวิดีโอการสอน...ช่วยให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปแก้ปัญหาจริงในชีวิตประจำวัน...สร้างความมั่นใจในการนำเสนอผลงานหรือแนวคิดใหม่ ๆ ต่อชุมชน...ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การปลูกป่า การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม...ส่งเสริมโครงการสร้างรายได้ในชุมชนที่ยั่งยืน เช่น การทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ...

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นแนวทางที่ช่วยให้นักเรียน ครู และชุมชน ได้รับความรู้ที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การศึกษา และการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความรู้และสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตและการต่อยอดในอนาคต

ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

...นำข้อมูลที่รวบรวมไว้เป็นแหล่งอ้างอิงในการสอนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นใหม่...ใช้เป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนางานวิจัยและการสร้างผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา...ใช้เครือข่ายนี้ใน

การจัดกิจกรรม เช่น เวิร์กช็อป การจัดแสดงนิทรรศการ หรือการเข้าร่วมงานวัฒนธรรมระดับภูมิภาค ...สร้างความร่วมมือกับโรงเรียนอื่น ๆ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้...ร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดโครงการที่เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น การสร้างแบรนด์สินค้าชุมชน...ใช้ความรู้ที่ถ่ายทอดให้นักเรียนเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม...สร้างกิจกรรมที่นักเรียนและชุมชนร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น โครงการปลูกป่าชุมชน...ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างยั่งยืน...ประชาชนสามารถปรับปรุงวิธีการถ่ายทอด เช่น การใช้สื่อดิจิทัล การบอกเล่าผ่านการสาธิต หรือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ...ใช้ทักษะการสอนเพื่อสร้างโครงการใหม่ ๆ ที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม...ใช้โอกาสนี้เป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนและคนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม...ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่สร้างความภาคภูมิใจ เช่น การประกวดภูมิปัญญาชุมชน...สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติและแก้ไขปัญหาจริงในชุมชน...ถ่ายทอดความรู้เพื่อช่วยเยาวชนต่อยอดในเชิงวิชาการหรืออาชีพ...

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการนี้ช่วยให้ประชาชนชาวบ้านมีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษา โดยเน้นการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเยาวชน ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ในมิติต่าง ๆ เช่น การพัฒนาชุมชน การสร้างรายได้ และการสร้างความยั่งยืนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

นักเรียน

...ใช้ในการเรียนวิชาต่าง ๆ เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย หรือวิทยาศาสตร์ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในบทเรียน...ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์...ใช้ในการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแก้ปัญหาขยะในชุมชน หรือการสร้างผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่น...ใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในชีวิตประจำวันหรือในอนาคต...นำไปใช้ในการเรียนวิชาที่ต้องการการปฏิบัติจริง เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือการศึกษาศาสตร์...สร้างทักษะที่สามารถต่อยอดไปสู่อาชีพ เช่น การทำงานฝีมือ การปลูกพืช หรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์...ใช้ในการทำงานกลุ่มในชั้นเรียนและกิจกรรมนอกหลักสูตร...เตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานร่วมกับผู้อื่นในอนาคต...ใช้ทักษะด้านเทคโนโลยีในการสร้างผลงาน เช่น การทำวิดีโอ หรือการนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์...เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้แบบออนไลน์และการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม...ใช้ความรู้ที่ได้รับในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ เช่น การปลูกป่าหรือการรณรงค์ลดการใช้พลาสติกในชุมชน...ใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน...สร้างผลงานใหม่ ๆ เช่น สินค้าชุมชนที่มีเอกลักษณ์...ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยแก้ไขปัญหาชุมชน...เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น งานวัฒนธรรมหรืองานอนุรักษ์ทรัพยากร...ใช้ความรู้ที่ได้รับเพื่อสร้างโครงการที่มีประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การแก้ไขปัญหาท้องถิ่น...

สรุปได้ว่า การใช้รูปแบบการบริหารจัดการนี้ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความรู้ที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ในหลากหลายด้าน ทั้งในชีวิตประจำวัน การศึกษา และการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตที่ยั่งยืน

กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน

...นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการคิดจากภูมิปัญญาสู่การลงมือทำจริง...เกิดทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์...ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีมและการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ...ความรู้จากชุมชนทำให้นักเรียนรู้จักวางแผนและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า...เสริมสร้างอัตลักษณ์และความภูมิใจในท้องถิ่นของตน...ความรู้เหล่านี้สามารถต่อยอดเป็นโครงการ/นวัตกรรมของนักเรียนได้...นักเรียนสามารถนำความรู้ไปพัฒนาเป็นธุรกิจเล็ก ๆ ได้ในอนาคต...เรียนรู้วินัยจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน...เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปใช้จริงในครัวเรือน...ได้ความรู้จากผู้รู้จริงที่แตกต่างจากห้องเรียนปกติ...ด้านครอบครัวและผู้ปกครองผู้ปกครองได้รับโอกาสเรียนรู้ไปพร้อมกับบุตรหลาน...ความรู้ภูมิปัญญาถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นในระดับครอบครัว...สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ด้านการเกษตร งานฝีมือ อาหาร ในชีวิตจริง...ครอบครัวสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้จากสิ่งที่นักเรียนนำกลับมา...ส่งเสริมให้ครอบครัวมีบทบาทร่วมเป็นแหล่งเรียนรู้ในอนาคต...โรงเรียนได้รับองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถบูรณาการกับหลักสูตร...ความรู้จากภูมิปัญญาเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่าง ดีเยี่ยม...ครูสามารถนำไปออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะแห่งอนาคต...โรงเรียนสามารถใช้ความรู้นี้เป็นจุดขายในการสร้างความร่วมมือกับชุมชน...สามารถจัดทำฐานเรียนรู้ถาวร (เช่น พิพิธภัณฑ์เล็ก, ศูนย์การเรียนรู้)...ด้านชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่สูญหายและสามารถถ่ายทอดอย่างมีระบบ...ปราชญ์ชาวบ้านมีเวทีในการส่งต่อความรู้สู่เยาวชน...ชุมชนได้รับแรงจูงใจให้อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม...ความรู้จากโครงการสามารถนำไปพัฒนาอาชีพเสริมของชุมชนได้...เสริมบทบาทชุมชนให้กลายเป็น “พื้นที่เรียนรู้” ที่แท้จริง...ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างต้นแบบการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้โรงเรียนอื่น...ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถเชื่อมโยงกับนโยบาย Soft Power ของประเทศ...ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์โดยใช้วัตถุดิบและบริบทในท้องถิ่น...เชื่อมโยงการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งใน/นอกห้องเรียน...เกิดรูปแบบองค์ความรู้ที่จัดเก็บและถ่ายทอดได้ในรูปแบบดิจิทัล...

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จากการใช้รูปแบบการบริหารจัดการนี้ถือว่า “มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สูงมาก” ทั้งในมิติของนักเรียน ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยไม่ใช่เพียงแค่ความรู้เชิงทฤษฎี แต่คือ “องค์ความรู้ที่มีชีวิต” สามารถนำไปใช้ได้จริง และต่อยอดได้หลากหลายทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจุดที่ควรพัฒนา คือการจัดทำ ระบบจัดเก็บองค์ความรู้แบบเปิดเผย (Open Knowledge Platform) และการ สนับสนุนการเรียนรู้ข้ามโรงเรียน เพื่อให้ความรู้ที่ได้ “ไม่หยุดอยู่แค่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง”

4. ประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ได้ที่เกิดจากการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ครูผู้สอน

...นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งความรู้ทางวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่น...การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และศิลปะ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนในบริบทที่ใกล้ตัว...ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา...นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการคิดเชิงวิพากษ์ ผ่านการทำโครงงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน...ส่งเสริมทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม ผ่านการทำงานร่วมกับเพื่อน ครู และชุมชน...เพิ่มทักษะทางเทคโนโลยี เช่น การใช้สื่อดิจิทัลหรือการจัดทำคลังความรู้ในรูปแบบออนไลน์...นักเรียนและครูเกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น...ส่งเสริมให้ชุมชนและนักเรียนร่วมมือกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น...เป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชุมชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง...โรงเรียนกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชน ครู นักเรียน และผู้ปกครอง...ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น การเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้หรือจัดกิจกรรมร่วมกัน...ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานรัฐ...ครูได้เรียนรู้แนวทางใหม่ ๆ ในการสอน เช่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบูรณาการเข้ากับบทเรียน...ส่งเสริมให้ครูพัฒนาทักษะการสอนเชิงปฏิบัติ เช่น การออกแบบโครงงานหรือการจัดกิจกรรมแบบ Active Learning...ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น...โรงเรียนและชุมชนร่วมกันสร้างระบบการเรียนรู้ที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น...ช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้สามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างงานและรายได้...เป็นการสร้างฐานความรู้ที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป...กระตุ้นให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน...ใช้เทคโนโลยีร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์การพัฒนาชุมชนและสังคม...สนับสนุนการทดลองและการลงมือปฏิบัติจริงผ่านการทำโครงงาน...นักเรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปต่อยอดในด้านอาชีพ เช่น การพัฒนาสินค้าจากวัสดุท้องถิ่น หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม...เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสกับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในอนาคต...ช่วยให้นักเรียนมีทางเลือกที่หลากหลายในด้านการศึกษาและอาชีพ...การใช้รูปแบบนี้ช่วยวัดผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติของนักเรียน...ส่งเสริมการประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การประเมินจากผลงาน โครงงาน หรือกิจกรรมในชุมชน...ช่วยให้นักเรียนได้รับข้อเสนอแนะที่ตรงจุดเพื่อพัฒนาตนเองต่อไป...

สรุปได้ว่า รูปแบบดังกล่าวมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยเฉพาะการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตร ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ เชื่อมโยงทฤษฎีกับประสบการณ์จริง รู้จักรากเหง้าและอัตลักษณ์ของตนเอง มีความภาคภูมิใจ ในวัฒนธรรมพื้นถิ่น อีกทั้งส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างแน่นแฟ้น จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการบริหาร จัดการนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่นและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนอีกด้วย

ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

...ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาจสูญหายได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่... ช่วยให้ ปราชญ์ชาวบ้านมีโอกาสบันทึกองค์ความรู้ในรูปแบบเอกสารหรือสื่อดิจิทัล ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูล อ้างอิงในอนาคต...การถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในกระบวนการเรียนรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่น...การได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในโรงเรียนช่วยสร้างความภาคภูมิใจในบทบาทของ ปราชญ์ชาวบ้าน...นักเรียนและครูในโรงเรียนให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ปราชญ์รู้สึก ว่าความรู้ของตนเองมีคุณค่า...สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างปราชญ์ชาวบ้านกับชุมชน รวมถึง การยอมรับในบทบาทผู้เชี่ยวชาญของตน...การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะการลงมือปฏิบัติ เช่น การ สอนงานหัตถกรรม การเกษตร หรือการแพทย์แผนไทย กระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียนรู้และทดลอง ทำ...ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น และอาจต่อยอดสู่การ พัฒนาในอนาคต...สร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตดั้งเดิม และการเรียนรู้จากปราชญ์ช่วยให้เยาวชนเห็น คุณค่าของชุมชนตนเอง...สร้างสะพานเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยปราชญ์ชาวบ้านมี บทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน...ชุมชนสามารถเป็นพื้นที่การเรียนรู้เพิ่มเติมสำหรับ นักเรียน เช่น การจัดกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียนในพื้นที่ชุมชน...เสริมสร้างความร่วมมือระหว่าง ปราชญ์ โรงเรียน และองค์กรอื่น ๆ ในการพัฒนาการศึกษา...การถ่ายทอดภูมิปัญญาช่วยเปิดโอกาสให้ เกิดการวิจัยหรือพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัย...ความรู้ที่ถ่ายทอดสามารถถูกนำไป ต่อยอด เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำโครงการหรือการพัฒนานวัตกรรม ใหม่...ปราชญ์ชาวบ้านได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ เช่น การบันทึกความรู้ในรูปแบบ เอกสารหรือสื่อดิจิทัล...การมีส่วนร่วมในรูปแบบการบริหารจัดการนี้ช่วยให้ปราชญ์ชาวบ้านสร้าง เครือข่ายกับโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ๆ...ช่วยให้ปราชญ์สามารถเข้าถึงทรัพยากรและการสนับสนุน จากโรงเรียนหรือหน่วยงานภายนอก เช่น ทุนวิจัย หรือการสนับสนุนอุปกรณ์...เครือข่ายความร่วมมือ ช่วยส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน เช่น งานวัฒนธรรม หรืองานส่งเสริมการอนุรักษ์...การถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการผลิตสินค้าท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรม หรือการเกษตร สามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ได้...ช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิตสินค้าเชิงพาณิชย์จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น...เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชน และอาจดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว... การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ช่วยสร้างแนวคิดเรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชน...การทำงานร่วมกับนักเรียนและโรงเรียนช่วยให้ชุมชนมีกระบวนการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นระบบ...ส่งเสริมความตระหนักรู้และสร้างวัฒนธรรมการอนุรักษ์ในคนรุ่นใหม่... ประชาชนชาวบ้านได้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียน...การมี ส่วนร่วมในระบบการศึกษาเปิดโอกาสให้ประชาชนเรียนรู้วิธีการจัดการความรู้และการพัฒนาเนื้อหาให้ เหมาะสมกับยุคสมัย...สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนพัฒนาตนเองและบทบาทของตนในฐานะผู้นำความรู้ใน ชุมชน...

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการนี้ช่วยให้ประชาชนชาวบ้านได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ใน กระบวนการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาศึกษา นอกจากการสร้างคุณค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้ว ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึง การส่งเสริม การพัฒนาที่ยั่งยืนและการสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นใหม่ และยังรู้สึกภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ ภูมิปัญญาที่สั่งสมมาถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ รูปแบบดังกล่าว เปิดโอกาสให้มีบทบาทในการออกแบบบทเรียนและจัดกิจกรรมร่วมกับครูและนักเรียน ทำให้ การเรียนรู้ของเด็กมีความสมจริงและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นเวทีให้ได้ ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่อย่างมีคุณค่า ไม่เพียงแต่ช่วยสืบสานวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เท่านั้น แต่ยังจุดประกายให้เยาวชนเห็นศักยภาพของภูมิปัญญาในการพัฒนาอาชีพ เศรษฐกิจ และ การดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนในบริบทของตนเอง

นักเรียน

...ทำให้นักเรียนเข้าใจรากฐานของวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็น เอกลักษณ์ของชุมชน...ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น การเกษตร การทำอาหาร การแพทย์แผน ไทย หรือหัตถกรรม...ช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นกับบทเรียนในวิชาต่าง ๆ ได้ เช่น วิทยาศาสตร์ (การปลูกพืช) หรือศิลปะ (งานหัตถกรรม)...การทำโครงการหรือกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่ เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา...เรียนรู้การปรับตัวและ สร้างสรรค์วิธีการใหม่ ๆ ในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน...ช่วยใ้ นักเรียนคิดเชิงระบบ โดยวางแผนและดำเนินงานตามขั้นตอน...ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การเรียนรู้จากประชาชนชาวบ้าน หรือการทำกิจกรรมในพื้นที่ชุมชน...การเรียนรู้แบบนี้ช่วยให้นักเรียน เข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งและจดจำได้ดีกว่าการเรียนในห้องเรียน...สร้างทักษะที่สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหาร การจัดการทรัพยากร หรือการผลิตสินค้า...ทำให้นักเรียนได้มีโอกาส ทำงานร่วมกับชุมชนและเข้าใจบทบาทของตนในฐานะสมาชิกที่มีคุณค่า...สร้างความสัมพันธ์ที่แน่น

แพ้นระหว่างนักเรียน ครู และปราชญ์ชาวบ้าน...ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการให้ความสำคัญกับชุมชน และเห็นคุณค่าของการช่วยเหลือและทำงานร่วมกัน...ช่วยให้นักเรียนรู้สึกภูมิใจในวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชนตนเอง...สร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น...เพิ่มทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรม...นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะที่สำคัญ เช่น การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการบริหารเวลา...ฝึกทักษะด้านความรับผิดชอบและการทำงานอย่างมีระเบียบวินัย...ช่วยให้นักเรียนสามารถนำความรู้และทักษะเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือในอาชีพในอนาคต...กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หรือการคิดค้นเทคโนโลยีที่เหมาะสม...ส่งเสริมให้เกิดการตลาดและนวัตกรรม เช่น การปรับปรุงกระบวนการผลิต หรือการแปรรูปสินค้า...ช่วยให้นักเรียนเห็นศักยภาพของตนเองในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์...ทำให้นักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม...เรียนรู้แนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน เช่น การจัดการขยะ หรือการปลูกป่า...สร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม...นักเรียนได้รับโอกาสในการแสดงความสามารถ เช่น การนำเสนอโครงการ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง...ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจในตัวเองและสร้างความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้น...ช่วยให้นักเรียนสามารถต่อยอดความรู้เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและอาชีพในอนาคต...

สรุปได้ว่า รูปแบบดังกล่าวช่วยเปิดโลกทัศน์ใหม่ในการเรียนรู้ โดยเนื้อหาทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกบูรณาการในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวา เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนได้จริง ข้าพเจ้ามีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ฝึกฝนทักษะคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง อันเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และมีแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับยุคสมัย เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืนอย่างแท้จริง

กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง

...ด้านโครงสร้างรูปแบบควรจัดระบบหมวดหมู่ของภูมิปัญญาให้ชัดเจน เช่น อาหาร/หัตถกรรม/สมุนไพร เพื่อความต่อเนื่องในการเรียนรู้...รูปแบบควรมี Roadmap การใช้ประโยชน์เชิงอาชีพ เพื่อขยายผลในเชิงเศรษฐกิจ...ควรสร้างคู่มือแนะแนวสำหรับครู/ผู้ปกครองในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เกิดขึ้น...ควรมี แผนบริหารจัดการเชิงระบบ ที่สามารถสืบทอดได้ แม้เปลี่ยนผู้บริหาร...ควรพัฒนา แผนการเรียนรู้ระยะยาว เช่น 1 ปี หรือ 3 ปี เพื่อความต่อเนื่อง...ด้านการใช้ประโยชน์ในระดับนักเรียนนักเรียนยังใช้ความรู้ที่ได้เฉพาะในกิจกรรม แต่ยังไม่นำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง อย่างชัดเจน...ควรสร้างระบบติดตามผลระยะยาวว่าความรู้ที่ได้รับยังคงใช้ต่อเนื่องหรือไม่...สนับสนุนให้มีเวทีสาธิต หรือ “ตลาดนัดภูมิปัญญา” ให้นักเรียนแสดงออก...เสนอให้จัดทำ Portfolio ภูมิปัญญา

เป็นรายบุคคล เพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์...นักเรียนควรมีโอกาสนำความรู้ไป แข่งขัน หรือจัดประกวดนวัตกรรมระดับจังหวัด...ด้านชุมชนและครอบครัวปราชญ์ชาวบ้านควรได้รับการอบรมวิธีถ่ายทอดให้ตรงวัยเรียน...ควรมีระบบสัญญาใจ หรือ MOU ระหว่างโรงเรียนกับปราชญ์ในการใช้ความรู้...ควรเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองช่วยออกแบบกิจกรรม เช่น “เวิร์กช็อปครอบครัว”...ผู้ปกครองควรได้รับเอกสารประกอบ เพื่อเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน...ส่งเสริมให้ครอบครัวบันทึกการใช้ประโยชน์ของภูมิปัญญาในชีวิตประจำวัน...ด้านการบริหารจัดการควรมีตำแหน่งหรือบทบาทเฉพาะ ในโรงเรียนที่รับผิดชอบการจัดการความรู้...รูปแบบควรสนับสนุนให้เกิด ครูที่เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา...ควรบูรณาการกับระบบประกันคุณภาพภายในโรงเรียน...เสนอให้จัดทำ ฐานข้อมูลกลางออนไลน์ ที่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้...สนับสนุนให้มี เครือข่ายโรงเรียนภูมิปัญญา เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์...ด้านเทคโนโลยีและสื่อ...ควรมีสื่อดิจิทัล เช่น คลิปวิดีโอที่นักเรียนสามารถทบทวนความรู้ได้ด้วยตนเอง...พัฒนาช่องทางเผยแพร่ผลลัพธ์ผ่าน YouTube/Website ของโรงเรียน...เสนอให้ใช้ QR Code เชื่อมโยงจากผลิตภัณฑ์ไปยังแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล...สื่อที่ใช้ควรมี การแปลหรือคำบรรยายหลายภาษา เพื่อรองรับการขยายผล...ความรู้ควรถูกบันทึกอย่างเป็นระบบในรูปแบบ E-book หรือสื่อแอนิเมชัน...ด้านผลลัพธ์เชิงนโยบายผลลัพธ์ของรูปแบบควรนำเสนอใน เวทีระดับอำเภอ/จังหวัด เพื่อขยายผล...สนับสนุนให้รูปแบบถูกรวบรวมไว้ใน แผนพัฒนาการศึกษาของพื้นที่...ควรเชื่อมโยงกับเป้าหมายของ UNESCO เช่น Education for Sustainable Development...โรงเรียนควรเสนอเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาต้นแบบอย่างเป็นทางการ...

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการฯ นี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างแท้จริง โดยการเปิดพื้นที่ให้ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ปกครองมีบทบาทในการวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ทั้งยังช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้กับนักเรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนในชุมชน นอกจากนี้ยังช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูองค์ความรู้ท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย ถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของตนเองในการเป็นพลังขับเคลื่อนการศึกษาและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

5. ในฐานะผู้วิจัยการพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมุ่งเน้นการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้รูปแบบนี้ใช้งานได้จริงและเกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปข้อเสนอแนะสามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้านหลัก ดังนี้

1. การปรับปรุงโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการ

1.1 ปรับปรุงองค์ประกอบ

- จัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับครู ราษฎรชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ถ่ายทอดการนำไปใช้

- เพิ่มการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เช่น ครูเป็นผู้ออกแบบกิจกรรม ราษฎรชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอด และชุมชนเป็นผู้สนับสนุน

1.2 จัดตั้งหน่วยงานประสานงาน

- จัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการเฉพาะกิจในโรงเรียน เพื่อทำหน้าที่ดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน

- มีการแต่งตั้งผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อสร้างความต่อเนื่องในความร่วมมือ

2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรการเรียนการสอน

2.1 เชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้

- พัฒนาเนื้อหาที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ (การใช้สมุนไพร) ศิลปะ (งานหัตถกรรม) และสังคมศึกษา (ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น)

- พัฒนาหลักสูตรทางเลือกหรือกิจกรรมเสริมที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นศึกษา

2.2 สร้างแผนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ

- ออกแบบกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ เช่น โครงการ การฝึกงาน ในชุมชน หรือการจัดกิจกรรมวันวัฒนธรรม

- ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือ Project-Based Learning เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

3. การพัฒนาเครื่องมือและสื่อการเรียนรู้

3.1 พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล

- สร้างคลังข้อมูลดิจิทัลที่รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วิดีโอ บทเรียนออนไลน์ หรือคู่มือแบบอินเตอร์แอคทีฟ

- ใช้เทคโนโลยี AR/VR ในการจำลองสถานการณ์ เช่น การทอผ้าหรืองานเกษตร เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ที่ใกล้เคียงความจริง

3.2 พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ

- จัดทำคู่มือสำหรับนักเรียนและครู เช่น บทเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาในรูปแบบหนังสือหรืออินโฟกราฟิก

- สร้างเกมการเรียนรู้หรือกิจกรรมเชิงโต้ตอบที่ช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียน

4. การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก

4.1 เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

- จัดตั้งเครือข่ายระหว่างโรงเรียนในพื้นที่เดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่ดี

- ส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านและชุมชนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การจัดเวิร์กช็อป การอบรม หรือการจัดนิทรรศการ

4.2 สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

- ขอการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

- เชื่อมโยงโรงเรียนกับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัย เพื่อขอคำปรึกษา ด้านวิชาการ และพัฒนาหลักสูตร

5. การประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงาน

5.1 สร้างระบบการประเมินผลที่ชัดเจน

- ใช้เกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุม เช่น การวัดผลความรู้ ความสามารถ และทัศนคติของนักเรียนต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

- พัฒนาเครื่องมือประเมิน เช่น แบบสอบถาม ความคิดเห็น หรือการวิเคราะห์ผลงานของนักเรียน

5.2 ติดตามและปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงาน

- จัดการประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ และรวบรวมข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย

- ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการตามผลการประเมิน เพื่อให้ตอบโจทย์บริบทและความต้องการที่เปลี่ยนแปลง

สรุปการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สมบูรณ์และใช้งานได้จริง จำเป็นต้องเน้นการปรับปรุงโครงสร้าง กระบวนการ และเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือและระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้รูปแบบนี้สามารถปรับตัวได้ตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชนในระยะยาว

ข้อดีและจุดเด่นที่ได้รับการกล่าวถึง

1. เสริมสร้างความร่วมมือ: การมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเสริมสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่งระหว่างโรงเรียนและชุมชน

2. การเรียนรู้ที่มีความหมาย: การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่ไม่เพียงแต่จำ แต่ยังสามารถนำไปใช้ได้จริง และมีความภาคภูมิใจในชุมชน

3. การพัฒนาครูและนักเรียน: กระบวนการนี้ทำให้ครูและนักเรียนมีโอกาสพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและการวิจัย รวมถึงการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

ความท้าทายและข้อเสนอแนะ

1. การจัดการเวลา: ครูและผู้บริหารพบว่าการบูรณาการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการการจัดสรรเวลาที่เหมาะสม และบางครั้งต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนการสอน

2. การสนับสนุนด้านทรัพยากร: ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองเสนอว่าโรงเรียนควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มเติมจากหน่วยงานภายนอกเพื่อใช้ในการกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

3. การพัฒนาทักษะครู: ครูแนะนำว่าควรมีการจัดอบรมเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ

ผลกระทบต่อชุมชน

1. ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้นและยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และชุมชนแน่นแฟ้นขึ้น โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบ

มุมมองในอนาคต

ผู้เข้าร่วมสนทนาแสดงความคาดหวังว่าโครงการนี้จะได้รับการพัฒนาและขยายผลในอนาคต โดยมีการเพิ่มการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความยั่งยืนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

การปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน โดยบูรณาการเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรควรรวมเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน โดยให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เช่น การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในวิชาสังคมศึกษา หรือการสอนเกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านในวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง ควรจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การฝึกหัดงานหัตถกรรม การทำอาหารพื้นบ้าน หรือการเรียนรู้การแพทย์แผนไทยจากปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อเสริมทักษะและให้ประสบการณ์ตรงกับนักเรียน

2. พัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยการฝึกอบรมและพัฒนาครู ควรมีการจัดอบรมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสอน เช่น การอบรมเรื่องการบูรณาการภูมิปัญญาเข้ากับการเรียนรู้ในห้องเรียน หรือ

การอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีในการถ่ายทอดความรู้ มีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สนับสนุนให้ครูทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียน การสอน เพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาต่อยอดได้

3. สร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนความร่วมมือกับปราชญ์ท้องถิ่น ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการสอนหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวาและใกล้เคียงกับวิถีชีวิตจริง จัดตั้งคณะกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจัดตั้งคณะกรรมการที่มีทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง และตัวแทนจากชุมชน เพื่อให้มีการวางแผนและพัฒนาโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

4. ปรับปรุงสื่อการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยี พัฒนาสื่อการสอนที่ทันสมัย ควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เช่น วิดีโอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือคู่มือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีภาพและข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานและเข้าใจง่าย การใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดความรู้ จัดทำฐานข้อมูลหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่นักเรียนสามารถเข้าถึงและศึกษาด้วยตนเองได้ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5. การประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้การประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การประเมินผ่านโครงงานที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน เพื่อประเมินความเข้าใจและการเรียนรู้ที่แท้จริง การรับฟังและปรับปรุงตามความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และปราชญ์ท้องถิ่น ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้นตามข้อเสนอแนะ

6. การสนับสนุนและส่งเสริมจากภายนอก การจัดหาแหล่งทุนและการสนับสนุน ควรขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรท้องถิ่น หรือภาคเอกชน เพื่อจัดหาอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ หรือจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงาน ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงผลงานที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานแสดงสินค้าหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนภายนอกได้รับรู้ถึงความสำคัญของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. พัฒนาแนวคิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน สร้างความยั่งยืนในการเรียนรู้ วางแผนให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยการเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals - SDGs) เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปลูกฝังให้

นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตในอนาคต

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory Action Research : PAR) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) เพื่อออกแบบ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา 4) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Research1) ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Development1) ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Research2) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา (Development2)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.1 ผลของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการที่สำคัญสำหรับนำมาใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

พบว่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ชนบทที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำ เหว และผืนป่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย สืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น มีปราชญ์ชาวบ้านจำนวนมากที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ภูมิปัญญาในชุมชนประกอบด้วยองค์ความรู้

ด้านการเกษตรพื้นบ้าน สมุนไพรไทย งานฝีมือ เครื่องจักสาน และวิถีชีวิตเชิงพุทธที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมและประเพณี โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับทุนวัฒนธรรมชุมชน มีความร่วมมือระหว่างครู ชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่นในการถ่ายทอดองค์ความรู้ มีการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยบูรณาการภูมิปัญญาเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน บริบทชุมชนมีความพร้อมทั้งด้านสภาพแวดล้อม สถานที่ บุคคล และกิจกรรมวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสม การดำเนินงานถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาบูรณาการ และการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

1.2 ผลศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) 3 กลุ่ม พบว่า จากการจัดสนทนากลุ่ม พบว่าสภาพปัจจุบันของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ยังดำเนินการในลักษณะกิจกรรมเสริมหรือบรรยายไม่สามารถบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรได้อย่างเป็นระบบ ครูและบุคลากรยังขาดทักษะในการประยุกต์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนมีเจตนาร่วมมือแต่ขาดช่องทางและแนวทางสนับสนุนที่ชัดเจน ปัญหาที่พบคือ โรงเรียนยังขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่องกับปราชญ์ชาวบ้าน อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร งบประมาณ และสื่อการเรียนการสอน ครูบางคนไม่เข้าใจเนื้อหาหรือวิธีการถ่ายทอดของผู้ทรงภูมิปัญญา ส่งผลให้การเรียนรู้ไม่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ด้านความต้องการ กลุ่มสนทนาทั้งสาม เสนอว่าควรมีการกำหนดนโยบายระดับโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน สนับสนุนครูในการพัฒนาทักษะการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ชั้นเรียน จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งจัดทำแผนการถ่ายทอดที่ต่อเนื่อง มีการติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพและยั่งยืนในโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างแท้จริง

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม และการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และนำเสนอเป็นรูปแบบ

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อการบริหารจัดการ โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles =P) ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O) ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary=S) ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน 3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน 4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน 5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง 6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง 7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น 8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล และส่วนที่ 5 ประสิทธิภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาไปใช้ แต่ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาของรูปแบบ ได้แก่ การกำหนดบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าคือใครและทำหน้าที่ในแต่ละองค์ประกอบอย่างไร และประเด็นการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนที่ควรระบุ ชัดเจนว่าเป็นการบูรณาการระดับไหน กิจกรรมเป็นการจัดภายในโรงเรียนหรือภายนอกอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำรูปแบบไปทดลองใช้

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตามองค์ประกอบ (Element) พบว่าโดยภาพรวมในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 8 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.38) องค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.36) องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน ($\bar{x}$ = 4.61, S.D. = 0.35) องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.39) องค์ประกอบที่ 5 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.37) องค์ประกอบที่ 6 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.36) องค์ประกอบที่ 7 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและ

การเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.40) องค์ประกอบที่ 8 การประเมินผล การเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.21) และมีผลการดำเนินการตามรูปแบบการบริหาร จัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เกิดขึ้นกับครู นักเรียน และ โรงเรียน ดังนี้

1. ครูมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นการเข้าร่วม กระบวนการถ่ายทอดทำให้ครูตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถจำแนกประเภท อธิบายองค์ความรู้ และนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีหลักการ
2. ครูสามารถบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่แผนการจัดการเรียนรู้ มีทักษะ ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมที่เชื่อมโยงเนื้อหาภูมิปัญญากับวิชาต่าง ๆ
3. ครูมีความสามารถในการสร้างสื่อและเทคโนโลยีประกอบการเรียนรู้ที่สะท้อน เนื้อหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม
4. ครูมีเจตคติที่ดีต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นคุณค่าของความรู้ท้องถิ่น
5. ครูมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับชุมชน ทำให้เกิดเครือข่าย การเรียนรู้ที่ยั่งยืน
6. นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น มีแรงบันดาลใจในการสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรียนรู้ต่อยอดองค์ความรู้
7. นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะชีวิต การสื่อสาร การวางแผน และการทำงาน ร่วมกัน มีความกล้าแสดงออกและสามารถนำเสนอองค์ความรู้ได้อย่างสร้างสรรค์
8. โรงเรียนมีระบบการจัดการที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. รูปแบบการบริหารจัดการช่วยให้โรงเรียนมีแนวทางชัดเจนในการวางแผน จัดกิจกรรม และจัดการทรัพยากรเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบ
10. โรงเรียนมีหลักสูตรท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อบริบทของชุมชน การพัฒนาแผน การเรียนรู้ร่วมกับครูและชุมชนส่งผลให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น
11. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เชื่อมโยงความร่วมมือกับ ปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานท้องถิ่น และผู้ประกอบการ ทำให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาอย่างยั่งยืน
12. โรงเรียนมีระบบการประเมินผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการรวบรวมข้อมูล สะท้อนผลการดำเนินงาน และนำมาใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผลและปรับปรุง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

การดำเนินการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบฯ มีการวางกระบวนการที่ครอบคลุม ทั้งด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์

การสังเกต และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่งผลให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและรอบด้านเกี่ยวกับประสิทธิภาพของรูปแบบ

ผลการประเมินพบว่ารูปแบบการบริหารจัดการดังกล่าวช่วยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะของนักเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้จริงในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้จากชุมชนสู่การเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษา

ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบแสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถประยุกต์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตจริง เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และส่งเสริมอัตลักษณ์โรงเรียน ขณะที่ครูและผู้บริหารมีความพร้อมในการใช้รูปแบบต่อยอดสู่การเรียนรู้ที่ยั่งยืน

จากการสนทนากลุ่มพบข้อเสนอแนะที่นำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบ เช่น การส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยี การพัฒนาระบบติดตามผล และการสนับสนุนการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning) และการมีส่วนร่วมของปราชญ์ท้องถิ่นในฐานะพี่เลี้ยง (Mentor)

รูปแบบนี้จึงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อบริบทของแต่ละโรงเรียน มีความยืดหยุ่น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้ ทั้งยังส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการประเมินผลและปรับปรุงนี้ เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนารูปแบบให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ความหลากหลายของเครื่องมือประเมิน และความต่อเนื่องในการพัฒนารูปแบบเพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกทั้งในระดับผู้เรียน โรงเรียน และชุมชนโดยรอบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัย มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา ความต้องการ ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน หลายประการที่สำคัญ ได้แก่หลายประการที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการบริหาร มีการขาดแนวทางที่ชัดเจนสำหรับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน ทำให้ครูและบุคลากรขาดแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่นในกิจกรรมการเรียนรู้ยังไม่แพร่หลายอย่างทั่วถึงเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาถ่ายทอดมักขาดการจัดระบบหรือจัดหมวดหมู่ที่ชัดเจน ทำให้ยากต่อการบูรณาการกับหลักสูตร ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในรูปแบบดั้งเดิม และขาดการบันทึกหรือการพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างยั่งยืน การเรียนการสอน การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงใช้วิธีการสอนแบบเดิม ๆ ที่เน้นการบรรยายและขาดการปฏิบัติ

จริง นักเรียนส่วนใหญ่มองว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความสนใจและชีวิตประจำวัน ชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่นมักมีบทบาทจำกัดในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ขาดการสร้างความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนบางกรณี ปราชญ์ท้องถิ่นอาจไม่มีความมั่นใจในความรู้ของตนหรือขาดทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดความรู้ การพัฒนาครู ครูจำนวนมากยังไม่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในด้านความรู้และทักษะการสอน ขาดการอบรมหรือการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เทคโนโลยีและทรัพยากร โรงเรียนขาดการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการรวบรวม บันทึก และเผยแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ความรู้ที่มีอยู่ไม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น งบประมาณ สำหรับกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา ยังไม่เพียงพอ ทักษะคตินักเรียนนักเรียนบางส่วนมองว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่สำคัญและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนหรือการประกอบอาชีพ ขาดการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ นางเยาว์ อุทุมพร (2023) ได้ค้นพบว่า ปัญหาที่พบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ 1) ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ความรู้ที่มีอยู่ยังไม่ได้รับการรวบรวมอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถถ่ายทอดหรือบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ภูมิปัญญาบางด้าน เช่น งานหัตถกรรม มีความซับซ้อนและต้องใช้ทักษะเฉพาะทาง จึงยากต่อการนำมาสอนในห้องเรียนทั่วไป 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน การเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชนยังไม่แข็งแกร่งพอที่จะสนับสนุนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบการดึงผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนยังเป็นไปอย่างจำกัด 3) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นยังขาดการใช้นวัตกรรม เช่น สื่อดิจิทัล ที่สามารถช่วยให้นักเรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายขึ้น การจัดการเรียนการสอนยังเน้นวิธีการเดิม ๆ ทำให้นักเรียนขาดความสนใจในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ทำให้ได้ทราบข้อมูลพื้นฐาน ตลอดจนปัญหา และความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นยิ่งในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและกระบวนการในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ ของ สวงษ์ ไชยยา, สมาน พูแสง, สมเกต อุทธโยธา, และ สำเนา หมื่นแจ่ม (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ชี้ให้เห็นว่า 1) การใช้วิธีการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน 2) การเน้นการบูรณาการการเรียนการสอนทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียนผ่านวิถีชุมชน 3) ปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วยประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles =P) ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O) ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary=S) ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1.โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 2.การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน 3.การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน 4.การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน 5.การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง 6.การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง 7.การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น 8.การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล ส่วนที่ 5 ประสิทธิภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญ พบว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบดังกล่าวส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือในชุมชน เป็นวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิศักดิ์ แสนกันยา และเสนอคำสมหมาย (2567) ได้ค้นพบว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ส่วน ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 สารสำคัญของรูปแบบ ส่วนที่ 3 วิธีพัฒนาของรูปแบบ ส่วนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุศักดิ์ ดาลุนนิม (2567) ได้ค้นพบว่ารูปแบบการเสริมพลังอำนาจผู้บริหารเพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) สารสำคัญ 4) การนำรูปแบบไปสู่การปฏิบัติ และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบสู่ความสำเร็จ รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ ทองไชย (2557) ผลการวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาใช้ชื่อว่า PHOSAI Model ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการความรู้ 4) การวัดและประเมินผล 5) ปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการความรู้ เช่น ครู นักเรียน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

3. การศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยม

ทั้งนี้จากการนำรูปแบบไปทดลองใช้ในโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ พบว่า ผลการพัฒนาแบบฯโดยภาพรวมในแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 8 องค์ประกอบ ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชน ช่วยกระตุ้นความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับปราชญ์

ท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอก ทำให้เกิดความร่วมมือในด้านการสอน การจัดกิจกรรม และการสนับสนุนทรัพยากรอย่างยั่งยืน การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรการเรียนการสอน รูปแบบนี้ช่วยให้เนื้อหาในหลักสูตรเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น การนำภูมิปัญญาด้าน ศิลปะ การเกษตร หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านกิจกรรมภาคสนามเป็น การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และ ความคิด ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ นักเรียนได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะชีวิตที่ จำเป็นในการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทของชุมชน การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย การใช้สื่อ เทคโนโลยีเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ การปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจใน ท้องถิ่นนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้เกิดความรักและ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเองและชุมชน ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นไปต่อยอดเป็นอาชีพหรือพัฒนาเป็น "Soft Power" ของชุมชน การพัฒนาศักยภาพครูและ การบริหารโรงเรียน ครูได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับ การเรียนการสอน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อถ่ายทอดความรู้ โรงเรียนสามารถนำแนวทาง การบริหารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและการประเมินผลต่อเนื่อง มาเพิ่ม ประสิทธิภาพในกระบวนการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชริน สงวนผลไพโรจน์ (2562) ค้นพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยของผู้วิจัย คือการนำเอา เนื้อหาและวิธีการสอนของภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอน การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน มีวิธีการสอนภูมิปัญญาไทยนั้นมีหลายรูปแบบ โดยจะเป็นการถ่ายทอด ความรู้ควบคู่กับกระบวนการผลิตซ้ำในด้านคุณค่าให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้ง ด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรม เช่น การเล่าเรื่องราว การให้ปฏิบัติจริง การให้ทำเลียนแบบ การให้ลองถูกลองผิด การให้ศึกษาด้วยตนเอง การต่อวิชาและการสอนแบบเป็นเครือข่าย การนำภูมิ ปัญญาไทยมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกษมาพร ทองเอื้อ (2564) ค้นพบจากการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มืองค์ประกอบที่ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านการวางแผนกล ยุทธ์ 3) ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริม การบริหาร 5) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และ 6) ด้านการพัฒนาการออกแบบและ เชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบ การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ว่าการพัฒนาบทบาทครู ครูมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการออกแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิด การพัฒนาทักษะในการบูรณาการความรู้และสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม

การสนับสนุนทรัพยากร การจัดสรรทรัพยากรจากชุมชน เช่น ปรากฏท้องถิ่นและวัสดุการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ช่วยลดภาระการเตรียมการสอนของครูและเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ครูส่วนใหญ่มีความพึงพอใจสูง เนื่องจากรูปแบบนี้ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมในชุมชน และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ความพึงพอใจของนักเรียน การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง นักเรียนมีความสนใจและตื่นตัวมากขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากสามารถเห็นความเกี่ยวข้องของความรู้ที่เรียนกับวิถีชีวิตและบริบทชุมชน ความร่วมมือในกลุ่มนักเรียนได้พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรมที่เน้นการแก้ปัญหาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม การเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ดีในการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไล กันทะใจ (2550, น. 88) ได้กล่าวถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนและชุมชนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางเยาว์ อุทุมพร (2564) ได้ค้นพบว่า การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลาน พี่ น้อง เพื่อน นักเรียน นักศึกษาและประชาชนโดยทั่วไป และมีผู้สนใจเข้าเรียนรู้หลากหลาย การเรียนทั้งที่เรียนเป็นกลุ่มหรือ เรียนแบบตัวต่อตัวก็มี และ วรพจน์ อาชารัฐ (2550, น. 39) กล่าวว่า ภูมิปัญญากับการพัฒนาเด็กของไทยที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อที่สั่งสมมา และส่งผ่านออกมาเป็นกิจกรรม หลายฝ่ายเห็นความสำคัญของการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้คงอยู่คู่กับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, น. 91 - 92) ที่ว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและด้านเศรษฐกิจ ของชุมชนมีวิธีการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายรูปแบบด้วยกัน คือ 1) ถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยการบอกกล่าวกับบุคคลที่เป็นญาติสนิทกัน เพื่อนสนิทกันหรือเป็นลูกหลานอยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะไม่ยอมถ่ายทอดให้กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติหรือเพื่อนสนิทกัน 2) การถ่ายทอดโดยการรวมกลุ่มกัน เป็นวิธีการที่ขยายผลได้ดีและแพร่หลายทั่วไป เช่น วิธีการถ่ายทอดที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม 3) ทดลองปฏิบัติโดยการซักถามคนอื่น เป็นการถ่ายทอดความรู้และมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากผู้ทดลองต้องมีการลองผิดลองถูก และทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ 4) การทดลองปฏิบัติโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยน ค้นคว้าจากเอกสาร ซึ่งพบว่าวิธีนี้ประสบความสำเร็จดีกว่าทดลองทำตามคนอื่นโดยขาดความรู้ประสบการณ์

4. การประเมินประสิทธิผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา การประเมินประสิทธิผล พบว่า 1) การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การพัฒนาทักษะครู ทำให้ครูมีความเข้าใจในแนวคิดการเรียนรู้แบบองค์รวม และสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตามบริบทของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี 3) การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้มีความน่าสนใจ มีชีวิตชีวา และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างผลลัพธ์ในเชิงสร้างสรรค์หลายมิติ ทั้งในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้คงอยู่ ช่วยส่งเสริมการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น 5) การพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะของนักเรียนมีประสิทธิผลในเชิงสร้างสรรค์อย่างมาก สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม สร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเป็นผู้รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ 6) การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเป็นผู้สืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคต นักเรียนจะเติบโตเป็นผู้ที่มีความรู้สึผูกพันกับท้องถิ่น และสามารถใช้ความรู้และทักษะในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมได้อย่างยั่งยืน 7) การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ชุมชน ราษฎรชาวบ้านมีบทบาทชัดเจนมากขึ้น มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น สนับสนุนทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมากขึ้น 8) การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง พัฒนาทักษะชีวิต และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะรูปแบบเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และบูรณาการองค์ความรู้จากชุมชน ผลการประเมินแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ทั้งยังเสริมสร้างอัตลักษณ์ ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และทักษะการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์อย่างมีระบบสอดคล้องงานวิจัย ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561) ที่ศึกษารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่าการบูรณาการหลักสูตรกับบริบทท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้จากราษฎรชาวบ้าน เช่น การทอผ้าและดนตรีพื้นเมือง ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง โรงเรียนจัดทำฐานข้อมูลครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความเป็นระบบ ชัดเจน เข้าถึงง่ายหรือง่ายต่อการสืบค้น ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหาร ครู และชุมชนเข้ามาร่วมกันดูแลจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น บูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นนำภูมิปัญญามาใช้เกิดประโยชน์นักเรียนได้พัฒนาตามหลักสูตร สอดคล้องงานวิจัย จิตติยา เนตรวงษ์ (2563) ที่ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที พบว่า การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิชาการบูรณาการ

สารสนเทศ ซึ่งสะท้อนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับบริบทท้องถิ่นและก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมชุมชน มีการพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้ที่ฝึกทักษะครูและนักศึกษาในการออกแบบกิจกรรมตามแนวคิดองค์รวม ครอบคลุมการสร้างทัศนคติ การปฏิบัติจริง และการสะท้อนผลการเรียนรู้ การใช้ ICT เช่น VDO, Facebook, Blog, Infographic และแอปพลิเคชัน ถือเป็นการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์กับกระบวนการเรียนรู้ทั้งในด้านการจัดการความรู้ การแลกเปลี่ยน และการถ่ายทอดความรู้ นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงจากชุมชนจริง ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิด การทำงานเป็นทีม และการสร้างนวัตกรรมจากบริบทจริง เกิดทัศนคติที่ดี เห็นคุณค่าและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเกิดแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนาต่อยอดอย่างเหมาะสม และการสร้างเครือข่ายครูชุมชน และผู้เชี่ยวชาญ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา พุ่มไสว (2564) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาด้วยแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจันทร์ พบว่า มีกระบวนการจัดการศึกษา 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นตระหนักสำนึกท้องถิ่นตนเอง (2) ขั้นรวบรวมแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ขั้นวางแผนการจัดการศึกษาด้วยแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) ขั้นทำตามแผนที่กำหนด และ (5) ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ หลังการทดลองใช้พบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาด้วยแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนที่สูงขึ้น ครูสามารถออกแบบกิจกรรมที่ใช้ภูมิปัญญาชุมชนได้อย่างเหมาะสม สะท้อนถึงการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพิ่มความน่าสนใจและส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียน

ข้อเสนอแนะการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการภายหลังจากการทดลองใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลย้อนกลับจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการ พบว่า รูปแบบมีความชัดเจนในด้านกระบวนการ แต่ยังขาดความยืดหยุ่นสำหรับโรงเรียนที่มีบริบทเฉพาะ เช่น โรงเรียนขนาดเล็กหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงองค์ประกอบในด้านการมีส่วนร่วมให้สามารถขยายความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรศาสนา และหน่วยงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ ในส่วนของเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารแนวทางสำหรับครูผู้สอน เพื่อช่วยในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น รวมถึงพัฒนาแผนการเรียนรู้ต้นแบบ และตัวอย่างกิจกรรมโครงงาน (project-based learning) ที่นำข้อมูลท้องถิ่นมาใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม อีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับการปรับปรุงคือระบบการประเมินผล โดยได้เพิ่มตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงผลลัพธ์ที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เช่น ความตระหนักรู้ของนักเรียนต่อรากเหง้าทางวัฒนธรรม ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น และความคิดริเริ่มในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น ตลอดจนการประเมินเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์ การสะท้อนผล (reflection) และแฟ้มสะสมผลงาน การปรับปรุงที่สำคัญอีกประการ

หนึ่งคือการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยเก็บรวบรวมองค์ความรู้ในรูปแบบมัลติมีเดีย เช่น การจัดทำคลังวิดีโอภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดทำบทเรียนออนไลน์ เพื่อให้สามารถใช้ในการเรียนการสอนซ้ำได้หลายครั้งและส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่นได้ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า

1.1 สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนในฐานะผู้ให้ข้อมูลและทรัพยากร เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมที่ประกอบด้วยผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่น ครู และนักเรียน จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อภูมิปัญญาและวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสม

1.2 บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน โรงเรียนควรนำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับวิชาการในหลักสูตร โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน เช่น การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Experiential Learning) หรือการเรียนรู้เชิงโครงงาน (Project-Based Learning).

1.3 ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเก็บรักษาและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีสามารถช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการบันทึกและเผยแพร่ไปในวงกว้าง เช่น การจัดทำสื่อดิจิทัล การสร้างฐานข้อมูลออนไลน์ หรือการพัฒนาแอปพลิเคชันที่นักเรียนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้ความรู้เหล่านี้ยังคงอยู่และส่งต่อไปยังรุ่นถัดไป

1.4 ฝึกอบรมครูและบุคลากรการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะและความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการอบรมหรือเวิร์กช็อปที่เน้นเทคนิคการสอนแบบสร้างสรรค์และบูรณาการ เพื่อให้สามารถสื่อสารและสอนนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

1.5 จัดให้มีการประเมินผลและปรับปรุงกระบวนการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องโรงเรียนควรกำหนดระบบการประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อวัดความสำเร็จของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในด้านการเรียนรู้ของนักเรียนและการรับรู้ของชุมชน การเก็บข้อมูลและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถนำมาใช้ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

1.6 ควรนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเผยแพร่สำหรับเป็นแนวทางการพัฒนากับสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาผลกระทบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนการวิจัยในครั้งถัดไปควรเน้นวิเคราะห์ว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอนมีผลต่อการพัฒนาทักษะทางวิชาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นของนักเรียนอย่างไร เพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงคุณภาพของรูปแบบ

2.2 พัฒนารูปแบบการประเมินผลที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นการพัฒนาเครื่องมือหรือวิธีการประเมินผลที่มีความเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การวัดผลในเชิงอัตลักษณ์ ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม หรือทักษะการเรียนรู้จากกิจกรรมในชุมชน

2.3 ศึกษาการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการเก็บรักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเน้นศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยีเช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือความเป็นจริงเสมือน (Virtual Reality: VR) ในการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การถ่ายทอดมีความทันสมัยและดึงดูดกลุ่มผู้เรียนในยุคดิจิทัล

2.4 วิจัยบทบาทของชุมชนในฐานะพันธมิตรสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยครั้งต่อไปควรเจาะลึกบทบาทของชุมชน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นในการสนับสนุนโรงเรียนให้สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในเชิงกลยุทธ์

2.5 เปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ การวิจัยควรเน้นเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการในภูมิภาคที่มีบริบททางวัฒนธรรมแตกต่างกัน เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน เพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยนเรศวร

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กองวิจัยทางการศึกษา. (2539). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กษมาพร ทองเอื้อ. (2564). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(2), 153-166.
- กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. (2542). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- ขนิษฐา กาญจนสินนท์. (2536). *โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คนางค์ ช่อชู. (2547). *กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- จามร พงษ์ไพบูลย์. (2550). *กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษา “เพลงระบำฟาง” ของจังหวัดตราด* (ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). *วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน*. มหาสารคาม : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต.
- จินตนา แดงฤทธิ์. (2559). *รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- จินตนา พุ่มไสว. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาด้วยแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองจันทร์. *วารสาร e-Journal of Education Studies, Burapha University*. 3(3), 1-18.
- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และวัสนี ศิลตระกูล. (2534). “ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการในชุมชน” ในเอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 1-8 การพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ชัชวาลย์ พัดศิวิชัย. (2551). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR): มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชูศักดิ์ ประเสริฐ. (2552). *คู่มือการวางแผนกลยุทธ์ ในหน่วยงานและสถานศึกษา*. เพชรบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1. (ม.ป.ท.)
- ฐิตียา เนตรวงษ์. (2563). การใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีทีของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ. *วารสารมหาวิทยาลัย ราชภัฏยะลา*. 15(1), 40 – 47.
- ณภาพร จันทรดวง. (2566). การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม. *วารสาร บริหารการศึกษา มศว*, 20(39), 144 – 150.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2552). *ยอดกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์ เนท์.
- _____. (2552). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ดุษิตร์ มงคล. (2566). การบริหารแบบ มีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารบรรณการ ศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*. 4(1). 88-95.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2561). รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 24(1), 152-166.
- ทัศนีย์ ทองไชย. (2542). *สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2557). *การพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญา ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ทัศนีย์ หิรัญวงษ์. (2546). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาของชาวกะเหรี่ยง ในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติดอยอินทนนท์* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต), เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ที่มี ประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2552). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์จำกัด.
- ทูลธรรม วรรณคำ. (2545). *การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของ ชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*.

กรุงเทพฯ: ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์.

นงเยาว์ อุทุมพร. (2564). การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนบางไส้ไก่ เขตธนบุรี

กรุงเทพมหานครเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี*
รับใช้สังคม, 7(2), 1-11.

นันทสาร สีสลับ และคณะ. (2541). *รายงานการวิจัยแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยใน*

การจัดการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2544). *ทฤษฎีองค์การ แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ*. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิพัทธ์พนธ์ อุไรวรรณ.(2563). *การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของกลุ่มเครือข่าย*

โรงเรียนน้ำหมันหาดลำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 2

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. ฐานข้อมูลงานวิจัย
(ThaiLis).

นิวัตร นาคะเวช. (2554). *การพัฒนาแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญา

ดุษฎีนิพนธ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.

นันทสาร สีสลับ. (2542). *การศึกษาเบื้องต้นการเสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำ*

ทางพระพุทธศาสนาของโลก. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บุญชม ศรีสะอาด และ สุริทอง ศรีสะอาด. (2552). *การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ :

สุวีริยาสาส์น.

บุญเลิศ เพชรมณี.(2553). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อส่งเสริม*

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่

5 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เบญจวรรณ กสิผล. (2565). *การบริหารงานวิชาการของผู้อำนวยการโรงเรียนขยายโอกาสทาง*

การศึกษา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกริก.

<https://art.krirk.ac.th/wp-content/uploads/sites/6/2022/06/1.pdf>.

ประกอบ ใจมั่น. (2539). *การศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*

ในการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน

การประถมศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา).

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประเวศ วะสี. (3534). การสร้างคลังภูมิปัญญาไทยเพื่อการศึกษา. ในการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในงานวัฒนธรรมพื้นฐาน 33 เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- _____. (3536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท (เล่ม 1). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป
- _____. (2545). การพัฒนามนุษย์แนวใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน: *New human development for sustainable future*. (นวลจันทร์ โปทา, ผู้แปล). หมอชาวบ้าน.
- ปรีชาติ ชมชื่น. (2555). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปรีดาวรรณ อินทิมลศรี. (2548). รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีयर อรุณจินดาตระกูล. (2561). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 15(29), 11 – 20.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ. ปาฐ์ ไกรวิญญ์. (2561). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวความคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะนารถ สิงห์ชู. (2554). แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ. สืบค้น 5 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/503317>
- บุญญพัฒน์ สิงห์จรรย์. (2564). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พงศกร อดุลพิทยาภรณ์. (2560). แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กตามแนวคิดเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พขุ นรสิงห์, สิริญา โภชะ (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา. วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น, 11(2), 107 – 118.

- พยุ่งพร ไตรรัตน์สิงหากุล. (2537). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน บ้านหนองป่าตอง อำเภอนมสารตาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชัย กาพันธ์. (2545). ภูมิปัญญาการศึกษาด้วยภูมิปัญญาไทย. วารสารวิชาการ, 7(7), 12 – 16.
- พรทิพย์ อันทิวโรทัย. (2545). บทบาทการศึกษาในการสืบทอดและพัฒนาทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษา วัฒนธรรมชาวสวนฝั่งธนบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพรรณ ธรรมธาดา. (2559). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวคิดการเสริมสร้างคุณภาพนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท), กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชริน สงวนผลไพโรจน์. (2562). การพัฒนารูปแบบการสอนที่เน้นบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารศิลปกรรมบูรพา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 22(2), 104-119.
- พัฒนา พรหมณี, ศรีสุภางค์ เอี่ยมสะอาด และปณิธาน กระสังข์. (2560). แนวคิดการสร้างและพัฒนา รูปแบบเพื่อใช้ในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสำหรับนักสาธารณสุข. วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 6(2), 128-135.
- พันธุ์ทิพย์ รามสูต. (2540). การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน.
- ทิพาพร สุจारी และบุญเลี้ยง ทุมทอง. (2558). รายงานการวิจัยการศึกษาศักยภาพการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษากลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตรณะบุตร. (2542). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภูมิศักดิ์ แสนกันยา และเสนห์ คำสมหมาย. (2567). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12(5), 2013 – 2027.
- มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ. (2540). การมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้าน ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วิโรจน์ สารัตนะ. (2546). *การบริหารการศึกษา: หลักการทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและบทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: อักษรการพิมพ์.
- วิไล กันทะใจ. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสาระการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องภูมิปัญญาไทยในตุงล้านนา โรงเรียนบ้านร่องกวาง (จันทิมาคม) อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา) อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- เมืองใจ. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลเวียงฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วีระยุทธ์ ชาทะกาญจน์. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ Action Research. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 2(1), 29 – 49.
- ศศิวิมล จุลศิลป์. (2552). *การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้จัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การประยุกต์ใช้กระบวนการเอไอซี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริภัสสร ชุมภูเทพ. (2563). *แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนไทยราษฎร์ศิริ*. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 7(4), 83 – 93.
- สมปอง มาตย์แท่น. (2555). *การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2549). *วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2550). *วิธีทางการประเมินทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัครภูมิ. (2547). *ที คิว เอ็ม การบริหารทั่วทั้งองค์กรในองค์การทางการศึกษา*. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- _____. (2553). *การศึกษาและการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา การพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ รุ่นที่ 1*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สงฆ์ ชาญยา, สมาน พุแสง, สมเกต อุทธโยธา, และ สำเนา หมั่นแจ่ม. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่*. *วารสารบัณฑิตวิจัย*. 8(2), 37-50.

- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง.(2551). ปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน: การพัฒนาและ
การตรวจสอบความตรงของตัวแบบ (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ:บุ๊คพอยท์.
- สายทอง ไตรยะวิภาค. (2558). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎี
บัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 -2559).
กรุงเทพฯ: พรินทวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัด
การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2533). ภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร.
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการ
เตรียมความพร้อมศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่สิบสาม พ.ศ.2560-2570.
https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651.
- สีปพนนท์ เกตุทัต. (2552). การพัฒนาการวิจัย : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ. ประชาคม
วิจัย, 27 (กันยายน), 23-26.
- _____ (2552). การจัดการความรู้กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย. สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. วารสารทักษิณคดี, 13(2), 67-84.
- สุดา เนตรสว่าง. (2549). การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น:
กรณีศึกษาการตีกลองปฐา โรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม จังหวัดลำปาง (ปริญญาานิพนธ์ปริญญา
ดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุภัค ยมพุก และวิโรจน์ เจริญลักษณ์. (2558). การบริหารสถานศึกษาและการรับรู้การสนับสนุน
การปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่มที่ 4. วารสารมนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(2), 1476 – 1495.

- สุภางค์ จันทวานิช. (2531). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2551). ปาฐกถาสู่ประชาคมอาเซียน 2015. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.google.co.th/#q=การตระหนักในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน> (12 พฤษภาคม 2558).
- สุวรรณ พินตานนท์. (2546). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น.
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2564). นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษายุคใหม่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(3), 975 – 984.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษานโยบาย สาธารณสุข.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551). *การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสาน วิธีการ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์นาฏ เจริญรวบ. (2547). *การสืบทอดปัญหาในจังหวัดฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรรถัย จิตไธสง. (2544). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจ: กรณีศึกษาบ้านสุขสมบูรณ์ตำบลหนองเสาเล้า อำเภอยะผา จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุศักดิ์ ดาลุนฉิม. (2567). รูปแบบการเสริมพลังอำนาจผู้บริหารเพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่นครชัยบุรินทร์. *ศึกษาวารสารศึกษาศาสตร์*, 11(1), 203-212.
- อภิชาติ เหมพา. (2556). *การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา มัธยมศึกษา ในจังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (2541). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : บนเส้นทางการปฏิรูปและกระจายอำนาจ*. [เอกสารประกอบการบรรยาย] เรื่องการปรับตัวของข้าราชการเพื่อรองรับนโยบายการปฏิรูประบบราชการ ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่. (ม.ป.ท.) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อัจฉรา จงดี. (2547). *การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรีระยองและตราด* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต).

- อำนาจ พุทธชาติ. (2564). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนา
นวัตกรรมและการมีงานทำสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) มหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ThaiLis.*
- อำรุง จันทวานิช. (2542). *การพัฒนาคุณภาพการศึกษา : แนวทางสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาประเทศ.
กรุงเทพฯ : หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 41 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.*
- เอกไชย นวลยัง. (2554). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของ
วิทยาลัยเทคนิคดอนเมือง (วิทยานิพนธ์ปริญญาการมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ.*
- เอกสิทธิ์ สนามทอง. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอันตะทางการเรียนของนักศึกษา
สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาการมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง].*
- Bardo, W. John and John J. Hartman. (1982). *Urban Sociology : A Systematic
Introduction*. U.S.A. : F.E. Peacock Publishers, Inc.
- Beall, J. (2018). *Strategic Management of Private School: Recruitment, Compensation,
Development, and Retention of Teachers and Appendices* [Online]. Available :
<https://pdfs.semanticscholar.org/4c13/57d957c5593f1c843ec1c37d9e98844db255.pdf> [2024, May 15].
- Bovee, L. C. (1993). *Management*. New York: McGraw-Hill.
- Campbell et al. (1983). Ambient Stressors. *Environment and Behavior*, 15, 355-380. <http://dx.doi.org/10.1177/0013916583153005>.
- Chapin, F.S. (1997). *Social participation and social intelligence* (3rded). New York:
Longman
- Crane, P. & O'Regan, M. (2010). *On PAR Using Participatory Action Research to Improve
Early Intervention*. Department of Families, Housing, Community Services and
Indigenous Affairs, Australian Government
- Certo Samuel C. and Peter J. Paul. *Strategic Management: Concept and
Applications*. New York : McGraw-Hill, 1991.
- Creswell, J. (2002). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating
Quantitative and Qualitative research*. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice
Hall.

- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.
- Elizabeth. (1990). *Edocology*. Sydney: NSW.
- Ernest Dale. (1973). *Handbook of Person's Management and Labour Relation*. New York: McGraw-Hill.
- Fornaroff , A. (1980). *Community involmnet in Health System for Primary Health Care*. Geneva: World Health Organization.
- Greenwood,William T.(1965).*Management and Organzation Behavioral Theories: An inter-disciplinary approach*.New York: South-Western.
- Good, C. V. (2005). *Dictionary of Education*. 5th ed. New York: McGraw-Hill Inc.
- Henri Fayol. (1916). *General and industrial management*. London: Sir Isaac Pitman andSon.
- Holt, D.H. (1990). *Management: Principles and Practices*. (2nd ed). New Jersey : Prentice-Hall.
- Jain S. (2013). "Fostering sustainability through education,research and practice: a case study of TERI University." *ScienceDirect Journal of Cleaner Production*, 20-24.
- Keeves, P. J. (1997). *Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook*. Oxford, England: Pergamon Press.
- Kemmis, & Wilkinson, R. (1998). Participatory action research and the study of practice. In B. Atweh, S. Kemmis, & P. Weeks(Eds.) *Action research in practice: Partnerships for social justice in education*. London: Routledge.
- Kimbrough. (1988). *Educational Administration : An Introduction*. 3rd ed. New York: Macmillan Publishing Company.
- Krueger, R. A. (1988). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Newbury Park, California, U.S.A.: Sage Publications, Inc
- Merriam, S. B. (2002). Introduction to qualitative research. In S. B. Merriam & Associates (Eds.), *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Milla, G.E. (2000). *Action research: A guide for teacher research*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

- Moore, G. W. (2000). The supervision and evaluation of high school principals as described by central office administrators. *Dissertation Abstracts International*, 61(5), 1698-A
- Peterson, E. & Plowman, G. E. (1953). *Business Organization and Management*. (3rd ed.). Ill:Irwin.
- Procter and Paul. (1978). *Longman Dictionary of Contemporary English*. London: Longman,
- Prasith-rathsint S, Sookasame K. (2004). *Qualitative Research Methodology: Research on Current Issues and Futures Research*. Bangkok: Fueang Fa Printing House.
- Price, M.J. (2001). Strategic Planning and The Link to Implementation in Selected Illinois School Districts. [Abstract]. *Dissertation Abstracts International*. 62(7) : 207-A.
- Sanderson, M. (2001). Local versus global knowledge: Intellectual conflict in the age of Asia Pacific and Western globalization. *Journal of Asian Studies*, 60(3), 789-812.
- Sergiovanni. (1992). *Moral Leadership: Getting to the Heart of School Improvement*. San Francisco: Jossey Bass Publish.
- Steinger, Ernest T. (1999). *Action Research*. 2nd ed. California: SaAGE.
- Taylor, R. and W, Rosen Bach. (1989). *Leadership: Challenges for Today's Manager*. New York: Nichols.
- Wadsworth, Y. (1984). *What is participatory action research?*. Retrieved August 15, 2024, from <http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/ari/p-ywadsworth98.html>
- Walter, M. (2009). *Participatory Action Research. Social Research Methods*. In A. Bryman(Ed.), *Social Research Methods*. London: The Falmer Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญการสนทนากลุ่ม (Focused Group)

โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครูผู้สอน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเครือข่ายของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

1) ครูผู้สอน จำนวน 12 คน

1. นายปฏิพันธ์ เมชี ตำแหน่ง ครู กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. นางสาวจุฑาทิพย์ พรหมมี ตำแหน่ง ครูอัตราจ้างกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
3. นายฉัตรมงคล ตัญเต็มวงศ์ ตำแหน่ง ครูผู้ช่วยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
4. นางสาวสุนันท์ ทับทอง ตำแหน่ง ครูอัตราจ้างกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. นายสิทธิพล ชระสุ ตำแหน่ง ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
6. นางบุศรินทร์ วันนาหม่อง ตำแหน่ง ครู ชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ
7. นายสมยศ วันนาหม่อง ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษหัวหน้ากลุ่มบริหารแผนงาน และงบประมาณ
8. นางหทัยทิพย์ สมทอง ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษหัวหน้ากลุ่มงานบริหารทั่วไปและกิจการนักเรียน
9. นางสดสวย ใจนั่ม ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษหัวหน้ากลุ่มงานบุคคล
10. นางบุปผา นาคหอม ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
11. นายรุจิพันธ์ ชูรักษา ตำแหน่ง ครูชำนาญการรองหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
12. นางสาวสุเบญจาณี ธรรมโชติ ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

2) ประชาชนชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน

1. นายชานนท์ นพศรี ตำแหน่ง ข้าราชการครู
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์
วัฒนธรรม
2. นายดนัย อุทัยพยัคฆ์ ตำแหน่ง ข้าราชการครูชำนาญ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์
วัฒนธรรม ประเพณี ทำปลา
3. นายสงบ ทิพย์นาวา ตำแหน่ง อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์ทำปลา
4. นายสมชาย ธรรมใจ ตำแหน่ง ผู้นำชุมชน จิตอาสาดีเด่น
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์ทำปลา
5. นางนพวรรณ นพศิริ ตำแหน่ง ข้าราชการครูชำนาญ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์ทำปลา
6. นางวิไลลักษณ์ แผลงการिया ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์
วัฒนธรรม ประเพณี ทำปลา
7. นางกุหลาบ อยู่อ่ำ ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์
วัฒนธรรม ประเพณี ทำปลา
8. นางสาวสังเวียน โนมาศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จักรสาน
9. นางบัวลอย กันหา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านจักรสานไม้ไผ่
10. นางพิมพ์ แก้วปาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
11. นายหลั่น จินตามืด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านทุเรียนนางพญา
12. นางมธุรส แก้วผลัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเกษตรธรรมชาติ

3) กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน

1. นายสุรินทร์	ปริมาณ	ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นายปรีชา	พิมสาร	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
3. นางบัวบาน	อุทัยย์	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
4. นางวิลาวัลย์	วงศ์ประเสริฐ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
5. นายราชัน	มหาวัน	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
6. นางศศิวิมล	จิตเทพ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
7. นายนิธินนท์	เมืองพุ่ม	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
8. นางสุรีย์พรรณ	ทองสว่าง	กรรมการผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
9. นายสมชาย	ธรรมใจ	กรรมการผู้แทนองค์กรชุมชน
10. พระครูปัญญาสาธุกิจ		กรรมการผู้แทนองค์กรศาสนา
11. นายสนั่น	อินทอง	กรรมการผู้แทนองค์กรศาสนา
12. นายประทุม	ลัดดา	กรรมการผู้แทนผู้ปกครอง
- รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 คน

รายนามผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) 3 กลุ่ม ได้แก่ กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน ผู้แทนครู จำนวน 12 คน ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1. ดร. ปฐมพงศ์ อยู่จำนงค์	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยคณบดี คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
2. ดร.ชลายุทธ์ คุรุเมือง	ตำแหน่ง	หัวหน้าภาควิชาหลักสูตร และการสอน
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
3. ดร. ปิยนาล น่วมทอง	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านน้ำอ่าง
(สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ที่
167)
4. ดร.ชนอนงค์ ชูรา	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองปรือ
5. ดร.สรศักดิ์ สิ้นธวัชคานนท์	ตำแหน่ง	หัวหน้ากลุ่มสาระคณิตศาสตร์ โรงเรียน
อุดรดิตถ์

ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญ การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในการจัดการศึกษา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

1. นายสิทธิพล ขระสุ	ตำแหน่ง	ครู กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม
2. นายสมชาย ธรรมใจ	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านประวัติศาสตร์ท่าปลา
3. นายศิริวัฒน์ จันดี	ตำแหน่ง	คณะกรรมการสภาวัฒนธรรม
อำเภอท่าปลา ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านประวัติศาสตร์ท่าปลา
4. ดร.อัจฉริยาภรณ์ รักตลาด	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนไผ่ล้อมวิทยา
5. ผศ.ดร.พิชราวลัย มีทรัพย์	ตำแหน่ง	รองคณบดีฝ่ายนโยบายและแผนพัฒนา
คณะครุศาสตร์ มรภ.พิบูลสงคราม
6. ผอ.ดร.สุทธิลักษณ์ ภูมิชัยพัฒน์	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศกำกับติดตาม
สพม.พล.อต.
7. ดร.เพ็ชรี อันทองทิม	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล
ศรีพนมมาศพิทยากร
8. ดร. อัจฉราภรณ์ เสวันนา	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนตรอนตรีสินธุ์
9. ดร.ทรรศนีย์ วงศ์คำ	ตำแหน่ง	รองผู้อำนวยการโรงเรียนทุ่งกะโล่วิทยา

ภาคผนวก ค รายนามผู้เชี่ยวชาญหาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น คณาจารย์จากสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 คน วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. ดร.จิราภรณ์ เอ็มเอี่ยม	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกว้างวิทยาคม
2. ดร.ต่อศักดิ์ สิงแผ่น	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนคันช้างพิทยาคม
3. ดร.เชาวฤทธิ์ จั่นจิ้น	ตำแหน่ง คณบดีคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
4. นางทัศนีย์ ต๊ะปัญญา	ตำแหน่ง ครู ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ
5. ดร.สุวัฒน์ สัตย์เชื้อ	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนดอนทองวิทยา

ภาคผนวก ง แบบสอบถาม

คำถามหลักใช้ในการสนทนากลุ่มในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้

การสนทนากลุ่ม (Focused Group)

โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครูผู้สอน

กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา

และผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
เช่นเรื่องที่จะนำมาถ่ายทอดหรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการที่จะถ่ายทอด เป็นต้น
2. สภาพปัจจุบันในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาท่าน
คิดว่าสภาพในปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. ท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ท่าน
คิดเห็นว่ามีปัญหาอะไรบ้าง
4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะ
ถ่ายทอดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการองค์ประกอบใดในการถ่ายทอดหรือมี
แนวทางในการถ่ายทอดเป็นอย่างไร

5. ท่านจะมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อนักเรียนได้อย่างไร

.....

.....

6. . ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสืบสาน รักษา ต่อยอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้กับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

.....

.....

7. ท่านคิดว่ารูปแบบแนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนน่าจะมีองค์ประกอบ หรือมีแนวทางอย่างไรที่ชัดเจน

.....

.....

8. โรงเรียนควรมีกระบวนการในการบริหารจัดการอย่างไรร่วมกับชุมชนปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

.....

.....

ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามแบบประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

ข้อ	รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา									
1.	ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เช่นเรื่องที่จะนำมาถ่ายทอดหรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการที่จะถ่ายทอดเป็นต้น	+1	+1	0	0	+1	3	0.60	ใช้ได้
2.	สภาพปัจจุบันในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาท่านคิดว่ามีสภาพในปัจจุบันเป็นอย่างไร	+1	+1	0	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
3.	ท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ท่าน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	คิดเห็นว่ามีปัญหาอะไรบ้าง								
4.	ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความต้องการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะถ่ายทอดในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา มีความต้องการองค์ประกอบใดๆในการถ่ายทอดหรือมีแนวทางในการถ่ายทอดเป็นอย่างไร	+1	+1	0	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
5.	ท่านจะมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อนักเรียนได้อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.	ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสืบสาน รักษา ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้กับนักเรียนใน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	รูปแบบการบริหาร จัดการเพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	โรงเรียนมัธยมศึกษา								
7.	ท่านคิดว่ารูปแบบ แนวทางในการ ถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นในโรงเรียน น่าจะมียอดประกอบ หรือมีแนวทางอย่างไร ที่ชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.	โรงเรียนควรมี กระบวนการในการ บริหารจัดการอย่างไร ร่วมกับชุมชนปราชญ์ ชาวบ้านและผู้ทรงภูมิ ปัญญาท้องถิ่นในการ ถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม อย่างชัดเจน	+1	+1	+1	0	+1	4	0.80	ใช้ได้

ภาคผนวก ฉ แบบประเมินความเหมาะสม

แบบประเมินความเหมาะสม ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

ด้วยนายกิตติศักดิ์ สินธุวงศานนท์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อนำไปทดลองใช้กับโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ ตามขั้นตอนการวิจัยในระยะที่ 3 ที่แนบมาพร้อมนี้ โดยมีโครงสร้างรูปแบบและองค์ประกอบดังนี้

1. โครงสร้างรูปแบบ 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles = P) ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O) ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary=S) ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element)

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านประเมินยืนยัน (Connoisseurship) ความเหมาะสมของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมของรูปแบบ ตามความคิดเห็นของท่าน เพื่อนำข้อมูลไปเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กิตติศักดิ์ สินธุวงศานนท์
นักศึกษาระดับปริญญาโท
(การบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยนเรศวร

โครงสร้างรูปแบบ	ยืนยันความเหมาะสม
	+1, 0, -1
7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)	
8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)	
ส่วนที่ 5 องค์ประกอบของประสิทธิผลในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบของประสิทธิภาพ 1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน 2. การพัฒนาทักษะครู 3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี 4. การมีส่วนร่วมของชุมชน 5. การพัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน 6. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจใน ท้องถิ่น 7. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย 8. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน	☐ + 1 ยืนยัน ☐ 0 ไม่แน่ใจ ☐ -1 ไม่ยืนยัน ข้อคิดเห็น

ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปล ผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P)									
หลักการ (Principles) ของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา									
1.	การมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วน (Inclusive	+1	+1	0	0	+1	3	0.60	ใช้ได้

ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	Participation)								
2.	การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum)	+1	+1	0	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
3.	การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.	การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem-Solving Skills)	+1	+1	0	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
5.	การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.	การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O)									
1	เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน กับโรงเรียน ในการ	+1	+1	+1	0	+1	4	0.80	ใช้ได้

ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ของการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียน อย่างเป็นรูปธรรม								
2	เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดและทักษะชีวิต ในการค้นคว้า สืบสาน รักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเจตคติที่ดี รัก และภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง	+1	+1	0	+1	0	3	0.60	ใช้ได้
3	เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีการต่อยอดเป็นอาชีพ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง หรือสามารถร่วมกับชุมชน ในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชนได้	+1	+1	0	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)									
1	รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา	+1	+1	+1	0	+1	4	0.80	ใช้ได้
2	การบริหารจัดการโรงเรียนตามแนวทางการพัฒนาเพื่อผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้	+1	+1	+1	0	+1	4	0.80	ใช้ได้

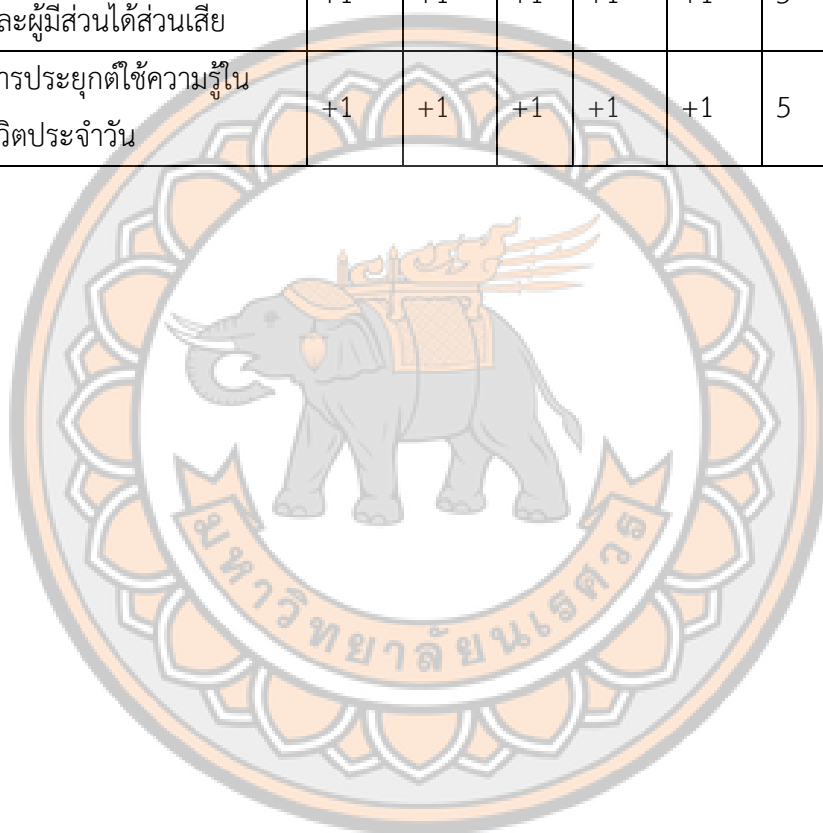
ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	1. การบริหารจัดการ (Management) ในการบริหารโรงเรียน 9 องค์ประกอบประสบความสำเร็จ แล้วนำไปใน PA ได้ เพราะผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้ <u>ขับเคลื่อนด้วยการบริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่</u> 1. ความเป็นผู้นำองค์กรของผู้บริหาร 2. การมีส่วนร่วมชุมชน 3. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ 4. การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ 5. การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน <u>ขับเคลื่อนด้านการเรียนการสอน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 6. พัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลอย่างหลากหลาย 7. พัฒนาให้ครูมีองค์ความรู้ในรูปแบบและการปฏิบัติการสอน 8. การต่อยอดในการพัฒนาวิชาชีพ</u> <u>ขับเคลื่อนผลลัพธ์การเรียนรู้</u>	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	<u>ของผู้เรียน มี</u> 1 องค์ประกอบ ได้แก่ 9. การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเกิด จากการ 8 องค์ประกอบที่ ได้พัฒนาร่วมกันให้เกิด ประสิทธิภาพ								
	2. การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning) การจัดการเรียนการสอนภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของที่ครูควร ใช้ มี 6 วิธี ได้แก่ เทคนิค การกระตุ้นความคิด การใช้ กระบวนการกลุ่ม การ ทดลองปฏิบัติ การใช้ โครงงาน และการใช้ กระบวนการ Active Learning กับการใช้ สถานการณ์จำลอง เป็นต้น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
	3. การจัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ (Extracurricular)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
	4.การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)	+1	+1	0	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
3	รูปแบบการถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น 1. องค์ความรู้การถ่ายทอด	+1	+1	+1	0	+1	4	0.80	ใช้ได้

ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. การวัดและประเมินผล								
ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) มุ่งองค์ประกอบ ดังนี้									
1	โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2	การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into the Curriculum)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3	การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4	การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5	การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	และผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)								
6	การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7	การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8	การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ส่วนที่ 5 องค์ประกอบประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น									
1	การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2	การพัฒนาทักษะครู	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3	การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4	การมีส่วนร่วมของชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5	การพัฒนาความรู้และทักษะ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	โครงสร้างรูปแบบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม		
	ของนักเรียน								
6	การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7	การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8	การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามความถูกต้องและความเป็นไปได้ เพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

แบบสอบถามนี้ดำเนินการโดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความถูกต้องและความเป็นไปได้ ของการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งข้อมูลที่ได้จะใช้เป็นประโยชน์เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ตรงกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด

ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัย ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาเอก ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา ที่สนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในดำเนินการวิจัย และสามารถกำหนดรูปแบบในการบริหารจัดการให้บุคลากรทุกภาคส่วนร่วมมือร่วมใจตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต่อไป เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ สำหรับ แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

แบบสอบถามความถูกต้องและความเป็นไปได้ เพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง จงทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ

☐ 1. ชาย

☐ 2. หญิง

2. อายุ

☐ 1. ต่ำกว่า 25 ปี

☐ 2. 25 – 35 ปี

☐ 3. 36 – 45 ปี

☐ 4. 46 – 55 ปี

☐ 5. สูงกว่า 55 ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ 1. ปริญญาตรี

☐ 2. ปริญญาโท

☐ 3. ปริญญาเอก

4. ระยะเวลาการปฏิบัติงาน

☐ 1. ต่ำกว่า 5 ปี

☐ 2. 5 – 10 ปี

☐ 3. 10 ปีขึ้นไป

5. ประเภทตำแหน่ง

☐ 1. ข้าราชการครู

☐ 2. อาจารย์มหาวิทยาลัย

☐ 3. ผู้บริหารโรงเรียน

☐ 4. บุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

☐ 5. อื่นๆ

ตอนที่ 2 ความถูกต้องและความเป็นไปได้ รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง : กรุณาเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงใน ☐ ในแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ช่องเดียวเท่านั้น โดยแต่ละช่องจะแสดงระดับความต้องการดังนี้

5 = เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

4 = เห็นด้วยในระดับมาก

3 = เห็นด้วยในระดับปานกลาง

2 = เห็นด้วยในระดับน้อย

1 = เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็น การใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา

ท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามความคิดเห็นของท่านด้านล่างนี้ตามความเป็นจริง

ข้อที่	รายการรูปแบบ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P)						
1.	1.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Inclusive Participation)					
2.	1.2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum)					
3.	1.3 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning)					
4.	1.4 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem-Solving Skills)					
5.	1.5การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)					
6.	1.6 การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement)					
ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O)						
7.	2.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของภูมิปัญญาท้องถิ่น ราษฎรชาวบ้าน กับโรงเรียน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม					
8.	2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดและทักษะชีวิต ในการค้นคว้า สืบสาน รักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเจตคติที่ดี รักและภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง					
9.	2.3 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีการต่อยอดเป็นอาชีพที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง หรือสามารถร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชนได้					

ข้อที่	รายการรูปแบบ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)						
10.	3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา					
11.	3.2 การบริหารจัดการโรงเรียน ตามแนวทางการพัฒนาเพื่อผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้					
12.	1. การบริหารจัดการ (Management) ในการบริหารโรงเรียน 9 องค์ประกอบประสบความสำเร็จแล้วนำไปใน PA ได้ เพราะ ผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นอย่างนี้					
13.	ขับเคลื่อนด้วยการบริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ความเป็นผู้นำองค์กรของผู้บริหาร					
14.	2. การมีส่วนร่วมชุมชน					
15.	3. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้					
16.	4. การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้					
17.	5. การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน					
18.	ขับเคลื่อนด้านการเรียนการสอน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 6. พัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลอย่างหลากหลาย					
19.	7. พัฒนาให้ครูมีองค์ความรู้ในรูปแบบและการปฏิบัติการสอน					
20.	8. การต่อยอดในการพัฒนาวิชาชีพ					
21.	ขับเคลื่อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน มี 1 องค์ประกอบ ได้แก่ 9. การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการ 8 องค์ประกอบที่ได้พัฒนาร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพ					
22.	2. การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning)					
23.	3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Extracurricular)					
24.	4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)					

ข้อที่	รายการรูปแบบ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
25.	3.3 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น					
26.	1. องค์ความรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น					
27.	2. การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
28.	3. วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น					
29.	วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในทุกวิถีชุมชนมีดังต่อไปนี้					
	1. การบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา					
30.	2. การสาธิต					
31.	3. การปฏิบัติจริง					
32.	4. วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง					
33.	5. วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้					
34.	6. วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ					
35.	7. วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ เช่น ตำราต่าง ๆ และ ในรูปของสื่ออื่น ๆ					
ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) เมืองประกอบ ดังนี้						
36.	1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)					
37.	2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into the Curriculum)					
38.	3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement)					
39.	4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)					
40.	5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและ ผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)					

ข้อที่	รายการรูปแบบ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
41.	6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)					
42.	7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)					
43.	8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)					
ส่วนที่ 5 ประสิทธิภาพ ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบของ ประสิทธิภาพ						
44.	1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน					
45.	2. การพัฒนาทักษะครู					
46.	3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี					
47.	4. การมีส่วนร่วมของชุมชน					
48.	5. การพัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน					
49.	6. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น					
50.	7. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย					
51.	8. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มุ่งศึกษาความคิดเห็น ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.1 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ

2.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. ขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและครบถ้วน เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลได้ และยืนยันว่า ข้อมูลจะไม่กระทบถึงท่านหรือผู้เกี่ยวข้องของท่าน ผลการศึกษาจะนำไปพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3. ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

กิตติศักดิ์ สีนธวงสานนท์
นิสิตปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา
(การบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามสถานภาพของท่านในแบบสอบถาม ดังนี้
☐ ครู ☐ กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ☐ ประชาชนชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็น

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการใช้รูปแบบ ในการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ระดับความคิดเห็นของท่านให้ตรงกับสภาพจริงตามความคิดเห็นในแต่ละข้อ รวมทั้งหมด 69 ข้อ โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

นิยามศัพท์

การบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ชุดองค์ประกอบสำหรับใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ เอกสารแนวคิด ทฤษฎีและดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ วิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มงานในสถานศึกษา 4 กลุ่มงาน เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

ตัวอย่างการตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	รายการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
0		✓				

จากตัวอย่าง ข้อที่ 0 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องหมายเลข (5) แสดงว่า มีการพัฒนาอยู่ในระดับ มากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หรือเติมข้อมูลเกี่ยวกับตัวของท่านด้านล่างนี้ให้ครบถ้วนตามความเป็นจริง

1. สถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ☐ ครู
☐ กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง
☐ ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. อาชีพ

3. เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ☐ ชาย ☐ หญิง

4. อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ☐ ไม่เกิน 30 ปี
☐ 31-40 ปี
☐ 41-50 ปี
☐ 51 ปี ขึ้นไป

5. วุฒิการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท
☐ ปริญญาเอก

7. ประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวข้องกับ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ☐ ไม่เกิน 5 ปี
☐ 5-10 ปี
☐ 11-15 ปี
☐ 15 ปี ขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็น

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการใช้รูปแบบ ในการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ระดับความคิดเห็นของท่านให้ตรงกับสภาพจริงตามความคิดเห็นในแต่ละข้อ

ระดับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
องค์ประกอบที่ 1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission) ในรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. โรงเรียนสามารถเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมทรัพยากรและข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
2. โรงเรียนมีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างครู, นักเรียน, ปราชญ์ชาวบ้าน, และชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านโรงเรียนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ในชุมชนได้					
4. การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์หรือสื่อดิจิทัลในโรงเรียนช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างสะดวกและง่ายดาย					
5. โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีขึ้นหลังจากใช้รูปแบบการบริหารจัดการนี้					
6. รูปแบบการบริหารจัดการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงระหว่างครูและนักเรียนในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
7. ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
8. โรงเรียนสามารถใช้ข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนได้ดี					
9. การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้					
10. โรงเรียนสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการเรียนการสอนในวิชาอื่น ๆ ได้					

ระดับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
องค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum) ในรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่นให้กับนักเรียน					
2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาผสมผสานกับการเรียนการสอนทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น					
3. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเสริมสร้างภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักเรียน					
4. นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา หรือศิลปะได้					
5. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรช่วยเสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ในนักเรียน					
6. การใช้เทคโนโลยีในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น					
7. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆ					
8. นักเรียนสามารถเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันได้					
9. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทบาทของชุมชนในการสร้างความยั่งยืนให้กับสังคมได้					
10. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน					
องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Experiential Learning)					
1. ท่านคิดว่าทำให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน					
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญไม่น้อยเพียงใดต่อการสร้างความเข้าใจและความ					

ระดับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักเรียน					
3. ท่านมองว่าปราชญ์ชาวบ้านควรมีบทบาทในลักษณะใดบ้างในการเป็นแหล่งความรู้ให้กับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา					
4. ท่านคิดว่าการใช้เทคโนโลยี เช่น การบันทึกวิดีโอหรือการจัดทำแพลตฟอร์มออนไลน์ จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้านไปสู่เด็กนักเรียนมีประสิทธิภาพมาก					
5. หากโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร หรือให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอน นักเรียนจะได้รับประโยชน์					
6. การจัดทำ "คลังความรู้ดิจิทัล" ที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยปราชญ์ชาวบ้านจะช่วยให้เด็กนักเรียนเข้าถึงความรู้ได้ดีขึ้น					
7. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นควรถูกรับรู้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา					
8. ชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านสามารถช่วยพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความทันสมัยและเข้ากับยุคปัจจุบันได้					
องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)					
1. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานช่วยให้เด็กนักเรียนเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีกว่าการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม					
2. กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนทำให้เด็กนักเรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น					
3. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานสามารถพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
4. โรงเรียนมีการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในชุมชนอย่างเพียงพอ ทั้งด้านงบประมาณและทรัพยากร					
5. การเรียนรู้ผ่านการทำงานจริงในชุมชน ช่วยให้เด็กนักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้					
6. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติในชุมชนทำให้เด็กนักเรียนรู้สึกภาคภูมิใจใน					

ระดับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง					
7. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนช่วยเพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจให้กับกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน					
8. โรงเรียนควรบูรณาการการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานเข้ากับหลักสูตรในทุกระดับชั้น					
9. การใช้เทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันติดตามโครงการ หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ ช่วยให้การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานมีประสิทธิภาพมากขึ้น					
10. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐานควรได้รับการพัฒนาและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน					
องค์ประกอบที่ 5 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)					
1. คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน					
2. โรงเรียนมีการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเพียงพอ					
3. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น					
4. คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการให้คำแนะนำและวางแผนแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน					
5. การที่ผู้ปกครองเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียน ครู และชุมชน					
6. โรงเรียนควรมีการประชุมหรือเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเกี่ยวกับแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นบ่อยขึ้น					
7. การสนับสนุนจากผู้ปกครอง เช่น การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการสนับสนุนทรัพยากร มีส่วนช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นใน					

ระดับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
โรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น					
8. โรงเรียนควรจัดช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (เช่น กลุ่มไลน์ หรือแพลตฟอร์มออนไลน์) เพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษาและ ผู้ปกครองสามารถติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น					
9. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองในการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนักถึง คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น					
10. โรงเรียนควรจัดโครงการหรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและ คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้กับนักเรียนมากขึ้น					
องค์ประกอบที่ 6 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)					
1. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัย องค์กร พัฒนาเอกชน หรือหน่วยงานท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา					
2. โรงเรียนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน					
3. การจัดโครงการร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น การฝึกอบรมหรือ การจัดเวิร์กช็อป ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ที่หลากหลายเกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น					
4. หน่วยงานภายนอกควรมีบทบาทในการให้ทุนสนับสนุนโครงการที่ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน					
5. การมีส่วนร่วมขององค์กรภายนอก เช่น การจัดการฝึกงานหรือ กิจกรรมภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยให้นักเรียน สามารถพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ต่ออนาคตของตนเอง					
6. โรงเรียนควรจัดให้มีช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้หน่วยงาน ภายนอกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ภูมิปัญญา					

ระดับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น					
7. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การให้ข้อมูล การฝึกอบรมครู และการจัดทำสื่อการสอน ช่วยเพิ่มคุณภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับนักเรียน					
8. โรงเรียนควรเชิญหน่วยงานภายนอกเข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษาในการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
9. การใช้เทคโนโลยี เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ที่พัฒนาโดยหน่วยงานภายนอก สามารถช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น					
10. โรงเรียนควรส่งเสริมให้หน่วยงานภายนอกและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง					
องค์ประกอบที่ 7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)					
1. การใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็ว					
2. การใช้เทคโนโลยีช่วยให้การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล (เช่น วิดีโอ บทความ) มีความน่าสนใจและเข้าใจง่าย					
3. การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเพิ่มความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับนักเรียน					
4. การใช้เทคโนโลยีในการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้ข้อมูลมีความปลอดภัยและสามารถเข้าถึงได้อย่างยั่งยืน					
5. การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลายและทันสมัย					
6. การใช้เทคโนโลยีช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุต่างๆ ได้ดีขึ้น					
7. นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และบันทึกข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัลได้					

ระดับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
8. การใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้					
9. การใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลเหล่านั้นให้กับชุมชนได้อย่างกว้างขวาง					
10. การใช้เทคโนโลยีช่วยให้โรงเรียนสามารถบันทึกและจัดเก็บภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่สามารถใช้งานได้ในระยะยาว					
องค์ประกอบที่ 8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)					
1. การใช้ระบบดิจิทัลในการประเมินผลช่วยให้นักเรียนสามารถตรวจสอบผลการเรียนรู้ได้ทันทีและสะดวก					
2. การประเมินผลผ่านระบบดิจิทัลช่วยให้ครูสามารถติดตามพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่					
3. การใช้ระบบดิจิทัลในการประเมินผลช่วยให้การประเมินมีความโปร่งใสและยุติธรรม					
4. ระบบดิจิทัลช่วยให้การเก็บข้อมูลและผลการประเมินของนักเรียนมีความแม่นยำและสะดวกในการเข้าถึง					
5. การใช้เทคโนโลยีในการประเมินช่วยให้การสื่อสารผลการเรียนรู้ระหว่างครู, นักเรียน, และผู้ปกครองมีความสะดวกมากขึ้น					
6. ระบบดิจิทัลช่วยในการปรับปรุงวิธีการสอนโดยอิงจากข้อมูลการประเมินผลที่ได้รับจากนักเรียน					
7. การใช้ระบบดิจิทัลในการประเมินผลช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้จากข้อเสนอแนะและข้อผิดพลาดได้ดีขึ้น					
8. ระบบดิจิทัลช่วยให้นักเรียนสามารถบันทึกและติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้					
9. การประเมินผลผ่านระบบดิจิทัลช่วยให้ครูสามารถปรับการสอนให้ตรงกับความต้องการของนักเรียนได้ดี					
10. ระบบดิจิทัลช่วยในการสร้างการประเมินผลที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ฉ คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน
มัธยมศึกษา

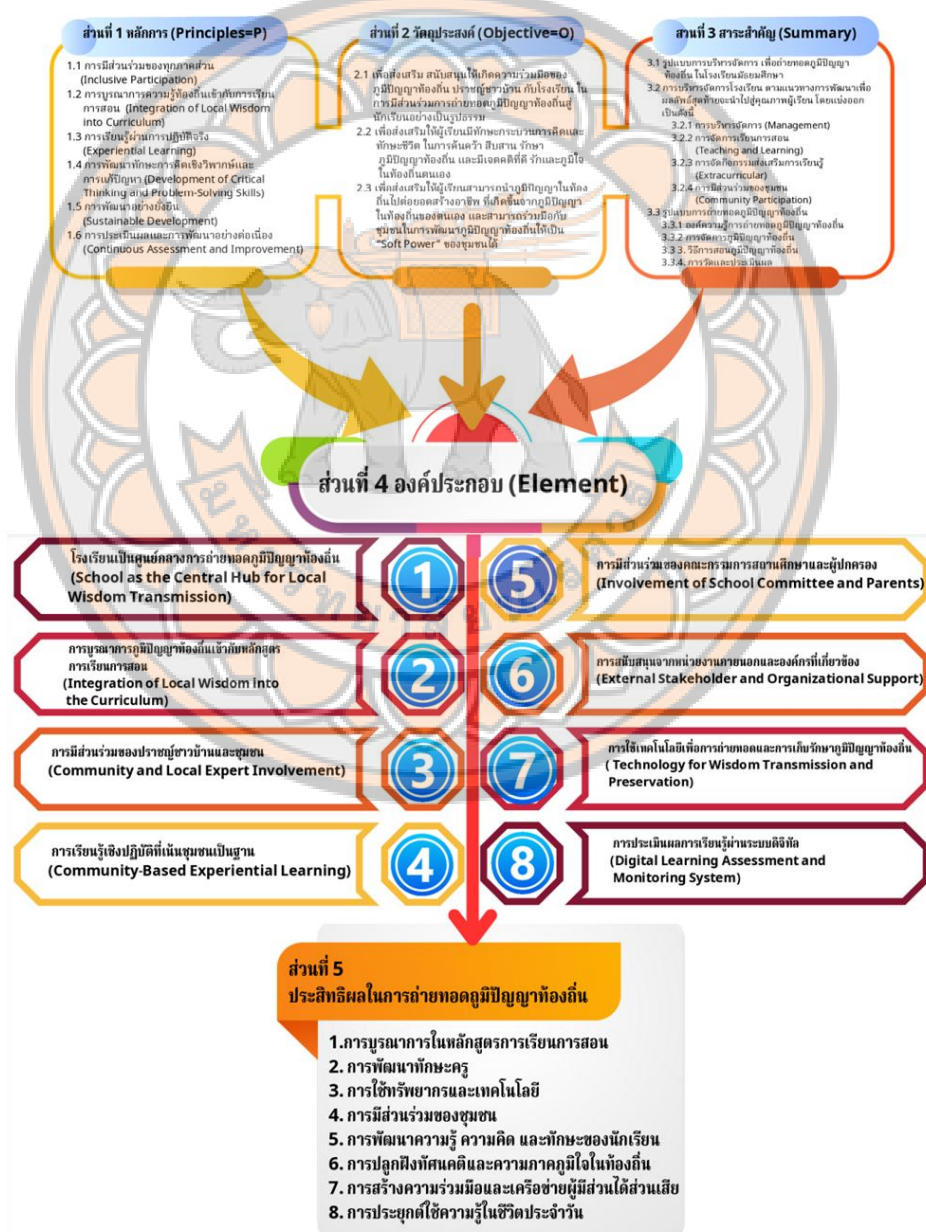

คู่มือ

การใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

MANAGEMENT MODEL TO CONVEY LOCAL WISDOM IN SECONDARY SCHOOLS

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

คำนำ

คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่ออธิบายที่มา แนวคิดและรายละเอียดของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น คู่มือฉบับนี้ประกอบด้วย

1. ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้กรณีศึกษาโรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศเป็นฐาน แนวคิดรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาได้แก่

ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles)

- 1.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Inclusive Participation)
- 1.2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum)
- 1.3 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning)
- 1.4 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem-Solving Skills)
- 1.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
- 1.6 การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement)

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective)

- 2.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน กับโรงเรียน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม
- 2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดและทักษะชีวิต ในการค้นคว้า สืบสาน รักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเจตคติที่ดี รักและภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

2.3 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีการต่อยอดเป็นอาชีพ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง หรือสามารถร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชนได้

ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2 การบริหารจัดการโรงเรียน ตามแนวทางการพัฒนาเพื่อผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่คุณภาพผู้เรียน โดยแบ่งออก เป็นดังนี้

1) การบริหารจัดการ (Management) ในการบริหารโรงเรียน 9 องค์ประกอบประสบความสำเร็จ แล้วนำไปใช้ร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Appraisal) ได้ เพราะผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่ผู้เรียน โดยแบ่งออกดังนี้

ขับเคลื่อนด้วยการบริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นผู้นำองค์กรของผู้บริหาร 2) การมีส่วนร่วมชุมชน 3) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ 4) การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ 5) การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน

ขับเคลื่อนด้านการเรียนการสอน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลอย่างหลากหลาย 2) พัฒนาให้ครูมีองค์ความรู้ในรูปแบบและการปฏิบัติการสอน 3) การต่อยอดในการพัฒนาวิชาชีพ

ขับเคลื่อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน มี 1 องค์ประกอบ ได้แก่ การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการ 8 องค์ประกอบที่ได้พัฒนาร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพ

2) การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning) การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นของที่ครูควรใช้ มี 6 วิธี ได้แก่ เทคนิคการกระตุ้นความคิด การใช้กระบวนการกลุ่ม การทดลองปฏิบัติ การใช้โครงงาน และการใช้กระบวนการ Active Learning กับการใช้สถานการณ์จำลอง

3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Extracurricular) หลักการของรูปแบบเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 6 รูปแบบที่กล่าวไปแล้ว ที่ผสมผสานกับกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดความสามารถของนักเรียนแต่ละระดับชั้น มีเนื้อหาสาระร้อยเรียงเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับหลักสูตรท่าปลาศึกษามาสรางเป็นชุดกิจกรรมตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการที่ผู้เรียนมีทักษะในการจัดทำโครงงานเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ต่อยอดให้กับผู้เรียน

4) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ชุมชนและที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมทั้ง 4 ระดับ โดยต้องร่วมกันอนุรักษ์และร่วมกันในการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ โดยมีข้อมูลสรุปได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน รองลงมาคือ การ

มีส่วนร่วมในการดำเนินการนำมาใช้ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

3.3 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) องค์ความรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ไม่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้น ในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาจะเข้าไปดูว่าชุมชน ชาวบ้านรู้อะไรอย่างเดียวยังไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างไร แล้วองค์ความรู้จะถูกถ่ายทอดอย่างถูกต้อง

2) การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับองค์ความรู้และทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมและให้คิดตัดสินใจร่วมกันเป็นกลุ่มเพราะเราต้องอยู่ร่วมกับชุมชนและสร้างคุณค่าต่างๆ ร่วมกันให้เกิดความยั่งยืน

3) วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่พบในทุกวิถีชุมชน ได้แก่ 1) การบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา 2) การสาธิต 3) การปฏิบัติจริง 4) วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง 5) วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้ 6) วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ 7) วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ เช่น ตำราต่าง ๆ และในรูปของสื่ออื่น ๆ เช่น วิทยุทัศน์ในรูปของวีซีดี/ดีวีดี เทปเสียง หรือแผ่นซีดีเสียง รวมถึงเว็บไซต์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ และสืบสานภูมิปัญญาต่อไป ไม่ให้สูญหาย

4) การวัดและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ หรือกิจกรรมต่างๆ นั้น ผู้สอนควรได้ออกแบบการวัดผลและประเมินผลที่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้โดยได้ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่เพียงใด การวัดผลและการประเมินผลควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านทัศนคติ มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) มืองค์ประกอบ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)

บทบาท: โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมทรัพยากรและเชื่อมโยงระหว่าง ครูในโรงเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น บทเรียนดิจิทัล วัสดุสารสนเทศ หรือข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและง่ายดาย

2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into the Curriculum)

บทบาท: การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และ ศิลปะ โดยการออกแบบบทเรียนร่วมกับ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เนื้อหาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชน

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้โมดูลการเรียนรู้แบบดิจิทัล ที่รวมเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality - VR) มาใช้จำลองสถานการณ์การทำงานในวิถีชีวิตท้องถิ่น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมที่เสมือนจริง

3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement)

บทบาท: ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งความรู้สำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็นครูที่ถ่ายทอดความรู้ด้านทักษะพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เช่น การเกษตร หัตถกรรม หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การจัดทำคลังความรู้ดิจิทัล ซึ่งรวบรวมบทสัมภาษณ์ วิดีโอการสอน และข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบมัลติมีเดีย ซึ่งนักเรียนสามารถเข้าถึงได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)

บทบาท: การเรียนรู้เชิงปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน เช่น การฝึกทักษะการทำงานในชุมชน การทำนา การประดิษฐ์หัตถกรรม การปลูกป่า หรือการเรียนรู้ประเพณีท้องถิ่น โดยให้ครูและปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้แนะนำและสอนนักเรียนให้ได้สัมผัสกับประสบการณ์จริงในชุมชน

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การสร้างแอปพลิเคชันติดตามโครงการ (Project Monitoring App) ที่ให้นักเรียนบันทึกความคืบหน้าของโครงการหรือกิจกรรมที่ทำในชุมชน ครูและผู้ปกครองสามารถติดตามการพัฒนาของนักเรียนได้ในเวลาเดียวกัน รวมถึงการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยในการจัดเก็บข้อมูลเชิงประสบการณ์จากการเรียนรู้นอกสถานที่

5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)

บทบาท: คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากร การให้คำปรึกษา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในชุมชน การสนับสนุนอุปกรณ์และทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์ (Online Communication Platform) เพื่อให้ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลความคืบหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สะดวก

6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)

บทบาท: หน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และองค์กรพัฒนาโดยเอกชน สามารถเข้ามาสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการจัดหาแหล่งทุน การฝึกอบรมเพิ่มเติม การจัดทรัพยากร หรือการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก (School-External Partnership Projects) ซึ่งเป็นโครงการที่ให้การสนับสนุนทุน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาทักษะจากแหล่งความรู้ภายนอก

7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)

บทบาท: การใช้เทคโนโลยีในการเก็บรักษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ ภาพถ่าย และ ฐานข้อมูลดิจิทัล เพื่อให้การเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นไปอย่างยั่งยืนและสามารถเผยแพร่ยังคนรุ่นต่อไป

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้เทคโนโลยีคลาวด์ (Cloud Technology) ในการจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ข้อมูลได้รับการเก็บรักษาอย่างปลอดภัย สามารถเข้าถึงได้จากทุกที่ และช่วยเผยแพร่ความรู้สู่คนรุ่นต่อไปผ่านการใช้งานที่สะดวก

8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)

บทบาท: การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจะใช้ ระบบดิจิทัล ในการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เช่น การทำโครงการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินทักษะจากการปฏิบัติงานจริงในชุมชน รวมถึงการติดตามความคืบหน้าในการพัฒนาทักษะด้านวิชาการและทักษะชีวิต

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้แพลตฟอร์มการประเมินผลออนไลน์ (Online Assessment Platform) เพื่อให้นักเรียนสามารถส่งผลงานในรูปแบบดิจิทัล และครู ราชัญชาวบ้าน หรือผู้ปกครองสามารถให้ข้อเสนอแนะและประเมินผลได้ทันที

ส่วนที่ 5 องค์ประกอบประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ประกอบของประสิทธิภาพ

1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน
2. การพัฒนาทักษะครู
3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน
5. การพัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน
6. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น
7. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
8. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน

การตรวจสอบรูปแบบด้วยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) พบว่ามีความเหมาะสม ความถูกต้องและเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

แนวทางการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา

เพื่อให้การใช้รูปแบบบรรลุผลและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้ใช้รูปแบบควรศึกษาข้อควรปฏิบัติ บทบาทครูผู้สอน และบทบาทผู้เรียนก่อนการใช้รูปแบบ ดังนี้

ข้อควรปฏิบัติก่อนการใช้รูปแบบ

ศึกษาคู่่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1. แนวทางการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อทำความเข้าใจข้อควรปฏิบัติและเตรียมตัวให้พร้อมก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบ
2. ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
3. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
4. องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการ การวัดและประเมินผล และปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
การวิจัยแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles=P)

หลักการ (Principles) ของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

1.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Inclusive Participation) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และหน่วยงานภายนอก ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผน การดำเนินการ ไปจนถึงการประเมินผล ความร่วมมือนี้จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความถูกต้องตามบริบทท้องถิ่นและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

1.2 การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into Curriculum) การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องเน้นการบูรณาการความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเนื้อหาความรู้จะถูกเชื่อมโยงกับวิชาการเรียนในสาขาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตและการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

1.3 การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ นักเรียนจะได้ลงมือปฏิบัติ ศึกษา และสัมผัสกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวิจัยภาคสนาม การทำโครงการ การฝึกปฏิบัติจากผู้รู้ท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

1.4 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Development of Critical Thinking and Problem-Solving Skills) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการค้นคว้าข้อมูลทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการเผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อนในชีวิตประจำวัน

1.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมุ่งเน้นการสร้างความยั่งยืนในชุมชน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาชุมชน สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในระยะยาว

1.6 การประเมินผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Assessment and Improvement) การประเมินผลเป็นส่วนสำคัญในการวัดประสิทธิภาพของกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินต้องมีความครอบคลุมทั้งในด้านผลลัพธ์ทางความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ของนักเรียน การติดตามผลและการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective=O)

2.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน กับ โรงเรียน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นักเรียนอย่างเป็น รูปธรรม

2.2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดและทักษะชีวิต ในการค้นคว้า สืบสาน รักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีเจตคติที่ดี รักและภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

2.3 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีการต่อยอดเป็นอาชีพ ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาใน ท้องถิ่นของตนเอง หรือสามารถร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเป็น “Soft Power” ของชุมชนได้

ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Summary)

3.1 รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

3.2 การบริหารจัดการโรงเรียน ตามแนวทางการพัฒนาเพื่อผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่คุณภาพ ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

1. การบริหารจัดการ (Management)

ในการบริหารโรงเรียน 9 องค์ประกอบประสบความสำเร็จ แล้วนำไปใน PA ได้ เพราะผลลัพธ์สุดท้ายจะนำไปสู่ผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

ขับเคลื่อนด้วยการบริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความเป็นผู้นำองค์กรของผู้บริหาร 2. การมีส่วนร่วมชุมชน 3. การจัดบรรยากาศ การเรียนรู้ 4. การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ 5. การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน

ขับเคลื่อนด้านการเรียนการสอน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

6. พัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลอย่างหลากหลาย 7. พัฒนาให้ครูมีองค์ความรู้ ในรูปแบบและการปฏิบัติการสอน 8. การต่อยอดในการพัฒนาวิชาชีพ

ขับเคลื่อนผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน มี 1 องค์ประกอบ ได้แก่

9. การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการ 8 องค์ประกอบที่ได้พัฒนาร่วมกันให้เกิด ประสิทธิภาพ

2. การจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning)

การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นของที่ครูควรใช้ มี 6 วิธี ได้แก่ เทคนิคการ

กระตุ้นความคิด การใช้กระบวนการกลุ่ม การทดลองปฏิบัติ การใช้โครงงาน และการใช้กระบวนการ Active Learning กับการใช้สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ (Extracurricular)

หลักการของรูปแบบเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 6 รูปแบบที่กล่าวไปแล้ว ที่ผสมผสานกับกิจกรรมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดความสามารถของนักเรียนแต่ละระดับชั้น มีเนื้อหาสาระร้อยเรียงเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรท่าปลาศึกษามาสร้างเป็นชุดกิจกรรมตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการทำให้นักเรียนมีทักษะในการจัดทำโครงงานเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ต่อยอดให้กับผู้เรียน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

ชุมชนและที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมทั้ง 4 ระดับ โดยต้องร่วมกันอนุรักษ์และร่วมกันในการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ โดยมีข้อมูลสรุปได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการนำมาใช้ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

3.3 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. องค์ความรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ไม่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์นั้นในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาจะเข้าไปดูว่าชุมชน ชาวบ้านรู้อย่างเดียวไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างไร แล้วองค์ความรู้จะถูกถ่ายทอดอย่างถูกต้อง

2. การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับองค์ความรู้และทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมและให้คิดตัดสินใจร่วมกันเป็นกลุ่มเพราะเราต้องอยู่ร่วมกับชุมชนและสร้างคุณค่าต่างๆ ร่วมกันให้เกิดความยั่งยืน

3. วิธีการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบในทุกวิถีชุมชนมีดังต่อไปนี้

1. การบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา

เป็นวิธีการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูด โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

2. การสาธิต

เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอก หรือ อธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย

3. การปฏิบัติจริง

เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตาม ขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ต้องการด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ ไปที่ละเอียดละน้อย

4. วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง

เป็นวิธีที่จัดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากที่สุด เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

5. วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้

เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาดนัดภูมิปัญญา เป็นต้น โดยจัดเป็นแหล่งสำหรับการเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา การถ่ายทอดโดยวิธีนี้อาจรวมหมายถึงการใช้ วิธียาลักษณะในรูปของตำราต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ด้วย

6. วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ

เป็นวิธีที่ใช้การแสดงที่ชาวบ้านนิยมชมชอบเป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญา โดยที่ผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้

7. วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ เช่น ตำราต่าง ๆ และในรูปของสื่ออื่น ๆ เช่น วัตถุทัศนในรูปของวีซีดี/ดีวีดี เทปเสียง หรือแผ่นซีดีเสียง รวมถึงเว็บไซต์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาต่อไป ไม่ให้สูญหาย

4. การวัดและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้สอนควรได้ออกแบบการวัดผลและประเมินผลที่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้โดยได้ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่เพียงใด การวัดผลและการประเมินผล ควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านทัศนคติ มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง การวัดผลและประเมินผลสามารถทำควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งผู้สอนจะสามารถออกแบบการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องระบุวิธีการวัดผลและประเมินผล เครื่องมือการวัดผลและเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้ชัดเจน ผู้สอนสามารถ

เลือกตัวอย่างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลในภาคผนวกนี้ไปใช้ให้สอดคล้องกับวิธีการวัดและประเมินผลในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ และสามารถปรับปรุงเครื่องมือและเกณฑ์การวัดผลตามความเหมาะสม และสามารถสร้างเครื่องมือประเมินผลงาน (Scoring Rubrics) ให้สอดคล้องกับประเภทของงานนั้นๆ ได้

ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Element) มืองค์ประกอบ ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (School as the Central Hub for Local Wisdom Transmission)

บทบาท: โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมทรัพยากรและเชื่อมโยงระหว่าง ครูในโรงเรียน ราษฎรชาวบ้าน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การสร้าง แพลตฟอร์มออนไลน์ ที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น บทเรียนดิจิทัล วิดีโอสารคดี หรือข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและง่ายดาย

ขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน:

1. จัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กำหนดบทบาทของครู ราษฎรชาวบ้าน ผู้ปกครอง และชุมชนในการร่วมกันสร้างแผนงาน
2. สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์: พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รวบรวมข้อมูลทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บทเรียนดิจิทัล วิดีโอสารคดี และสื่อการเรียนรู้
3. รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น: รวบรวมและจัดเก็บเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ราษฎรชาวบ้าน และผู้รู้ท้องถิ่น
4. ส่งเสริมการใช้งานแพลตฟอร์ม: ส่งเสริมให้นักเรียน ครู และชุมชนใช้แพลตฟอร์มในการเข้าถึงข้อมูลทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนและความหลากหลายของทรัพยากรที่โรงเรียนรวบรวมมาไว้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จำนวนครู ราษฎรชาวบ้าน และผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
3. จำนวนการเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยนักเรียนและชุมชน
4. การเชื่อมโยงของโรงเรียนกับหน่วยงานและชุมชนในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน (Integration of Local Wisdom into the Curriculum)

บทบาท: การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และ ศิลปะ โดยการออกแบบบทเรียนร่วมกับ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เนื้อหาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชน

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้ โมดูลการเรียนรู้แบบดิจิทัล ที่รวมเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ พร้อมทั้งนำ เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality - VR) มาใช้จำลองสถานการณ์การทำงานในวิถีชีวิตท้องถิ่น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมที่เสมือนจริง

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. วิเคราะห์หลักสูตรปัจจุบัน: วิเคราะห์หลักสูตรปัจจุบันเพื่อหาโอกาสในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาต่างๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และศิลปะ
2. ออกแบบบทเรียนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน: ประชุมกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ท้องถิ่น เพื่อออกแบบบทเรียนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. พัฒนาโมดูลการเรียนรู้ดิจิทัล: สร้างโมดูลการเรียนรู้ดิจิทัลที่ใช้เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับวิชาต่างๆ ในหลักสูตร
4. ทดสอบและประเมินบทเรียน: นำบทเรียนที่พัฒนาขึ้นมาทดสอบกับนักเรียน และเก็บรวบรวมข้อเสนอแนะจากครูและนักเรียนเพื่อปรับปรุงบทเรียน

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนบทเรียนที่มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตร
2. จำนวนวิชาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์
3. การนำเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) มาใช้ในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในบทเรียน

3. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน (Community and Local Expert Involvement)

บทบาท: ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งความรู้สำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็นครูที่ถ่ายทอดความรู้ด้านทักษะพื้นบ้าน ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เช่น การเกษตร หัตถกรรม หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การจัดทำคลังความรู้ดิจิทัล ซึ่งรวบรวมบทสัมภาษณ์ วิดีโอการสอน และข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบมัลติมีเดีย ซึ่งนักเรียนสามารถเข้าถึงได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. ระบุแหล่งความรู้ท้องถิ่น: ค้นหาปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร ทัศนกรรม หรือประเพณีท้องถิ่น
2. จัดทำคลังความรู้ดิจิทัล: บันทึกข้อมูล บทสัมภาษณ์ และการสอนของปราชญ์ชาวบ้านในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ และจัดเก็บในคลังความรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงได้
3. จัดกิจกรรมการสอนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน: จัดกิจกรรมหรือเวิร์กช็อปที่นักเรียนสามารถเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านโดยตรง
4. ประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน: ติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
 2. จำนวนกิจกรรมที่จัดโดยปราชญ์ชาวบ้านในโรงเรียนหรือชุมชน
 3. ความหลากหลายของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รวบรวมในคลังความรู้ดิจิทัล
 4. การเข้าถึงคลังความรู้ดิจิทัลของนักเรียนและครู
- 4. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เน้นชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Experiential Learning)**

บทบาท: การเรียนรู้เชิงปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน เช่น การฝึกทักษะการทำงานในชุมชน เช่น การทำนา การประดิษฐ์ทัศนกรรม การปลูกป่า หรือการเรียนรู้ประเพณีท้องถิ่น โดยให้ ครูและปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้แนะนำและสอนนักเรียนให้ได้สัมผัสกับประสบการณ์จริงในชุมชน

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การสร้าง แอปพลิเคชันติดตามโครงการ (Project Monitoring App) ที่ให้นักเรียนบันทึกความคืบหน้าของโครงการหรือกิจกรรมที่ทำในชุมชน ครูและผู้ปกครองสามารถติดตามการพัฒนาของนักเรียนได้ในเวลาเดียวกัน รวมถึงการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยในการจัดเก็บข้อมูลเชิงประสบการณ์จากการเรียนรู้นอกสถานที่

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. สำรวจโอกาสการเรียนรู้ในชุมชน: ทำการสำรวจและวางแผนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน เช่น การทำนา การประดิษฐ์ทัศนกรรม และกิจกรรมชุมชนอื่นๆ

2. สร้างแอปพลิเคชันติดตามโครงการ: พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับติดตามโครงการหรือกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วมในชุมชน

3. ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน: จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่นักเรียนได้ทำงานและฝึกทักษะจริงในชุมชนภายใต้คำแนะนำของครูและปราชญ์ชาวบ้าน

4. ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน: ใช้แอปพลิเคชันและเครื่องมืออื่นๆ ในการติดตามและประเมินทักษะของนักเรียนจากการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. การใช้แอปพลิเคชันติดตามโครงการเพื่อบันทึกความก้าวหน้าของนักเรียน
3. จำนวนการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง
4. การประเมินผลจากครูและปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติของนักเรียนในชุมชน

5. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง (Involvement of School Committee and Parents)

บทบาท: คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองมีบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรการให้คำปรึกษา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในชุมชน การสนับสนุนอุปกรณ์และทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้ แพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์ (Online Communication Platform) เพื่อให้ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลความคืบหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สะดวก

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. สร้างแพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์: พัฒนาแพลตฟอร์มที่ช่วยให้ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถติดตามความคืบหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียนได้
2. ประชุมและสื่อสารกับผู้ปกครอง: จัดการประชุมกับผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อแนะนำแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและบทบาทของพวกเขา
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง: ส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้าร่วมในกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา เช่น การสนับสนุนทรัพยากรและการเข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น
4. ติดตามและประเมินผล: ติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาในการถ่ายทอดภูมิปัญญา

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนครั้งที่คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเข้าร่วมในกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา
2. จำนวนทรัพยากรหรือการสนับสนุนจากผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. การใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน
4. ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (External Stakeholder and Organizational Support)

บทบาท: หน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) สามารถเข้ามาสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการจัดหาแหล่งทุน การฝึกอบรมเพิ่มเติม การจัดทรัพยากร หรือการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก (School-External Partnership Projects) ซึ่งเป็นโครงการที่ให้การสนับสนุนทุน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาทักษะจากแหล่งความรู้ภายนอก

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก: ติดต่อและประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และองค์กรพัฒนาเอกชนที่สามารถสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. พัฒนาโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานภายนอก: ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรม เช่น การอบรม การให้ทุน หรือการสนับสนุนด้านทรัพยากร
3. ดำเนินโครงการร่วมกัน: จัดกิจกรรมหรือโครงการที่นักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกทักษะจากแหล่งความรู้ภายนอก เช่น การเยี่ยมชมฟาร์มเกษตรหรือการฝึกทักษะจากผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมท้องถิ่น
4. ประเมินผลและปรับปรุงความร่วมมือ: ประเมินผลการดำเนินงานของโครงการร่วม และปรับปรุงการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนโรงเรียน เช่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานท้องถิ่น หรือองค์กรพัฒนาเอกชน
2. จำนวนโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก
3. จำนวนแหล่งทุนหรือทรัพยากรที่ได้รับจากหน่วยงานภายนอก

4. การประเมินความพึงพอใจของโรงเรียนต่อการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการถ่ายทอดและการเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (Technology for Wisdom Transmission and Preservation)

บทบาท: การใช้เทคโนโลยีในการเก็บรักษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ ภาพถ่าย และ ฐานข้อมูลดิจิทัล เพื่อให้การเก็บรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นไปอย่างยั่งยืนและสามารถเผยแพร่ความรู้ไปยังคนรุ่นต่อไป

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้เทคโนโลยีคลาวด์ (Cloud Technology) ในการจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ข้อมูลได้รับการเก็บรักษาอย่างปลอดภัย สามารถเข้าถึงได้จากทุกที่ และช่วยเผยแพร่ความรู้สู่คนรุ่นต่อไปผ่านการใช้งานที่สะดวก

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น: บันทึกและจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ และภาพถ่าย
2. พัฒนาโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูลผ่านเทคโนโลยีคลาวด์: ใช้เทคโนโลยีคลาวด์ในการจัดเก็บข้อมูลที่ปลอดภัยและสามารถเข้าถึงได้ทุกที่
3. สร้างการเข้าถึงข้อมูลสำหรับนักเรียนและชุมชน: พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ที่นักเรียนและชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ง่ายดาย
4. ประเมินและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยี: ติดตามและประเมินการใช้เทคโนโลยีในการจัดเก็บและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. จำนวนข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ และภาพถ่าย
2. การใช้เทคโนโลยีคลาวด์ในการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การเข้าถึงข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน ครู และชุมชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ความปลอดภัยและการจัดเก็บข้อมูลในระยะยาวผ่านเทคโนโลยีคลาวด์

8. การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (Digital Learning Assessment and Monitoring System)

บทบาท: การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจะใช้ ระบบดิจิทัล ในการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ เช่น การทำโครงการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การประเมินทักษะจากการปฏิบัติงานจริงในชุมชน รวมถึงการติดตามความคืบหน้าในการพัฒนาทักษะด้านวิชาการและทักษะชีวิต

แนวทางการดำเนินการที่ใช้: การใช้แพลตฟอร์มการประเมินผลออนไลน์ (Online Assessment Platform) เพื่อให้นักเรียนสามารถส่งผลงานในรูปแบบดิจิทัล และครู ปรากฏชาวบ้าน หรือผู้ปกครองสามารถให้ข้อเสนอแนะและประเมินผลได้ทันที

ขั้นตอนการดำเนินงาน:

1. พัฒนาแพลตฟอร์มการประเมินผลดิจิทัล: สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจากการทำโครงการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ใช้ระบบประเมินผลออนไลน์ในการส่งผลงาน: ให้นักเรียนส่งผลงานหรือโครงการผ่านระบบประเมินผลออนไลน์ที่ครูและปรากฏชาวบ้านสามารถเข้าถึงและให้ข้อเสนอแนะได้
3. ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน: ใช้แพลตฟอร์มในการติดตามพัฒนาการของนักเรียนจากการเรียนรู้ในชุมชนหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ประเมินและปรับปรุงระบบ: ประเมินประสิทธิภาพของระบบประเมินผลดิจิทัล และปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของครูและนักเรียน

ตัวชี้วัดในการดำเนินการ:

1. การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การส่งผลงานและโครงการ
2. จำนวนครั้งที่ครู ปรากฏชาวบ้าน และผู้ปกครองใช้แพลตฟอร์มในการประเมินผลนักเรียน
3. ความแม่นยำและความรวดเร็วในการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนผ่านระบบดิจิทัล
4. การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและครูต่อการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการประเมินผล

ส่วนที่ 5 องค์ประกอบประสิทธิผลในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบของประสิทธิภาพ

1. การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน

การบูรณาการที่ชัดเจน: ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับหลักสูตรวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และศิลปะความชัดเจนในโครงสร้างการเรียนรู้จะช่วยให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมายของการเรียนการสอน

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้: การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โครงการวิจัย กิจกรรมภาคสนาม หรือการฝึกปฏิบัติ จะช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

2. การพัฒนาทักษะครู

การพัฒนาครูผู้สอน: ครูต้องมีความรู้และทักษะเพียงพอในการสอนและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดอบรมและพัฒนาครูเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการสอน

การสนับสนุนทางวิชาการ: การมีแหล่งข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ช่วยเพิ่มความสามารถของครูในการสอนที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

3. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยี

การใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล: การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้วิดีโอการสอน แอปพลิเคชันดิจิทัล หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้: การมีสื่อการสอนที่ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่ายเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น เอกสารวิชาการ วิดีโอ หรือสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของผู้รู้ท้องถิ่น: การเชิญปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากร ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของเนื้อหาและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความหมาย

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน: การเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและชุมชนช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรชุมชนในการเรียนรู้

5. การพัฒนาความรู้และทักษะของนักเรียน

ความรู้ที่เพิ่มขึ้น: นักเรียนควรมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การทำเกษตร การทอผ้า ศิลปวัฒนธรรม การแก้ปัญหาในท้องถิ่น การวัดผลที่ดีคือต้องมีการสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริงหรือในชุมชนของตนเองได้

ทักษะการปฏิบัติจริง: การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ เช่น การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จะทำให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. การปลูกฝังทัศนคติและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น: นักเรียนควรมีความรู้สึภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนและความรู้ท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอด การวัดประสิทธิผลสามารถดูได้จากการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน

การสร้างจิตสำนึกในความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น: นักเรียนควรมีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

7. การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การสนับสนุนจากชุมชน: ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการเรียนรู้ การวัดผลสามารถดูจากการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นและชุมชนในกระบวนการถ่ายทอด

ความยั่งยืนของความร่วมมือ: การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดที่สำคัญของประสิทธิผล การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงถึงความสำเร็จในระยะยาวของการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น

8. การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน

การนำความรู้ไปใช้จริง: นักเรียนควรมีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือในอาชีพ เช่น การนำเทคนิคการเกษตรแบบยั่งยืนไปใช้ในครอบครัวหรือการทำกิจกรรมในชุมชน

การแก้ปัญหาชุมชน: นักเรียนสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนของตนเอง เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า

**รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา
: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**

